

Paedagogus

Τί ἐπαγγέλλεται ὁ παιδαγωγός.

1.1.1.1 Συγκεκριρότητα κρηπὶς ἀληθείας, ὧ παῖδες ὑμεῖς, ἡμῖν αὐτοῖς, ἀγίου νεῶ μεγάλου θεοῦ θεμέλιος γνώσεως ἀρραγῆς, προτροπὴ καλή, δι' ὑπακοῆς εὐλόγου ζωῆς αἰδίου ὄρεξις, νοερῶ καταβληθεῖσα χωρίῳ. Τριῶν γέ τοι τούτων περὶ τὸν ἄνθρωπον ὄντων, ἡθῶν, πράξεων, παθῶν, ὁ προτρεπτικὸς εἴληχεν τὰ ἥθη αὐτοῦ, θεοσεβείας καθηγεμῶν, ὁ τροπιδίου δίκην ὑποκείμενος λόγος εἰς οἰκοδομὴν πίστεως, ἐφ' ᾧ μάλα γανύμενοι καὶ τὰς παλαιὰς ἀπομνύμενοι δόξας πρὸς σωτηρίαν νεάζομεν, ψαλλούση συνάδοντες προφητεία ὡς ἀγαθὸς τῷ Ἰσραὴλ ὁ θεός, τοῖς εὐθέσιν 1.1.1.2 τῇ καρδίᾳ, πράξεων τε ἀπασῶν λόγος ἐπιστατεῖ ὁ ὑποθετικὸς, τὰ δὲ πάθη ὁ παραμυθητικὸς ἰᾶται, εἰς ὧν πᾶς ὁ αὐτὸς οὗτος λόγος, τῆς συντρόφου καὶ κοσμικῆς συνηθείας ἐξαρπὰ ζων τὸν ἄνθρωπον, εἰς δὲ τὴν μονότροπον τῆς εἰς τὸν θεὸν 1.1.1.3 πίστεως σωτηρίαν παιδαγωγῶν. Ὁ γοῦν οὐράνιος ἡγεμῶν, ὁ λόγος, ὀπηνίκα μὲν ἐπὶ σωτηρίαν παρεκάλει, προτρεπτικὸς ὄνομα αὐτῷ ἦν ἰδίως οὗτος ὁ παρορμητικὸς ἐκ μέρους τὸ πᾶν προσαγορευόμενος λόγος· προτρεπτικὴ γὰρ ἡ πᾶσα θεοσεβεία, ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης ὄρεξιν ἐγγεννῶσα τῷ συγγενεῖ 1.1.1.4 λογισμῷ· νυνὶ δὲ θεραπευτικὸς τε ὧν καὶ ὑποθετικὸς ἅμα ἄμφω, ἐπόμενος αὐτὸς αὐτῷ, παραινεῖ τὸν προτετραμμένον, κεφάλαιον τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν ὑπισχνούμενος τὴν ἴασιν. Κεκλήσθω δ' ἡμῖν ἐνὶ προσφυῶς οὗτος ὄνοματι παιδαγωγός, προακτικὸς, οὐ μεθοδικὸς ὧν ὁ παιδαγωγός, ἧ καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ βελτιῶσαι τὴν ψυχὴν ἐστίν, οὐ διδάξαι, σῶφρονός τε, 1.1.2.1 οὐκ ἐπιστημονικοῦ καθηγήσασθαι βίου. Καίτοι καὶ διδασκαλικὸς ὁ αὐτὸς ἐστὶ λόγος, ἀλλ' οὐ νῦν· ὁ μὲν γὰρ ἐν τοῖς δογματικοῖς δηλωτικὸς καὶ ἀποκαλυπτικὸς, ὁ διδασκαλικὸς, πρακτικὸς δὲ ὧν ὁ παιδαγωγός πρότερον μὲν εἰς διάθεσιν ἠθοποιίας προὔτρεψατο, ἥδη δὲ καὶ εἰς τὴν τῶν δεόντων ἐνέργειαν παρακαλεῖ, τὰς ὑποθήκας τὰς ἀκηράτους παρεγγυῶν καὶ τῶν πεπλανημένων πρότερον τοῖς ὕστερον ἐπιδεικνὺς τὰς εἰκόνας. 1.1.2.2 Ἄμφω δὲ ὠφελιμώτατα, τὸ μὲν εἰς ὑπακοήν, τὸ παραινετικὸν εἶδος, τὸ δὲ ἐν εἰκόνας μέρει παραλαμβανόμενον διττὸν καὶ αὐτὸ παραπλησίως τῇ προτέρᾳ συζυγίᾳ, τὸ μὲν αὐτοῦ ἵνα μιμώμεθα αἰρούμενοι τὸ ἀγαθόν, τὸ δὲ ὅπως ἐκτρεπώμεθα 1.1.3.1 παραιτούμενοι τὸ φαῦλον τῆς εἰκόνας. Ἰᾶσις οὖν τῶν παθῶν ἐνθὲνδε ἔπεται, κατὰ τὰς παραμυθίας τῶν εἰκόνων ἐπιρρωννύντος τοῦ παιδαγωγοῦ τὰς ψυχὰς καὶ ὡσπερ ἡπίους φαρμάκοις ταῖς ὑποθήκαις ταῖς φιλανθρώποις εἰς τὴν παντελεῖ τῆς ἀληθείας γνῶσιν τοὺς κάμνοντας διαιτωμένους. Ἴσον δ' οὐκ ἔστιν ὑγίεια καὶ γνῶσις, ἀλλ' ἢ μὲν μαθήσει, ἢ δὲ ἰάσει περὶ 1.1.3.2 γίνεται. Οὐκ ἂν οὖν τις νοσῶν ἔτι πρότερόν τι τῶν διδασκαλικῶν ἐκμάθοι πρὶν ἢ τέλεον ὑγιᾶναι· οὐδὲ γὰρ ὡσαύτως πρὸς τοὺς μανθάνοντας ἢ κάμνοντας αἰεὶ τῶν παραγγελμάτων ἕκαστον λέγεται, ἀλλὰ πρὸς οὓς μὲν εἰς γνῶσιν, πρὸς οὓς δὲ 1.1.3.3 εἰς ἴασιν. Καθάπερ οὖν τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρῆζει, ταύτη καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ, ἵν' ἡμῶν ἰάσῃται τὰ πάθη, εἶτα δὲ εἰς διδασκάλου ὄς καθηγήσῃται, καθαρὰν πρὸς γνώσεως ἐπιτηδειότητα εὐτρεπίζων τὴν ψυχὴν, δυναμένην χωρῆσαι τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ λόγου. Σπεύδων δὲ ἄρα τελειῶσαι σωτηρίῳ ἡμᾶς βαθμῷ, καταλλήλῳ εἰς παιδευσιν ἐνεργῆ τῇ καλῇ συγχρῆται οἰκονομία ὁ πάντα φιλάνθρωπος λόγος, προτρέπων ἄνωθεν, ἔπειτα παιδαγωγῶν, ἐπὶ πᾶσιν ἐκδιδάσκων.

1.2.ε.1 Ὅτι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὁ παιδαγωγὸς ἐπιστατεῖ. Ἔοικεν δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἡμῶν, ὧ παῖδες ὑμεῖς, τῷ πατρὶ τῷ αὐτοῦ τῷ θεῷ, οὐπὲρ ἐστὶν υἱός, ἀναμάρτητος, ἀνεπίληπτος καὶ ἀπαθὴς τὴν ψυχὴν, θεὸς ἐν ἀνθρώπου σχήματι ἄχραντος, πατρικῶ θελήματι διάκονος, λόγος θεός, ὁ ἐν τῷ πατρὶ, ὁ ἐκ 1.2.4.2 δεξιῶν τοῦ πατρός, σὺν καὶ τῷ σχήματι θεός· οὗτος ἡμῖν εἰκὼν ἢ ἀκηλίδωτος, τούτῳ παντὶ σθένει πειρατέον ἐξομοιοῦν τὴν ψυχὴν· ἀλλ' ὁ μὲν ἀπόλυτος εἰς τὸ παντελὲς ἀνθρωπίνων παθῶν, διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μόνος κριτής, ὅτι ἀναμάρτητος μόνος· ἡμεῖς δὲ, ὅση δύναμις, ὡς ὅτι ἐλάχιστα ἀμαρτάνειν πειρώμεθα· κατεπεῖγει γὰρ οὐδὲν τοσοῦτον ὡς ἡ τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων ἀπαλλαγὴ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ κώλυσις τῆς 1.2.4.3 εἰς τὴν συνήθειαν τῶν ἀμαρτημάτων εὐεμπτωσίας. Ἄριστον μὲν οὖν τὸ μὴδ' ὅλως ἐξαμαρτάνειν κατὰ μηδένα τρόπον, ὃ δὴ φαμεν εἶναι θεοῦ· δεύτερον δὲ τὸ μηδενὸς τῶν κατὰ γνώμην ἐφάψασθαι ποτε ἀδικημάτων, ὅπερ οἰκεῖον σοφοῦ· τρίτον δὲ τὸ μὴ πάνυ πολλοῖς τῶν ἀκουσίων περιπεσεῖν, ὅπερ ἴδιον παιδαγωγουμένων εὐγενῶς· τὸ δὲ μὴ ἐπὶ μήκιστον διατρίψαι τοῖς ἀμαρτήμασι τελευταῖον τετάχθω· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲ τοῖς εἰς 1.2.5.1 μετάνοιαν ἀνακαλουμένοις ἀναμαχέσασθαι σωτήριον. Καί μοι δοκεῖ παγκάλως διὰ Μωσέως φάσκειν ὁ παιδαγωγὸς ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐπ' αὐτῷ αἰφνίδιον, παραχρῆμα μίανθῃσεται ἢ κεφαλὴ εὐχῆς αὐτοῦ καὶ ξυρήσεται, τὴν ἀκούσιον ἀμαρτίαν αἰφνίδιον θάνατον προσειπών· μιάινειν δὲ αὐτὸν λέγει κηλιδοῦντα τὴν ψυχὴν· διὸ καὶ τὴν θεραπείαν ἣ τάχος ὑποτίθεται ξυρᾶσθαι παραχρῆμα τὴν κεφαλὴν συμβουλευόν, τὰς ἐπισκιάζουσας τῷ λογισμῷ τῆς ἀγνοίας κόμας ἀποψήξασθαι παραινῶν, ὡς γυμνὸν δασείας καταλειφθέντα ὕλης, τῆς κακίας, τὸν λογισμόν, ἐνθρονίζεται δὲ οὗτος ἐν ἐγκεφάλῳ, ἐπὶ τὴν μετάνοιαν 1.2.5.2 παλινδρομησαι. Ἐπειτα ὀλίγα προσειπῶν ἐπιφέρει αἱ δὲ ἡμέραι αἱ πρότεροι ἄλογοι, δι' ὧν δῆλον ὅτι αἱ ἀμαρτίαι μὴνύονται αἱ μὴ γεγонуῖαι κατὰ λόγον. Καὶ τὸ μὲν ἀκούσιον αἰφνίδιον προσεῖπεν, τὸ δὲ ἀμαρτάνειν ἄλογον. Οὗ δὲ χάριν ὁ λόγος ὁ παιδαγωγὸς τὴν ἐπιστάσιαν εἴληχεν εἰς τὴν ἀλόγου κώλυσιν 1.2.5.3 ἀμαρτίας. Σκόπει δὲ ἐνθένδε ἀπὸ τῆς γραφῆς διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος· τὸ ἀμάρτημα ἐλεγκτικῶς τὸ προυπάρξαν διὰ τῆς ἐπομένης δείκνυται ῥήσεως, καθὸ ἡ δικαία κρίσις ἔπεται, καὶ τοῦτο ἐμφανῶς διὰ τῶν προφητῶν καταφαίνεται, ὡς, εἰ μὴ ἡμαρτες, λεγόντων, οὐκ ἂν τάδε ἠπειλήσεν, καὶ διὰ τοῦτο οὕτως λέγει κύριος καὶ ἀνθ' ὧν οὐκ ἠκούσατε τῶν λόγων τούτων, διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος καὶ διὰ τοῦτο ἰδοὺ λέγει κύριος. Διὰ τοῦτο γὰρ ἡ προφητεία, δι' ὑπακοὴν καὶ παρακοὴν, δι' ἣν μὲν ἵνα σωθῶμεν, δι' ἣν δὲ ἵνα παιδευθῶμεν. 1.2.6.1 Ἔστιν οὖν ὁ παιδαγωγὸς ἡμῶν λόγος διὰ παραινέσεων θεραπευτικὸς τῶν παρὰ φύσιν τῆς ψυχῆς παθῶν. Κυρίως μὲν γὰρ ἡ τῶν τοῦ σώματος νοσημάτων βοήθεια ἰατρικὴ καλεῖται, τέχνη ἀνθρωπίνη σοφία διδακτὴ. Λόγος δὲ ὁ πατρικὸς μόνος ἐστὶν ἀνθρωπίνων ἰατρὸς ἀρρωστημάτων παιώνιος καὶ ἐπωδὸς ἅγιος νοσοῦσης ψυχῆς. Σῶσον τὸν δοῦλόν σου, φησὶν, ὁ θεὸς μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σοί· ἐλέησόν με, κύριε, ὅτι πρὸς 1.2.6.2 σὲ κεκράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν. Ἰατρικὴ μὲν γὰρ κατὰ Δημόκριτον σώματος νόσους ἀκέεται, σοφίη δὲ ψυχὴν παθῶν ἀφαιρεῖται· ὁ δὲ ἀγαθὸς παιδαγωγός, ἡ σοφία, ὁ λόγος τοῦ πατρός, ὁ δημιουργήσας τὸν ἄνθρωπον, ὅλου κήδετα τοῦ πλάσματος, καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἀκεῖται αὐτοῦ ὁ πανακῆς τῆς 1.2.6.3 ἀνθρωπότητος ἰατρός. Ὁ σωτὴρ ἀνάστα, φησὶ τῷ παρειμένῳ, τὸν σκίμποδα ἐφ' ὃν κατάκεισαι λαβῶν ἄπιθι οἴκαδε. Παραχρῆμα δὲ ὁ ἄρρωστος ἐρρώσθη. Καὶ τῷ τεθνεῶτι Λάζαρε, εἶπεν, ἔξιθι· ὁ δὲ ἐξῆλθεν τῆς σοροῦ, ὁ νεκρός, 1.2.6.4 οἷος ἦν πρὶν ἢ παθεῖν, μελετήσας τὴν ἀνάστασιν. Ναὶ μὴν καὶ καθ' αὐτὴν ἰᾶται τὴν ψυχὴν ἐντολαῖς καὶ χαρίσμασιν, ἀλλὰ ταῖς μὲν ὑποθήκαις τάχα δὴ μέλλει· χαρίσμασι δὲ πλούσιος ἀφέωνται

σοι αἱ ἁμαρτίαι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἡμῖν λέγει. 1.2.6.5 Ἡμεῖς δὲ ἅμα νοήματι νήπιοι γεγόναμεν, τὴν ἀρίστην καὶ βεβαιοτάτην τάξιν παρὰ τῆς αὐτοῦ εὐταξίας μεταλαμβάνοντες, ἢ πρῶτον μὲν ἀμφὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν οὐρανὸν τὰς τε ἡλιακὰς περιδιθήσεις κύκλους τε καὶ τῶν λοιπῶν ἄστρον τὰς φορὰς ἀσχολεῖται διὰ τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτα δὲ περὶ τὸν ἄνθρωπον 1.2.6.6 αὐτόν, περὶ ὃν ἡ πᾶσα σπουδὴ καταγίνεται· καὶ τοῦτον ἔργον ἡγουμένη μέγιστον, ψυχὴν μὲν αὐτοῦ φρονήσει καὶ σωφροσύνη κατηύθυνεν, τὸ δὲ σῶμα κάλλει καὶ εὐρυθμίᾳ συνεκεράσατο, περὶ δὲ τὰς πράξεις τῆς ἀνθρωπότητος τό τε ἐν αὐταῖς κατορθοῦν καὶ τὸ εὐτακτὸν ἐνέπνευσεν τὸ αὐτῆς.

1.3.t.1 Ὅτι φιλόφρων ὁ παιδαγωγός. Πάντα ὀνίνησιν ὁ κύριος καὶ πάντα ὠφελεῖ καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς θεός, τὰ μὲν ἁμαρτήματα ὡς θεὸς ἀφίει, εἰς δὲ τὸ μὴ ἐξαμαρτάνειν παραπαιδαγωγῶν ὡς ἄνθρωπος. Εἰκότως ἄρα φίλος ὁ ἄνθρωπος τῷ θεῷ, ἐπεὶ καὶ πλάσμα αὐτοῦ ἐστίν. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα κελεύων μόνον πεποίηκεν, τὸν δὲ ἄνθρωπον 1.3.7.2 δι' αὐτοῦ ἐχειροῦργησεν καὶ τι αὐτῷ ἴδιον ἐνεφύσησεν. Τὸ οὖν ὑπ' αὐτοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπεικονισμένον ἢ ὡς δι' αὐτὸ αἰρετὸν τῷ θεῷ ὑπ' αὐτοῦ δεδημιούργηται τοῦ θεοῦ ἢ ὡς ἔνεκεν 1.3.7.3 ἄλλου αἰρετὸν διαπέπλασαι. Εἰ μὲν οὖν δι' αὐτὸ αἰρετὸν ὁ ἄνθρωπος, ἀγαθὸς ὢν ἀγαθὸν ἠγάπησεν, καὶ τὸ φίλτρον ἔνδον ἐστὶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦθ' ὅπερ ἐμφύσημα εἴρηται θεοῦ· εἰ δὲ ἔνεκεν τῶν ἄλλων ὁ ἄνθρωπος αἰρετὸν γέγονεν, οὐκ ἄλλην αἰτίαν ἔσχεν τοῦ ποιεῖν αὐτὸν ὁ θεὸς ἢ ὡς οὐκ ἄνευ αὐτοῦ οἴου τε ὄντος τὸν μὲν γενέσθαι δημιουργὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ εἰς γνῶσιν ἀφικέσθαι θεοῦ, οὐ γὰρ ἄλλως ἂν τὸ οὐ ἔνεκεν ἄνθρωπος γέγονεν ἐποίησεν ὁ θεός, εἰ μὴ ἄνθρωπος ἐγγόνει, καὶ ἦν εἶχεν ἐναποκεκρυμμένην ἰσχύν, τὸ βούλεσθαι, ὁ θεὸς διὰ τῆς ἔξωθεν τοῦ πεποιηκέου προσανεπλήρωσεν δυνάμει, λαβὼν παρὰ ἀνθρώπου ὃ πεποίηκεν ἄνθρωπον καὶ ὃ εἶχεν εἶδεν 1.3.8.1 καὶ γέγονεν ὃ ἠθέλησεν· οὐδὲν δὲ ὃ μὴ δύναται θεός. Ὁ ἄνθρωπος ἄρα ὃν πεποίηκεν ὁ θεός, δι' αὐτὸ αἰρετὸν ἐστίν, τὸ δὲ δι' αὐτὸ αἰρετὸν οἰκειὸν ἐστὶν ὅτωπερ ἂν ἢ δι' αὐτὸ αἰρετὸν, τούτῳ δὲ καὶ ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν. Ἀλλὰ καὶ φιλητὸν μὲν τί ἐστὶ τινι, οὐχὶ δὲ καὶ φιλεῖται ὑπ' αὐτοῦ; φιλητὸς δὲ ὁ ἄνθρωπος ἀποδέδεικται, φιλεῖται ἄρα πρὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἄνθρωπος 1.3.8.2 πος. Πῶς γὰρ οὐ φιλεῖται, δι' ὃν ὁ μονογενὴς ἐκ κόλπων πατρὸς καταπέμπεται λόγος τῆς πίστεως; ἢ πίστις ἐκ περιουσίας αὐτὸς σαφῶς ὁ κύριος ὁμολογῶν καὶ λέγων αὐτὸς γὰρ ὁ πατήρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. 1.3.8.3 Τί μὲν οὖν ὁ παιδαγωγὸς βούλεται καὶ τί ἐπαγγέλλεται, ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ διακείμενος καὶ ὑπαγορεύσει μὲν τῶν πρακτέων, ἀπαγορεύσει δὲ τῶν ἐναντίων, ἤδη που δῆλον. Σαφὲς δὲ ὡς ἄρα θάτερον εἶδος τῶν λόγων, τὸ διδασκαλικόν, ἰσχνόν τέ ἐστὶ καὶ πνευματικόν, ἀκριβολογίας ἐχόμενον, τὸ ἐποπτικόν, ὃ δὴ ὑπερ 1.3.9.1 κείσθω τὰ νῦν. Καθῆκει δ' ἡμῖν ἀνταγαπᾶν μὲν τὸν καθηγούμενον ἀγαπητικῶς ἀρίστου βίου, βιοῦν δὲ πρὸς τὰ διατάγματα τῆς αὐτοῦ προαιρέσεως, οὐ μόνον ἐπιτελοῦντας τὰ προσταττόμενα ἢ παραφυλάττοντας τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰκόνων τὰς μὲν ἐκτρεπομένους, τὰς δὲ ὡς ἔνι μάλιστα μιμουμένους ἐπιτελεῖν καθ' ὁμοίωσιν τὰ ἔργα τοῦ παιδαγωγοῦ, ἵνα 1.3.9.2 δὴ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν πληρωθῇ. Ὡς γὰρ ἐν σκοτῷ βαθεῖ ἀλώμενοι τῷ βίῳ ἀπταίστου καὶ ἀκριβοῦς καθοδηγοῦ δεόμεθα. Ὁδηγὸς δὲ ἄριστος οὐχὶ ὁ τυφλός, καθὰ φησὶν ἡ γραφή, τυφλοὺς εἰς τὸ βάραθρον χειραγωγῶν, ὃξὺ δὲ ὁ 1.3.9.3 βλέπων καὶ διορῶν τὰ ἐγκάρδια λόγος. Καθάπερ οὖν οὐκ ἔστι φῶς ὃ μὴ φωτίζει οὐδὲ κινεῖν ὃ μὴ κινεῖ οὐδὲ φιλοῦν ὃ μὴ φιλεῖ, οὐδὲ ἀγαθόν ἐστὶν ὃ μὴ ὠφελεῖ

καὶ εἰς σωτηρίαν καθο1.3.9.4 δηγεῖ. Ἀγαπῶμεν οὖν τὰς ἐντολάς δι' ἔργων τοῦ κυρίου, καὶ γὰρ ὁ λόγος αὐτὸς ἐναργῶς σὰρξ γενόμενος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν πρακτικὴν ἅμα καὶ θεωρητικὴν ἐπιδεικνύς, καὶ δὴ νόμον ὑπολαμβάνοντες τὸν λόγον, τὰς ἐντολάς καὶ τὰς ὑποθημοσύνας αὐτοῦ ὡς συντόμους ὁδοὺς καὶ συντόνους εἰς ἀιδιότητα γνωρίσωμεν· πειθοῦς γὰρ ἀνάπλεω, οὐ φόβου, τὰ προστάγματα.

1.4.t.1 Ὅτι ἐπ' ἴσης ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὁ λόγος παιδαγωγός ἐστιν. Ταύτην τοίνυν πλέον τὴν ἀγαθὴν ἀσπασάμενοι πειθαρχίαν σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδῶμεν κυρίῳ, τὸν βεβαιότατον τῆς πίστεως αὐτοῦ ἐξαψάμενοι κάλων, τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς καὶ 1.4.10.2 γυναικὸς εἶναι νενοηκότες. Εἰ γὰρ ἀμφοῖν ὁ θεὸς εἷς, εἷς δὲ καὶ ὁ παιδαγωγός ἀμφοῖν. Μία ἐκκλησία, μία σωφροσύνη, αἰδῶς μία, ἡ τροφή κοινή, γάμος συζύγιος, ἀναπνοή, ὄψις, ἀκοή, γνῶσις, ἐλπίς, ὑπακοή, ἀγάπη, ὅμοια πάντα· ὧν δὲ κοινὸς μὲν ὁ βίος, κοινὴ δὲ ἡ χάρις, κοινὴ δὲ καὶ ἡ σωτηρία, κοινὴ 1.4.10.3 τούτων καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀγωγή. Ἐν γὰρ τῷ αἰῶνι τούτῳ, φησὶν, γαμοῦσι καὶ γαμίσκονται, ἐν ᾧ δὴ μόνῳ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος διακρίνεται, ἐν ἐκείνῳ δὲ οὐκέτι, ἔνθα τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἀγίου τούτου βίου τοῦ ἐκ συζυγίας τὰ ἔπαθλα οὐκ ἄρρενι καὶ θηλείᾳ, ἀνθρώπῳ δὲ ἀπόκειται ἐπιθυμίας διχαζούσης αὐτὸν κεχωρισμένῳ. Κοινὸν οὖν καὶ τοῦνομα ἀνδράσιν 1.4.11.1 καὶ γυναιξίν ὁ ἄνθρωπος. Ταύτη μοι δοκοῦσιν οἱ Ἀττικοὶ παιδάριον ἐπικοίνως οὐ μόνον τὸ ἄρρεν ἀλλὰ καὶ τὸ θῆλυ κεκληκέναι, εἴ τῳ πιστὸς καταφαίνεται ὁ κωμικὸς ἐν Ῥαπιζομένη Μένανδρος ὡδέ πως λέγων τοῦμὸν θυγάτριον, ... πάνυ γὰρ ἐστι τῆ φύσει φιλόανθρωπον τὸ παιδάριον σφόδρα. 1.4.11.2 Ἄρνες δὲ δὴ ἐπίκοινόν ἐστιν ἀφελείας ὄνομα ἄρρενός τε καὶ θήλεος ζῶου· αὐτὸς δὲ ἡμᾶς ὁ κύριος ποιμαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Ἄνευ δὲ ποιμένος οὔτε πρόβατα οὔτε ἄλλο οὐδὲν πῶ βιωτέον, οὐδὲ δὴ παῖδας ἄνευ τοῦ παιδαγωγοῦ, οὐδὲ μὴν οἰκέτας ἄνευ τοῦ δεσπότου.

1.5.t.1 Ὅτι πάντες οἱ περὶ τὴν ἀλήθειαν καταγινομένοι παῖδες παρὰ τῷ θεῷ. Ὅτι μὲν οὖν ἡ παιδαγωγία παιδῶν ἐστὶν ἀγωγή, σαφὲς ἐκ τοῦ ὀνόματος· λοιπὸν δὲ ἐστὶ τοὺς παῖδας ἐπιθεωρήσαι, οὐς αἰνίττεται ἡ γραφή, εἶτα τὸν παιδαγωγὸν αὐτοῖς ἐπιστῆσαι. Οἱ παῖδες ἡμεῖς· πολλαχῶς δὲ ἡμᾶς ἐξυμνεῖ πολυτρόπως τε ἀλληγορεῖ ὀνόμασι ποικίλοις τὸ ἀφελὲς τῆς πίστεως ἐξαλλάτ1.5.12.2 τουσα ἡ γραφή. Ἐν γοῦν τῷ εὐαγγελίῳ· σταθεῖς, φησὶν, ὁ κύριος ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τοὺς μαθητάς-ἀλιεύοντες δὲ ἔτυχον-ἐνεφώνησέν τε, παιδιά, μή τι ὄψον ἔχετε; τοὺς 1.5.12.3 ἤδη ἐν ἔξει τῶν γνωρίμων παῖδας προσειπῶν. Προσήνεγκάν τε αὐτῷ, φησὶ, παιδιά εἰς χειροθεσίαν εὐλογίας, κωλυόντων δὲ τῶν γνωρίμων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς ἄφετε τὰ παιδιά καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔλθειν πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ 1.5.12.4 βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Τί βούλεται τὸ λεχθέν, αὐτὸς διασαφήσει ὁ κύριος λέγων ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά ταῦτα, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὐ τὴν ἀναγέννησιν ἐνταῦθα ἀλληγορῶν, ἀλλὰ τὴν ἐν παισὶν ἀπλότητα εἰς ἐξομοίωσιν παρακατατιθέμενος ἡμῖν. 1.5.12.5 Τοὺς παῖδας ἡμᾶς καὶ τὸ προφητικὸν ἐκδέχεται πνεῦμα· δρεψάμενοι, φησὶ, κλάδους ἐλαίας ἢ φοινίκων οἱ παῖδες ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν κυρίῳ καὶ ἐκέκραγον λέγοντες, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, φῶς καὶ δόξα καὶ αἶνος μεθ' ἱκετηρίας τῷ κυρίῳ· τουτὶ γὰρ 1.5.13.1 ἐμφαίνει ἐρμηνευόμενον Ἑλλάδι φωνῇ τὸ ὡσαννά. Καί μοι δοκεῖ ἡ γραφή ταύτην αἰνιττομένη τὴν προφητείαν τὴν προειρημένην ἐν ὄνειδους μέρει τοῖς ῥαθύμοις ἐγκαλεῖν· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω 1.5.13.2 αἶνον. Τοῦτό τοι καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ

μυωπίζει τοὺς γνωρίμους, προσέχειν αὐτῷ παρορμῶν ὡς ἤδη σπεύδων πρὸς τὸν πατέρα, ὀρεκτικωτέρους παρασκευάζων τοὺς ἀκροατὰς μετ' ὀλίγον ἀπεῖναι προμηνύων, ὡς δέον αὐτοῖς ἀποκαρπίζεσθαι τῆς ἀληθείας ἀφειδέστερον δηλῶν ὅσον 1.5.13.3 οὐδέπω ἀπαίροντος εἰς οὐρανὸν τοῦ λόγου. Πάλιν οὖν αὐτοὺς παιδία καλεῖ· φησὶ γὰρ παιδία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι. Αὐθὶς τε παιδίοις ὁμοιοῖ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐν ἀγοραῖς καθημένους καὶ λέγουσιν· ἠύλησαμεν ὑμῖν καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν καὶ οὐκ ἐκόψασθε, καὶ ὅσα ἄλλα 1.5.13.4 τούτοις οἰκείως ἐπήγαγεν. Καὶ οὐτί γε μόνον τὸ εὐαγγέλιον ταύτη φρονεῖ, ὁμοδοξεῖ δὲ αὐτῷ καὶ ἡ προφητεία. Λέγει γοῦν Δαβὶδ αἰνεῖτε, παῖδες, κύριον, αἰνεῖτε τὸ ὄνομα κυρίου. Λέγει δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδω 1.5.14.1 κεν ὁ θεός. Θαυμάζεις ἀκούειν τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐν ἔθνεσι παῖδας παρὰ κυρίῳ; Οὐ μοι δοκεῖς Ἀττικῆς ἐπαίειν φωνῆς, παρ' ἧς ἔστιν ἐκμαθεῖν τὰς καλὰς καὶ ὠραίας, ἔτι δὲ καὶ ἐλευθέρας νεάνιδας παιδίσκας καλουμένας, παιδισκάρια δὲ τὰς δούλας, καὶ νεάνιδας δὲ καὶ αὐτάς, πρὸς τὸ εὐθαλὲς τῆς 1.5.14.2 παιδικῆς ἡλικίας ὑποκοριστικῶς τιμωμένας. Καὶ τὰ ἀρνία δέ μου, ὅταν λέγη, στήτω ἐκ δεξιῶν, τοὺς ἀφελεῖς αἰνίττεται, παῖδας ὡς ἄρνας, οὐκ ἄνδρας ὡς πρόβατα ὄντας κατὰ γένος, τὰ δὲ ἀρνία προνομίας ἠξίωσεν, τὴν ἐν ἀνθρώποις ἀπαλότητα καὶ ἀπλότητα τῆς διανοίας, τὴν ἀκακίαν, προτιμῶν. Αὐθὶς τε 1.5.14.3 ὅταν φῆ ὡς μωσχάρια γαλαθινά, ἡμᾶς πάλιν ἀλληγορεῖ, καὶ ὡς περιστερὰν ἄκακον καὶ ἄχολον, πάλιν ἡμᾶς. Νεοττοὺς τε ἔτι δύο περιστερῶν ἢ τρυγόνων ζευγὸς ὑπὲρ ἁμαρτίας κελεύει διὰ Μωσέως προσφέρεσθαι, τὸ ἀναμάρτητον τῶν ἀπαλῶν καὶ ἄκακον καὶ ἀμνησίκακον τῶν νεοττῶν εὐπρόσδεκτον εἶναι λέγων τῷ θεῷ καὶ τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου καθάρσιον ὑψηγόμενος· ἀλλὰ καὶ τὸ δειλὸν τῶν τρυγόνων τὴν πρὸς τὰς 1.5.14.4 ἁμαρτίας εὐλάβειαν ὑποτυποῦται. Ὅτι δὲ ἡμᾶς τοὺς νεοττοὺς λέγει, μάρτυς ἡ γραφή· Ὅν τρόπον ὄρνις συναγει τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, οὕτως ἐσμέν νεοττοὶ κυρίου, θαυ 1.5.14.5 μαστῶς πάνυ καὶ μυστικῶς τοῦ λόγου τὴν ἀπλότητα τῆς ψυχῆς εἰς ἡλικίαν ὑπογραφομένου παιδικῆν. Πῆ μὲν γὰρ παῖδας ἡμᾶς καλεῖ, πῆ δὲ νεοττοὺς, ἔσθ' ὅτε δὲ νηπίους, υἱοὺς δὲ ἀλλαχόθι καὶ τέκνα πολλάκις καὶ λαὸν νέον καὶ λαὸν καινόν· τοῖς δὲ δούλοις μου, φησὶ, κληθήσεται ὄνομα καινόν, νέον 1.5.15.1 ὄνομα λέγει τὸ καινὸν καὶ αἰδίων, ἄχραντον καὶ ἀπλοῦν καὶ νήπιον καὶ ἀληθινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλληγορῶν δὲ αὐθὶς ἡμᾶς πῶλους καλεῖ, τοὺς ἀζυγεῖς κακία, τοὺς ἀδαμάστους πονηρία, ἀφελεῖς δὲ καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον τὸν πατέρα σκιρτητικούς, οὐχὶ τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν πλησίον γυναιξίν χρεμετίζοντας ἵππους, τοὺς ὑποζυγίους καὶ θηλυμανεῖς, ἀλλὰ τοὺς ἐλευθέρους καὶ νεογνοὺς, τοὺς γαῦρους διὰ τὴν πίστιν, τοὺς εἰς ἀλήθειαν εὐδρόμους, τοὺς ταχεῖς πρὸς σωτηρίαν, τοὺς καταπατοῦντας καὶ κροαίνοντας τὰ 1.5.15.2 κοσμικά. Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών· κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων, καὶ αὐτὸς πρᾶος καὶ ἐπιβεβηκῶς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον. Οὐκ ἤρκει τὸ πῶλον εἰρηκέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ νέον προσέθηκεν αὐτῷ, τὴν ἐν Χριστῷ νεολαίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀγήρω μετὰ ἀπλότητος αἰδιότητα ἐμφαίνων. 1.5.15.3 Τοιοῦτους δὲ ἡμᾶς νέους πῶλους τοὺς νηπίους ὁ θεῖος ἡμῶν πωλοδάμνης ἀνατρέφει. Εἰ δὲ καὶ ὄνος εἶη ὁ νέος ἐν τῇ γραφῇ, πλὴν ἀλλὰ πῶλος ὄνος καὶ οὗτος. Καὶ τὸν πῶλον, φησὶ, προσέδησεν ἀμπέλῳ, τὸν ἀπλοῦν τοῦτον καὶ νήπιον λαὸν τῷ λόγῳ προσδήσας, ὃν ἄμπελον ἀλληγορεῖ· φέρει γὰρ οἶνον ἢ ἄμπελος, ὡς αἷμα ὁ λόγος, ἄμφω δὲ ἀνθρώποις ποτὸν εἰς σωτηρίαν, ὃ μὲν οἶνος τῷ σώματι, τὸ δὲ αἷμα τῷ πνεύματι. 1.5.15.4 Ὡς δὲ καὶ ἄρνας ἡμᾶς λέγει, ἐχέγγυος μάρτυς διὰ Ἡσαΐου τὸ πνεῦμα· ὡς ποιμὴν ποιμανεῖ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ καὶ τῷ βραχίονι αὐτοῦ συλλέξει ἄρνας, τὸ ἔτι ἀπαλώτερον τῶν

προβάτων εις ἀφέλειαν ἄρνας ἀλληγορῶν. 1.5.16.1 Ἀμέλει καὶ ἡμεῖς τὰ κάλλιστα καὶ τελεώτατα τῶν ἐν τῷ βίῳ κτημάτων παιδικῇ προσηγορίᾳ τιμήσαντες παιδείαν καὶ παιδαγωγίαν κεκλήκαμεν. Παιδαγωγίαν δὲ ὁμολογοῦμεν εἶναι ἀγωγὴν ἀγαθὴν ἐκ παίδων πρὸς ἀρετὴν. Ἐμφαντικώτερον δ' οὖν ἡμῖν ἀποκαλύπτων ὁ κύριος τὸ σημαϊνόμενον ἐκ τῆς παιδίον προσηγορίας γενομένης ζητήσεως ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ὅστις αὐτῶν εἶη μείζων, ἔστησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν μέσῳ παιδίον εἰπὼν· ὃς ἔὰν ἑαυτὸν ταπεινώσῃ ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτος 1.5.16.2 μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Οὐκ ἄρα κατακέχρηται τῇ τῶν παιδίων προσηγορίᾳ ὡς ἀλογίστων ἡλικία, ἣ τισὶν ἔδοξεν, οὐδ' ἂν εἶπη ἦν μὴ γένησθε ὡς τὰ παιδία ταῦτα, οὐκ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἀμαθῶς 1.5.16.3 ἐκδεκτέον. Οὐκ ἄρ' ἔτι κυλιόμεθα οἱ νήπιοι χαμαὶ οὐδὲ ἔρπομεν ὡς τὸ πρόσθεν ἐπὶ γῆς ὄφρων δίκην, ὄλω τῷ σώματι περὶ τὰς ἀνοήτους ἐπιθυμίας ἰλυσπώμενοι, ἀνατεινόμενοι δὲ ἄνω τῇ ἐννοίᾳ, κόσμῳ καὶ ἀμαρτίαις ἀποτεταγμένοι, ὀλίγω ποδὶ ἐφαπτόμενοι τῆς γῆς, ὅσον ἐν κόσμῳ εἶναι δοκεῖν, σοφίαν μεταδιώκομεν ἀγίαν· μωρία δὲ αὕτη τοῖς εἰς πανουργίαν ἡκο1.5.17.1 νημένοις δοκεῖ. Παῖδες οὖν εἰκότως οἱ θεὸν μόνον πατέρα ἀφελεῖς καὶ νήπιοι καὶ ἀκέραιοι, οἱ κεράτων μονοκερώτων ἔρασταί. Τοῖς γοῦν προβεβηκόσιν ἐν τῷ λόγῳ ταύτην ἐπεκήρυξεν τὴν φωνήν, ἀφροντιστεῖν κελεύων τῶν τῆδε πραγμάτων καὶ μόνῳ προσέχειν τῷ πατρὶ παραινῶν μιμουμένους τὰ 1.5.17.2 παιδία. Διὸ κὰν τοῖς ἐχομένοις λέγει μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον· ἀρκετὸν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. Οὕτως ἀποθεμένους τὰς τοῦ βίου φροντίδας ἐξέχεσθαι μόνου τοῦ πατρὸς 1.5.17.3 παραγγέλλει. Καὶ ὁ πληρῶν τὴν ἐντολὴν ταύτην τῷ ὄντι νηπιός τέ ἐστι καὶ παῖς θεῷ τε καὶ τῷ κόσμῳ, τῷ μὲν ὡς πεπλανημέ νος, τῷ δὲ ὡς ἡγαπημένος. Εἰ δὲ εἷς διδάσκαλος ἐν οὐρανοῖς, ὡς φησὶν ἡ γραφή, ὁμολογουμένως οἱ ἐπὶ γῆς εἰκότως ἂν πάντες κεκλήσονται μαθηταί. Ἐχει γὰρ οὕτως τὸ ἀληθές, τὸ μὲν τέλειον εἶναι παρὰ τῷ κυρίῳ τῷ διδάσκοντι ἀεὶ, τὸ δὲ 1.5.18.1 παιδικὸν καὶ νήπιον παρ' ἡμῖν τοῖς ἀεὶ μανθάνουσιν. Ταύτη τοι ἡ προφητεία τὸ τέλειον τῇ τοῦ ἀνδρὸς τετίμηκεν προσηγορίᾳ καὶ διὰ γε τοῦ Δαβὶδ ἐπὶ μὲν τοῦ διαβόλου ἄνδρα αἱμάτων φησὶ βδελύσσεται κύριος, ἄνδρα αὐτὸν ὡς τέλειον ἐν κακίᾳ καλεῖ· λέγεται δὲ καὶ ὁ κύριος ἀνὴρ διὰ τὸ 1.5.18.2 εἶναι αὐτὸν τέλειον ἐν δικαιοσύνῃ. Αὐτίκα γοῦν ὁ ἀπόστολος ἐπιστέλλων πρὸς Κορινθίους φησὶν· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χριστῷ, εἴτε ὡς 1.5.18.3 νηπίους καὶ ἀγίους πλην ἀλλὰ τῷ μόνῳ κυρίῳ. Σαφέστατα δὲ Ἐφεσίοις γράφων ἀπεκάλυψεν τὸ ζητούμενον ὧδέ πως λέγων μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδεῖαν τῆς πλάνης, ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ ἀυξήσωμεν 1.5.18.4 εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· ταῦτα λέγων εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος Χριστοῦ, ὃς ἐστὶ κεφαλὴ καὶ ἀνὴρ ὁ μόνος ἐν δικαιοσύνῃ τέλειος. Ἡμεῖς δὲ οἱ νήπιοι τοὺς παραφυσῶντας εἰς φυσίωσιν φυλαξάμενοι τῶν αἰρέσεων ἀνέμους καὶ μὴ καταπιστεύοντες τοῖς ἄλλοις ἡμῖν νομοθετοῦσι πατέρας, τελειούμεθα τότε, ὅτε ἐσμέν ἐκκλησία, τὴν κεφαλὴν τὸν Χριστὸν ἀπειληφότες. 1.5.19.1 Ἐνταῦθα ἐπιστήσαι δίκαιον τῇ προσηγορίᾳ τοῦ νηπίου, ὅτι οὐκ ἐπὶ ἀφρόνων τάττεται τὸ νήπιον· νηπύτιος μὲν γὰρ οὗτος, νηπιός δὲ ὁ νεήπιος, ὡς ἥπιος ὁ ἀπαλόφρων, οἶον ἥπιος 1.5.19.2 νεωστὶ καὶ πρᾶος τῷ τρόπῳ γενόμενος. Τοῦτό τοι σαφέστατα ὁ μακάριος Παῦλος ὑπεσημήνατο εἰπὼν δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι ἐγενήθημεν ἥπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, 1.5.19.3 ὡς ἂν τροφὸς θάλπη τὰ ἑαυτῆς τέκνα. Ἡπιος

οὖν ὁ νήπιος καὶ ταύτη μᾶλλον ἀταλός, ἀπαλός καὶ ἀπλοῦς καὶ ἄδολος καὶ ἀνυπόκριτος, ἰθὺς τὴν γνώμην καὶ ὀρθός· τὸ δὲ ἔστιν ἀπλότητος καὶ ἀληθείας ὑπόστασις. Ἐπὶ τίνα γάρ, φησὶν, ἐπιβλέψω ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον; Τοιοῦτος γάρ ὁ παρθένιος λόγος, ἀπαλός καὶ ἄπλαστος· διὸ καὶ τὴν παρθένον ἀταλήν νύμφην καὶ τὸν παῖδα ἀταλάφρονα κεκλήσθαι ἔθος, 1.5.19.4 ἀταλοὶ δὲ ἡμεῖς οἱ ἀπαλοὶ πρὸς πειθῶ καὶ εὐέργαστοι πρὸς ἀγαθωσύνην ἄχολοί τε καὶ ἀνεπίμικτοι κακοφροσύνη καὶ σκολιότητι· ἢ μὲν γὰρ γενεὰ ἢ παλαιὰ σκολιὰ καὶ σκληροκάριος, χορὸς δὲ νηπίων, ὁ καινὸς ἡμεῖς λαός, τρυφερός ὡς παῖς. 1.5.19.5 Ἐπὶ δὲ ταῖς καρδίαις τῶν ἀκάκων ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ χαίρειν ὁ ἀπόστολος ὁμολογεῖ, καὶ δὴ ὄρον τινὰ νηπίων, ὡς εἶπεῖν, ἀποδίδωσιν εἰπών· Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς 1.5.20.1 μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Καὶ γὰρ οὐδὲ ἔστιν τὸ ὄνομα τοῦ νηπίου κατὰ στέρησιν ἡμῖν νοούμενον, ἐπεὶ τὸ νη στερητικὸν γραμματικῶν νομοθετοῦσιν παῖδες. Εἰ γὰρ ἄφρονες ἡμᾶς οἱ τῆς νηπιότητος κατατρέχοντες καλοῦσιν, ὁρᾶτε πῶς βλασφημοῦσιν ἐπὶ τὸν κύριον 1.5.20.2 τοὺς εἰς θεὸν καταπεφευγότας ἄφρονες ὑπολαμβάνοντες· εἰ δέ, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἔξακουστέον, τοὺς νηπίους καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῶν ἀπλῶν ἐκδέξονται, χαίρωμεν τῇ προσηγορίᾳ· νήπια γὰρ αἱ νέαι φρένες εἰσὶν, ἐν παλαιᾷ τῇ ἀφροσύνη αἱ νεωστὶ συνεταιί, αἱ κατὰ τὴν διαθήκην τὴν καινὴν ἀνατείλασαι. Ἐναγχος γοῦν ἔγνωσται ὁ θεὸς κατὰ τὴν Χριστοῦ παρουσίαν. Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ᾧ ἂν ὁ υἱὸς ἀποκαλύψῃ. 1.5.20.3 Νέοι τοίνυν ὁ λαὸς ὁ καινὸς πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ πρεσβυτέρου λαοῦ, τὰ νέα μαθόντες ἀγαθὰ. Καὶ ἔστιν ἡμῖν τὸ οὐθαρ τῆς ἡλικίας ἢ ἀγήρως αὕτη νεότης, ἐν ἣ πρὸς νόησιν ἀεὶ ἀκμάζομεν, ἀεὶ νέοι καὶ ἀεὶ ἥπιοι καὶ ἀεὶ καινοί· χρὴ γὰρ 1.5.20.4 εἶναι καινοὺς τοὺς λόγου καινοῦ μετεिल्φότας. Τὸ δὲ ἀιδιότητος μετεिल्φὸς ἐξομοιοῦσθαι φιλεῖ τῷ ἀφθάρτῳ, ὡς εἶναι ἡμῖν τῆς παιδικῆς ἡλικίας τὴν προσηγορίαν ἕαρ παντὸς τοῦ ζῆν διὰ τὸ ἀγήρω εἶναι τὴν ἐν ἡμῖν ἀλήθειαν καὶ τῇ ἀληθείᾳ 1.5.21.1 ἀνακεχυμένον ἡμῶν τὸν τρόπον. Σοφία δὲ ἀειθαλής, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα καὶ οὔποτε μεταβάλλουσα. Τὰ παιδιά, φησὶν, αὐτῶν ἐπ' ὧμων ἀρθήσονται καὶ ἐπὶ γονάτων παρακληθήσονται· ὡς εἴ τινα μήτηρ παρακαλέσει, οὕτως κἀγὼ ὑμᾶς παρακαλέσω. Ἡ μήτηρ προσάγεται τὰ παιδιά καὶ 1.5.21.2 ἡμεῖς ζητοῦμεν τὴν μητέρα, τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ μὲν τοίνυν καὶ ἀσθενὲς καὶ ἀπαλὸν ἅπαν, ἄτε δι' ἀσθένειαν ἢ βοηθείας δεόμενον, κεχαρισμένον τέ ἐστὶ καὶ ἡδὺ καὶ τερπνόν, τοῦ θεοῦ μὴ περισταμένου τῷ τηλικῶδε τὴν βοήθειαν· ὡς γὰρ οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες ἡδίων ὀρώσιν τῶν μὲν ἵππων τοὺς πώλους, τῶν δὲ βοῶν τὰ μικρὰ μοσχάρια καὶ λέοντος σκύμνον καὶ ἐλάφου νεβρὸν καὶ ἀνθρώπου παιδίον, οὕτως καὶ τῶν ὄλων ὁ πατήρ τοὺς εἰς αὐτὸν καταπεφευγότας προσίεται καὶ ἀναγεννήσας πνεύματι εἰς υἰοθεσίαν ἡπίους οἶδεν καὶ φιλεῖ τούτους μόνους καὶ βοηθεῖ καὶ ὑπερμαχεῖ καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζει παιδίον. 1.5.21.3 Ἐγὼ καὶ τὸν Ἰσαὰκ εἰς παῖδα ἀναφέρω· γέλως ἐρμηνεύεται ὁ Ἰσαὰκ. Τοῦτον ἐώρακεν παίζοντα μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ βοηθοῦ, τῆς Ῥεβέκκας, ὁ περιέργος βασιλεύς. Βασιλεύς μοι δοκεῖ, Ἀβιμέλεχ ὄνομα αὐτῷ, σοφία τις εἶναι ὑπερκόσμιος, κατασκοποῦσα τῆς παιδιᾶς τὸ μυστήριον· Ῥεβέκκαν δὲ ἐρμη1.5.21.4 νεύουσιν ὑπομονήν. Ὡς τῆς φρονίμου παιδιᾶς, γέλως καὶ δι' ὑπομονῆς βοηθούμενος καὶ ἔφορος ὁ βασιλεύς. Ἀγαλλιᾶται τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Χριστῷ παιδίων ἐν ὑπομονῇ πολιτευομένων 1.5.22.1 καὶ αὕτη ἡ θεία παιδιά. Τοιαύτην τινὰ παίζειν παιδιὰν τὸν ἑαυτοῦ Δία Ἡράκλειτος λέγει. Τί γὰρ ἄλλο εὐπρεπὲς ἔργον σοφῷ καὶ τελείῳ ἢ παίζειν καὶ συνευφραίνεσθαι τῇ τῶν καλῶν ὑπομονῇ καὶ τῇ διοικήσει τῶν καλῶν, συμπανηγυρίζοντα τῷ 1.5.22.2 θεῷ; Ἔστι καὶ ἄλλως ὑπολαβεῖν τὸ ὑπὸ τῆς προφητείας μνησόμενον χαίροντας ἡμᾶς καὶ γελῶντας ἐπὶ σωτηρίᾳ ὡς τὸν Ἰσαὰκ. Ἐγέλα δὲ

κάκεϊνος τοῦ θανάτου λελυμένος, παίζων καὶ ἀγαλλιώμενος σὺν τῇ νύμφῃ τῇ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν βοηθῶ, τῇ ἐκκλησίᾳ· ἢ ὑπομονὴ ὄνομα πάγιον τέθειται, ἥτοι ἐπεὶ μόνῃ αὕτῃ εἰς τοὺς αἰῶνας μένει χαίρουσα ἀεὶ ἢ ἐξ ὑπομονῆς τῶν πιστευόντων συνέστηκεν, οἳ ἔσμεν μέλη Χριστοῦ· καὶ ἡ τῶν εἰς τέλος ὑπομεινάντων μαρτυρία καὶ ἡ ἐπὶ τούτοις εὐχαριστία, αὕτη δὲ ἔστιν ἡ μυστικὴ παιδιὰ καὶ ἡ σὺν τῇ 1.5.22.3 σεμνῇ θυμηδία βοηθοῦσα σωτηρία. Ὁ γοῦν βασιλεὺς ὁ Χριστὸς ἄνωθεν ἡμῶν ἐπισκοπεῖ τὸν γέλωτα καὶ διακύψας τῆς θυρίδος, ὡς φησιν ἡ γραφή, τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν εὐλογίαν ἀγαλλιάσιν τε καὶ εὐφροσύνην, ἔτι τε ὑπομονὴν συνεργοῦσαν, καὶ τὴν τούτων συμπλοκὴν, τὴν ἐκκλησίαν, ἐποπτεύει τὴν ἑαυτοῦ, μόνον ἐπιδεικνύς τὸ πρόσωπον τὸ αὐτοῦ τὸ λείπον τῇ 1.5.23.1 ἐκκλησίᾳ, βασιλείῳ τελειομένη κεφαλῇ. Καὶ ποῦ ἄρα ἦν ἡ θυρίς, δι' ἧς ὁ κύριος ἐδείκνυτο; ἡ σὰρξ, δι' ἧς πεφανέρωται. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰσαάκ, καὶ γὰρ ἔστιν ἑτέρως ἐκλαβεῖν, τύπος ὅς ἐστι τοῦ κυρίου, παῖς μὲν ὡς υἱός, καὶ γὰρ υἱὸς ἦν Ἀβραὰμ ὡς ὁ Χριστὸς τοῦ θεοῦ, ἱερεῖον δὲ ὡς ὁ κύριος. Ἄλλ' οὐ κεκάρπωται ὡς ὁ κύριος, μόνον ἐβάστασε τὰ ξύλα τῆς ἱερουρ1.5.23.2 γίας ὁ Ἰσαάκ, ὡς ὁ κύριος τὸ ξύλον. Ἐγέλα δὲ μυστικῶς, ἐμπλήσαι ἡμᾶς προφητεῶν χαρᾶς τὸν κύριον τοὺς αἵματι κυρίου ἐκ φθορᾶς λελυτρωμένους. Οὐκ ἔπαθεν δέ, οὐ μόνον εἰκότως ἄρα ὁ Ἰσαάκ τὰ πρωτεῖα τοῦ πάθους παραχωρῶν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου τὴν θειότητα αἰνίττεται μὴ σφαγεῖς· ἀνέστη γὰρ μετὰ τὴν κηδεῖαν ὁ Ἰησοῦς ** μὴ παθῶν, καθάπερ ἱερουργίας ἀφειμένος ὁ Ἰσαάκ. 1.5.24.1 Μέγιστον δὲ εἰς συνηγορίαν καὶ ἄλλο παραθήσομαι τοῦ προκειμένου. Τὸν κύριον αὐτὸν ὀνομάζει παιδίον, τοῦτο διὰ Ἡσαίου θεσπίζον, τὸ πνεῦμα· ἰδοὺ παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ ἐκλήθη 1.5.24.2 τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλήσ ἄγγελος. Τί οὖν τὸ παιδίον τὸ νήπιον, οὗ κατ' εἰκόνα ἡμεῖς οἱ νήπιοι; Διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου διηγεῖται τὸ μέγεθος αὐτοῦ· θαυμαστός σύμβουλος, θεὸς δυνάστης, πατὴρ αἰώνιος, ἄρχων εἰρήνης τῷ πληθύνειν τὴν παιδείαν· καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας. 1.5.24.3 Ὡ τοῦ μεγάλου θεοῦ, ὦ τοῦ τελείου παιδίου· υἱὸς ἐν πατρὶ, καὶ πατὴρ ἐν υἱῷ· καὶ πῶς οὐ τέλειος ἡ παιδεία τοῦ παιδίου ἐκείνου, ἢ ἐπὶ πάντας διήκει τοὺς παῖδας ἡμᾶς παιδαγωγοῦσα τοὺς νηπίους αὐτοῦ; Οὗτος εἰς ἡμᾶς ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας 1.5.24.4 τὰς ἐναργῶς πεπιστευμένας. Τούτῳ προσμαρτυρεῖ τῷ παιδίῳ καὶ Ἰωάννης ὁ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης· ἰδοὺ ὁ ἄμνός τοῦ θεοῦ. Ἐπεὶ γὰρ ἄρνας ὀνομάζει ἡ γραφή τοὺς παῖδας τοὺς νηπίους, τὸν θεὸν τὸν λόγον τὸν δι' ἡμᾶς ἄνθρωπον γενόμενον, κατὰ πάντα ἡμῖν ἀπεικάζεσθαι βουλόμενον, ἄμνον κέκληκεν τοῦ θεοῦ, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὸν νήπιον τοῦ πατρὸς.

1.6.t.1 Πρὸς τοὺς ὑπολαμβάνοντας τὴν τῶν παιδίων καὶ νηπίων προσηγορίαν τὴν τῶν πρώτων μαθημάτων αἰνίττεσθαι διδαχὴν. Ἐξεστὶ δὲ ἡμῖν ἐκ περιουσίας πρὸς τοὺς φιλεγκλήμονας ἐπαποδύσασθαι· οὐ γὰρ παῖδες ἡμεῖς καὶ νήπιοι πρὸς τὸ παιδαριῶδες καὶ εὐκαταφρόνητον τῆς μαθήσεως προσηγορεύμεθα, καθὼς οἱ εἰς γνῶσιν πεφουσιωμένοι διαβεβλήκασιν· ἀναγεννηθέντες γοῦν εὐθέως τὸ τέλειον ἀπειλήφαμεν, οὗ ἔνεκεν ἐσπεύδομεν. Ἐφωτίσθημεν γάρ· τὸ δὲ ἔστιν ἐπιγνώσει τὸν θεόν. Οὐκ οὐκ ἀτελής ὁ ἐγνωκὼς τὸ τέλειον. Καί μου μὴ λάβησθε ὁμολογοῦντος ἐγνωκέναι τὸν θεόν. Ὡδέ πως γὰρ 1.6.25.2 ἔδοξεν εἰπεῖν τῷ λόγῳ· ὁ δὲ ἐλεύθερος. Αὐτίκα γοῦν βαπτισομένῳ τῷ κυρίῳ ἀπ' οὐρανῶν ἐπήχησε φωνὴ μάρτυς ἡγαπημένου υἱός μου εἶ σὺ ἀγαπητός, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Πυθώμεθα οὖν τῶν σοφῶν· σήμερον ἀναγεννηθεῖς ὁ Χριστὸς ἤδη τέλειός ἐστιν ἢ, ὅπερ ἀτοπώτατον, ἑλλιπής; Εἰ δὲ τοῦτο, προσμαθεῖν τι αὐτῷ δεῖ. Ἄλλὰ προσμαθεῖν μὲν αὐτὸν εἰκὸς οὐδὲ ἐν θεὸν ὄντα. Οὐ γὰρ μείζων τις εἶη τοῦ λόγου

οὐδὲ 1.6.25.3 μὴν διδάσκαλος τοῦ μόνου διδασκάλου. Μή τι οὖν ὁμολογήσουσιν ἄκοντες τὸν λόγον, τέλειον ἐκ τελείου φύντα τοῦ πατρός, κατὰ τὴν οἰκονομικὴν προδιατύπωσιν ἀναγεννηθῆναι τελείως; Καὶ εἰ τέλειος ἦν, τί ἐβαπτίζετο ὁ τέλειος; ἔδει, φασί, πληρῶσαι τὸ ἐπάγγελμα τὸ ἀνθρώπινον. Παγκάλως. Φημί γάρ· ἅμα τοίνυν τῷ βαπτίζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ Ἰωάννου γίνεται τέλειος; δῆλον ὅτι· Οὐδὲν οὖν πρὸς αὐτοῦ προσέμαθεν; οὐ γάρ. Τελειοῦται δὲ τῷ λουτρῷ μόνῳ καὶ τοῦ πνεύματος τῆ καθόδῳ 1.6.26.1 ἀγιάζεται; οὕτως ἔχει. Τὸ δὲ αὐτὸ συμβαίνει τοῦτο καὶ περὶ ἡμᾶς, ὧν γέγονεν ὑπογραφή ὁ κύριος· βαπτιζόμενοι φωτιζόμεθα, φωτιζόμενοι υἰοποιούμεθα, υἰοποιούμενοι τελειούμεθα, τελειούμενοι ἀπαθανατιζόμεθα· ἐγώ, φησίν, εἶπα, θεοί 1.6.26.2 ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες. Καλεῖται δὲ πολλαχῶς τὸ ἔργον τοῦτο, χάρισμα καὶ φῶτισμα καὶ τέλειον καὶ λουτρόν· λουτρόν μὲν δι' οὗ τὰς ἀμαρτίας ἀπορρυπτόμεθα, χάρισμα δὲ ᾧ τὰ ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασιν ἐπιτίμια ἀνεῖται, φῶτισμα δὲ δι' οὗ τὸ ἅγιον ἐκεῖνο φῶς τὸ σωτήριον ἐποπτεύεται, τουτέστιν δι' οὗ τὸ θεῖον ὀξυωποῦμεν, τέλειον δὲ τὸ ἀπροσδεές φαμεν. 1.6.26.3 Τί γὰρ ἔτι λείπεται τῷ θεὸν ἐγνωκῶτι; Καὶ γὰρ ἄτοπον ὡς ἀληθῶς χάρισμα κεκληθῆναι θεοῦ τὸ μὴ πεπληρωμένον· τέλειος δὲ ὧν τέλεια χαριεῖται δῆπουθεν· ὡς δὲ ἅμα τῷ κελεῦσαι αὐτὸν πάντα γίνεται, οὕτως ἔπεται τῷ χαρίσασθαι μόνον βουλευθῆναι αὐτὸν τὸ πεπληρῶσθαι τὴν χάριν. Τὸ γὰρ μέλλον τοῦ χρόνου τῆ δυνάμει τοῦ θελήματος προλαμβάνεται. Πρὸς 1.6.27.1 δὲ καὶ ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή. Μόνον δὲ ἄρα οἱ πρῶτον ἀρξάμενοι τῶν ὅρων τῆς ζωῆς ἤδη τέλειοι, ζῶμεν δὲ ἤδη οἱ θανάτου κεχωρισμένοι. Σωτηρία τοίνυν τὸ ἔπασθαι Χριστῷ. Ὁ γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἐστίν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, φησίν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν 1.6.27.2 ζωὴν. Οὕτω τὸ πιστεῦσαι μόνον καὶ ἀναγεννηθῆναι τελειώσις ἐστὶν ἐν ζωῇ· οὐ γὰρ ποτε ἀσθενεῖ ὁ θεός. Ὡς γὰρ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἔργον ἐστὶ καὶ τοῦτο κόσμος ὀνομάζεται, οὕτως καὶ τὸ βούλημα αὐτοῦ ἀνθρώπων ἐστὶ σωτηρία καὶ τοῦτο ἐκκλησία κέκληται. Οἶδεν οὖν οὐς κέκληκεν, οὐς δὲ κέκληκεν, σέσωκεν· κέκληκεν δὲ ἅμα καὶ σέσωκεν. Αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς, φησίν ὁ 1.6.27.3 ἀπόστολος, θεοδίδακτοί ἐστε. Οὐκ ἄρα θεμιτὸν ἡμῖν ἀτελές τὸ ὑπ' αὐτοῦ διδασκόμενον νοεῖν, τὸ δὲ μάθημα αἰδίου σωτηρία αἰδίου σωτήρος, ᾧ ἡ χάρις εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Καὶ ὁ μόνον ἀναγεννηθεῖς, ὡσπερ οὖν καὶ τοῦνομα ἔχει, φωτισθεῖς ἀπήλλακται μὲν παραχρῆμα τοῦ σκότους, ἀπέιληφεν δὲ αὐτόθεν τὸ 1.6.28.1 φῶς. Ὡσπερ οὖν οἱ τὸν ὕπνον ἀποσεισάμενοι εὐθέως ἔνδοθεν ἐγρηγόρασιν, μᾶλλον δὲ καθάπερ οἱ τὸ ὑπόχυμα τῶν ὀφθαλμῶν κατάγειν πειρώμενοι οὐ τὸ φῶς αὐτοῖς ἔξωθεν χορηγοῦσιν, ὃ οὐκ ἔχουσιν, τὸ δὲ ἐμπόδιον ταῖς ὄψεσι καταβιβάζοντες ἐλευθέραν ἀπολείπουσι τὴν κόρην, οὕτως καὶ οἱ βαπτιζόμενοι, τὰς ἐπισκοτούσας ἀμαρτίας τῷ θεῷ πνεύματι ἀχλύος δίκην ἀποτριψάμενοι, ἐλεύθερον καὶ ἀνεμπόδιστον καὶ φωτεινὸν ὄμμα τοῦ πνεύματος ἴσχομεν, ᾧ δὴ μόνῳ τὸ θεῖον ἐποπτεύομεν, 1.6.28.2 οὐρανόθεν ἐπεισερόντος ἡμῖν τοῦ ἁγίου πνεύματος· κρᾶμα τοῦτο αὐγῆς αἰδίου τὸ αἰδίου φῶς ἰδεῖν δυναμένης· ἐπεὶ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον, φίλον δὲ τὸ ἅγιον τῷ ἔξ οὗ τὸ ἅγιον, ὃ δὴ κυρίως κέκληται φῶς· ἦτε γὰρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. Ἐντεῦθεν τὸν ἄνθρωπον ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἠγοῦμαι 1.6.28.3 κεκληθῆναι φῶτα. Ἄλλ' οὐδέπω, φασίν, ἀπέιληφεν τὴν τελείαν δωρεάν. Σύμφημι καὶ γὰρ, πλὴν ἐν φωτὶ ἐστὶν καὶ τὸ σκότος αὐτὸν οὐ καταλαμβάνει· φωτὸς δὲ ἀνὰ μέσον καὶ τοῦ σκότους οὐδὲ ἔν· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τῶν πιστευόντων ἀπόκειται τὸ τέλος· τὸ δὲ οὐκ ἄλλου τινός ἐστι μεταλαβεῖν ἄλλ' ἢ τῆς προ1.6.28.4 ὠμολογημένης ἐπαγγελίας τυχεῖν. Μὴ γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἅμα ἄμφω συνίστασθαι φαμεν, τὴν τε πρὸς τὸ πέρας ἄφιξιν καὶ τῆς

ἀφίξεως τὴν πρόληψιν· οὐ γάρ ἐστι ταῦτόν αἰὼν καὶ χρόνος οὐδὲ μὴν ὄρμη καὶ τέλος, οὐκ ἔστιν· περὶ ἐν 1.6.28.5 δὲ ἄμφω καὶ περὶ ἄμφω ὁ εἶς καταγίνεται. Ἔστι γοῦν, ὡς εἶπεῖν, ὄρμη μὲν ἢ πίστις ἐν χρόνῳ γεννωμένη, τέλος δὲ τὸ τυχεῖν τῆς ἐπαγγελίας εἰς αἰῶνας βεβαιούμενον. Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος σαφέστατα τῆς σωτηρίας τὴν ἰσότηα ἀπεκάλυψεν εἰπών· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων ἐπ' αὐτὸν ἔχη ζωὴν αἰώνιον, 1.6.29.1 καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Καθ' ὅσον μὲν οὖν δυνατὸν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ὃν ἐσχάτην ἡμέραν ἠνίξαστο εἰς τότε τηρούμενον ὅτε παύσεται, τελείους ἡμᾶς γενέσθαι πιστεύομεν. Πίστις γὰρ μαθήσεως τελειότης· διὰ τοῦτο φησιν 1.6.29.2 ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Εἰ τοίνυν οἱ πιστεύσαντες ἔχομεν τὴν ζωὴν, τί περαιτέρω τοῦ κεκτηθῆναι ζωὴν αἰδίδιον ὑπολείπεται; οὐδὲν δὲ ἐνδεῖ τῇ πίστει τελεία οὔση ἐξ ἑαυτῆς καὶ πεπληρωμένη. Εἰ δὲ ἐνδεῖ τι αὐτῇ, οὐκ ἔστιν ὀλοτελής οὐδὲ πίστις ἐστί, σκάζουσα περὶ τι, οὐδὲ μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀποδημίαν ἄλλα μένει τοὺς πεπιστευκότας, 1.6.29.3 ἀδιακρίτως ἐνταῦθα ἠρραβωνισμένοι, ἐκεῖνο δὲ τῷ πιστεῦσαι ἤδη προειληφότες ἐσόμενον, μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀπολαμβάνομεν γενόμενον, ὅπως ἂν ἐκεῖνο πληρωθῇ τὸ λεχθὲν γεννηθήτω κατὰ τὴν πίστιν σου. Οὐδὲ ἢ πίστις, ἐνταῦθα ἢ ἐπαγγελία, τελείωσις δὲ ἐπαγγελίας ἢ ἀνάπαυσις. Ὡστε ἢ μὲν γνῶσις ἐν τῷ φωτίσματι, τὸ δὲ πέρας τῆς γνώσεως ἢ ἀνά1.6.29.4 παυσις, ὃ δὲ ἔσχατον νοεῖται ὀρεκτόν. Καθάπερ οὖν τῇ πείρᾳ ἢ ἀπειρία καταλύεται καὶ τῷ πόρῳ ἢ ἀπορία, οὕτως ἀνάγκη τῷ φωτισμῷ ἐξαφανίζεσθαι τὸ σκότος· ἢ ἄγνοια δὲ τὸ σκότος, καθ' ἣν περιπίπτομεν τοῖς ἀμαρτήμασιν, ἀμβλυποῦντες περὶ τὴν ἀλήθειαν. Φωτισμὸς ἄρα ἢ γνῶσις ἐστίν, ὃ ἐξαφανίζων 1.6.29.5 τὴν ἄγνοιαν καὶ τὸ διορατικὸν ἐντιθείς. Ἀλλὰ καὶ ἢ τῶν χειρόνων ἀποβολὴ τῶν κρειττόνων ἐστὶν ἀποκάλυψις. Ἄ γὰρ ἢ ἄγνοια συνέδησεν κακῶς, ταῦτα διὰ τῆς ἐπιγνώσεως ἀναλύεται καλῶς. Τὰ δὲ δεσμὰ ταῦτα, ἢ τάχος, ἀνίεται πίστει μὲν ἀνθρωπίνῃ, θεϊκῇ δὲ τῇ χάριτι, ἀφιεμένων τῶν πλημμελημάτων ἐνὶ 1.6.30.1 παιωνίῳ φαρμάκῳ, λογικῷ βαπτίσματι. Πάντα μὲν οὖν ἀπολούομεθα τὰ ἀμαρτήματα, οὐκέτι δὲ ἐσμεν παρὰ πόδας κακοί. Μία χάρις αὕτη τοῦ φωτισματος τὸ μὴ τὸν αὐτὸν εἶναι τῷ πρὶν ἢ λούσασθαι τὸν τρόπον. Ὅτι δὲ ἢ γνῶσις συνανατέλλει τῷ φωτίσματι περιαστράπτουσα τὸν νοῦν, καὶ εὐθέως ἀκούομεν μαθηταὶ οἱ ἀμαθεῖς, πρότερόν ποτε τῆς μαθήσεως ἐκείνης 1.6.30.2 προσγενομένης· οὐ γὰρ ἂν ἔχοις εἶπεῖν τὸν χρόνον. Ἡ μὲν γὰρ κατήχησις εἰς πίστιν περιάγει, πίστις δὲ ἅμα βαπτίσματι ἀγίῳ παιδεύεται πνεύματι· ἐπεὶ, ὅτι γε μία καθολικὴ τῆς ἀνθρωπότητος σωτηρία ἢ πίστις, ἰσότης δὲ καὶ κοινωνία τοῦ δικαίου καὶ φιλανθρώπου θεοῦ ἢ αὐτῇ πρὸς πάντας, ὃ ἀπόστο1.6.30.3 λος σαφέστατα ἐξηγήσατο ὧδέ πως εἰπών· Πρὸ τοῦ δὲ ἔλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι· ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· 1.6.31.1 ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. Οὐκ ἀκούετε ὅτι ὑπ' ἐκεῖνον τὸν νόμον οὐκέτι ἐσμέν, ὃς ἦν μετὰ φόβου, ὑπὸ δὲ τὸν λόγον τῆς προαιρέσεως τὸν παιδαγωγόν; Εἶτα μέντοι ἐπήγαγεν τὴν ἀπάσης ἐκτὸς προσωποληψίας φωνήν· πάντες γὰρ υἱοί ἐστε διὰ πίστεως θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. Οὐκ ἐνὶ Ἰουδαίῳ οὔτε Ἕλλην, οὐκ ἐνὶ δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος, οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ 1.6.31.2 Ἰησοῦ. Οὐκ ἄρα οἱ μὲν γνωστικοί, οἱ δὲ ψυχικοὶ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, ἀλλ' οἱ πάντες ἀποθέμενοι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἴσοι καὶ πνευματικοὶ παρὰ τῷ κυρίῳ. Καὶ ἀλλαχόθι πάλιν γράφει· καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύ1.6.32.1 θεροὶ· καὶ

πάντες ἐν πόμα ἐποτίσθημεν. Οὐκ ἄτοπον δὲ καὶ τοῖς αὐτῶν ἐκείνων συγχρήσασθαι ῥήμασιν, οἱ διυλισμὸν μὲν τοῦ πνεύματος τὴν μνήμην τῶν κρειττόνων εἶναί φασιν. Διυλισμὸν δὲ νοοῦσιν τὸν ἀπὸ τῆς ὑπομνήσεως τῶν ἀμεινόνων τῶν χειρόνων χωρισμὸν· ἔπεται δὲ ἐξ ἀνάγκης τῷ ὑπομνησθέντι τῶν βελτιόνων ἡ μετάνοια ἢ ἐπὶ τοῖς ἥττοσιν· αὐτὸ γοῦν τὸ πνεῦμα ὁμολογοῦσι μετανοῆσαν ἀναδραμεῖν. Τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις μετανενοηκότες, ἀποταξάμενοι τοῖς ἐλαττώμασιν αὐτῶν, διυλιζόμενοι βαπτίσματι, πρὸς τὸ αἶδιον ἀνατρέχομεν φῶς, οἱ παῖδες πρὸς τὸν πατέρα. 1.6.32.2 Ἀγαλλιασάμενος γοῦν ἐν τῷ πνεύματι Ἰησοῦς, ἐξομολογοῦμαί σοι, πάτερ, φησὶν, ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· νηπίους ἡμᾶς ὁ παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος ἀποκαλῶν τοὺς τῶν ἐν κόσμῳ σοφῶν ἐπιτηδειοτέρους εἰς 1.6.32.3 σωτηρίαν, οἱ σοφοὺς σφᾶς ἠγούμενοι τετύφονται. Καὶ ἐπιβοᾶται, ἀγαλλιώμενος καὶ ὑπερευφραίνόμενος, οἶονεὶ συντραυλίζων τοῖς νηπίοις· ναί, ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου. Διὰ τοῦτο τὰ κεκρυμμένα ἀπὸ σοφῶν καὶ 1.6.32.4 συνετῶν τοῦ νῦν αἰῶνος ἀπεκαλύφθη τοῖς νηπίοις. Νήπιοι ἄρα εἰκότως οἱ παῖδες τοῦ θεοῦ οἱ τὸν μὲν παλαιὸν ἀποθέμενοι ἄνθρωπον καὶ τῆς κακίας ἐκδυσάμενοι τὸν χιτῶνα, ἐπενδυσάμενοι δὲ τὴν ἀφθαρσίαν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καινοὶ γενόμενοι, λαὸς ἅγιος, ἀναγεννηθέντες ἀμίαντον φυλάζωμεν τὸν ἄνθρωπον καὶ νήπιοι ὦμεν ὡς βρέφος τοῦ θεοῦ κεκαθαρμένον πορνείας καὶ πονηρίας. 1.6.33.1 Σαφέστατα γοῦν ὁ μακάριος Παῦλος ἀπήλλαξεν ἡμᾶς τῆς ζητήσεως ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ὡδὲ πως γράφων· ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ 1.6.33.2 κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. Τὸ δὲ ὅτε ἤμην νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος τὴν κατὰ νόμον ἀγωγὴν αἰνίττεται, καθ' ἣν οὐχ ὡς ἀπλοῦς ἤδη, ἀλλ' ὡς ἔτι ἄφρων νήπια μὲν φρονῶν ἐδίωκε, νήπια δὲ λαλῶν 1.6.33.3 ἐβλασφήμει τὸν λόγον. Δύο γὰρ σημαίνει τὸ νήπιον. Ἐπειδὴ γέγονα, φησὶν, ἀνὴρ, πάλιν ὁ Παῦλος λέγει, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Οὐχ ἡλικίας μέγεθος ἀτελής, ἀλλ' οὐδὲ μὴν χρόνου μέτρον ὠρισμένον, ἀλλ' οὐδὲ ἀνδρικῶν καὶ ἐντελεστέρων μαθημάτων διδαχὰς ἄλλας ἀπορρήτους αἰνίττεται, τὴν νηπιότητα ὑπερόριον ἀποστέλλων ὁ καταργεῖν αὐτὴν ὁμολογῶν ἀπόστολος, ἀλλὰ νηπίους μὲν τοὺς ἐν νόμῳ λέγει, οἱ τῷ φόβῳ, καθάπερ οἱ παῖδες τοῖς μορμολυκείοις, ἐκταράττονται, ἄνδρας δὲ τοὺς λόγῳ πειθηνίους καὶ αὐτεξουσίους κέκληκεν· οἱ πεπιστεύκαμεν ἐκουσίῳ προαιρέσει σωζόμενοι, ἐμφρόνως, οὐκ 1.6.33.4 ἀφρόνως, δεδιττόμενοι τῷ φόβῳ. Αὐτὸς περὶ τούτου μαρτυρήσει ὁ ἀπόστολος τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν προτέραν διαθήκην κληρονόμους λέγων, κατ' ἐπαγγελίαν δὲ ἡμᾶς. Λέγω δέ, φησὶν, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νηπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου κύριος πάντων ὢν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. Οὕτως καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἤμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἤλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν 1.6.34.1 υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν δι' αὐτοῦ. Ὅρα πῶς ὠμολόγησεν εἶναι νηπίους τοὺς ὑπὸ φόβον καὶ ἁμαρτίας, τοὺς δὲ ὑπὸ τὴν πίστιν υἱοὺς καλῶν ἀπὴνδρωσεν ὡς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐν τῷ νόμῳ νηπίων. Οὐκέτι γὰρ, φησὶ, δοῦλος εἶ, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος διὰ θεοῦ. Τί οὖν ἐνδεῖ τῷ υἱῷ 1.6.34.2 μετὰ τὴν κληρονομίαν; Χάριεν τοίνυν οὕτως ἐξηγήσασθαι τὸ ὅτε ἤμην νήπιος, τουτέστιν ὅτε ἤμην Ἰουδαῖος, Ἑβραῖος γὰρ ἄνωθεν ἦν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ἐπειδὴ εἰπόμεν τῷ νόμῳ· ἐπὶ δὲ γέγονα ἀνὴρ, οὐκέτι τὰ τοῦ νηπίου, τουτέστι τὰ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἀνδρός φρονῶ,

τουτέστι τὰ τοῦ Χριστοῦ, ὃν μόνον ἄνδρα ἢ γραφή, καθὼς προειρήκαμεν, καλεῖ, κατήγηκα τὰ τοῦ νηπίου. Ἡ δὲ ἐν Χριστῷ νηπιότης τελειώσις ἐστίν, ὡς πρὸς τὸν νόμον. 1.6.34.3 Ἐνταῦθα γενομένοις τῇ νηπιότητι ἡμῶν συνηγορητέον. Ἔτι καὶ τὸ πρὸς τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον ἐπεξηγητέον γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ, οὐ βρῶμα· οὐπω γὰρ ἐδύνασθε· ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. Οὐ μοι γὰρ δοκεῖ ἰουδαϊκῶς ἐκδέχεσθαι δεῖν τὸ λεγόμενον. Ἀντιπαραθήσω γὰρ κάκεῖνην τὴν γραφὴν εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, 1.6.35.1 τὴν ρέουσαν γάλα καὶ μέλι. Ἀνακύπτει τοίνυν ἀπορία μεγίστη κατὰ τὴν τῶν γραφῶν τῶνδε συμβολήν, τί νοοῦσιν. Εἰ γὰρ ἀρχὴ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἢ διὰ τοῦ γάλακτος νηπιότης ἐστίν, ἐξευτελίζεται δὲ αὕτη ὡς παιδαριώδης καὶ ἀτελής, πῶς ἢ τοῦ τελείου καὶ γνωστικοῦ μετὰ τὴν βρῶσιν ἀνάπαυσις 1.6.35.2 αὐθις νηπιῷ τετίμηται γάλακτι; Μή τι οὖν τὸ ὡς, παραβολῆς ὃν δηλωτικόν, τοιοῦτόν τι ἐμφαίνει, καὶ δὴ ἀναγνωστέον ὧδέ πως τὸ ῥητόν· γάλα ὑμᾶς ἐπότισα ἐν Χριστῷ καὶ διαστήσαντες ὀλίγον ἐπαγάγωμεν ὡς νηπίους, ἵνα κατὰ τὴν διαστολὴν τῆς ἀναγνώσεως τοιαύτην ἀποδεξώμεθα διάνοιαν· 1.6.35.3 κατήχησα ὑμᾶς ἐν Χριστῷ ἀπλῆ καὶ ἀληθεῖ καὶ αὐτοφυεῖ τροφῇ τῇ πνευματικῇ· τοιαύτη γὰρ ἢ τοῦ γάλακτος ζωοτρόφος οὐσία, φιλοστόργοις πηγάζουσα μαστοῖς· ὡς νοεῖσθαι τὸ πᾶν τῆδε· ὡσπερ τῷ γάλακτι αἰ τίθται τοὺς παῖδας τοὺς νεογνοὺς ἐκτρέφουσιν, κἀγὼ δὲ οὕτω τῷ Χριστοῦ γάλακτι λόγῳ 1.6.36.1 πνευματικὴν ὑμῖν ἐνστάζων τροφήν. Οὕτω γοῦν τελεία τροφή τὸ γάλα ἐστὶ τὸ τέλειον καὶ εἰς τέλος ἄγει τὸ ἀκατάπαυστον. Διὸ κἂν τῇ ἀναπαύσει τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐπήγγελται γάλα καὶ μέλι. Εἰκότως γάλα αὐθις ὑπισχνεῖται τοῖς δικαίοις ὁ κύριος, ἵνα δὴ σαφῶς ὁ λόγος ἄμφω δειχθῇ, ἄλφα καὶ ὦ, ἀρχὴ καὶ τέλος ὁ λόγος ἀλληγορούμενος γάλα. Τοιοῦτόν τι καὶ Ὅμηρος ἄκων μαντεύεται τοὺς δικαίους τῶν ἀνθρώπων γαλακτοφά 1.6.36.2 γους καλῶν. Ἐξεστὶ δὲ καὶ οὕτως ἐκλαμβάνειν τὴν γραφὴν· κἀγὼ δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκίνους, ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ, ὡς δύνασθαι σαρκίνους νοεῖσθαι τοὺς νεωστὶ κατηχομένους καὶ νηπίους 1.6.36.3 ἔτι ἐν Χριστῷ. Πνευματικούς μὲν γὰρ τοὺς πεπιστευκότας ἤδη τῷ ἀγίῳ πνεύματι προσεῖπεν, σαρκικούς δὲ τοὺς νεοκατηχίτους καὶ μηδέπω κεκαθαμένους, οὓς ἔτι σαρκικούς εἰκότως λέγει ἐπ' ἴσης τοῖς ἐθνικοῖς τὰ σαρκὸς ἔτι φρονοῦν 1.6.36.4 τας. Ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; Διὸ καὶ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, φησὶν, τὴν γνῶσιν ὑμῖν ἐνέχεα, λέγων, τὴν ἐκ κατηχήσεως ἀνατρέφουσαν εἰς ζωὴν αἰδίου. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπότισα ῥῆμα τελείας μεταλήψεως σύμβολόν ἐστιν. Πίνειν μὲν γὰρ οἱ 1.6.36.5 τέλειοι λέγονται, θηλάζειν δὲ οἱ νηπίοι. Τὸ αἰμά μου γάρ, φησὶν ὁ κύριος, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις. Μή τι οὖν γάλα εἰπὼν ἐπότισα τὴν ἐν λόγῳ γάλακτι τελείαν εὐφροσύνην, τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, ἠνίξατο; Τὸ δ' ἐπαγόμενον ἐξῆς οὐ βρῶμα, οὐπω γὰρ ἐδύνασθε τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐναργῆ ἀποκάλυψιν βρώματος δίκην πρόσωπον πρὸς πρόσωπον 1.6.36.6 αἰνίττεσθαι δύναται. Βλέπομεν γὰρ ὡς δι' ἐσόπτρου νῦν, ὁ αὐτὸς ἀπόστολος λέγει, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Διὸ κάκεῖνο ἐπήγαγεν· ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε, ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦντες, ἐπιθυμοῦντες, ἐρώντες, ζηλοῦντες, μηνιῶντες, φθονοῦντες· οὐ γὰρ ὅτι ἔτι ἐν σαρκὶ ἐσμεν, ὡς ὑπειλήφασί τινες· σὺν αὐτῇ γὰρ τὸ πρόσωπον ἰσάγγελον ἔχοντες πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τὴν ἐπαγγεῖ 1.6.37.1 λῖαν ὀψόμεθα. Πῶς δέ, εἰ ἐκείνη ὄντως ἐστὶν ἢ ἐπαγγελία μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν, ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ ἐπινοῦν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, εἶδέναι φασὶν οὐ πνεύματι ἐννενοηκότες, ἀλλὰ ἐκ μαθήσεως παρεληφότες ὃ οὓς οὐκ ἤκουσέν ποτε ἢ μόνον ἐκεῖνο τὸ ἐν τρίτῳ ἀρπασθὲν οὐρανῷ; 1.6.37.2 Ἀλλὰ κάκεῖνο ἐχεμυθεῖν ἐκελεύετο τότε. Εἰ δὲ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ ἐστίν,

ὅπερ ὑπολείπεται νοεῖν, ἢ μεγαλαυχία τῆς γνώσεως, ἄκουε τὸν νόμον τῆς γραφῆς· μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. Ἡμεῖς δὲ θεο1.6.37.3 δίδρακτοι καὶ τῷ Χριστοῦ ὀνόματι καυχώμενοι. Πῶς οὖν οὐ ταύτη νοεῖν τὸν ἀπόστολον ὑποληπτέον τὸ γάλα τῶν νηπίων, εἴ τε ποιμένες ἐσμέν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προηγούμενοι κατ' εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ ποιμένος, τὰ δὲ πρόβατα ἡμεῖς, μὴ οὐχὶ καὶ γάλα τῆς ποιμένης τὸν κύριον λέγοντα τὴν ἀκολουθίαν φυλάττειν ἀλληγοροῦντα; Καὶ δὴ τὸ ῥητὸν αὐθις τῇ διανοίᾳ ἐφαρμοστέον· γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· οὐπὼ γὰρ ἐδύνασθε, οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὸ γάλα τὸ βρῶμα ὑπολαμβάνοντας, ταῦτὸν δὲ τῇ οὐσίᾳ· ὡσαύτως γὰρ καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς ἢ ἀνειμένος καὶ ἥπιος ὡς γάλα ἢ πεπηγὼς καὶ συνεστραμμένος ὡς 1.6.38.1 βρῶμα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆδε ἐκλαμβάνουσιν ἡμῖν γάλα νοεῖσθαι τὸ κήρυγμα δύναται τὸ ἐπὶ πλεῖστον κεχυμένον, βρῶμα δὲ ἡ πίστις εἰς θεμέλιον ἐκ κατηχήσεως συνεστραμμένη, ἢ δὴ στερεμνωτέρα τῆς ἀκοῆς ὑπάρχουσα βρώματι ἀπεικάζεται, ἐν 1.6.38.2 αὐτῇ σωματοποιουμένη τῇ ψυχῇ. Τὴν τοιάνδε τροφήν ἀλλαχόθι δὲ καὶ ὁ κύριος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ ἑτέρως ἐξήνεγκεν διὰ συμβόλων φάγεσθέ μου τὰς σάρκας εἰπὼν καὶ πίεσθέ μου τὸ αἷμα, τὸ ἐναργὲς τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπαγ1.6.38.3 γελίας βρώσιμον καὶ τὸ πότιμον ἀλληγορῶν· δι' ὧν ἡ ἐκκλησία, καθάπερ ἄνθρωπος ἐκ πολλῶν συνεστηκυῖα μελῶν, ἄρδεταί τε καὶ αὖξεται συγκροτεῖται τε καὶ συμπήγνυται ἐξ ἀμφοῖν, σώματος μὲν τῆς πίστεως, ψυχῆς δὲ τῆς ἐλπίδος, ὡσπερ καὶ ὁ κύριος ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος. Τῷ γὰρ ὄντι αἷμα τῆς πίστεως ἢ ἐλπίς, ὑφ' ἧς συνέχεται, καθάπερ ὑπὸ ψυχῆς, ἢ πίστις. Διαπνευσάσης δὲ τῆς ἐλπίδος δίκην ἐκρυνέντος αἵματος τὸ ζωτικὸν τῆς πίστεως ὑπεκλύεται. 1.6.39.1 Εἰ δὲ ἄρα προσφιλονικεῖν ἐθέλοιέν τινες τὰ πρῶτα μαθήματα τὸ γάλα μηνύειν λέγοντες, ὡσανεὶ πρῶτας τροφάς, τὸ δὲ βρῶμα τὰς πνευματικὰς ἐπιγνώσεις, σφᾶς αὐτοὺς ἀνάγοντες εἰς γνῶσιν, ἴστωσαν, ὡς ἄρα στερεὰν τροφήν τὸ βρῶμα λέγοντες καὶ σάρκα καὶ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ ὑποφέρονται τῇ σφῶν 1.6.39.2 αὐτῶν μεγαλαύχῳ σοφίᾳ ἐπὶ τὴν ἀπλότητα τὴν ἀληθῆ. Πρωτόγονον γὰρ τὸ αἷμα εὐρίσκεται ἐν ἀνθρώπῳ, ὃ δὴ τινες οὐσίαν εἰπεῖν ψυχῆς τετολμήκασιν· τοῦτο δὴ τὸ αἷμα φυσικῇ τρεπόμενον πέψει, κησάσης τῆς μητρός, φιλοστοργία συμπαθεῖ ἐξανθεῖ καὶ γηράσκει πρὸς τὸ ἄφοβον τοῦ παιδίου· καὶ ἔστι μὲν τῆς σαρκὸς ὑγρότερον τὸ αἷμα, οἶον ὑγρά τις οὔσα σὰρξ, τοῦ δὲ αἵματος νοστιμώτερον τὸ γάλα καὶ λεπτομερέστερον. 1.6.39.3 Εἴτε γὰρ τὸ ἐπιχορηγούμενον αἷμα τῷ ἐμβρύῳ καὶ διὰ μητρώου πρότερον ἐπιπεμπόμενον ὀμφαλοῦ εἴτε αὐτὸ καταμήνιον αὐτό, ἀποκλεισθὲν τῆς οἰκείας φορᾶς, κατὰ φυσικὴν ἀνάχυσιν χωρεῖν κελεύεται πρὸς τοῦ παντρώου καὶ γενεσιουργοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς φλεγμαίνοντας ἤδη μαστοὺς καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀλλοιούμενον θερμοῦ ποθεινὴ σκευάζεται τῷ νηπίῳ τροφή, αἷμα τὸ μεταβάλλον ἐστί. Μάλιστα γὰρ πάντων μελῶν μαστοὶ 1.6.39.4 συμπαθεῖς μήτρα. Ἐπὶ οὖν κατὰ τοὺς τόκους ἀποκοπὴν λάβῃ τὸ ἀγγεῖον, δι' οὗ πρὸς τὸ ἔμβρυον τὸ αἷμα ἐφέρετο, μῦσις μὲν γίνεται τοῦ πόρου, τὴν δὲ ὄρμην ἐπὶ τοὺς μαστοὺς τὸ αἷμα λαμβάνει καὶ πολλῆς τῆς ἐπιφορᾶς γενομένης διατείνονται καὶ μεταβάλλει τὸ αἷμα εἰς γάλα, ἀναλόγως τῇ ἐπὶ τῆς 1.6.39.5 ἐλκώσεως εἰς πῦον τοῦ αἵματος μεταβολῆς· εἴτε αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἐν μαστοῖς παρακειμένων φλεβῶν ἀναστομουμένων κατὰ τὰς διατάσεις τῆς κυήσεως τὸ αἷμα μεταχεῖται εἰς τὰς φυσικὰς τῶν μαστῶν σήραγγας, τούτῳ δὲ ἀνακιρνάμενον τὸ ἀπὸ τῶν γειτνιωσῶν καταπεμπόμενον ἀρτηριῶν πνεῦμα, μενούσης ἔτι τῆς ὑποκειμένης ἀκεραίου τοῦ αἵματος οὐσίας, ἐκκυμαινόμενον λευκαίνεται καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀνακοπῇ κατ' ἐξαφρισμὸν μεταβάλλεται, παραπλήσιόν τι πεπονθὸς τῇ θαλάττῃ, ἣν δὴ κατὰ τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων οἱ ποιηταὶ φασιν ἀπο1.6.40.1 πτύειν ἀλὸς ἄχνην· πλὴν ἀλλὰ

αἷμα ἔχει τὴν οὐσίαν. Τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ οἱ ποταμοὶ ῥόθῳ φερόμενοι τῇ ἐμπεριλήψει τοῦ περικεχυμένου ἀέρος ξαινόμενοι ἀφρὸν μορμύρουσιν, καὶ τὸ ἐνστόμιον ἡμῶν ὑγρὸν τῷ πνεύματι ἐκλευκαίνεται. Τίς οὖν ἡ ἀποκλήρωσις μὴ οὐχὶ καὶ τὸ αἷμα ἐπὶ τὸ φωτεινότετον καὶ λευκότετον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τρέπεσθαι ὁμολογεῖν; Πάσχει 1.6.40.2 δὲ τὴν μεταβολὴν κατὰ ποιότητα, οὐ κατ' οὐσίαν. Ἀμέλει γοῦν οὐ τροφιμώτερον ἄλλο τι οὐδὲ μὴν γλυκύτερον ἄλλ' οὐδὲ λευκότερον εὔροις ἂν γάλακτος. Πάντη δὲ ἔοικεν τούτῳ ἡ πνευματικὴ τροφή, γλυκεῖα μὲν διὰ τὴν χάριν ὑπάρχουσα, τρόφιμος δὲ ὡς ζωὴ, λευκὴ δὲ ὡς ἡμέρα Χριστοῦ, καὶ τὸ αἷμα 1.6.41.1 τοῦ λόγου πεφανέρωται ὡς γάλα. Ταύτη τοίνυν περὶ τὴν ἀποκύησιν οἰκονομούμενον τῷ βρέφει τὸ γάλα χορηγεῖται, καὶ οἱ μαστοί, οἱ τέως τὸν ἄνδρα περιβλεπόμενοι ὀρθοί, ἤδη κατανεύουσι πρὸς τὸ παιδίον, τὴν ὑπὸ τῆς φύσεως πεπονημένην εὐληπτον παρέχειν διδασκόμενοι τροφήν εἰς ἀνατροφὴν σωτηρίας· οὐ γὰρ ὡς αἱ πηγαὶ πλήρεις εἰσὶν οἱ μαστοὶ ἐπεισρέοντος ἐτοίμου γάλακτος, ἀλλὰ μεταβάλλοντες τὴν τροφήν ἐν ἑαυτοῖς 1.6.41.2 ἐργάζονται γάλα καὶ διαπνέουσιν. Ἡ τροφή δὲ ἡ κατάλληλος αὕτη καὶ πρόσφορος νεοπαγεῖ καὶ νεοφυεῖ παιδίῳ πρὸς τοῦ θεοῦ τοῦ τροφέως καὶ πατρὸς τῶν γεννωμένων καὶ ἀναγεννωμένων πονουμένη, οἶον τὸ μάννα οὐρανόθεν ἐπερρέετο τοῖς 1.6.41.3 παλαιοῖς Ἑβραίοις, ἡ τῶν ἀγγέλων ἐπουράνιος τροφή. Ἀμέλει καὶ νῦν αἱ τίτθαι τὸ πρωτόχυτον τοῦ γάλακτος πόμα ὁμωνύμως ἐκείνη τῇ τροφῇ μάννα κεκλήκασιν. Ἄλλ' αἱ μὲν γυναῖκες αἱ κυοῦσαι μητέρες γενόμεναι πηγάζουσι γάλα· ὁ δὲ κύριος ὁ Χριστὸς ὁ τῆς παρθένου καρπὸς οὐκ ἐμακάρισεν τοὺς γυναικείους μαστοὺς οὐδὲ ἔκρινεν αὐτοὺς τροφεῖς, ἀλλὰ τοῦ φιλοστόργου καὶ φιλανθρώπου πατρὸς ἐπομβρήσαντος τὸν λόγον 1.6.42.1 αὐτὸς ἤδη τροφήν γέγονεν πνευματικὴ τοῖς σώφροσιν. Ὡς θαύματος μυστικοῦ· εἷς μὲν ὁ τῶν ὄλων πατήρ, εἷς δὲ καὶ ὁ τῶν ὄλων λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πανταχοῦ, μία δὲ μόνη γίνεται μήτηρ παρθένος· ἐκκλησίαν ἐμοὶ φίλον αὐτὴν καλεῖν. Γάλα οὐκ ἔσχεν ἡ μήτηρ αὕτη μόνη, ὅτι μόνη μὴ γέγονεν γυνή, παρθένος δὲ ἅμα καὶ μήτηρ ἐστίν, ἀκήρατος μὲν ὡς παρθένος, ἀγαπητικὴ δὲ ὡς μήτηρ, καὶ τὰ αὐτῆς παιδιά προσκαλουμένη ἀγίῳ τιθηνεῖται γάλακτι, τῷ βρεφώδει λόγῳ. 1.6.42.2 Διὸ οὐκ ἔσχε γάλα, ὅτι γάλα ἦν τὸ παιδίον τοῦτο καλὸν καὶ οἰκεῖον, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν νεολαίαν ὑποτροφοῦσα τῷ λόγῳ, ἦν αὐτὸς ἐκύησεν ὁ κύριος ὡδῖνι σαρκικῇ, ἦν αὐτὸς 1.6.42.3 ἐσπαργάνωσεν ὁ κύριος αἵματι τιμίῳ. Ὡς τῶν ἀγίων λοχευμάτων, ὡς τῶν ἀγίων σπαργάνων· ὁ λόγος τὰ πάντα τῷ νηπίῳ, καὶ πατήρ καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ τροφεὺς. Φάγεσθέ μου, φησί, τὴν σάρκα καὶ πίεσθέ μου τὸ αἷμα. Ταύτας ἡμῖν οἰκείας τροφὰς ὁ κύριος χορηγεῖ καὶ σάρκα ὀρέγει καὶ 1.6.43.1 αἷμα ἐκχεῖ· καὶ οὐδὲν εἰς αὐξήσιν τοῖς παιδίοις ἐνδεῖ. Ὡς τοῦ παραδόξου μυστηρίου· ἀποδύσασθαι ἡμῖν τὴν παλαιὰν καὶ σαρκικὴν ἐγκελεύεται φθοράν, ὡσπερ καὶ τὴν παλαιὰν τροφήν, καινῆς δὲ ἄλλης τῆς Χριστοῦ διαίτης μεταλαμβάνοντας, ἐκεῖνον, εἰ δυνατόν, ἀναλαμβάνοντας ἐν ἑαυτοῖς ἀποτίθεσθαι καὶ τὸν σωτῆρα ἐνστερνίσασθαι, ἵνα καταργήσωμεν τῆς σαρκὸς 1.6.43.2 ἡμῶν τὰ πάθη. Ἄλλ' οὐ ταύτη νοεῖν ἐθέλεις, κοινότερον δὲ ἴσως. Ἄκουε καὶ ταύτη· σάρκα ἡμῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀλληγορεῖ, καὶ γὰρ ὑπ' αὐτοῦ δεδημιουργεῖται ἡ σὰρξ· αἷμα ἡμῖν τὸν λόγον αἰνίττεται, καὶ γὰρ ὡς αἷμα πλούσιον ὁ λόγος ἐπικέχεται τῷ βίῳ· ἡ κρᾶσις δὲ ἡ ἀμφοῖν ὁ κύριος, ἡ τροφή 1.6.43.3 τῶν νηπίων· ὁ κύριος πνεῦμα καὶ λόγος. Ἡ τροφή, τουτέστιν ὁ κύριος Ἰησοῦς, τουτέστιν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σαρκούμενον, ἀγιαζομένη σὰρξ οὐράνιος. Ἡ τροφή τὸ γάλα τοῦ πατρός, ᾧ μόνῳ τιτθεύομεθα οἱ νήπιοι. Αὐτὸς γοῦν ὁ ἡγαπημένος καὶ τροφεὺς ἡμῶν λόγος τὸ αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἐξ 1.6.43.4 ἔχεεν αἷμα, σῶζων τὴν ἀνθρωπότητα· δι' οὗ πεπιστευκότες εἰς τὸν θεὸν ἐπὶ

τὸν λαθικηδέα μαζὸν τοῦ πατρός, τὸν λόγον, καταφεύγομεν, ὃ δέ, ὡς ἔοικεν, μόνος ἡμῖν τοῖς νηπίοις τὸ γάλα τῆς ἀγάπης χορηγεῖ, καὶ οὗτοι ὡς ἀληθῶς μακάριοι 1.6.44.1 μόνοι, ὅσοι τοῦτον θηλάζουσι τὸν μαστόν. Διὰ τοῦτό φησι καὶ ὁ Πέτρος· ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον καὶ τὴν ὑπόκρισιν καὶ φθόνον καὶ καταλαλίαν, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ ἀυξηθῆτε εἰς σωτηρίαν, εἰ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος. Εἰ δὲ καὶ συνενδῶη τις αὐτοῖς ἄλλο τι εἶναι τὸ βρῶμα παρὰ τὸ γάλα, εἶτα πῶς οὐ περιπαρήσονται σφίσιν αὐτοῖς, οὐ κατανενοηκότες 1.6.44.2 τὴν φύσιν; Ἡ γάρ τοι τροφή χειμῶνος μὲν πυκνοῦντος τοῦ περιέχοντος καὶ πάροδον οὐ διδόντος ἐντὸς κατακλειομένῳ τῷ θερμῷ, ἐψομένη καὶ πεπτομένη, εἰς τὰς φλέβας ἐξαιματομένη ἐκχωρεῖ· αἱ δὲ διαπνοῆς οὐ τυγχάνουσαι πεπληρωμένοι μάλιστα συντείνονται καὶ σφύζουσι· διὸ καὶ αἱ τίτθαι περι1.6.44.3 πληθεῖς τότε μάλιστα γίνονται τῷ γάλακτι. Ἀποδέδεικται δὲ ἡμῖν μικρῷ πρόσθεν τὸ αἷμα εἰς γάλα ταῖς κυούσαις κατὰ μεταβολήν, οὐ κατ' οὐσίαν χωρεῖν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ αἱ τρίχες αἱ ξανθαὶ τοῖς γηρῶσιν εἰς πολιὰς μεταβάλλουσιν. Θέρους δὲ ἔμπαλιν ἀραιότερον ὄν τὸ σῶμα τὴν τροφήν εὐδιαφορητοτέραν παρέχει, καὶ ἥκιστα πλεονάζει τὸ γάλα, ἐπεὶ μηδὲ τὸ αἷμα· 1.6.45.1 οὐδὲ γὰρ πᾶσα κατέχεται ἡ τροφή. Εἰ τοίνυν ἡ μὲν κατεργασία τῆς τροφῆς ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ αἷμα ἐγκαλακτοῦται, παρασκευὴ γίνεται τὸ αἷμα τοῦ γάλακτος ὡς σπέρμα ἀνθρώπου καὶ γίγαρτον ἀμπέλου. Τῷ οὖν γάλακτι, τῇ κυριακῇ τροφῇ, εὐθὺς μὲν ἀποκυθηθέντες τιθνούμεθα, εὐθὺς δὲ ἀναγεννηθέντες τετιμῆμεθα τῆς ἀναπαύσεως τὴν ἐλπίδα, τὴν ἄνω Ἰερουσαλήμ εὐαγγελιζόμενοι, ἐν ἧ ἡμέλι καὶ γάλα ὀμβρεῖν ἀναγέγραπται, διὰ τῆς ἐνύλου καὶ τὴν ἀγίαν μνηστευόμενοι τρο1.6.45.2 φήν. Τὰ μὲν γὰρ βρώματα καταργεῖται, ἢ φησιν ὁ ἀπόστολος αὐτός, ἡ δὲ διὰ γάλακτος τροφή εἰς οὐρανούς καθηγείται, πολίτας οὐρανῶν καὶ συγχορευτὰς ἀγγέλων ἀναθρεψαμένη. Ἐπειδὴ δὲ ἐστὶν ὁ λόγος πηγὴ ζωῆς βρύουσα καὶ ποταμὸς εἴρηται ἐλαίου, εἰκότως ἀλληγορῶν ὁ Παῦλος καὶ γάλα αὐτὸν ὀνομάζων ἐπότισα ἐπιφέρει· πίνεται γὰρ ὁ λόγος, ἡ τροφή 1.6.45.3 τῆς ἀληθείας. Ἀμέλει καὶ τὸ ποτὸν ὑγρὰ καλεῖται τροφή. Δυνατὸν δὲ τὸ αὐτὸ καὶ βρῶμα εἶναι πῶς ἔχον καὶ ποτόν, πρὸς ἄλλο καὶ ἄλλο νοούμενον, καθάπερ καὶ ὁ τυρὸς γάλακτός ἐστι πῆξις ἢ γάλα πεπηγός. Οὐ γάρ μοι τῆς λεξιθηρίας μέλει τὰ νῦν, πλήν ὅτι τὰς τροφὰς ἄμφω μία διακονεῖται οὐσία. Ἄλλὰ καὶ τοῖς ὑποτιθησίοις παιδίοις ἀρκεῖ μόνον τὸ γάλα καὶ 1.6.45.4 ποτόν εἶναι καὶ τροφήν. Ἐγώ, φησὶν ὁ κύριος, βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· ἐμὸν βρῶμά ἐστίν, ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. Ὅρατε ἄλλο βρῶμα ἀλληγορούμενον παραπλησίως γάλακτι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ. 1.6.46.1 Ἄλλὰ καὶ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἰδίου πάθους ποτήριον κέκληκεν καταχρηστικῶς, ὅτι ἐκπτεῖν καὶ ἐκτελέσαι μόνον ἐχρῆν αὐτό. Οὕτως Χριστῷ μὲν ἡ τροφή τῆς πατρικῆς βουλῆς ἢ τελείωσις ἦν, ἡμῖν δὲ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἢ τροφή τοῖς νηπίοις, τοῖς ἀμέλγουσιν τὸν λόγον τῶν οὐρανῶν· ἐντεῦθεν τὸ ζητῆσαι μαστεῦσαι καλεῖται, ὅτι τοῖς ζητοῦσιν νηπίοις τὸν λόγον αἱ πατρικαὶ τῆς φιλανθρωπίας θηλαὶ χορηγοῦσι τὸ 1.6.46.2 γάλα. Ἔτι δὲ καὶ ἄρτον αὐτὸν οὐρανῶν ὁμολογεῖ ὁ λόγος. Οὐ γὰρ Μωσῆς, φησὶν, ἔδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ νοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν· ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ. Καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγώ 1.6.46.3 δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. Ἐνταῦθα τὸ μυστικὸν τοῦ ἄρτου παρασημειωτέον, ὅτι σὰρκα αὐτὸν λέγει καὶ ὡς ἀνισταμένην δῆθεν διὰ πυρός, καθάπερ ἐκ φθορᾶς καὶ σπορᾶς ὁ πυρὸς ἀνίσταται, καὶ μέντοι διὰ πυρὸς συνισταμένην εἰς εὐφροσύνην ἐκκλησίας ὡς ἄρτον πεπτόμενον. 1.6.47.1 Ἄλλὰ γὰρ αὐθις ἡμῖν σαφέστερον

τοῦτο ἐν τῷ Περὶ ἀναστάσεως δηλωθήσεται. Ἐπεὶ δὲ εἶπεν καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, σὰρξ δὲ αἷματι ἄρδεται, τὸ δὲ αἷμα οἶνος ἀλληγορεῖται, ἰστέον οὖν, ὅτι ὡς ἄρτος εἰς κρᾶμα καταθρυβεῖς τὸν οἶνον ἀρπάζει, τὸ δὲ ὕδατῶδες ἀπολείπει, οὕτως καὶ ἡ σὰρξ τοῦ κυρίου, ὁ ἄρτος τῶν οὐρανῶν, ἀναπίνει τὸ αἷμα, τοὺς οὐρανίους τῶν ἀνθρώπων εἰς ἀφθαρσίαν ἐκτρέφων, ἀπολείπων δὲ μόνας ἐκείνας εἰς φθορὰν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας. Οὕτως πολλαχῶς ἀλληγορεῖται ὁ λόγος, καὶ βρῶμα καὶ σὰρξ καὶ τροφή καὶ ἄρτος καὶ αἷμα καὶ γάλα, ἃ πάντα ὁ κύριος εἰς ἀπόλαυσιν ἡμῶν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων. Μὴ δὴ οὖν τις ξενιζέσθω λεγόντων ἡμῶν ἀλληγορεῖσθαι γάλα τὸ 1.6.47.3 αἷμα τοῦ κυρίου· ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ οἶνος ἀλληγορεῖται; Ὁ πλύνων, φησὶν, ἐν οἴνῳ τὴν στολὴν αὐτοῦ καὶ ἐν αἷματι σταφυλῆς τὴν περιβολὴν αὐτοῦ· ἐν τῷ αἷματι τῷ αὐτοῦ κοσμήσειν λέγει τὸ σῶμα τοῦ λόγου, ὡς περὶ ἀμέλει τῷ αὐτοῦ πνεύματι ἐκθρέψει τοὺς πεινῶντας τὸν λόγον. Ὅτι δὲ τὸ αἷμα ὁ λόγος ἐστίν, μαρτυρεῖ τοῦ Ἄβελ τοῦ δικαίου τὸ αἷμα ἐντυγμ. 1.6.47.4 χάνον τῷ θεῷ· οὐ γὰρ τὸ αἷμα ἂν ποτε προήσεται φωνήν, μὴ οὐχὶ ὁ λόγος νοούμενος τὸ αἷμα· τύπος γὰρ ὁ δίκαιος ὁ παλαιὸς τοῦ νέου δικαίου καὶ τὸ αἷμα τὸ ἐντυγχάνον τὸ παλαιὸν ὑπερεντυγχάνει τοῦ αἵματος τοῦ νέου. Φθέγγεται δὲ πρὸς τὸν θεὸν τὸ αἷμα, ὁ λόγος, ἐπεὶ λόγον ἐμήνυεν τὸν πεισόμενον. 1.6.48.1 Ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ αὐτῆ καὶ τὸ ἐν αὐτῇ αἷμα τῷ γάλακτι, οἶον ἀντιπελαργούμενον, ἄρδεται τε καὶ αὖξεται. Καὶ δὴ καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ συλληφθέντος τῷ τῆς ἐπὶ μῆνα καθάρσεως ὑπολειμμένῳ καθαρῷ περιττώματι κίρναμένου τοῦ σπέρματος γίνεται· ἢ γὰρ ἐν τούτῳ δύναμις, θρομβοῦσα τοῦ αἵματος τὴν φύσιν, ὃν τρόπον ἡ πυτία συνίστησι τὸ γάλα, οὐσίαν ἐργάζεται μορφώσεως· εὐθαλεῖ γὰρ ἡ κρᾶσις, σφαλερὰ δὲ ἡ ἀκρότης 1.6.48.2 εἰς ἀτεκνίαν. Καὶ γὰρ αὐτῆς ἤδη τῆς γῆς ὑπὸ μὲν ἐπομβρίας κατακλυσθὲν ἀποσύρεται τὸ σπέρμα, διὰ δὲ αὐχμὸν νοτίδος ἀποξηραίνεται, κολλώδης δὲ ὁ χυμὸς ὧν συνέχει τὸ σπέρμα 1.6.48.3 καὶ φύει. Τινὲς δὲ καὶ τὸ σπέρμα τοῦ ζώου ἀφρὸν εἶναι τοῦ αἵματος κατ' οὐσίαν ὑποτίθενται, ὃ δὴ τῆς ἐμφύτου τοῦ ἄρρενος θερμῆς παρὰ τὰς συμπλοκὰς ἐκταραχθὲν ἐκριπιζόμενον ἐξαφροῦται κὰν ταῖς σπερματίτισιν παρατίθεται φλεψίν· ἐντεῦθεν γὰρ ὁ Ἀπολλωνιάτης Διογένης τὰ ἀφροδίσια κεκλήσθαι βούλεται. 1.6.49.1 Συμφανὲς τοίνυν ἐκ τούτων ἀπάντων αἷμα εἶναι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τὴν οὐσίαν. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ γαστρὸς τὸ μὲν πρῶτον ὑγροῦ ἐστὶ σύστασις γαλακτοειδῆς, ἔπειτα ἐξαιματομένη σαρκοῦται ἢ σύστασις αὕτη, πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑστέρᾳ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ θερμοῦ πνεύματος, ὑφ' οὗ διαπλάττεται 1.6.49.2 τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖται. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποκύησιν αὐθις ἐκτρέφεται τὸ παιδίον αἷματι τῷ αὐτῷ· αἵματος γὰρ φύσις τοῦ γάλακτος ἢ ῥύσις, καὶ πηγὴ τροφῆς τὸ γάλα, ὧ δὴ καὶ γυνὴ δῆλη τεκοῦσα ἀληθῶς καὶ μήτηρ, δι' οὗ καὶ φίλτρον εὐνοίας προσλαμβάνει. Διὰ τοῦτο ἄρα μυστικῶς τὸ ἐν τῷ ἀποστόλῳ ἅγιον πνεῦμα τῆ τοῦ κυρίου ἀποχρῶμενον φωνῇ 1.6.49.3 γάλα ὑμᾶς ἐπότισα λέγει. Εἰ γὰρ ἀνεγεννήθημεν εἰς Χριστόν, ὁ ἀναγεννήσας ἡμᾶς ἐκτρέφει τῷ ἰδίῳ γάλακτι, τῷ λόγῳ· πᾶν γὰρ τὸ γεννῆσαν ἔοικεν εὐθὺς παρέχειν τῷ γεννωμένῳ τροφήν. Καθάπερ δὲ ἡ ἀναγέννησις, ἀναλόγως οὕτως καὶ ἡ 1.6.49.4 τροφή γέγονεν τῷ ἀνθρώπῳ πνευματικῇ. Πάντη τοίνυν ἡμεῖς τὰ πάντα Χριστῷ προσωκειώμεθα, καὶ εἰς συγγένειαν διὰ τὸ αἷμα αὐτοῦ, ὧ λυτρούμεθα, καὶ εἰς συμπάθειαν διὰ τὴν ἀνατροφὴν τὴν ἐκ τοῦ λόγου, καὶ εἰς ἀφθαρσίαν διὰ τὴν ἀγωγὴν τὴν αὐτοῦ· τὸ θρέψαι δ' ἐν βροτοῖσι πολλάκις πλείω πορίζει φίλτρα τοῦ φῦσαι τέκνα. Τὸ αὐτὸ ἄρα καὶ αἷμα καὶ γάλα τοῦ κυρίου πάθους καὶ διδακ. 1.6.50.1 σκαλίας σύμβολον. Ἐφεῖται τοιγαροῦν ἡμῶν ἐκάστῳ τῶν νηπίων ἐγκαυχᾶσθαι τῷ κυρίῳ, ἐπιφθεγγομένοις πατρὸς δ' ἐξ ἀγαθοῦ καὶ αἵματος εὐχομαι

εἶναι. Ὡς δ' ἐξ αἵματος γάλα κατὰ μεταβολὴν γίνεται, ἤδη μὲν σαφές, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ποιμνίων ἐκ τε τῶν βουκολίων ἔξεστι μαθεῖν. Τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα τοῦ ἔτους κατὰ τὴν ὥραν, 1.6.50.2 ἦν ἔαρ καλοῦμεν, ὑγροτέρου τοῦ περιέχοντος γεγονότος, ἀλλὰ καὶ τῆς πόας καὶ τῶν νομῶν εὐχύλων τὸ τηνικάδε οὐσῶν καὶ ἐνίκμων, αἵματος πίμπλαται πρότερον, ὡς ἐκ τῆς διατάσεως τῶν φλεβῶν, κυρτουμένων τῶν ἀγγείων, δείκνυται· ἐκ δὲ τοῦ αἵματος δαψιλέστερον χεῖται τὸ γάλα· θέρους δ' ἔμπαλιν ὑπὸ τοῦ καύματος συγκαιόμενον καὶ ἀναξηραίνόμενον ἴσθησι τὴν μεταβολὴν τὸ αἶμα, καὶ ταύτη ἔλαττον ἀμέλγονται. 1.6.50.3 Ναὶ μὴν καὶ συγγενεῖάν τινα πρὸς τὸ ὕδωρ φυσικωτάτην ἔχει τὸ γάλα, καθάπερ ἀμέλει πρὸς τὴν πνευματικὴν τροφήν τὸ λου τρὸν τὸ πνευματικόν· οἱ γοῦν ἐπιρροφοῦντες τῷ προειρημένῳ γάλακτι ψυχροῦ ὀλίγον ὕδατος ὠφελοῦνται παραχρῆμα· οὐ γὰρ ἀποξύνεσθαι τὸ γάλα ἔῃ ἢ πρὸς τὸ ὕδωρ κοινωνία, οὐκ ἀντιπα1.6.50.4 θεία τινί, προσπεπαινομένου δὲ προσπαθεία. Καὶ ἦν ὁ λόγος ἔχει πρὸς τὸ βάπτισμα κοινωνίαν, ταύτην ἔχει τὸ γάλα τὴν συναλλαγὴν πρὸς τὸ ὕδωρ. Δέχεται γὰρ μόνον τῶν ὑγρῶν τοῦτο καὶ τὴν πρὸς τὸ ὕδωρ μίξιν ἐπὶ κάθαρσιν παραλαμβανόμενον καθά1.6.51.1 περ τὸ βάπτισμα ἐπὶ ἀφέσει ἀμαρτιῶν. Μίγνυται δὲ καὶ μέλιτι προσφυῶς καὶ τοῦτο ἐπὶ καθάρσει πάλιν μετὰ γλυκείας τῆς τροφῆς· μίγνύμενος γὰρ ὁ λόγος φιλανθρωπία ἰᾶται τε ἅμα τὰ πάθη καὶ ἀνακαθαίρει τὰς ἀμαρτίας· καὶ τὸ μέλιτος γλυκίων ῥέειν αὐδὴ ἐπὶ τοῦ λόγου λελέχθαι μοι δοκεῖ, ὅς ἐστιν μέλι· καὶ πολλαχοῦ δὲ ἢ προφητεία ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον ἀνάγει. Ναὶ μὴν ἐπιμίγνυται τὸ γάλα καὶ οἴνω τῷ γλυκεῖ, ἐπωφελῆς δὲ ἢ μίξις, καθάπερ ἀνακιρναμένου τοῦ πάθους εἰς ἀφθαρσίαν· ἐξορροῦται γὰρ ὑπὸ τοῦ οἴνου τὸ γάλα καὶ σχίζεται, καὶ ὅτι1.6.51.2 περ αὐτοῦ νόθον, τοῦτ' ἀποχετεύεται. Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τῆς πίστεως ἢ κοινωνία ἢ πνευματικὴ πρὸς τὸν παθητὸν ἄνθρωπον, τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἐξορροῦσα, εἰς ἀιδιότητα 1.6.51.3 συστέλλει τὸν ἄνθρωπον, τοῖς θείοις ἀπαθανατίζουσα. Ἄλλ' οἱ πολλοὶ δὲ καὶ τῷ λιπαρῷ τοῦ γάλακτος, ὃ δὴ βούτυρον καλοῦσιν, καταχρῶνται εἰς λύχνον, τὸ πολυέλαιον τοῦ λόγου δι' αἰνίγματος ἀριδήλου σαφηνίσαντες, ὡς μόνου τοῦδε ἐνδίκως καὶ τρέφοντος καὶ αὔξοντος καὶ φωτίζοντος τοὺς νηπίους. 1.6.52.1 Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ γραφὴ περὶ τοῦ κυρίου λέγει ἐψώμισεν αὐτοὺς γενήματα ἀγρῶν, ἐθήλασαν μέλι ἐκ πέτρας καὶ ἔλαιον ἐκ στερεᾶς πέτρας, βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων μετὰ στέατος ἀρνῶν καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις ἔδωκεν αὐτοῖς· ἀλλὰ καὶ τὴν γέννησιν τοῦ παιδίου ὃ προφητεύων βούτυρον φησὶν ἔδεται καὶ μέλι. 1.6.52.2 Ἐμοὶ δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεισιν ὅπως σφᾶς τελείους τινὲς τολμῶσι καλεῖν καὶ γνωστικούς, ὑπὲρ τὸν ἀπόστολον φρονοῦντες, φυσιοῦμενοί τε καὶ φρουαττόμενοι, αὐτοῦ ὁμολογοῦντος τοῦ Παύλου περὶ ἑαυτοῦ· οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ. Ἀδελφοί, ἐγὼ ἑμαυτὸν οὐπω λογίζομαι κατελιηφέναι· ἐν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω 1.6.52.3 κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Καὶ τέλειον μὲν ἑαυτὸν ἠγεῖται, ὅτι ἀπήλλακται τοῦ προτέρου βίου, ἔχεται δὲ τοῦ κρείττονος, οὐχ ὡς ἐν γνώσει τέλειος, ἀλλ' ὡς τοῦ τελείου ἐφιέμενος· διὸ καὶ ἐπιφέρει ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονοῦμεν, τελείωσιν δηλονότι λέγων τὸ ἀποτετάχθαι ταῖς ἀμαρτίαις καὶ εἰς πίστιν τοῦ μόνου τελείου ἀναγεγεννησθαι, ἐκλαθομένους τῶν κατόπισθεν ἀμαρτιῶν.

1.7.t.1 Τίς ὁ παιδαγωγός, καὶ περὶ τῆς παιδαγωγίας αὐτοῦ. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπεδείξαμεν παῖδας ἡμᾶς τοὺς πάντας ὑπὸ τῆς γραφῆς καλουμένους οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Χριστῷ κατηκολουθηκότας ἡμᾶς νηπίους ἀλληγορούμενους, μόνον δὲ εἶναι

τέλειον τὸν πατέρα τῶν ὄλων, ἐν αὐτῷ γὰρ ὁ υἱὸς καὶ ἐν τῷ υἱῷ ὁ πατήρ, ὥρα ἡμῖν ἐπομένους τῇ τάξει καὶ τὸν παιδα1.7.53.2 γωνὸν ἡμῶν εἰπεῖν ὅστις ἐστί. Καλεῖται δὲ Ἰησοῦς. Ἔσθ' ὅτε οὖν ποιμένα ἑαυτὸν καλεῖ καὶ λέγει ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν ποιμένων τῶν καθηγουμένων τοῖς προβάτοις ὁ καθηγούμενος τῶν παιδίων παιδαγωγὸς νοούμενος, ὁ τῶν νηπίων κηδεμονικὸς ποιμὴν· ἀπλοῖ γὰρ οἱ νήπιοι 1.7.53.3 ὡς πρόβατα ἀλληγορούμενοι· καὶ γενήσονται, φησὶν, οἱ πάντες μία ποιμνὴ καὶ εἷς ποιμὴν. Παιδαγωγὸς οὖν εἰκότως ὁ λόγος ὁ τοὺς παῖδας ἡμᾶς εἰς σωτηρίαν ἄγων. Ἐναργέστατα γοῦν ὁ λόγος περὶ ἑαυτοῦ διὰ Ὡσηὲ εἴρηκεν ἐγὼ δὲ παιδευτὴς ὑμῶν εἰμι. Παιδαγωγία δὲ ἡ θεοσέβεια, μάθησις οὕσα θεοῦ θεραπείας καὶ παιδεύσις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἀγωγή 1.7.54.1 τε ὀρθὴ ἀνάγουσα εἰς οὐρανόν. Παιδαγωγία δὲ καλεῖται πολλαχῶς· καὶ γὰρ ἡ τοῦ ἀγομένου καὶ μανθάνοντος, καὶ ἡ τοῦ ἄγοντος καὶ διδάσκοντος, καὶ αὐτὴ τρίτον ἡ ἀγωγή, καὶ τὰ διδασκόμενα τέταρτον, οἶον αἰ ἐντολαί. Ἔστι δὲ ἡ κατὰ τὸν θεὸν παιδαγωγία κατευθυνσμὸς ἀληθείας εἰς ἐποπτεῖαν θεοῦ 1.7.54.2 καὶ πράξεων ἀγίων ὑποτύπωσις ἐν αἰωνίῳ διαμονῇ. Ὡσπερ οὖν κατευθύνει τὴν φάλαγγα ὁ στρατηγὸς τῆς σωτηρίας τῶν μισθοφόρων προμηθεύμενος, καὶ ὡς ὁ κυβερνήτης οἰακίζει τὸ σκάφος σώζειν προαιρούμενος τοὺς ἐμπλέοντας, οὕτως καὶ ὁ παιδαγωγὸς ἄγει τοὺς παῖδας ἐπὶ τὴν σωτήριον δίαιταν τῆς ἡμῶν αὐτῶν ἔνεκεν κηδεμονίας· καὶ καθόλου ὅποσα ἂν παρὰ τοῦ θεοῦ εὐλόγως αἰτήσαιμεν ἡμῖν γενέσθαι, ταῦτα πειθομέ1.7.54.3 νοις τῷ παιδαγωγῷ περιέσται. Ὅνπερ οὖν τρόπον ὁ κυβερνήτης οὐκ αἰεὶ τοῖς ἀνέμοις ὑπέικει, ἀντίπρωρος δὲ ἔσθ' ὅτε ὄλαις ἀνθίσταται καταιγίσιν, οὕτως ὁ παιδαγωγὸς οὐχὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ τῷδε καταπνέουσιν ἀνέμοις ὑπέικει ποτὲ οὐδὲ ἐπιτρέπει αὐτοῖς τὸ παιδίον, ὥσπερ σκάφος, εἰς θηριώδη καὶ ἀσελγῆ προσρῆξαι δίαιταν, μόνῳ δὲ ἄρα τῷ ἀληθείας πνεύματι ἔπουρος ἀρθεὶς ἀντέχεται μάλα ἐρρωμένως τῶν οἰάκων τοῦ παιδός, τῶν ὠτων λέγω, ἕως ἂν ἀβλαβὲς καθορμίση τὸ παιδίον εἰς τὸν λιμένα τῶν οὐρανῶν· τὸ μὲν γὰρ πάτριον καλούμενον παρ' ἀνθρώποις ἔθος ὅσον οὐδέπω παρέρχεται, ἡ δὲ ἀγωγή ἡ θεία 1.7.55.1 κτημὰ ἐστὶν εἰς αἰὶ παραμένον. Ἀχιλλέως μὲν οὖν παιδαγωγὸν τὸν Φοῖνικὰ φασὶ γεγονέναι καὶ τῶν Κροίσου παίδων Ἄδραστον, Ἀλεξάνδρου δὲ Λεωνίδην καὶ Φιλίππου Ναυσίθοον. Ἄλλ' ὁ μὲν γυναικομανῆς, ὁ Φοῖνιξ, ἦν, ὁ δὲ φυγὰς, ὁ Ἄδραστος, ἦν, Λεωνίδης δὲ οὐ περιεῖλεν τὸν τύφον τοῦ Μακεδόνοσ οὐδὲ Ναυσίθοοσ μεθύοντα τὸν ἐκ Πέλλης ἰάσατο· Ἀλκιβιάδου δὲ τὴν πορνείαν ὁ Θραξ ἐπισχεῖν οὐκ ἴσχυσε Ζώπυρος, ἀλλ' ὠνητὸν ἀνδράποδον ὁ Ζώπυρος ἦν, καὶ τῶν Θεμιστοκλέουσ παίδων ὁ παιδαγωγὸς Σίκιννος οἰκέτης ῥάθυμος ἦν· ὀρχεῖσθαί 1.7.55.2 φασιν αὐτὸν καὶ σικιννίζειν εὐρηκένας. Οὐκ ἔλαθον ἡμᾶς οἱ παρὰ Πέρσαισ βασιλαιοὶ καλούμενοι παιδαγωγοί, οὓς τέτταρας τὸν ἀριθμὸν ἀριστίνδην ἐκλέγοντες ἐκ πάντων Περσῶν οἱ βασιλεῖς Περσῶν τοῖς σφῶν αὐτῶν ἐφίστων παισίν· ἀλλὰ τοξεύειν μόνον οἱ παῖδες αὐτοῖς μανθάνουσιν, ἠβήσαντες δὲ ἀδελφαῖς καὶ μητράσιν καὶ γυναιξίν γαμεταῖς τε ἅμα καὶ παλλακίσιν ἀναρίθμοις ἐπιμίσγονται, καθάπερ οἱ κάπροι εἰς συνουσίαν ἠσκημένοι. Ὁ δὲ ἡμέτερος παιδαγωγὸς ἅγιος θεὸς Ἰησοῦς, ὁ πάσης τῆς ἀνθρωπότητος καθηγεμῶν λόγος, αὐτὸς ὁ φιλόανθρωπος 1.7.56.1 θεὸς ἐστὶ παιδαγωγός. Λέγει δὲ που διὰ τῆς ὠδῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς αὐτόν· αὐτάρκησεν τὸν λαὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν δίψει καύματος, ἐν ἀνύδρῳ· ἐκύκλωσεν αὐτὸν καὶ ἐπαίδευσεν αὐτὸν καὶ διεφύλαξεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Ὡς ἀετὸς σκεπάσαι νοσσιὰν αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησεν, διεῖς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτούς καὶ ἀνέλαβεν αὐτούς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ· κύριος μόνος ἦγεν αὐτούς καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν θεὸς ἀλλότριος. Σαφῶς, οἶμαι, τὸν παιδαγωγὸν ἐνδείκνυται ἡ γραφή

τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ διηγουμένη. 1.7.56.2 Πάλιν δὲ ὅταν λέγῃ διὰ τοῦ ἰδίου προσώπου, ἑαυτὸν ὁμολογεῖ παιδαγωγόν· ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς σου, ὁ ἐξαγαγὼν σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Τίς οὖν ἔχει ἐξουσίαν τοῦ ἅγειν εἴσω τε καὶ ἔξω; Οὐχὶ ὁ παιδαγωγός; Οὗτος ὡφθη τῷ Ἀβραάμ καὶ εἶπεν αὐτῷ· 1.7.56.3 ἐγὼ εἶμι ὁ θεὸς σου· εὐαρέσκει ἐνώπιόν μου. Τοῦτον δὲ παιδαγωγικώτατα ὑποκατασκευάζει παῖδα πιστόν, καὶ γίνου φήσας ἄμεμπτος· καὶ θήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ τοῦ σπέρματός σου. Φιλίας ἐνταῦθα ἐπιστατικῆς ἐστὶ κοινωνία. Τοῦ δὲ Ἰακώβ ἐναργέ1.7.56.4 στατα παιδαγωγὸς εἶναι φαίνεται. Λέγει γοῦν αὐτῷ· ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ, διαφυλάσσω σε ἐν τῇ ὁδῷ πάση, οὗ ἂν πορευθῆς· καὶ ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην, ὅτι οὐ μὴ σε ἐγκαταλείπω ἕως τοῦ ποιῆσαί με ὅσα ἐλάλησά σοι. Τούτῳ δὲ καὶ συμπαλαίειν λέγεται. Ὑπελείφθη δέ, φησὶν, Ἰακώβ μόνος, καὶ ἐπάλαιεν μετ' αὐτοῦ ἄνθρωπος, ὁ παιδαγωγός, 1.7.57.1 μέχρι πρωί. Οὗτος ἦν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἄγων καὶ φέρων, ὁ συγγυμναζόμενος καὶ ἀλείφων κατὰ τοῦ πονηροῦ τὸν ἀσκητὴν Ἰακώβ. Ὅτι δὲ ὁ λόγος ἦν ὁ ἀλείπτῃς ἅμα τῷ Ἰακώβ καὶ παιδαγωγὸς τῆς ἀνθρωπότητος, ἠρώτησεν, φησὶν, αὐτὸν καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀνάγγειλόν μοι τί τὸ ὄνομά σου. Καὶ εἶπεν· ἵνα τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; Ἐτήρει γὰρ τὸ ὄνομα τὸ 1.7.57.2 καινὸν τῷ νέῳ λαῷ τῷ νηπίῳ· ἔτι δὲ ἀνωνόμαστος ἦν ὁ θεὸς ὁ κύριος, μηδέπω γεγενημένος ἄνθρωπος. Πλὴν ἀλλὰ ὁ Ἰακώβ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Εἶδος θεοῦ· εἶδον γάρ, φησί, θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ. Πρόσωπον δὲ τοῦ θεοῦ ὁ λόγος, ᾧ φωτίζεται ὁ θεὸς καὶ γνωρίζεται. Τότε καὶ Ἰσραὴλ ἐπωνόμασται, ὅτε εἶδεν τὸν 1.7.57.3 θεὸν τὸν κύριον. Οὗτός ἐστιν ὁ θεός, ὁ λόγος, ὁ παιδαγωγός, ὁ φήσας αὐτῷ πάλιν ὕστερον μὴ φοβοῦ καταβῆναι εἰς Αἴγυπτον. Ὅρα πῶς μὲν ἔπεται τῷ δικαίῳ ὁ παιδαγωγός, ὅπως δὲ καὶ ἀλείφει τὸν ἀσκητὴν, πτερνίζειν διδάσκων τὸν ἀντα1.7.57.4 γωνιστὴν. Αὐτὸς γοῦν οὗτος καὶ τὸν Μωσέα διδάσκει παιδαγωγεῖν· λέγει γὰρ ὁ κύριος· εἴ τις ἡμάρτηκεν ἐνώπιόν μου, ἐξαλείφω αὐτὸν ἐκ τῆς βίβλου μου. Νυνὶ δὲ βιάδιζε καὶ ὁδῆ1.7.58.1 γησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπά σοι. Ἐνταῦθα διδάσκαλός ἐστι παιδαγωγίας· καὶ γὰρ ἦν ὡς ἀληθῶς διὰ μὲν Μωσέως παιδαγωγὸς ὁ κύριος τοῦ λαοῦ τοῦ παλαιοῦ, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ νέου καθηγεμῶν λαοῦ, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Ἰδοὺ, γὰρ φησι τῷ Μωσεῖ, ὁ ἄγγελός μου προπορεύεται σοι, τὴν εὐαγγέλιον καὶ ἡγεμόνιον ἐπιστήσας τοῦ λόγου δὴ1.7.58.2 ναμιν· τὸ δὲ ἀξίωμα τὸ κυριακὸν φυλάττων ἢ δ' ἂν ἡμέρα ἐπισκέπτωμαι, φησὶν, ἐπάξω ἐπ' αὐτοὺς τὴν ἀμαρτίαν αὐτῶν, τουτέστιν, ἢ δ' ἂν ἡμέρα κριτῆς καθεσθῶ, ἀποδώσω τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν τὰ ἀντάξια· ὁ γὰρ αὐτὸς παιδαγωγὸς καὶ κριτῆς τοὺς παρακούσαντας αὐτοῦ δικάζει, τὸ δὲ ἀμάρτημα αὐτῶν οὐ παρασιωπᾷ ὁ φιλάνθρωπος λόγος, ἐλέγχει δέ, ἵνα μετανοήσωσιν· θέλει γὰρ ὁ κύριος τὴν μετάνοιαν τοῦ ἀμαρ1.7.58.3 τωλοῦ μᾶλλον ἢ τὸν θάνατον. Ἡμεῖς δὲ τὰς ἄλλων ἀμαρτίας ὡς νήπιοι δι' ἀκοῆς παραδεξάμενοι φόβῳ τῆς ἀπειλῆς τοῦ μὴ τὰ ὅμοια παθεῖν ἀποσχώμεθα τῶν ἴσων πλημμελημάτων. Τί οὖν ἦν ὁ ἥμαρτον; Ὅτι ἐν τῷ θυμῷ αὐτῶν ἀπέκτειναν ἀνθρώπους καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῶν ἐνευροκόπησαν ταῦρον· ἐπι1.7.59.1 κατάρατος ὁ θυμὸς αὐτῶν. Τίς ἂν οὖν τούτου μᾶλλον ἡμᾶς φιλανθρωπότερον παιδεύσαι; Τὸ μὲν οὖν πρότερον τῷ πρεσβυτέρῳ λαῷ πρεσβυτέρα διαθήκη ἦν καὶ νόμος ἐπαιδαγώγει τὸν λαὸν μετὰ φόβου καὶ λόγος ἄγγελος ἦν, καινῷ δὲ καὶ νέῳ λαῷ καινὴ καὶ νέα διαθήκη δεδώρηται καὶ ὁ λόγος γεγέννηται καὶ ὁ φόβος εἰς ἀγάπην μετατέτραπται καὶ ὁ μυστικὸς ἐκεῖνος 1.7.59.2 ἄγγελος Ἰησοῦς τίκτεται. Ὅ γὰρ αὐτὸς οὗτος παιδαγωγὸς τότε μὲν φοβηθήσῃ κύριον τὸν θεὸν ἔλεγεν, ἡμῖν δὲ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεὸν σου παρήνευσεν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐντέλλεται ἡμῖν παύσασθε ἀπὸ τῶν ἔργων ὑμῶν, τῶν παλαιῶν ἀμαρτιῶν, μάθετε καλὸν ποιεῖν·

ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ἠγάπησας δικαιοσύνην, ἐμίσησας ἀνομίαν. Αὕτη μου ἡ νέα διαθήκη παλαιῶ κεχαραγμένη γράμματι. Οὐκ ἄρα ἡ 1.7.59.3 νεότης τοῦ λόγου ὄνειδιστέα, Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ Ἱερεμία ὁ κύριος λέγει· μὴ λέγε ὅτι νεώτερός εἰμι· πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελεθεῖν ἐκ μήτρας ἠγίακά σε. Ταῦτα δύναται πρὸς ἡμᾶς ἡ προφητεία αἰνίττεσθαι τοὺς πρὸ καταβολῆς κόσμου εἰς πίστιν ἐγνωσμένους θεῶ, νυνὶ δὲ νηπίους διὰ τὴν ἔναγχος πεπληρωμένην βούλησιν τοῦ θεοῦ, καθὼ εἰς κλήσιν καὶ σωτηρίαν νεογνοὶ γεγονάμεν. 1.7.60.1 Διὸ καὶ ἐπιφέρει προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε, προφητεῦσαι λέγων αὐτὸν δεῖν μηδὲ ὄνειδος εἶναι δοκεῖν τοῦ νεωτέρου τὴν προσηγορίαν τοῖς νηπίοις καλουμένοις. Ὁ δὲ νόμος χάρις ἐστὶν παλαιὰ διὰ Μωσέως ὑπὸ τοῦ λόγου δοθεῖσα. Διὸ καὶ φησιν ἡ γραφή· ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, οὐχὶ ὑπὸ Μωσέως, ἀλλὰ ὑπὸ μὲν τοῦ λόγου, διὰ Μωσέως δὲ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ· διὸ καὶ πρόσκαιρος ἐγένετο, ἡ δὲ αἰδῖος 1.7.60.2 χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Ὅρατε τὰς λέξεις τῆς γραφῆς· ἐπὶ μὲν τοῦ νόμου ἐδόθη φησὶ μόνον, ἡ δὲ ἀλήθεια, χάρις οὕσα τοῦ πατρὸς, ἔργον ἐστὶ τοῦ λόγου αἰώνιον καὶ οὐκέτι δίδοσθαι λέγεται, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ γίνεσθαι, οὐ χωρὶς ἐγένετο οὐδὲ ἔν. Αὐτίκα γοῦν ὁ Μωσῆς, τῷ τελείῳ προφητικῶς παραχωρῶν παιδαγωγῶ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν παιδαγωγίαν προθεσπίζει καὶ τῷ λαῷ παρα1.7.60.3 τίθεται τὸν παιδαγωγόν, ἐντολὰς ὑπακοῆς ἐγχειρίσας· προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει, φησὶν, ὁ θεὸς ὡς ἐμὲ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, τὸν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ αἰνιττόμενος τὸν Ἰησοῦν τὸν τοῦ θεοῦ υἱόν· σκιαγραφία γὰρ ἦν τοῦ κυρίου τὸ ὄνομα τὸ Ἰησοῦ προκηρυσσόμενον ἐν νόμῳ. Ἐπιφέρει γοῦν, τὸ λυσιτελεῖς τῷ λαῷ συμβουλευών, αὐτοῦ ἀκούσεσθε λέγων, καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὃς ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου τούτου, τούτῳ ἀπειλεῖ. Τοιοῦτον ἡμῖν ὄνομα σωτηρίου προφητεῦει 1.7.61.1 παιδαγωγῶ. Διὰ τοῦτο αὐτῷ ῥάβδον περιτίθησιν ἡ προφητεία, ῥάβδον παιδευτικὴν, ἀρχικὴν, κατεξουσιαστικὴν, ἴν' οὐς ὁ λόγος ὁ πειθήνιος οὐκ ἰᾶται, ἀπειλὴ ἰάσεται, οὐς δὲ ἡ ἀπειλὴ οὐκ ἰᾶται, ἡ ῥάβδος ἰάσεται, οὐς δὲ ἡ ῥάβδος οὐκ ἰᾶται, τὸ πῦρ ἐπινέμεται. Ἐξελεύσεται, φησὶ, ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης 1.7.61.2 Ἰεσσαί. Ὅρα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ παιδαγωγῶ· οὐ κατὰ τὴν δόξαν, φησὶ, κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει, ἀλλὰ κρινεῖ ταπεινῶ κρίσιν καὶ ἐλέγξει τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς. Καὶ διὰ Δαβίδ· κύριος παιδεύων ἐπαίδευσέν με καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με· τὸ γὰρ ὑπὸ κυρίου παιδευθῆναι καὶ παιδαγωγηθῆναι 1.7.61.3 θανάτου ἐστὶν ἀπαλλαγὴ. Καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου φησὶν· ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ποιμανεῖς αὐτούς. Ταύτη καὶ ὁ ἀπόστολος κινήσει ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους τί θέλετε; φησὶν, ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραύτητος; Ἄλλὰ καὶ ῥάβδον δυνάμει ἐξαποστελεῖ κύριος ἐκ Σιών δι' ἄλλου προφήτου λέγει. Ἡ δὲ παιδαγωγικὴ αὕτη ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου παρεκάλεσάν με, εἶπέν τις ἕτερος. Αὕτη τοῦ παιδαγωγῶ ἡ δύναμις ἡ σεμνή, ἡ παρακλητικὴ, ἡ σωτήριος.

1.8.t.1 Πρὸς τοὺς ἡγουμένους μὴ εἶναι ἀγαθὸν τὸν δίκαιον. Ἐνταῦθα ἐπιφύονται τινες οὐκ ἀγαθὸν εἶναι φάμενοι τὸν κύριον διὰ τὴν ῥάβδον καὶ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὸν φόβον καὶ παρακούσαντες μὲν, ὡς ἔοικε, τῆς γραφῆς ὧδέ που λεγούσης καὶ ὁ φοβούμενος κύριον ἐπιστρέφει ἐπὶ καρδίαν αὐτοῦ, ἐκλαθόμενοι δὲ τὸ μέγιστον αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας, ὅτι δι' ἡμᾶς 1.8.62.2 ἄνθρωπος ἐγένετο. Καὶ δὴ οικειότερον αὐτῷ ὁ προφήτης προσέχεται διὰ τούτων μνήσθητι ἡμῶν, ὅτι χοῦς ἐσμεν, τουτέστι συμπάθησον ἡμῖν, ὅτι τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς αὐτοπαθῶς ἐπέπρασας. Ταύτη γοῦν ἄριστος καὶ ἀνεπίληπτος ἐστὶν ὁ παιδαγωγὸς ὁ κύριος, τῇ ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων δι'

1.8.62.3 ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας συμπαθήσας φύσει. Ἦν γὰρ οὐδὲν ὁ μισεῖ ὁ κύριος· οὐ γὰρ δήπου μισεῖ μὲν τι, βούλεται δὲ αὐτὸ εἶναι, ὁ μισεῖ, οὐδὲ βούλεται μὲν τι μὴ εἶναι, αἴτιος δὲ γίνεται τοῦ εἶναι αὐτό, ὁ βούλεται μὴ εἶναι, οὐδὲ μὴν οὐ βούλεται μὲν τι μὴ εἶναι, τὸ δὲ ἔστιν. Εἴ τι ἄρα μισεῖ ὁ λόγος, βούλεται αὐτὸ μὴ εἶναι· οὐδὲν δὲ ἔστιν, ὃ μὴ τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι ὁ θεὸς παρέχεται· οὐδὲν ἄρα μισεῖται ὑπὸ τοῦ θεοῦ, 1.8.62.4 ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ τοῦ λόγου· ἐν γὰρ ἄμφω, ὁ θεός, ὅτι εἶπεν ἐν ἀρχῇ ὁ λόγος ἦν ἐν τῷ θεῷ, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Εἰ δὲ οὐ μισεῖ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων οὐδὲν, λείπεται φιλεῖν αὐτό. 1.8.63.1 Πολὺ δὴ πλεον τῶν ἄλλων ἀγαπήσει τὸν ἄνθρωπον, εικότως, τὸ κάλλιστον τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων καὶ φιλόθεον ζῶον. Φιλάνθρωπος ἄρα ὁ θεός, φιλάνθρωπος ἄρα ὁ λόγος. Ὁ δὲ φιλῶν τι ὠφελεῖν αὐτὸ βούλεται, τὸ δὲ ὠφελῶν τοῦ μὴ ὠφελῶντος πάντως ἂν που κρεῖττον εἶη, τοῦ δὲ ἀγαθοῦ κρεῖττον οὐδὲ ἓν, ὠφελεῖ ἄρα τὸ ἀγαθόν· ἀγαθὸς δὲ ὁ θεὸς ὁμολοῖ. 1.8.63.2 γεῖται, ὠφελεῖ ἄρα ὁ θεός. Τὸ δὲ ἀγαθόν, ἢ ἀγαθὸν ἔστιν, οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἢ ὅτι ὠφελεῖ· πάντα ἄρα ὠφελεῖ ὁ θεός. Καὶ οὐ δήπου ὠφελεῖ μὲν τι τὸν ἄνθρωπον, οὐχὶ δὲ καὶ κήδεται αὐτοῦ, οὐδὲ κήδεται μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπιμελεῖται αὐτοῦ. Κρεῖττον μὲν γὰρ τὸ κατὰ γνώμην ὠφελῶν τοῦ μὴ ὠφελῶντος κατὰ γνώμην, τοῦ δὲ θεοῦ κρεῖττον οὐδὲν. Καὶ οὐκ ἄλλο τί ἔστι τὸ κατὰ γνώμην ὠφελεῖν, ὅτι μὴ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀνθρώπου· κήδεται ἄρα καὶ ἐπιμελεῖται τοῦ ἀνθρώπου ὁ θεός. 1.8.63.3 Τοῦτο δὲ ἐνδείκνυται ἔργῳ παιδαγωγῶν αὐτὸν λόγῳ, ὅς ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας συναγωνιστῆς γνήσιος. Τὸ δὲ ἀγαθὸν εἶναι οὐ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχειν ἀγαθὸν εἶναι λέγεται, καθὸ καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀγαθὸν εἶναι λέγεται οὐ τῷ ἀρετὴν ἔχειν, ἀρετὴ γὰρ ἔστιν αὐτή, ἀλλὰ τῷ αὐτὴν καθ' 1.8.64.1 αὐτὴν καὶ δι' αὐτὴν ἀγαθὴν εἶναι. Λέγεται δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἀγαθὸν τὸ συμφέρον, οὐ τῷ τέρπειν, ἀλλὰ τῷ ὠφελεῖν. Ἄ δὴ πάντα ἡ δικαιοσύνη, καὶ ὡς ἀρετὴ καὶ ὡς δι' αὐτὴν αἰρετὴ ἀγαθὸν καὶ ὡς οὐ τέρπουσα· οὐ γὰρ πρὸς χάριν κρίνει, ἀλλὰ τοῦ κατ' ἀξίαν ἐκάστῳ ἔστιν ἀπονεμητικὴ, ἔπεται δὲ 1.8.64.2 τῷ συμφέροντι τὸ ὠφέλιμον. Κατὰ πάντα ἄρα τὰ μέρη, καθ' ἃ τὸ ἀγαθὸν ἐξετάζεται, καὶ ἡ δικαιοσύνη χαρακτηρίζεται, τῶν ἴσων ἐπ' ἴσης ἀμφοῖν μετεχόντων· τὰ δὲ τοῖς ἴσοις χαρακτηριζόμενα ἴσα τε ἀλλήλοις καὶ ὅμοια· ἀγαθὸν ἄρα ἡ δικαιοσύνη. 1.8.64.3 Πῶς οὖν, φασίν, εἰ φιλάνθρωπός ἐστι καὶ ἀγαθὸς ὁ κύριος, ὀργίζεται καὶ κολάζει; Ἀναγκαῖον οὖν καὶ περὶ τούτου ὡς οἶόν τε διὰ βραχυτάτων ἐπεξελεῖν· ἐπεὶ λυσιτελής πως ἡ τοιάδε οἰκονομία πρὸς τὴν ὀρθὴν τῶν παίδων ἀγωγὴν, ἀναγ1.8.64.4 καίου βοηθήματος ἔχουσα τάξιν. Θεραπεύεται δὲ πολλὰ τῶν παθῶν τιμωρία καὶ προστάξει αὐστηροτέρων παραγγελμάτων καὶ διὰ τῆς ἐνίων θεωρημάτων διδασκαλίας. Ἔστι δὲ οἰονεὶ χειρουργία τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν ὁ ἔλεγχος, ἀπόστασις δὲ τὰ πάθη τῆς ἀληθείας, ἃ χρὴ διελέγχειν διαιροῦντα τῇ 1.8.65.1 τομῇ. Φαρμακεία δὲ ἔοικεν ὁ ὄνειδισμὸς τὰ τετυλωμένα ἀναλύων τῶν παθῶν καὶ τὰ ῥυπαρὰ τοῦ βίου, τὰς λαγνεῖας, ἀνακαθαίρων, πρὸς δὲ καὶ τὰς ὑπερσαρκώσεις τοῦ τύφου ἐξομαλίζων, εἰς τὸν ὑγιῆ καὶ ἀληθινὸν ἀνασκευάζων τὸν ἄνθρωπον. 1.8.65.2 Ἡ νοουθέτησις οὖν οἰονεὶ δίαιτά ἐστι νοσοῦσης ψυχῆς, ὧν χρὴ μεταλαμβάνειν συμβουλευτικὴ καὶ ὧν οὐ χρὴ ἀπαγορευτικὴ· τὰ δὲ πάντα εἰς σωτηρίαν καὶ αἰδίου ὑγείαν διατείνει. Ἀλλὰ καὶ ὁ στρατηγὸς χρημάτων ζημίας καὶ τὰς εἰς αὐτὰ τὰ σώματα διηκούσας αἰκίας μετὰ δεσμῶν καὶ τῆς ἐσχάτης ἀτιμίας προσφέρων τοῖς ἡδικηκόσιν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ θανάτῳ κολάζων τινάς, τέλος ἔχει τὸ ἀγαθόν, ὑπὲρ νοουθεσίας τῶν ὑπηκόων 1.8.65.3 στρατηγῶν. Ὡσαύτως καὶ ὁ μέγας ἡμῶν ἐκεῖνος στρατηγός, ὁ τῶν ὄλων ἡγεμῶν λόγος, τοὺς παρὰ τὸν νόμον ἀφηνιάζοντας τὸν αὐτοῦ, ὑπὲρ ἀπαλλαγῆς δουλείας καὶ πλάνης καὶ τῆς τοῦ ἀντικειμένου αἰχμαλωσίας εἰς καταστολὴν τῶν τῆς

ψυχῆς παθῶν νοουθετῶν, ἐπὶ τὴν ἱερὰν τῆς πολιτείας ὁμόνοιαν 1.8.66.1 εἰρηναγωγεῖ. Καθάπερ οὖν τῷ συμβουλευτικῷ λόγῳ παράκειται τὸ προτρεπτικὸν καὶ παρακλητικὸν εἶδος, οὕτω καὶ τῷ ἐγκωμιαστικῷ τὸ λοιδορητικὸν καὶ ὄνειδιστικὸν καὶ ἐγκωμιαστικόν. Τὸ δὲ εἶδος τοῦτο τέχνη ἐστὶ ψεκτική, εὐνοίας δὲ τὸ ψέγειν, οὐ μίσους σύμβολον. Ἄμφω μὲν γὰρ ὄνειδίζετον, καὶ ὁ φίλος 1.8.66.2 καὶ ὁ μῆ, ἀλλ' ὁ μὲν ἐχθρὸς ἐπιγελῶν, ὁ δὲ φίλος εὐνοῶν. Οὐκ ἄρα διὰ μῖσος ὁ κύριος τοῖς ἀνθρώποις λοιδορεῖται, οὐς καὶ ἐξὸν αὐτῷ ἀπολέσαι παρὰ τὰς ἰδίας αἰτίας, ὃ δὲ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πέπονθεν· παιδαγωγὸς γὰρ ἄτε ἀγαθὸς ἐντέχνως σφόδρα διὰ τῆς λοιδορίας ὑποδύεται τὸν ψόγον, οἷονεὶ μάλιστα τῆ βλασφημίᾳ τὸ νωθρὸν τῆς διανοίας ἐπεγείρων, πάλιν τε αὖ ἐν 1.8.66.3 μέρει προτρέπειν ἐπιχειρεῖ τοὺς αὐτοὺς. Οὐς γὰρ ὁ ἔπαινος οὐ προετρέψατο, τούτους παρῶξενεν ὁ ψόγος, καὶ οὐς ὁ ψόγος οὐκ ἐξεκαλέσατο εἰς σωτηρίαν καθάπερ νεκρούς, τούτους πρὸς ἀλήθειαν ἢ βλασφημίᾳ διανίστησιν. Μάστιγες γὰρ καὶ παιδεία ἐν παντὶ καιρῷ σοφίας. Συγκολλῶν ὄστρακον καὶ διδάσκων μωρὸν, εἰς αἴσθησιν ἄγων, φησί, τὴν γῆν καὶ τὸν ἀπηλπισμένον εἰς σύνεσιν ὀξύνων. Διὰ τοῦτο ἐναργῶς ἐπήγαγεν· ἐξεγείρων καθεύδοντα ἐκ βαθέος ὕπνου, ὃς τῶν ἄλλων μάλιστα 1.8.66.4 θανάτῳ ἔοικεν. Καὶ δὴ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ σαφέστατα ὁ κύριος ἐκφαίνει, τὴν πολύτροπον καὶ πολυωφελῆ θεραπείαν ἀλληγορῶν, ὀπηνίκα εἰπὼν ἐγὼ εἰμι ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστίν, εἶτα ἐπήγαγεν πάλιν πᾶν κλημα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἶρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρποφοροῦν καθαίρει, ἵνα καρπὸν πλείω φέρῃ. Καθυλομανεῖ γὰρ μὴ κλαδευομένη ἢ ἄμπελος, οὕτως δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος· 1.8.66.5 καθαίρει δὲ αὐτοῦ τὰς ἐξυβριζούσας παραφυάδας ὁ λόγος ἢ μάχαιρα, καρποφορεῖν, οὐκ ἐπιθυμεῖν τὰς ὀρέξεις ἀναγκάσας. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπίπληξις ἔχει σκοπὸν τὴν σωτηρίαν, μεθαρμοζομένου μουσικῶς τοῦ λόγου κατὰ τοὺς οἰκείους ἐκάστων τρόπους, πῆ μὲν ἐπιτείνοντος αὐτοῦ, πῆ δὲ 1.8.67.1 ἀνιέντος. Σαφέστατα γοῦν διὰ Μωσέως λέλεκται· θαρρεῖτε, ἔνεκεν τοῦ πειράσαι ὑμᾶς παρεγενήθη ὁ θεός, ὅπως ἂν γένηται ὁ φόβος αὐτοῦ ἐν ὑμῖν, ἵνα μὴ ἀμαρτάνητε. Ἐντεῦθεν καλῶς καὶ ὁ Πλάτων μαθῶν πάντες μὲν γὰρ φησὶν ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ δίκην δίδόντες· ὠφελοῦνται γὰρ τῷ βελτίῳ 1.8.67.2 τὴν ψυχὴν αὐτοῖς γίνεσθαι δικαίως κολαζομένοις. Εἰ δὲ ἀγαθὰ πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ δικαίου οἱ ἐπανορθούμενοι καὶ κατὰ Πλάτωνα, ὁμολογεῖται ἀγαθὸν εἶναι τὸν δίκαιον. Αὐτὸς γοῦν ὁ φόβος ὠφελεῖ καὶ πρὸς ἀγαθοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἐξεύρηται, ὅτι πνεῦμα φοβούμενον κύριον ζήσεται· ἢ γὰρ ἐλπίς ἐπὶ τὸν 1.8.67.3 σῶζοντα αὐτούς. Ὁ δὲ αὐτὸς οὗτος λόγος δίκην ἐπιτιθεὶς κριτῆς ἐστίν, περὶ οὗ καὶ Ἡσαΐας λέγει κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν, διορθωτὴν δηλονότι καὶ κατεῦ1.8.68.1 θυντήρα τῶν ἀμαρτιῶν. Διὰ τοῦτο μόνος οὗτος οἶός τε ἀφιέναι τὰ πλημμελήματα, ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῶν ὄλων ὁ ταχθεὶς παιδαγωγὸς ἡμῶν, μόνος ὁ τῆς ὑπακοῆς διακρίναι τὴν παρακοὴν δυνάμενος. Ὁ δὲ ἀπειλῶν δῆλός ἐστι μηδὲν ἐθέλων πράξει κακὸν μηδὲ ἄπερ ἀπειλεῖ ἐπιτελέσαι· καταστήσας δὲ εἰς δέος τὴν ἐπὶ τὰς ἀμαρτίας ἀνέκοψεν φορὰν καὶ τὸ φιλόανθρωπον αὐτοῦ ἐνδείκνυται, μέλλων ἔτι καὶ διασαφῶν οἷα πείσονται, εἰ παραμενοῦσιν ἀμαρτωλοί, οὐχὶ δὲ ὡςπερ ὄφρις ἐμφύς ἔδακεν 1.8.68.2 εὐθέως. Ἀγαθὸς ἄρα ὁ θεός. Καὶ ὁ γε κύριος εἰς πολλὰ συγχρῆται πρὸ τοῦ ἔργου τῷ λόγῳ. Τὰ γὰρ βέλη μου, φησί, συντελέσει αὐτούς· τηκόμενοι λιμῷ καὶ βρώσει ὀρνέων, καὶ ὀπισθότονος ἀνίατος· ὀδόντας θηρίων ἐπαποστελῶ εἰς αὐτούς, μετὰ θυμοῦ συρόντων ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξῶθεν ἀτεκνώσει αὐτούς 1.8.68.3 μάχαιρα καὶ ἐκ τῶν ταμιείων φόβος. Ὅστε οὐκ ὀργίζεται τὸ θεῖον, ἧ τισιν ἔδοξεν, ἀλλὰ τὰ μὲν πλεῖστα ἀπειλεῖται, τὰ πάντα δὲ παρήνεσε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὑπέδειξεν ὡς πρακτέα. Ἀγαθὴ δὲ αὕτη ἡ τέχνη,

ἐκφοβεῖν ἵνα μὴ ἀμάρτωμεν· φόβος γὰρ κυρίου ἀπωθεῖται ἀμαρτήματα, ἄφοβος δ' οὐ δύνησεται δικαιοθῆναι, φησὶν ἢ γραφή. Καὶ τὴν κόλασιν ὁ θεὸς οὐχ ὑπὸ ὀργῆς ἐπιφέρει, ἀλλὰ τὸ δίκαιον σκοπεῖ, ὡς οὐ 1.8.69.1 συμφέρει παραλειφθῆναι τὸ δίκαιον δι' ἡμᾶς. Αἰρεῖται δὲ ἕκαστος ἡμῶν τὰς τιμωρίας αὐτὸς ἐκὼν ἀμαρτάνων· αἰτία δὲ ἐλομένου, ὁ θεὸς ἀναίτιος. Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; Μὴ ἄδικος ὁ θεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; μὴ γένοιτο. Λέγει γοῦν ἀπειλῶν· παροξυνῶ τὴν μάχαιράν μου, καὶ ἀνθέξεται κρίματος ἢ χεὶρ μου καὶ αὐτὸς ἀνταποδώσω δίκην τοῖς ἐχθροῖς καὶ τοῖς μισοῦσιν ἀνταποδώσω· μεθύσω τὰ βέλη μου ἀφ' αἵματος, καὶ ἡ μάχαιρά 1.8.69.2 μου φάγεται κρέα ἀπὸ αἵματος τραυματιῶν. Σαφὲς γὰρ ἐνταῦθα ὡς ἄρα οἱ μὴ διεχθρεύοντες τῇ ἀληθείᾳ μηδὲ μισοῦντες τὸν λόγον οὐκ ἂν τὴν σφῶν αὐτῶν μισήσαιεν σωτηρίαν, ἐκφύγοιεν δ' ἂν τῆς ἐχθρας τὰ ἐπιτίμια. Στέφα 1.8.69.3 νος ἄρα σοφίας, ἢ φησὶν ἢ σοφία, φόβος κυρίου. Σαφέστατα γοῦν διὰ τοῦ Ἀμῶς τοῦ προφήτου τὴν οἰκονομίαν μεμήνυκεν ὁ λόγος τὴν ἑαυτοῦ, κατέστρεψα ὑμᾶς λέγων, καθὼς κατέστρεψεν ὁ θεὸς Σόδομα καὶ Γόμορρα, καὶ ἐγένεσθε ὡς δαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός, καὶ οὐδ' ὡς ἐπεστρέψατε 1.8.70.1 πρὸς με, λέγει κύριος. Ὁρᾶτε πῶς ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ὑπὸ φιλαγαθίας ζητεῖ ἐνδείκνυταί τε παρὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀπειλῆς ἡσυχῇ τὸ φιλάνθρωπον τὸ ἑαυτοῦ. Ἀποστρέψω, φησί, τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' αὐτῶν καὶ δεῖξω τί ἔσται αὐτοῖς. Οὐ γὰρ τὸ πρόσωπον κυρίου ἐπιβλέπει, εἰρήνη καὶ ἀγαλλίασις, οὐ δὲ ἀπέστραπται, παρείδουσις γίνεται 1.8.70.2 πονηρίας. Οὐ βούλεται οὖν ἐφορᾶν τὰ κακά· ἀγαθὸς γὰρ ἐστὶ παρορῶντος δὲ αὐτοῦ ἕκοντί, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν ἀνθρωπίνην γένεσιν ἴσχει κακία. Ἴδε οὖν, φησὶν ὁ Παῦλος, χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας ἀποτομίαν, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνης τῇ χρηστότητι, τουτέστι τῇ εἰς Χριστὸν πίστει. Ἐπετα δὲ τῷ ἀγαθῷ, ἢ φύσει 1.8.70.3 ἀγαθὸς ἐστίν, ἢ μισοπονηρία. Διὸ καὶ κολάζειν μὲν αὐτὸν ὁμολογήσαιμι τοὺς ἀπίστους, ἢ γὰρ κόλασις ἐπ' ἀγαθῷ καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ κολαζομένου, ἔστι γὰρ ἐπανόρθωσις ἀντιτείνοντος, τιμωρεῖσθαι δὲ μὴ βούλεσθαι. Τιμωρία δὲ ἐστὶν ἀνταπόδοσις κακοῦ ἐπὶ τὸ τοῦ τιμωρουμένου συμφέρον ἀναπεμπομένη. Οὐκ ἂν δὲ ἐπιθυμήσει τιμωρεῖσθαι ὁ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς προσεύχεσθαι διδάσκων. 1.8.71.1 Ἀλλὰ ὅτι μὲν ἀγαθὸς ὁ θεός, καὶ ἄκοντες ὁμολογοῦσιν οἱ πάντες· ὅτι δὲ καὶ δίκαιος ὁ αὐτὸς θεός, οὐ μοι χρὴ πλειόνων ἔτι λόγων τὴν εὐαγγέλιον τοῦ κυρίου παραθεμένῳ φωνῆν· ἐν μὲν αὐτὸν λέγει· ἵνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν, ἵνα καὶ ὁ κόσμος πιστεύῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Κἀγὼ τὴν δόξαν, ἣν ἔδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς ἐν· ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσι τετελειωμένοι εἰς ἕν· ἐν 1.8.71.2 δὲ ὁ θεὸς καὶ ἐπέκεινα τοῦ ἐνὸς καὶ ὑπὲρ αὐτὴν μονάδα. Διὸ καὶ τὸ σύ μόνιον δεικτικὴν ἔχον ἔμφασιν τὸν ὄντως μόνον ὄντα, ὃς ἦν καὶ ἔστιν καὶ ἔσται, δείκνυσιν θεόν, καθ' ὧν τριῶν χρόνων ἐν ὄνομα κεῖται ὁ ὧν. Ὅτι δὲ ὁ αὐτὸς μόνος ὧν θεὸς καὶ δίκαιός ἐστιν ἐν τῷ αὐτῷ μαρτυρήσει κύριος εὐαγγελίῳ λέγων πάτερ, οὐς ἔδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὧσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δὲ σε ἔγνω κἀκεῖνοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά 1.8.71.3 σου καὶ γνωρίσω. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα τοῖς μισοῦσι καὶ ποιῶν ἔλεος τοῖς ἀγαπῶσιν. Ὁ γὰρ ἰστάς τοὺς μὲν ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἐξ ἐωνύμων, καθὸ μὲν πατὴρ νοεῖται, ἀγαθὸς ὧν, αὐτὸ μόνον ὃ ἐστὶ κέκληται ἀγαθός, καθὸ δὲ, υἱὸς ὧν, ὁ λόγος αὐτοῦ ἐν τῷ πατρί ἐστι, δίκαιος προσαγορεύεται ἐκ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως ἀγάπης, ἰσότητι μεμετρημένον ὄνομα

δυνάμεως. Ἄνδρα, φησί, κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ κρινεῖ, ἀγαθοῦ ζυγοῦ πρόσωπον ἡμῖν δικαιοσύνης τὸν Ἰησοῦν γνωρίσαντος τοῦ θεοῦ, δι' οὗ καὶ τὸν 1.8.72.1 θεόν, οἷον ἐκ τρυτάνης ἰσοσθενοῦς, ἔγνωμεν. Ἐπὶ τούτου καὶ ἡ σοφία διαρρήδην λέγει ἔλεος γὰρ καὶ ὀργὴ μετ' αὐτοῦ· κύριος γὰρ ἀμφοῖν οὗτος μόνος· δυνάστης ἐξίλασμων, ἐκχέων ὀργήν· κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ· ἐλέους γὰρ καὶ ἐλέγχου σκοπὸς ἡ τῶν ἐλεγχομένων 1.8.72.2 σωτηρία. Ναὶ μὴν ὅτι ἀγαθὸς αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ὁ αὐτὸς πάλιν ὁμολογήσει λόγος, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστὶν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς, καὶ προσέτι γίνεσθε οἰκτίρμονες λέγων, καθὼς ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστίν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὀπηνίκα διαρρήδην λέγει οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἐπὶ τούτοις αὖθις ὁ πατὴρ μου φησὶν ἐπιλάμπει τὸν ἥλιον 1.8.72.3 τὸν αὐτοῦ ἐπὶ πάντας. Παρασημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι τὸν αὐτοῦ πατέρα τὸν ἀγαθὸν καὶ δημιουργὸν εἶναι ὁμολογεῖ, δίκαιος δὲ ὁ δημιουργὸς εἶναι οὐκ ἀντιλέγεται. Καὶ πάλιν ὁ πατὴρ μου φησὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Καὶ καθὼς μὲν βρέχει, δημιουργὸς ὑδάτων ἐστὶ καὶ νεφῶν, καθὼς δὲ ἐπὶ πάντας, δικαίως ἰσοστατεῖ καὶ ἀρρεπῶς, ὡς δὲ ἀγαθός, 1.8.73.1 ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους ὁμοίως. Σαφέστατα τοίνυν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι θεὸν συλλογιζόμεθα ὡδέ πως· ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς, ἔργα τῶν δακτύλων σου καὶ ὁ κτίσας τοὺς οὐρανοὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς κατοικεῖ καὶ ὁ οὐρανὸς θρόνος σου τὸ ἅγιον πνεῦμα ἔψαλλεν· ὁ δὲ κύριός φησιν ἐν τῇ προσευχῇ πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὐρανοὶ δὲ τοῦ κτίσαντος τὸν κόσμον εἰσὶν· ἀναντίρρητον ἄρα μὴ οὐχὶ καὶ υἱὸν εἶναι τὸν κύριον τοῦ δημιουργοῦ. Εἰ δὲ ὁ κτίστης πρὸς πάντων ὁμολογεῖται δίκαιος, υἱὸς δὲ τοῦ δημιουργοῦ ὁ κύριος, 1.8.73.2 υἱὸς ἄρα τοῦ δικαίου ὁ κύριος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλός φησι νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται καὶ πάλιν, ἵνα μᾶλλον ὑπολάβῃς θεὸν δίκαιον, δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολή, καὶ προσέτι μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ μετ' ὀλίγα ἐπιφέρει ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τοῦ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως 1.8.73.3 Ἰησοῦν. Τὸ δὲ δίκαιον ἀγαθὸν εἰδὼς φαίνεται πού λέγων ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή, καὶ κατὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἄμφω τάσσω τὰ 1.8.74.1 ὀνόματα. Ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ ὁ πατὴρ αὐτοῦ· ὁ αὐτὸς ἄρα πατὴρ αὐτοῦ, ὁ ἐν ὧν, πολλαῖς μηνυόμενος δυνάμεσιν· καὶ τοῦτο ἦν τὸ οὐδεὶς ἔγνω τὸν πατέρα, πάντα αὐτὸν ὄντα, πρὶν ἐλθεῖν τὸν υἱόν· ὡς εἶναι ταῖς ἀληθείαις καταφανὲς τὸ τῶν συμπάντων θεὸν ἓνα μόνον εἶναι, ἀγαθόν, δίκαιον, δημιουργόν, υἱὸν ἐν πατρὶ, ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας 1.8.74.2 τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀλλ' οὐδὲ ἀλλότριον τοῦ σωτηρίου λόγου κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. Καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον, ἐξ οὗ τὸ τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα ἐξανθεῖ καὶ ἡ πρὸς τὸ ἀμαρτάνειν αἰσχύνῃ παρεισδύεται. Εἰ γὰρ ψέξαι χρή, καὶ λοιδορεῖσθαι δεῖ, ἔνθα τὴν ἀπηλγηκυῖαν ψυχὴν καιρὸς ἐστὶ τρῶσαι, οὐ θανασίμως, ἀλλὰ σωτηρίως, ὀλίγης 1.8.74.3 ἀλγηδόνης αἰδίου κερδάναντα θάνατον. Πολλὴ δὲ ἡ σοφία περὶ τὴν παιδαγωγίαν αὐτοῦ, καὶ ὁ τρόπος τῆς οἰκονομίας αὐτοῦ ποικίλος εἰς σωτηρίαν. Προσμαρτυρεῖ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς ὁ παιδαγωγός, ἐκκαλεῖται δὲ τοὺς κλητοὺς ἐπὶ τὰ βελτίω καὶ τοὺς ἀδικεῖν σπεύδοντας ἀποτρέπει τῆς ὁρμῆς, μεταθέσθαι δὲ 1.8.74.4 εἰς ἀμείνω βίον παρακελεύεται. Οὐδέτερον γὰρ ἀμάρτυρον θατέρου προσμαρτυρουμένου, ἢ τε χάρις ἐκ μαρτυρίας μεγίστη, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐμπαθὲς τῆς ὀργῆς, εἰ δὴ ὀργὴν τὴν νοουθεσίαν αὐτοῦ χρή καλεῖν, φιλάνθρωπόν ἐστὶν εἰς πάθη καταβαίνοντος τοῦ θεοῦ διὰ τὸν ἄνθρωπον, δι' ὃν καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.

1.9.t.1 Ὅτι τῆς αὐτῆς δυνάμεως καὶ εὐεργετεῖν καὶ κολάζειν δικαίως, ἐν ᾧ τις ὁ τρόπος τῆς παιδαγωγίας τοῦ λόγου. Παντὶ τοίνυν σθένει ὁ τῆς ἀνθρωπότητος παιδαγωγός, ὁ θεῖος ἡμῶν λόγος, πάση καταχρώμενος σοφίας μηχανῇ, σῶζειν ἐπιβέβληται τοὺς νηπίους, νουθετῶν, ἐπιτιμῶν, ἐπιπλήττων, ἐλέγχων, ἀπειλούμενος, ἰώμενος, ἐπαγγελλόμενος, χαριζόμενος, πολλοῖς τισιν οἴονει χαλινοῖς τὰς ἀλόγους τῆς ἀνθρωπότητος δυνάμεως ὁρμάς. Συνελόντι γοῦν εἰπεῖν, οὕτως ὁ κύριος πρὸς ἡμᾶς, ὡς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὰ τέκνα ἡμῶν. Τέκνα σοί ἐστιν; παίδευσον αὐτά, ἢ σοφία παραινεῖ, καὶ κάμψον αὐτὰ ἐκ νεότητος αὐτῶν. Θυγατέρες σοί εἰσι; πρόσεχε τῷ σώματι αὐτῶν, καὶ μὴ ἰλαρώσης πρὸς αὐτὰς τὸ πρόσωπόν σου. Καίτοι τὰ τέκνα ἡμῶν, υἱοὺς τε καὶ θυγατέρας, σφόδρα καὶ 1.9.75.3 ὑπὲρ πάντων ὁτιοῦν ἀγαπῶμεν. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν πρὸς χάριν ὁμιλοῦντες ὀλίγον ἀγαπῶσιν ὁ μὴ λυποῦσιν, οἱ δὲ πρὸς ὠφέλειαν ἐπιστόφοντες, εἰ καὶ παραυτίκα λυπηροί, ἀλλὰ εἰς τὸν ἔπειτα εὐεργετοῦσιν αἰῶνα, οὐ τὴν παραυτίκα ἡδονὴν ὁ κύριος, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐσκόπησε τρυφήν. Ἐπίωμεν δὲ ἤδη καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας παιδαγωγίας μετὰ μαρτυρίας προφητικῆς. 1.9.76.1 Νουθετήσις μὲν οὖν ἐστὶν ψόγος κηδεμονικός, νοῦ ἐμποιοητικός. Τοιοῦτος ὁ παιδαγωγός νουθετῶν, ὡς κὰν τῷ εὐαγγελίῳ λέγων ποσάκις ἠθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις συναγει τὰ νοσσία αὐτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθέλησατε. Αὐθίς τε ἡ γραφή νουθετεῖ, καὶ ἐμοίχευον λέγουσα τὸ ξύλον καὶ τὸν λίθον, καὶ ἐθυμίασαν τῇ Βάαλ. 1.9.76.2 Μέγιστον γὰρ τεκμήριον τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ, ὅτι καίτοι σαφῶς εἰδὼς τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ ἐκλακτίσαντος λαοῦ καὶ ἀποσκιρτήσαντος, ὅμως ἐπὶ τὴν μετάνοιαν παρακαλεῖ καὶ φησὶν διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ· υἱὲ ἀνθρώπου, ἐν μέσῳ σκορπίων σὺ κατοικεῖς, πλὴν λάλησον αὐτοῖς, ἐὰν ἄρα ἀκούσωσιν. 1.9.76.3 Ἀλλὰ καὶ τῷ Μωυσεῖ πορεύου φησὶν καὶ εἶπε τῷ Φαραῷ, ἵνα ἐξαποστείλῃ τὸν λαόν, ἐγὼ δὲ οἶδα ὅτι οὐ μὴ ἐξαποστείλῃ αὐτούς. Ἐμφαίνει γὰρ ἄμφω, καὶ τὸ θεῖον προειδὼς τὸ ἐσόμενον, καὶ τὸ φιλάνθρωπον τὸ αὐτοῦ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς 1.9.76.4 ψυχῆς ἀφορμὰς μετανοίας χαριζόμενος. Νουθετεῖ δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου κηδόμενος τοῦ λαοῦ, ὀπηνίκα λέγει· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν τιμῶσί με, ἢ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ, τοῦτο ἐστὶ ψόγος ἐλεγκτικός· μάτην δὲ σέβονται με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. Ἐνταῦθα ἡ κηδεμονία φανερώσασα τὴν ἀμαρτίαν ἐκ παραλλήλου δείκνυσι τὴν σωτηρίαν. 1.9.77.1 Ἐπιτίμησις δὲ ἐστὶ ψόγος ἐπ' αἰσχροῖς οἰκειῶν πρὸς τὰ καλά. Τοῦτο ἐνδείκνυται διὰ Ἰερεμίου· ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθησαν, ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἐχρεμέτιζεν. Μὴ ἐπὶ τούτοις οὐκ ἐπισκέψομαι; λέγει κύριος· ἢ ἐν λαῷ τῷ τοιοῦτῳ οὐκ ἐκδικήσῃ ἡ ψυχὴ μου; Παραπλέκει δὲ πανταχοῦ τὸν φόβον, ὅτι φόβος κυρίου ἀρχὴ αἰσθήσεως. 1.9.77.2 Καὶ πάλιν διὰ Ὡσηὲ οὐκ ἐπισκέψομαι φησὶν αὐτούς; ὅτι αὐτοὶ μετὰ τῶν πορνῶν συνεφύροντο καὶ μετὰ τῶν τετελεσμένων ἔθουον, καὶ ὁ λαὸς ὁ συνίων συνεπλέκετο πόρνη. Δείκνυσι αὐτῶν φανερώτερον τὸ ἀμάρτημα, συνιέναι αὐτοὺς ὁμολογῶν, ὡς ἐκόντας ἀμαρτάνοντας. Καὶ ἡ σύνεσις ὄψις ἐστὶ ψυχῆς. Διὸ καὶ ὁ Ἰσραὴλ ὁ ὀρῶν τὸν θεόν, τουτέστιν ὁ συνίων τὸν θεόν. 1.9.77.3 Μέμψις δὲ ἐστὶ ψόγος ὡς ὀλιγορύντων ἢ ἀμελούντων. Κέχρηται τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς παιδαγωγίας διὰ Ἡσαΐου λέγων· ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι κύριος ἐλάλησεν· υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψῶσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, 1.9.77.4 Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω. Πῶς γὰρ οὐ δεινόν, εἰ ὁ εἰδὼς τὸν θεὸν οὐ γνώσεται τὸν κύριον, ἀλλ' ὁ μὲν βοῦς καὶ ὁ ὄνος, τὰ νωθῆ ζῶα καὶ τὰ μωρά, εἴσεται τὸν τρέφοντα, ὁ δὲ Ἰσραὴλ ἀλογώτερος καὶ τούτων εὐρεθήσεται; Καὶ διὰ Ἰερεμίου πολλὰ καταμεψάμενος τὸν λαὸν ἐπιφέρει· καὶ ἐμὲ ἐγκατέλιπον, λέγει κύριος.

1.9.78.1 Ἐπίπληξις δέ ἐστιν ἐπιτίμησις ἐπιπληκτικὴ ἢ ψόγος πληκτικός, κέχρηται δὲ καὶ ταύτῃ τῇ θεραπείᾳ ὁ παιδαγωγὸς διὰ Ἡσαΐου λέγων· οὐαὶ τέκνα ἀποστάται, τάδε λέγει κύριος· ἐποιήσατε βουλήν οὐ δι' ἐμοῦ, καὶ συνθήκας οὐ διὰ τοῦ πνεύματός μου. Στύμματι δὲ αὐστηροτάτῳ παρ' ἕκαστα προσχρῆται τῷ φόβῳ, ἀναστομῶν ἅμα καὶ ἐπιστρέφων δι' αὐτοῦ πρὸς σωτηρίαν τὸν λαόν, καθάπερ καὶ τὰ βαπτόμενα τῶν ἐρίων προστύφεσθαι φιλεῖ εἰς βεβαίαν εὐτρεπιζόμενα τῆς βαφῆς παραδοχὴν. 1.9.78.2 Ἐλεγχος δὲ ἐστὶν προφορὰ ἀμαρτίας εἰς τὸ μέσον φέρουσα. Τούτῳ μάλιστα συγχρῆται ὡς ἀναγκαίῳ τῷ τρόπῳ τῆς παιδαγωγίας διὰ τὸ ἔκλυτον τῆς τῶν πολλῶν πίστεως. Λέγει μὲν γὰρ διὰ Ἡσαΐου ἐγκατελίπετε τὸν κύριον καὶ παρωργίσατε τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραήλ. Λέγει δὲ καὶ διὰ Ἱερεμίου· ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλείῳ ἢ γῆ· ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς οὗτος· ἐμὲ ἐγκατέλιπον, πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξαν λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται συσχεῖν ὕδωρ. Καὶ πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ· ἀμαρτίαν ἤμαρτεν Ἱερουσαλήμ· διὰ τοῦτο εἰς σάλον ἐγένετο· πάντες οἱ δοξάζοντες αὐτήν ἠτίμασαν αὐτήν, ὅτι εἶδον ἀσχημοσύνην 1.9.78.4 αὐτῆς. Τὸ δὲ αὐστηρὸν τοῦ ἐλέγχου καὶ ἐπιπληκτικὸν διὰ Σολομῶντος παραμυθούμενος λέγει αἰνιττόμενος κατὰ τὸ παρασιωπώμενον τὸ φιλότεκνον τῆς παιδαγωγίας· υἱέ μου, μὴ ὀλιγῶρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται, ὅτι ἀμαρτωλὸς ἄνθρωπος ἐκκλίνει ἐλεγμόν. Ἀκολουθῶς τοίνυν ἐλεγχέτω με δίκαιος ἢ γραφὴ λέγει καὶ παιδευσάτω με, ἔλαιον δὲ ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου. 1.9.79.1 Φρένωσις δὲ ἐστὶ ψόγος φρενῶν ἐμποιοητικός. Οὐδὲ τούτου ἀπέσχηται τοῦ τρόπου τῆς παιδαγωγίας, ἀλλὰ διὰ Ἱερεμίου φησὶν· ἕως τίνος κεκράξομαι καὶ οὐκ εἰσακούσονται; ἰδοὺ ἀπερίτμητα τὰ ὦτα αὐτῶν. Ὡς τῆς μακαρίας ἀνεξικακίας. Καὶ πάλιν διὰ τοῦ αὐτοῦ· ἀπερίτμητα πάντα τὰ ἔθνη, ὁ δὲ λαὸς οὗτος ἀπερίτμητος καρδίᾳ. Ὅτι λαὸς ἀπειθῆς ἐστίν, οἳ υἱοί, φησὶν, οἷς οὐκ ἔστι πίστις. 1.9.79.2 Ἐπισκοπὴ δὲ ἐστὶν ἐπίπληξις σφοδρά. Κέχρηται τῷ εἶδει 1.9.79.2 τούτῳ ἐν εὐαγγελίῳ· Ἱερουσαλήμ Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν. Καὶ ἡ ἐπαναδίπλωσις τοῦ ὀνόματος ἰσχυρὰν τὴν ἐπίπληξιν πεποιήται. Ὁ γὰρ εἰδὼς τὸν θεὸν πῶς τοὺς 1.9.79.3 διακόνους τοῦ θεοῦ διώκει; Διὰ τοῦτο φησὶν· ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, λέγω γὰρ ὑμῖν· ἀπάρτι οὐ μὴ ἴδητέ με, ἕως ἂν εἴπητε· εὐλόγημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εἰ γὰρ οὐδέχεσθε τὴν φιλανθρωπίαν, ἐπιγνώσεσθε τὴν ἐξουσίαν. 1.9.80.1 Λοιδορία δὲ ἐστὶ ψόγος ἐπιτεταμένος. Κέχρηται δὲ τῇ λοιδορίᾳ ἐν φαρμάκου μοίρᾳ διὰ Ἡσαΐου λέγων οὐαὶ ἔθνος ἀμαρτωλόν, υἱοὶ ἄνομοι, λαὸς πλήρης ἀμαρτιῶν, σπέρμα πονηρόν κὰν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ Ἰωάννου ὄφεις φησὶν γεννήματα ἐχιδνῶν. 1.9.80.2 Ἐγκλησις δὲ ἐστὶ ψόγος ἀδικούντων. Τούτῳ τῷ παιδαγωγίᾳ διὰ Δαβὶδ κέχρηται, λαός, ὃν οὐκ ἔγνω, λέγων ἐδούλευσέν μοι καὶ εἰς ἀκοὴν ὡτίου ὑπήκουσέν μοι, υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν, καὶ διὰ Ἱερεμίου· καὶ ἔδωκα αὐτῇ βιβλίον ἀποστασίου, καὶ οὐκ ἐφοβήθη ἢ ἀσύνθετος Ἰούδα, αὐθὶς τε· καὶ ἠθέτησεν εἰς ἐμὲ ὁ οἶκος Ἰσραήλ, καὶ ὁ οἶκος Ἰούδα ἐψεύσατο τῷ κυρίῳ. 1.9.80.3 Μεμψιμοιρία δὲ ἐστὶ λάθριος ψόγος, τεχνικῇ βοήθειᾳ καὶ αὐτῇ σωτηρίαν οἰκονομουμένη ἐν παρακαλύμματι. Κέχρηται δὲ αὐτῇ διὰ Ἱερεμίου· πῶς ἐκάθισεν μόνη ἢ πόλις ἢ πεπληθυμμένη λαῶν; ἐγενήθη ὡσεὶ χήρα· ἄρχουσα χωρῶν ἐγενήθη εἰς φόρους· κλαίουσα ἔκλαυσεν ἐν νυκτί. 1.9.81.1 Διάσυρσις δὲ ἐστὶ ψόγος διασυρτικός. Καὶ τούτῳ κέχρηται τῷ βοηθήματι ὁ θεὸς παιδαγωγὸς διὰ Ἱερεμίου λέγων· ὄψις πόρνης ἐγένετό σοι, ἀπηναισχύντησας πρὸς πάντας. Καὶ οὐχ ὡς οἶκον ἐκάλεσάς με καὶ πατέρα καὶ ἄρχοντα τῆς παρθενίας σου; Καὶ

πόρνη καλή καὶ ἐπίχαρις, ἡγουμένη φαρμάκων. Τεχνικῶς πάνυ τὴν παρθένον τῷ τῆς πορνείας ἐνυβρίσας ὀνόματι, αὔθις ἐπὶ τὴν σεμνότητα ἐντρέπων μετακαλεῖται. 1.9.81.2 Κατανεμέσεις δέ ἐστιν ἐπιτίμησις νόμιμος ἢ ἐπιτίμησις τῶν υἱῶν παρὰ τὸ προσῆκον ἐπαιρομένων. Ταύτη διὰ Μωσέως ἐπαιδαγωγέει, τέκνα λέγων μωμητά, γενεὰ σκολιὰ καὶ διεστραμμένη, ταῦτα κυρίῳ ἀνταποδίδοτε; Οὗτος λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός. Οὐκ αὐτὸς οὗτος ὁ πατήρ ἐκτήσατό σε; Καὶ διὰ Ἡσαΐου φησὶν· οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσιν, κοινωνοὶ κλεπτῶν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὄρφανοῖς οὐ κρίνοντες. 1.9.81.3 Καθόλου δὲ ἡ περὶ τὸν φόβον αὐτοῦ τεχνολογία σωτηρίας ἐστὶ πηγὴ, ἀγαθοῦ δέ γε τὸ σῶζειν· ἔλεος δὲ κυρίου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· ἐλέγχων καὶ παιδεύων καὶ διδάσκων ὡς ποιμὴν τὸ ποιμνιον αὐτοῦ. Τοὺς ἐκδεχομένους παιδείαν ἐλεᾷ καὶ τοὺς κατασπουδάζοντας εἰς κόλλησιν αὐτῷ· καὶ ταύτη τῇ ἀγωγῇ ἐξακοσίας χιλιάδας πεζῶν, τοὺς ἐπισυναχθέντας ἐν ἧ ἔσχον σκληροκαρδία, μαστιγῶν, ἐλεῶν, τύπτων, ἰώμενος, ἐν οἰκτιρμῷ καὶ παιδείᾳ διεφύλαξεν. Κατὰ γὰρ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, οὕτως καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ. Καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀμαρτεῖν, ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ ἀμαρτόντα μετανοεῖν, ὡσπερ ἄριστον τὸ 1.9.82.1 ὑγιαίνειν ἀεὶ, καλὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασφῆλαι τῆς νόσου. Ταύτη τοι καὶ διὰ Σολομῶντος παραγγέλλεται· σὺ μὲν ῥάβδῳ πάταξον τὸν υἱόν, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου ῥῦσαι. Καὶ πάλιν· μὴ ἀπόσχη νῆπιον παιδεύων, εὐθυναὶ δὲ αὐτὸν ῥάβδῳ, 1.9.82.2 οὐ γὰρ θανεῖται. Ἐλεγχος γὰρ καὶ ἐπίπληξις, ὡσπερ οὖν καὶ τὸ ὄνομα αἰνίττεται, αὗται πληγαὶ ψυχῆς εἰσι, σωφρονίζουσαι τὰς ἀμαρτίας καὶ θάνατον ἀπείργουσαι, εἰς δὲ τὴν σωφροσύνην 1.9.82.3 ἄγουσαι τοὺς εἰς ἀκολασίαν ὑποφερομένους. Ταύτη τοι καὶ Πλάτων τὴν μεγίστην τῆς ἐπανορθώσεως δύναμιν καὶ τὴν κυριωτάτην κάθαρσιν τὸν ἔλεγχον εἰδὼς ἀκολούθως τῷ λόγῳ τὸν τὰ μέγιστα ἀκάθαρτον ὄντα ἀπαίδευτόν τε καὶ αἰσχρὸν γεγονέναι διὰ τὸ ἀνέλεγκτον εἶναι βούλεται, ἧ καθαρώτατον καὶ κάλλιστον ἔπρεπεν τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαίμονα εἶναι. 1.9.82.4 Εἰ γὰρ οἱ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, πῶς ὁ φύσει ἀγαθὸς θεὸς φόβος ἔσται τῷ μὴ ἀμαρτάνοντι; Ἐὰν δὲ 1.9.83.1 τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ, ἧ φησὶν ὁ ἀπόστολος. Διὰ τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐπιστύφει παρ' ἕκαστα τὰς ἐκκλησίας κατ' εἰκόνα κυρίου καὶ συναισθόμενος τῆς ἑαυτοῦ παρρησίας καὶ τῆς τῶν ἀκουόντων ἀσθενείας πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει· 1.9.83.2 ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; Ὡς δὲ οἱ ὑγιαίνοντες οὐ χρῆζουσιν ἱατροῦ, παρ' ὅσον ἔρρωνται, οἱ δὲ νοσοῦντες ἐπιδέονται τῆς τέχνης, οὕτως καὶ ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ βίῳ νοσοῦντες περὶ τε τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐπονειδίστους περὶ τε τὰς ἀκρασίας τὰς ἐπιψόγους καὶ περὶ τὰς ἄλλας τῶν παθῶν φλεγμονὰς τοῦ σωτήρος ἐπιδεόμεθα· ὃ δὲ οὐ μόνον τὰ ἥπια ἐπιπάσσει φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τὰ στυπτικά. Ἰσθᾶσιν γοῦν τῶν ἀμαρτιῶν τὰς νομὰς αἰ πικραὶ τοῦ φόβου ρίζαι· διὸ καὶ σωτήριος, εἰ καὶ πικρός, ὁ φόβος. 1.9.83.3 Εἰκότως ἄρα σωτήρος μὲν οἱ νοσοῦντες δεόμεθα, οἱ πεπλανημένοι δὲ τοῦ καθηγησομένου καὶ οἱ τυφλοὶ τοῦ φωταγωγῆσοντος καὶ οἱ διψῶντες τῆς πηγῆς τῆς ζωτικῆς, ἀφ' ἧς οἱ μεταλαβόντες οὐκέτι διψήσουσιν, καὶ οἱ νεκροὶ δὲ τῆς ζωῆς ἐνδεεῖς καὶ τοῦ ποιμένου τὰ πρόβατα καὶ οἱ παῖδες τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης Ἰησοῦ, ἵνα μὴ ἀνάγωγοι καὶ ἀμαρτωλοὶ εἰς τέλος τῆς καταδίκης ἐκπέσωμεν, διακριθῶμεν δὲ τῶν ἀχυρμιῶν καὶ εἰς τὴν πατρῶαν ἀποθήκην σωρευθῶμεν· τὸ γὰρ πτύον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ κυρίου, ᾧ ἀποκρίνεται 1.9.84.1 τοῦ πυροῦ τὸ ἄχυρον τὸ ὀφειλόμενον τῷ πυρί. Ἐξὸν δὲ, εἰ βούλεσθε, τοῦ παναγίου ποιμένου καὶ παιδαγωγοῦ, τοῦ παντοκράτορος καὶ πατρικοῦ λόγου, τὴν ἄκραν σοφίαν καταμανθάνειν ἡμῖν, ἔνθα ἀλληγορεῖ, ποιμένα ἑαυτὸν προβάτων 1.9.84.2 λέγων· ἔστι δὲ παιδαγωγὸς νηπίων. Φησὶν γοῦν διὰ Ἰεζεκιήλ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους ἀποταθεὶς καὶ

τινα αὐτοῖς σωτήριον παρατιθέμενος εὐλόγου φροντίδος ὑπογραμμόν· καὶ τὸ χωλὸν καταδήσω καὶ τὸ ὀχλούμενον ἰάσομαι καὶ τὸ πλανώμενον ἐπιστρέψω καὶ βοσκίσω αὐτούς ἐγὼ εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου. Ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθοῦ ποιμένος ἐπαγγέλματα· βόσκησον ἡμᾶς 1.9.84.3 τοὺς νηπίους ὡς πρόβατα. Ναί, δέσποτα, τῆς σῆς πλήρωσον νομῆς, τῆς δικαιοσύνης· ναί, παιδαγωγέ, ποιμανον ἡμᾶς εἰς τὸ ἅγιόν σου ὄρος, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὑψωμένην, τὴν ὑπερνεφεῆ, τὴν ἀπτομένην οὐρανῶν. Καὶ ἔσομαι, φησίν, αὐτῶν ποιμὴν καὶ ἔσομαι ἐγγὺς αὐτῶν ὡς ὁ χιτῶν τοῦ χρωτὸς αὐτῶν· σῶσαι βούλεται μου τὴν σάρκα, περιβαλὼν τὸν 1.9.84.4 χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας, καὶ τὸν χρωτᾶ μου κέχρικεν. Καλέσουσί με, φησί, καὶ ἔρω· ἴδου πάρειμι. Θᾶττον ὑπήκουσας ἢ προσεδόκησα, δέσποτα· καὶ ἐὰν διαβαίνωσιν, οὐκ ὀλισθήσουσι, λέγει κύριος. Οὐ γὰρ πεσοῦμεθα εἰς φθορὰν οἱ διαβαίνοντες εἰς ἀφθαρσίαν, ὅτι ἀνθέξεται ἡμῶν αὐτός· ἔφη γὰρ αὐτός καὶ ἠθέλησεν αὐτός. 1.9.85.1 Τοιοῦτος ἡμῶν ὁ παιδαγωγός, ἀγαθὸς ἐνδίκως. Οὐκ ἦλθον, φησί, διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. Διὰ τοῦτο εἰσάγεται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κεκμηκώς, ὁ κάμνων ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν τὴν ἑαυτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν 1.9.85.2 ὑπισχνούμενος. Τοῦτον γὰρ μόνον ὁμολογεῖ ἀγαθὸν εἶναι ποιμένα· μεγαλόδωρος οὖν ὁ τὸ μέγιστον ὑπὲρ ἡμῶν, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἐπιδιδούς, καὶ μεγαλωφελῆς καὶ φιλάνθρωπος, ὅτι καὶ ἀνθρώπων, ἐξὸν εἶναι κύριον, ἀδελφὸς εἶναι βεβούληται· ὁ δὲ καὶ εἰς τοσοῦτον ἀγαθὸς ὥστε ἡμῶν καὶ ὑπερ1.9.85.3 αποθανεῖν. Ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη κέκραγεν αὐτοῦ· ἐὰν ὀρθοὶ πρὸς με ἦκητε, κἀγὼ ὀρθὸς πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν πλάγιοι πορεύησθε, κἀγὼ πλάγιος, λέγει κύριος τῶν δυνάμεων, τὰς ἐπιπλήξεις 1.9.85.4 τῶν ἀμαρτωλῶν πλαγίας αἰνιττόμενος ὁδούς. Ἡ γὰρ εὐθεΐα καὶ κατὰ φύσιν, ἦν αἰνίττεται τὸ ἰῶτα τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ἀγαθωσύνη αὐτοῦ, ἡ πρὸς τοὺς ἐξ ὑπακοῆς πεπιστευκότας ἀμετακίνητός τε καὶ ἀρρεπής. Ἐπειδὴ ἐκάλουν καὶ οὐχ ὑπηκούετε, λέγει κύριος, ἀλλὰ ἀκύρους ἐποιεῖτε τὰς ἐμὰς βουλάς, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἐλέγχοις οὐ προσείχετε. Οὕτως ὁ κυριακὸς ἔλεγχος 1.9.86.1 ὠφελιμώτατος. Περὶ τούτων καὶ διὰ Δαβὶδ λέγει· γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα, γενεὰ ἣτις οὐ κατεύθυνεν τὴν καρδίαν αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστώθη μετὰ τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Οὐκ ἐφυλάξαντο τὴν διαθήκην τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἠθέλον πορεύεσθαι. Αὗται αἰτίαι παραπικρασμοῦ, δι' ἃς ὁ κριτῆς ἔρχεται τὴν δίκην ἐποίσων τοῖς τὴν 1.9.86.2 εὐζωίαν ἐλέσθαι μὴ βεβουλημένοις. Διὰ τοῦτο αὐτοῖς τραχύτερον ἐνθένδε προσενήνκεται, εἴ πως ἀναχαιτίσαι τῆς ἐπὶ τὸν θάνατον ὁρμῆς. Λέγει γοῦν διὰ Δαβὶδ σαφεστάτην αἰτίαν τῆς ἀπειλῆς· οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Ὅταν ἀπέκτενεν αὐτούς, ἐξεζήτησαν αὐτὸν καὶ ἐπέστρεφον καὶ ὠρθηζον πρὸς τὸν θεὸν καὶ ἐμνήσθησαν, ὅτι ὁ θεὸς βοηθὸς αὐτῶν ἐστὶν καὶ ὁ θεὸς ὁ ὕψιστος λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστίν. 1.9.86.3 Οὕτως οἶδεν ἐπιστρέφοντας αὐτοὺς διὰ τὸν φόβον, τῆς δὲ φιλανθρωπίας αὐτοῦ καταπεφρονηκότας. Ὀλιγωρεῖται μὲν γὰρ ὡς ἐπίπαν τὸ ἀγαθὸν χρηστεύμενον αἰεὶ, θεραπεύεται δὲ 1.9.87.1 ὑπομιμνήσκον τῷ φιλανθρώπῳ τῆς δικαιοσύνης φόβῳ. Διττὸν δὲ τὸ εἶδος τοῦ φόβου, ὧν τὸ μὲν ἕτερον γίνεται μετὰ αἰδοῦς, ὧ χρωῶνται πολῖται μὲν πρὸς ἡγεμόνας ἀγαθοὺς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὸν θεόν, καθάπερ οἱ παῖδες οἱ σώφρονες πρὸς τοὺς πατέρας· ἵππος γὰρ, φησίν, ἀδάμαστος ἐκβαίνει σκληρός, καὶ υἱὸς ἀνειμένος ἐκβαίνει προαλής· τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τοῦ φόβου μετὰ μίσους γίνεται, ὧ δούλοι πρὸς δεσπότης κέχρηται χαλεποὺς καὶ Ἑβραῖοι δεσπότην ποιήσαντες, οὐ 1.9.87.2 πατέρα, τὸν θεόν. Πολλῶ δέ, οἶμαι, καὶ τῷ παντὶ τὸ ἐκούσιον καὶ κατὰ προαίρεσιν τοῦ κατὰ ἀνάγκην εἰς εὐσέβειαν διαφέρει. Αὐτὸς γάρ, φησίν, οἰκτίρμων ἐστίν, ἰάσεται τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν καὶ οὐ διαφθερεῖ· καὶ πληθυνεῖ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐκκαῦσει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ὅρα πῶς τὸ

δίκαιον ἐπιδείκνυται τοῦ παιδαγωγοῦ τὸ περὶ τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ τὸ ἀγαθὸν τοῦ θεοῦ τὸ περὶ τὰς 1.9.87.3 οἰκτειρήσεις. Διὰ τοῦτο ὁ Δαβίδ, τουτέστι τὸ πνεῦμα τὸ δι' αὐτοῦ, ἄμφω περιλαβὼν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ψάλλει θεοῦ· δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου· ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύονται πρὸ προσώπου σου. Τῆς αὐτῆς εἶναι δυνάμει ὁμολογεῖ καὶ κρίνειν καὶ εὐεργετεῖν· ἅμα γὰρ ἄμφοιν ἢ 1.9.88.1 ἐξουσία ἢ κρίσις τοῦ δικαίου διακρίνουσα τὰ ἐναντία. Καὶ ὁ αὐτὸς δίκαιος καὶ ἀγαθός, ὁ ὄντως θεός, ὁ ὢν αὐτὸς τὰ πάντα καὶ τὰ πάντα ὁ αὐτός, ὅτι αὐτὸς θεός, ὁ μόνος θεός. Ὡς γὰρ τὸ ἔσοπτρον τῷ αἰσχυρῷ οὐ κακόν, ὅτι δεικνύει αὐτὸν οἷός ἐστιν, καὶ ὡς ὁ ἰατρὸς τῷ νοσοῦντι οὐ κακὸς ὁ τὸν πυρετὸν ἀναγγέλλων αὐτῷ, οὐ γὰρ αἷτιος τοῦ πυρετοῦ ὁ ἰατρὸς, ἀλλὰ ἔλεγχός ἐστι τοῦ πυρετοῦ, οὕτως οὐδὲ ὁ ἐλέγχων δύσνους τῷ κάμνοντι τὴν ψυχὴν· οὐ γὰρ ἐντίθησι τὰ πλημμελήματα, τὰ δὲ προσόντα ἐπιδείκνυσιν ἁμαρτήματα εἰς τὴν 1.9.88.2 τῶν ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων ἀποτροπὴν. Ὡστε ἀγαθὸς μὲν ὁ θεὸς δι' ἑαυτόν, δίκαιος δὲ ἤδη δι' ἡμᾶς, καὶ τοῦτο ὅτι ἀγαθός. Τὸ δίκαιον δὲ ἡμῖν διὰ τοῦ λόγου ἐνδείκνυται τοῦ ἑαυτοῦ ἐκεῖθεν ἄνωθεν, ὅθεν γέγονεν πατήρ. Πρὶν γὰρ κτίστην γενέσθαι θεὸς ἦν, ἀγαθὸς ἦν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δημιουργὸς εἶναι καὶ πατήρ ἠθέλησεν· καὶ ἡ τῆς ἀγάπης ἐκείνης σχέσις δικαιοσύνης γέγονεν ἀρχή, καὶ τὸν ἥλιον ἐπιλάμποντος τὸν αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν καταπέμποντος τὸν αὐτοῦ· καὶ πρῶτος οὗτος τὴν ἐξ οὐρανῶν ἀγαθὴν κατήγγειλεν δικαιοσύνην, οὐδεὶς ἔγνω τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ λέγων, οὐδὲ τὸν 1.9.88.3 πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός. Αὕτη ἡ ἀντιταλαντεύουσα γνώσις ἐπ' ἴσης δικαιοσύνης ἀρχαίας σύμβολον. Ἐπειτα δὲ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους καταβέβηκεν ἡ δικαιοσύνη καὶ γράμματι καὶ σώματι, τῷ λόγῳ καὶ τῷ νόμῳ, εἰς μετάνοιαν τὴν ἀνθρωπότητα βιαζομένη σωτήριον· ἀγαθὴ γὰρ ἦν. Ἄλλ' οὐχ ὑπακούεις τῷ θεῷ· σεαυτὸν αἰτιῶ τὸν κριτὴν ἐπισπῶμενος.

1.10.t.1 Ὅτι ὁ αὐτὸς θεὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου καὶ ἀπείργει τῶν ἁμαρτιῶν ἀπειλῶν καὶ σῶζει τὴν ἀνθρωπότητα παρακαλῶν. Εἰ τοίνυν τὴν περὶ τὸ ἐπιστύφειν τὴν ἀνθρωπότητα οἰκονομίαν, ἀγαθὴν οὕσαν καὶ σωτήριον, ἀναγκαίως ὑπὸ τοῦ λόγου παραλαμβανομένην ἐπεδείξαμεν πρὸς τε μετάνοιαν καὶ πρὸς τῶν ἁμαρτιῶν τὴν κώλυσιν εὐθετον γενομένην, ἐξῆς ἂν εἴη σκοπεῖν τὸ ἥπιον τοῦ λόγου· δίκαιος γὰρ οὗτος ἀποδέδεικται καὶ τὰς ἰδίας παρατίθεται γνώμας τὰς πρὸς σωτηρίαν παρακλητικὰς, δι' ὧν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον πατρικῶ 1.10.89.2 θελήματι γνωρίζειν ἡμῖν βούλεται. Σκόπει δὲ ταῦτα· τὸ μὲν καλὸν τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ, τὸ δὲ συμφέρον τοῦ συμβουλευτικοῦ· καὶ γὰρ οὖν τοῦ μὲν συμβουλευτικοῦ σχέσις τὸ προτρεπτικὸν καὶ ἀποτρεπτικόν, τοῦ δὲ ἐγκωμιαστικοῦ τὸ ἐπαινετικόν τε καὶ ψεκτικὸν γίνεται. Πῶς γὰρ ἔχουσα ἢ διάνοια ἢ συμβουλευτικὴ προτρεπτικὴ γίνεται καὶ πῶς ἔχουσα 1.10.89.3 ἀποτρεπτικὴ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἐγκωμιαστικὸν πῶς μὲν ἔχον ψεκτικὸν γίνεται, πῶς δὲ ἔχον ἐπαινετικόν· περὶ ἃ καταγίνεται μάλιστα ὁ παιδαγωγὸς ὁ δίκαιος ὁ τοῦ ἡμετέρου 1.10.89.4 συμφέροντος ἐστοχασμένος. Ἄλλὰ γὰρ τὸ μὲν ψεκτικὸν καὶ ἀποτρεπτικὸν εἶδος ὑποδέδεικται ἡμῖν ἤδη πρότερον, νῦν δὲ αὖ τὸ προτρεπτικὸν καὶ ἐπαινετικὸν μεταχειριστέον καὶ καθάπερ ἐπὶ ζυγοῦ τὰς ἰσοστασίους ἀντισηκώσωμεν τοῦ δικαίου πλάστιγγας. 1.10.90.1 Τῇ μὲν οὖν ἐπὶ τὰ συμφέροντα προτροπῇ ὁ παιδαγωγὸς διὰ Σολομώντος ὡδέ πως χρῆται· ἐγὼ ὑμᾶς, ἄνθρωποι, παρακαλῶ καὶ προῖεμαι ἐμὴν φωνὴν υἱοῖς ἀνθρώπων· ἐπακούσατέ μου, σεμνὰ γὰρ ἐρῶ καὶ τὰ ἐξῆς. Συμβουλεύει δὲ τὰ σωτήρια, ὅτι ἡ συμβουλή πρὸς αἵρεσίν ἐστι καὶ φυγὴν ἐπιτήδειος, καθάπερ ποιεῖ διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγων μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλή ἀσεβῶν καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν

οὐκ ἔσθη καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν· ἀλλ' ἦ ἐν τῷ 1.10.90.2 νόμῳ κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ. Τῆς δὲ συμβουλίας μέρη τρία, τὸ μὲν ἐκ τῶν παρεληλυθόντων χρόνων λαμβάνον τὰ παραδείγματα, οἷον τί ἔπαθον οἱ Ἑβραῖοι τῷ χρυσῷ εἰδωλολατρήσαντες ἐν μόσχῳ, καὶ τί ἔπαθον ἐκπορνεύσαντες καὶ τὰ ὅμοια, τὸ δὲ ἐκ τῶν παρόντων χρόνων κατανοούμενον, οἷον αἰσθητικῶς καταλαμβανόμενον, ὡς ἐκεῖνο εἴρηται πρὸς τοὺς ἐρομένους τὸν κύριον εἰ αὐτὸς εἶ ὁ Χριστός, ἢ ἄλλον περιμένομεν· ἀπέλθετε καὶ εἶπατε Ἰωάννη· τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, κωφοὶ ἀκούουσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, ἀνίστανται νεκροί, καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Τοῦτ' ἄρα ἦν ὁ προφητεῶν εἴρηκεν Δαβὶδ καθὼς ἠκούσαμεν, οὕτως 1.10.91.1 καὶ εἶδομεν. Ἐκ δὲ τῶν μελλόντων τὸ τρίτον συνίσταται μέρος τῆς συμβουλίας, ὃ τὰ ἀποβησόμενα κελεύει φυλάττεσθαι· καθὼς κἀκεῖνο εἴρηται· οἱ δὲ ἀμαρτίαις περιπεσόντες βληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων καὶ τὰ παραπλήσια· ὡς ἐκ τούτων εἶναι συμφανὲς διὰ πάσης θεραπείας χωροῦντα τὸν 1.10.91.2 κύριον εἰς σωτηρίαν ἐκκαλεῖσθαι τὴν ἀνθρωπότητα. Τῇ δὲ παραμυθία παρηγορεῖ τὰ ἀμαρτήματα, μειῶν μὲν τὴν ἐπιθυμίαν, ἅμα δὲ καὶ ἐλπίδα ἐνδιδούς εἰς σωτηρίαν. Φησὶ γὰρ δι' Ἰεζεκιήλ· ἐὰν ἐπιστραφήτε ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ εἶπητε πάτερ, ἀκούσομαι ὑμῶν ὡς περ λαοῦ ἁγίου. Καὶ πάλιν λέγει· δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, ἃ αὐτοπροσωπεῖ ὁ 1.10.91.3 κύριος. Σαφέστατα δὲ ἐπὶ τὴν ἀγαθωσύνην καλεῖ διὰ Σολομῶντος λέγων· μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὗρεν σοφίαν, καὶ θνητός, ὃς εὗρεν φρόνησιν. Τὸ γὰρ ἀγαθὸν τῷ ζητοῦντι εὐρίσκεται καὶ ὀραῖσθαι τῷ εὐρόντι φιλεῖ. Ναὶ μὴν καὶ δι' Ἰερεμίου τὴν φρόνησιν ἐξηγεῖται, μακάριοί ἐσμεν, Ἰσραήλ, λέγων, ὅτι τὰ ἀρεστὰ τῷ θεῷ γνωστὰ ἡμῖν ἐστί, γνωστὰ δὲ διὰ τοῦ λόγου, δι' ὃν μακάριοι καὶ φρόνιμοι. Φρόνησις γὰρ ἢ γνώσις διὰ τοῦ αὐτοῦ προφήτου μηνύεται λέγοντος ἄκουε, 1.10.91.4 Ἰσραήλ, ἐντολὰς ζωῆς, ἐνωτίσασθε γνῶναι φρόνησιν. Διὰ δὲ Μωσέως ἔτι καὶ προσυποσχενεῖται δωρεὰν διὰ τὴν ὑπάρχουσαν φιλανθρωπίαν τοῖς σπεύδουσιν εἰς σωτηρίαν. Φησὶ γάρ· καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσεν κύριος τοῖς πατράσιν ὑμῶν· πρὸς δὲ καὶ εἰσάξω ὑμᾶς εἰς τὸ ὄρος τὸ 1.10.92.1 ἅγιον καὶ εὐφρανῶ ὑμᾶς διὰ Ἡσαΐου λέγει. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο εἶδος αὐτοῦ παιδαγωγίας, ὁ μακαρισμός· καὶ μακάριος ἐκεῖνος διὰ Δαβὶδ λέγει φησὶν ὁ μὴ ἀμαρτῶν, καὶ ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρηθήσεται, ταυτὶ μὲν καὶ πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἠνίξασθε, καὶ πάντα ὅσα ἐὰν ποιήσῃ, κατευδωθήσεται αὐτῷ. Τοιούτους ἡμᾶς γενέσθαι βούλεται, ἴν' ὦμεν μακάριοι. 1.10.92.2 Ἐμπαλιν δὲ τὸ ἀντιστοῦν τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἐνδεικνύμενος ζυγοῦ ἄλλ' ἢ οὐχ οὕτως φησὶν οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡς ὁ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Τὸ ἐπιτίμιον τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τὸ εὐδιαφόρητον αὐτῶν καὶ τὸ ὑπηνέμιον δείξας ὁ παιδαγωγὸς ἀπετρέψατο τῆς αἰτίας διὰ τῆς ἐπιτιμίας, καὶ τὴν κόλασιν ἐπανατεινόμενος τὴν κατ' ἀξίαν, τῆς εὐεργεσίας ἐνεδείξατο τὴν εὐποιίαν, τεχνικώτατα ἐπὶ τὴν χρῆσιν ἡμᾶς καὶ τὴν κτῆσιν τῶν καλῶν 1.10.92.3 διὰ ταύτης καλῶν. Ναὶ μὴν καὶ ἐπὶ τὴν γνώσιν παρακαλεῖ διὰ μὲν τοῦ Ἰερεμίου λέγων· τῇ ὁδῷ τοῦ θεοῦ εἰ ἐπορεύθης, κατώκεις ἂν ἐν εἰρήνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Ὑποδεικνύων γὰρ ἐνταῦθα τὸν μισθὸν τῆς γνώσεως εἰς ἔρωτα αὐτῆς τοὺς συνετοὺς ἐκκαλεῖται καὶ τῷ πεπλανημένῳ συγγνώμην νέμων ἐπίστρεφε γὰρ, ἐπίστρεφε, ὡς ὁ τρυγῶν ἐπὶ τὸν κάρταλλον αὐτοῦ λέγει. Ὅραξ τὸ ἀγαθὸν τῆς δικαιοσύνης μετανοεῖν 1.10.93.1 συμβουλευούσης; Ἔτι δὲ διὰ Ἰερεμίου φωτίζει τοῖς πλανωμένοις τὴν ἀλήθειαν· τάδε λέγει κύριος· στήτε ἐπὶ ταῖς ὁδοῖς καὶ ἴδετε καὶ ἐρωτήσατε τρίβους

κυρίου αιώνας, ποία ἐστὶν ἡ τρίβος ἡ ἀγαθή, καὶ βαδίζετε ἐν αὐτῇ, καὶ εὐρήσετε ἀγνισμὸν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ἄγει δὲ ἐπὶ τὴν μετάνοιαν σωτηρίας χάριν τῆς ἡμῶν. Διὰ τοῦτο φησιν· ἐὰν μετανοήσης, περικαθαριεῖ κύριος τὴν καρδίαν σου καὶ τὴν καρδίαν τοῦ σπέρμα1.10.93.2 τός σου. Ἐνῆν μὲν οὖν συνηγόρους ἡμῖν τῆς ζητήσεως ταύτης ἐπισπάσασθαι φιλοσόφους, οἳ φασιν ἐπαινετὸν εἶναι μόνον τὸν τέλειον, ψεκτὸν δὲ τὸν φαῦλον τυγχάνειν. Ἄλλ' ἐπεὶ συκοφαντοῦσιν τινες τὸ μακάριον, ὡς πράγματ' οὐκ ἔχον οὔτε αὐτὸ οὔτε ἄλλω τῷ παρεχόμενον, τὴν φιλανθρωπίαν ἀσυνετοῦντες αὐτοῦ, διὰ τούτους δὴ καὶ τοὺς ἔτι τὸ δίκαιον οὐ προσάπτοντας τῷ ἀγαθῷ, ὅδε ὁ λόγος ἡμῖν παρητήθη. 1.10.93.3 Ἐπόμενον γὰρ ἦν φάσκειν ἡμᾶς τὸ ἐπιπληκτικὸν καὶ ψεκτικὸν εἶδος τῆς παιδαγωγίας ἀρμόδιον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις, ἐπεὶ πάντας ἀνθρώπους φαύλους λέγουσι· σοφὸς δὲ ὁ θεὸς μόνος, ἀφ' οὗ ἡ σοφία, καὶ τέλειος μόνος, διὰ τοῦτο καὶ μόνος ἐπαί1.10.94.1 νετός. Ἄλλὰ οὐ συγχρῶμαι τῷ λόγῳ τῷδε, φημὶ δ' οὖν ἔπαινον ἢ ψόγον ἢ ἐπαίνῳ τι εἰκόδες καὶ ψόγῳ μάλιστα πάντων τοῖς ἀνθρώποις ἀναγκαιότατα φάρμακα. Οἱ μὲν οὖν δυσίατοι, καθάπερ ὁ σίδηρος πρὸς τοῦ πυρὸς καὶ σφύρας καὶ ἄκμονος, τουτέστιν ἀπειλῆς, ἐλέγχου, ἐπιτιμήσεως ἐλαύνονται, οἱ δὲ αὐτῇ προσέχοντες τῇ πίστει οἶον αὐτοδίδακτοι καὶ προαιρετικοὶ αὖξονται τῷ ἐπαίνῳ· ἀρετὰ γὰρ ἐπαινεομένα δένδρον ὡς ἀέξεται. Καὶ μοι δοκεῖ συνεῖς τοῦτο ὁ Σάμιος παραγγέλλειν Πυθαγόρας· δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσει, χρηστὰ δὲ τέρπου. 1.10.94.2 Τὸ δὲ ἐπιπλήσειν καὶ νουθετεῖν καλεῖται, τὸ δὲ ἐτυμολογεῖται ἢ νουθέτησις νοῦ ἐνθεματισμός, ὡς εἶναι τὸ ἐπιπληκτικὸν εἶδος νοῦ περιποιητικόν. Ἄλλὰ γὰρ μυρία ὅσαι προσεξεύρηται παραγγελία εἰς κτήσιν ἀγαθῶν καὶ φυγὴν κακῶν· 1.10.94.3 τοῖς γὰρ ἀσεβέσιν οὐκ ἔστιν εἰρήνη, λέγει κύριος. Διὰ τοῦτο φυλάττεσθαι τοῖς νηπίοις διὰ Σολομῶντος παραγγέλλει· υἱέ, μὴ πλανήσωσί σε ἁμαρτωλοί, μηδὲ πορευθῆς μετ' αὐτῶν ὁδοῦς, μηδὲ πορευθῆς, ἐὰν παρακαλέσωσίν σε λέγοντες· ἐλθέ μεθ' ἡμῶν, κοινώνησον αἵματος ἀθώου, κρύψωμεν δὲ εἰς γῆν ἄνδρα δίκαιον ἀδίκως, ἀφανίσωμεν αὐτὸν ὡσπερ Ἄιδης 1.10.95.1 ζῶντα. Τοῦτο μὲν οὖν καὶ περὶ τοῦ κυριακοῦ προφητεύεται πάθους· ὑποτίθεται δὲ καὶ δι' Ἰεζεκιήλ ἡ ζωὴ τὰς ἐντολάς· ἡ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα ἀποθानεῖται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος ὃς ἔσται δίκαιος, ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, οὐκ ἐπὶ τῶν ὀρέων φάγεται, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ οὐκ ἔθετο ἐπὶ τὰ ἐνθυμήματα οἴκου Ἰσραὴλ, καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον αὐτοῦ οὐ μὴ μίανη, καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν ἀφένδρῳ οὔσαν οὐκ ἐγγιεῖ, καὶ ἄνθρωπον οὐ καταδυναστεύσει, καὶ ἐνεχυρασμὸν ὀφείλοντος 1.10.95.2 ἀποδώσει καὶ ἄρπαγμα οὐχ ἄρπάσει, τὸν ἄρτον αὐτοῦ τῷ πεινῶντι δώσει καὶ γυμνὸν περιβαλεῖ, τὸ ἀργύριον αὐτοῦ ἐπὶ τόκῳ οὐ δώσει καὶ πλεόνασμα οὐ λήψεται, καὶ ἐξ ἀδικίας ἀποστρέψει τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ κρίμα δίκαιον ποιήσει ἀνὰ μέσον ἀνδρὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ἐν τοῖς προστάγμασί μου πεπόρευται καὶ τὰ δικαιώματά μου πεφύλακται τοῦ ποιῆσαι αὐτά· δίκαιος οὗτός ἐστι, ζωῆ ζήσεται, λέγει κύριος. Ταῦτα ὑποτύπωσιν Χριστιανῶν περιέχει πολιτείας καὶ προτροπὴν ἀξιόλογον εἰς μακάριον βίον, γέρας εὐζωίας, ζωὴν αἰώνιον.

1.11.1.1 Ὅτι διὰ νόμου καὶ προφητῶν ὁ λόγος ἐπαιδαγωγεῖ. Ὁ μὲν δὴ τρόπος τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ καὶ παιδαγωγίας ὡς ἐνῆν ἡμῖν ὑποδέδεικται. Διόπερ παγκάλως αὐτὸς αὐτὸν ἐξηγούμενος κόκκῳ νάπυος εἴκασεν, καὶ τοῦ σπειρομένου λόγου τὸ πνευματικὸν καὶ τὸ πολύχουν τῆς φύσεως καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἅμα καὶ εὐαυξὲς τῆς δυνάμεως τῆς λογικῆς, πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τὸ δηκτικὸν καὶ τὸ ἀνακαθαρτ1.11.96.2 κὸν ὀνησιφόρον εἶναι ὑπὸ δριμύτητος αἰνιττόμενος. Δι' ὀλίγου γοῦν τοῦ κόκκου τοῦ ἀλληγορουμένου πάμπλου, τὴν σωτηρίαν, ἀπάσῃ χαρίζεται τῇ

άνθρωπότητι. Τὸ μὲν οὖν μέλι γλυκύτερον ὄν χολῆς ἐστὶ γεννητικόν, ὡς τὸ ἀγαθὸν καταφρονήσεως, ὃ δὴ αἴτιον τοῦ ἑξαμαρτάνειν, τὸ δὲ νᾶπυ καὶ τῆς χολῆς μειωτικόν, τουτέστι τοῦ θυμοῦ, καὶ τοῦ φλέγματος διακοπτικόν, τουτέστι τοῦ τύφου· ἐξ οὗ λόγου ἢ ἀληθῆς τῆς ψυχῆς ὑγεία καὶ ἡ 1.11.96.3 αἰδῖος εὐκрасία περιγίνεται. Πάλαι μὲν οὖν διὰ Μωσέως ὁ λόγος ἐπαιδαγωγῶν, ἔπειτα καὶ διὰ προφητῶν· προφήτης δὲ καὶ ὁ Μωσῆς· ὁ γὰρ νόμος παιδαγωγία παίδων ἐστὶ δυσηνίων. Χορτασθέντες γοῦν, φησὶν, ἀνέστησαν παίζειν, τὸ 1.11.97.1 ἄλογον τῆς τροφῆς πλήρωμα χόρτασμα, οὐ βρῶμα εἰπών. Ἐπεὶ δὲ ἀλόγως κορεσθέντες ἀλόγως ἔπαιζον, διὰ τοῦτο αὐτοῖς καὶ ὁ νόμος καὶ ὁ φόβος εἶπετο εἰς ἀνακοπὴν ἁμαρτημάτων καὶ προτροπὴν κατορθωμάτων, καταρτίζων εἰς εὐηκοίαν αὐτοῦ τοῦ ἀληθοῦς παιδαγωγοῦ, τὴν εὐπειθειαν, εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν λόγος πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἀρροττόμενος· τὸν νόμον 1.11.97.2 δοθῆναι γὰρ φησὶν ὁ Παῦλος παιδαγωγὸν εἰς Χριστόν, ὡς ἐκ τούτου συμφανὲς εἶναι ἓνα μόνον ἀληθινόν, ἀγαθόν, δίκαιον, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πατρὸς υἱὸν Ἰησοῦν, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, παιδαγωγὸν ἡμῶν εἶναι, ὃ παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ θεός, ὡς πατὴρ φιλόστοργος γνησίῳ παιδαγωγῷ παρακατατιθέμενος τὰ παιδιά, διαρρήδην παραγγείλας ἡμῖν· οὗτός ἐστὶ 1.11.97.3 μου ὁ υἱὸς ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. Ἀξιόπιστος ὁ θεῖος παιδαγωγὸς τρισὶ τοῖς καλλίστοις κεκοσμημένος, ἐπιστήμη, εὐνοία, παρρησία· ἐπιστήμη μὲν ὅτι σοφία ἐστὶ πατρική, πᾶσα σοφία παρὰ κυρίου καὶ μετ' αὐτοῦ ἐστὶν εἰς τὸν αἰῶνα· παρρησία δὲ ὅτι θεὸς καὶ δημιουργός, πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν· εὐνοία δὲ ὅτι μόνος ὑπὲρ ἡμῶν ἱερεῖον ἑαυτὸν ἐπιδέδωκεν, ὁ γὰρ ἀγαθὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων καὶ δὴ ἔθηκεν. Εὐνοια δὲ οὐδὲν ἄλλ' ἢ βούλησίς ἐστὶν ἀγαθοῦ τῷ πλησίον, αὐτοῦ χάριν ἐκείνου.

1.12.t.1 Ὅτι ἀναλόγως τῇ πατρικῇ διαθέσει κέχρηται ὁ παιδαγωγὸς αὐστηρία καὶ χρηστότητι. Τούτων ἤδη προδιηυσμένων ἐπόμενον ἂν εἴη τὸν παιδαγωγὸν ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν βίον ἡμῖν τὸν ἀληθινὸν ὑποτυπώσασθαι καὶ τὸν ἐν Χριστῷ παιδαγωγῆσαι ἄνθρωπον. Ἔστι δὲ ὁ χαρακτηρισμὸς οὐ φοβερὸς ἄγαν αὐτοῦ οὐδὲ ἔκλυτος κομιδῆ ὑπὸ χρηστότητος. Ἐντέλλεται δὲ ἅμα καὶ χαρακτηρίζει τὰς ἐντολὰς 1.12.98.2 λὰς ὡς ἡμᾶς αὐτὰς ἐκτελεῖν δύνασθαι. Καί μοι δοκεῖ αὐτὸς οὗτος πλάσαι μὲν τὸν ἄνθρωπον ἐκ χόος, ἀναγεννῆσαι δὲ ὕδατι, ἀυξῆσαι δὲ πνεύματι, παιδαγωγῆσαι δὲ ῥήματι, εἰς νίθεσίαν καὶ σωτηρίαν ἀγίαις ἐντολαῖς κατευθύνων, ἵνα δὴ τὸν γηγενῆ εἰς ἅγιον καὶ ἐπουράνιον μεταπλάσας ἐκ προσβάσεως ἄνθρωπον, ἐκείνην τὴν θεϊκὴν μάλιστα πληρώση φωνή· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν. 1.12.98.3 Καὶ δὴ γέγονεν ὁ Χριστὸς τοῦτο πληρὲς, ὅπερ εἶρηκεν ὁ θεός, ὁ δὲ ἄλλος ἄνθρωπος κατὰ μόνην νοεῖται τὴν εἰκόνα. Ἡμεῖς δέ, ὃ παῖδες ἀγαθοῦ πατρὸς, ἀγαθοῦ παιδαγωγοῦ θρέμματα, πληρώσωμεν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, ἀκούωμεν τοῦ λόγου καὶ τὸν σωτήριον ὄντως ἀναμαξώμεθα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν βίον· ἐνθὲνδε ἤδη τὴν ἐπουράνιον μελετῶντες πολιτείαν, καθ' ἣν ἐκθεοῦμεθα, τὸ ἀειθαλὲς εὐφροσύνης καὶ ἀκήρατον εὐωδίας ἐπαλειφώμεθα χρίσμα, ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἀφθαρσίας τὴν πολιτείαν ἔχοντες τοῦ κυρίου καὶ τὰ ἴχνη τοῦ θεοῦ διώκοντες· ὃ μόνῳ προσήκει σκοπεῖν καὶ δὴ μέλει πῶς καὶ τίνα τρόπον 1.12.98.4 ὑγιεινότερος ἂν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος γένοιτο. Ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτάρκειαν τοῦ βίου καὶ ἀπεριττότητα ἔτι τε εὐζωνόν τε καὶ εὐλυτον ὁδοιπορικὴν ἐτοιμότητα εἰς αἰδιότητα εὐζωίας παρασκευάζει, αὐτὸν αὐτοῦ ἕκαστον ἡμῶν ταμιεῖον εἶναι διδάσκων. Μὴ γὰρ μεριμνᾶτε, φησί, περὶ τῆς αὐρίου, χρῆναι λέγων τὸν ἀπογεγραμμένον Χριστῷ αὐτάρκη καὶ αὐτοδιάκονον καὶ προσέτι ἐφήμερον

ἐπαναιρεῖσθαι βίον. Οὐ γὰρ ἐν πολέμῳ, 1.12.99.1 ἀλλ' ἐν εἰρήνῃ παιδαγωγούμεθα. Πολέμῳ μὲν οὖν πολλῆς δεῖ τῆς παρασκευῆς δαψιλείας τε χρήζει ἢ τρυφή· εἰρήνῃ δὲ καὶ ἀγάπη, ἀφελεῖς καὶ ἀπράγμονες ἀδελφαί, οὐχ ὀπλων δέονται, οὐ παρασκευῆς ἀσώτου· λόγος ἐστὶν αὐταῖς ἢ τροφή, ὃ τὴν ἐνδεικτικὴν καὶ παιδευτικὴν ἡγεμονίαν κεκληρωμένος λόγος, παρ' οὗ τὸ εὐτελές τε καὶ ἄτυφον καὶ τὸ ὅλον φιλελεύθερον καὶ φιλόανθρωπον φιλόκαλόν τε ἐκμανθάνομεν, ἐνὶ λόγῳ μετ' 1.12.99.2 οἰκειότητος ἀρετῆς ἐξομοιούμενοι τῷ θεῷ. Ἄλλ' ἐκπύνει καὶ μὴ ἀπόκαμνε· ἔση γὰρ οἶος οὐκ ἐλπίζεις οὐδ' εἰκάσαι δύναιο ἄν. Ὡς δὲ ἔστι τις ἄλλη μὲν φιλοσόφων ἀγωγή, ἄλλη δὲ ῥητόρων, παλαιστῶν δὲ ἄλλη, οὕτως ἐστὶν γενναία διάθεσις φιλοκάλῳ προαιρέσει κατάλληλος ἐκ τῆς Χριστοῦ παιδαγωγίας περιγινομένη, καὶ τὰ τῆς ἐνεργείας πεπαιδευμένοι σεμναὶ διαπρέπουσιν πορεία καὶ κατάκλισις καὶ τροφή καὶ ὕπνος καὶ κοίτη καὶ δίαίτα καὶ ἡ λοιπὴ παιδεία· οὐ γὰρ ὑπέρτονος ἢ 1.12.100.1 τοιάδε ἀγωγή τοῦ λόγου, ἀλλ' εὐτονος. Ταύτη οὖν καὶ σωτὴρ ὁ λόγος κέκληται, ὃ τὰ λογικὰ ταῦτα ἐξευρὼν ἀνθρώποις εἰς εὐαισθησίαν καὶ σωτηρίαν φάρμακα, ἐπιτηρῶν μὲν τὴν εὐκαιρίαν, ἐλέγχων δὲ τὴν βλάβην καὶ τὰς αἰτίας τῶν παθῶν διηγούμενος καὶ τὰς ρίζας τῶν ἀλόγων ἐκκόπτων ἐπιθυμιῶν, παραγγέλλων μὲν ὧν ἀπέχεσθαι δεῖ, τὰς ἀντιδότους δὲ ἀπάσας τῆς σωτηρίας τοῖς νοσοῦσι προσφέρων· τοῦτο γὰρ τὸ μέγιστον καὶ βασιλικώτατον ἔργον τοῦ θεοῦ, σώζειν τὴν ἀνθρωπότητα. 1.12.100.2 Τῷ μὲν οὖν ἰατρῷ οὐδὲν πρὸς ὑγίαν συμβουλεύοντι ἄχθονται οἱ κάμνοντες, τῷ δὲ παιδαγωγῷ τῷ θεῷ πῶς οὐκ ἂν ὁμολογήσαιμεν τὴν μεγίστην χάριν μὴ σιωπῶντι μηδὲ παρενθυμουμένῳ τὰς εἰς ἀπώλειαν φερούσας ἀπειθείας, ἀλλὰ καὶ ταύτας διελέγχοντι καὶ τὰς ὁρμὰς τὰς εἰς αὐτὰς διατεινούσας ἀνακόπτουσι καὶ τὰς καθηκούσας πρὸς τὴν ὀρθὴν πολιτείαν ὑποθημοσύνας ἐκδιδάσκουσι; Πλείστην ἄρα ὁμολογητέον χάριν 1.12.100.3 αὐτῷ. Τὸ γὰρ τοι ζῶν τὸ λογικόν, τὸν ἄνθρωπον λέγω, ἄλλο τι φαμέν ἢ θεάσασθαι τὸ θεῖον δεῖν; Θεάσασθαι δὲ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φημί χρῆναι ζῆν τε ὡς ὑψηγεῖται ἢ ἀλήθεια, ἀγαμένους ὑπερφυῶς τὸν τε παιδαγωγὸν αὐτὸν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὡς πρέποντα ἀλλήλοισι ἐστὶ καὶ ἀρμόττοντα· καθ' ἣν εἰκόνα καὶ ἡμᾶς ἀρμοσαμένους χρῆσθαι αὐτοὺς πρὸς τὸν παιδαγωγόν, σύμφωνον τὸν λόγον ποιησαμένους τοῖς ἔργοις, τῷ ὄντι ζῆν.

1.13.ε.1 Ὅτι ὡς τὸ κατόρθωμα κατὰ τὸν ὀρθὸν γίνεται λόγον, οὕτως ἔμπαλιν τὸ ἀμάρτημα παρὰ τὸν λόγον. Πᾶν τὸ παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν τοῦτο ἀμάρτημά ἐστιν. Αὐτίκα γοῦν τὰ πάθη τὰ γενικώτατα ὧδέ πως ὀρίζεσθαι ἀξιοῦσιν οἱ φιλόσοφοι, τὴν μὲν ἐπιθυμίαν ὄρεξιν ἀπειθῆ λόγῳ, τὸν δὲ φόβον ἐκκλισιν ἀπειθῆ λόγῳ, ἡδονὴν δὲ ἔπαρσιν ψυχῆς ἀπειθῆ λόγῳ, λύπην δὲ συστολὴν ψυχῆς ἀπειθῆ λόγῳ. Εἰ τοίνυν ἢ πρὸς τὸν λόγον ἀπειθία ἀμαρτίας ἐστὶ γεννητικὴ, πῶς οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης ἢ τοῦ λόγου ὑπακοή, ἣν δὴ πίστιν φαμέν, 1.13.101.2 τοῦ καλουμένου καθήκοντος ἐστὶ περιποιητικὴ; Καὶ γὰρ ἢ ἀρετὴ αὐτὴ διάθεσις ἐστὶ ψυχῆς σύμφωνος τῷ λόγῳ περὶ ὅλον τὸν βίον. Ναὶ μὴν τὸ κορυφαιώτατον, αὐτὴν φιλοσοφίαν ἐπιτήδευσιν λόγου ὀρθότητος ἀποδιδόασιν, ὡς ἐξ ἀνάγκης εἶναι τὸ πλημμελούμενον πᾶν διὰ τὴν τοῦ λόγου διαμαρτίαν γινόμεν. 1.13.101.3 νον εἰκότως καλεῖσθαι ἀμάρτημα. Αὐτίκα γοῦν ὅτε ἤμαρτεν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος καὶ παρήκουσεν τοῦ θεοῦ, καὶ παρωμοιώθη, φησί, τοῖς κτήνεσιν. Ὁ ἄνθρωπος παρὰ τὸν λόγον ἐξαμαρτῶν εἰκότως ἄλογος νομισθεὶς εἰκάζεται κτήνεσιν. 1.13.102.1 Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σοφία λέγει· ἵππος εἰς ὀχείαν ὁ φιλήδονος καὶ ὁ μοιχός, ἀλογίστω κτήνει παρομοιωθεὶς, διὸ καὶ ἐπιφέρει· παντὸς ὑποκάτω ἐπικαθημένου χρεμετίζει. Οὐκέτι λαλεῖ, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος· οὐ γὰρ ἐστὶν λογικὸς ἔτι ὁ παρὰ λόγον ἀμαρτάνων, θηρίον δὲ

δή ἄλογον, ἔκδοτον ἐπιθυμίαις, ὧ 1.13.102.2 πᾶσαι ἐπικάθηται ἡδοναί. Τὸ δὲ κατορθούμενον κατὰ τὴν τοῦ λόγου ὑπακοὴν προσῆκον καὶ καθῆκον Στωϊκῶν ὀνομάζουσιν παιῖδες· τὸ μὲν οὖν καθῆκον προσῆκόν ἐστιν, ὑπακοὴ δὲ θεμελιούται ἐντολαίς· αὐταὶ δὲ ταῖς ὑποθήκαις αἱ αὐταὶ οὖσαι τὴν ἀλήθειαν ἔχουσαι σκοπόν, ἐπὶ τὸ ἔσχατον ὀρεκτόν, ὃ τέλος νοεῖται, παιδαγωγούσιν· τέλος δὲ ἐστὶν θεοσεβείας ἢ αἰδίου ἀνάπαυσις ἐν τῷ θεῷ, τοῦ δὲ αἰῶνός ἐστιν ἀρχὴ τὸ ἡμέτερον 1.13.102.3 τέλος. Τὸ μέντοι τῆς θεοσεβείας κατόρθωμα δι' ἔργων τὸ καθῆκον ἐκτελεῖ· ὅθεν εἰκότως τὰ καθήκοντα περὶ τὰς πράξεις, οὐ τὰς λέξεις, συνίσταται· καὶ ἔστιν ἢ μὲν πράξις ἢ τοῦ Χριστιανοῦ ψυχῆς ἐνέργεια λογικῆς κατὰ κρίσιν ἀστείαν καὶ ὄρεξιν ἀληθείας διὰ τοῦ συμφυοῦς καὶ συναγωνιστοῦ σώματος 1.13.102.4 ἐκτελουμένη· καθῆκον δὲ ἀκόλουθον ἐν βίῳ θεῷ καὶ Χριστῷ βούλημα ἔν, κατορθούμενον αἰδίῳ ζωῇ· καὶ γὰρ ὁ βίος ὁ Χριστιανῶν, ὃν παιδαγωγούμεθα νῦν, σύστημά τί ἐστὶ λογικῶν πράξεων, τουτέστιν τῶν ὑπὸ τοῦ λόγου διδασκομένων ἀδιάπτω 1.13.103.1 τος ἐνέργεια, ἣν δὴ πίστιν κεκλήκαμεν. Τὸ δὲ σύστημα ἐντολαὶ κυριακαί, αἱ δὲ δόξαι οὖσαι θεϊκαὶ ὑποθήκαι πνευματικαὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἀναγεγράφονται, πρὸς τε ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ πρὸς τοὺς πέλας εὐθετοί· καὶ δὴ καὶ αὐταὶ αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς ἀνταναστρέφουσι, καθάπερ πρὸς τὸν βάλλοντα ἢ σφαῖρα διὰ τὴν ἀντιτυπίαν παλινδρομοῦσα· ὅθεν καὶ ἔστιν ἀναγκαῖα τὰ καθήκοντα εἰς παιδαγωγίαν θεϊκὴν, ὡς ὑπὸ θεοῦ παρηγγελμένα καὶ εἰς 1.13.103.2 σωτηρίαν πεπορισμένα. Καὶ ἐπεὶ τῶν ἀναγκαίων τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν ἐστὶ τὸ ἐνταῦθα μόνον, τὰ δὲ ἔνθεν πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐκέισε ἀναπτεροῖ, ἀναλόγως καὶ τῶν καθηκόντων τὰ μὲν πρὸς τὸ ζῆν, τὰ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν διατάττεται. Ὅσα μὲν οὖν πρὸς τὸ ἐθνικὸν ζῆν παραγγέλλεται, ταῦτα καὶ παρὰ τοῖς πολλοῖς δεδήμευται, ἃ δὲ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἀρμόττει, ἐξ ὧν τὸ αἰδίον ἐκεῖνο περιγίνεται ζῆν, ταῦτα δὲ ἐν ὑπογραφῆς μέρει ἐξ αὐτῶν ἀναλεγόμενοις τῶν γραφῶν ἐξέστω σκοπεῖν.

2.1.1.1 Πῶς περὶ τὰς τροφὰς ἀναστρεπτέον.

2.1.1.1 Ἐχομένοις τοίνυν τοῦ σκοποῦ καὶ τὰς γραφὰς πρὸς τὸ βιωφελές τῆς παιδαγωγίας ἐκλεγόμενοις, ὁποῖόν τινα εἶναι χρὴ παρ' ὅλον τὸν βίον τὸν Χριστιανὸν καλούμενον, κεφαλαιωδῶς ὑπογραπτέον. Ἀρκτέον οὖν ἡμῖν ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν καὶ ὅπως ἀρμόττειν γε χρὴ. 2.1.1.2 Στοχαζόμενοις τοίνυν τῆς συμμετρίας τοῦ συντάγματος, ὁποῖόν τινα τῷ ἑαυτοῦ σώματι ἕκαστον ἡμῶν προσφέρεσθαι, μᾶλλον δὲ ὅπως αὐτὸ κατευθύνειν χρὴ, λεκτέον· ὁπόταν γὰρ τις ἀπὸ τῶν ἐκτός καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς τοῦ σώματος ἀγωγῆς ἐπὶ τὴν διάνοιαν ἀχθεῖς ὑπὸ τοῦ λόγου τὴν θεωρίαν τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον συμβαινόντων κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἐκμάθη, εἴσεται μὴ σπουδάζειν μὲν περὶ τὰ ἐκτός, τό τε ἴδιον τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς, ἐκκα2.1.1.3 θαίρειν, ἀγνίζειν δὲ καὶ τὴν σάρκα αὐτήν. Ὁ γὰρ ἐκείνων καθαρῶς ἀπολυθεῖς, δι' ὧν ἔτι χοῦς ἐστίν, τί ἂν ἄλλο προύργιαίτερον ἑαυτοῦ ἔχοι πρὸς τὸ ὀδῶ ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν κατάληψιν τοῦ θεοῦ; 2.1.1.4 Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι ἄνθρωποι ζῶσιν, ἵνα ἐσθίωσιν, ὡσπερ ἀμέλει καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, οἷς οὐδὲν ἄλλ' ἢ γαστήρ ἐστὶν ὁ βίος, ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς ἐσθίειν παραγγέλλει, ἵνα ζῶμεν. Οὔτε γὰρ ἔργον ἡμῖν ἢ τροφή οὔτε σκοπὸς ἡδονή, ὑπὲρ δὲ τῆς ἐνταῦθα διαμονῆς, ἣν ὁ λόγος εἰς ἀφθαρσίαν παιδαγωγεῖ, ἐγκρίνεται ἢ τροφή. 2.1.2.1 Ἀπλή δὲ αὕτη καὶ ἀπερίεργος, ἀληθεῖα κατάλληλος, ἀπλοῖς καὶ ἀπερίεργοις ἀρμόζουσα παιδίοις, ὡσὰν εἰς τὸ ζῆν, οὐκ εἰς τρυφήν ἐπιτήδειος· τὸ δὲ ἐκ δυεῖν, τὸ ζῆν τοῦτο, υγείας τε καὶ ἰσχύος σύγκειται, οἷς μάλιστα κατάλληλον τῆς τροφῆς τὸ εὐκόλον, εἷς τε τὰς ἀναδόσεις καὶ τοῦ σώματος τὴν

κουφότητα χρησιμεῖον, ἐξ ὧν αὐξησίς τε καὶ ὑγεία καὶ ἰσχύς δικαία, οὐχὶ δὲ ἄδικος ἢ σφαλερὰ καὶ ἀθλία ὡς ἡ τῶν ἀθλητῶν ἐξ ἀναγκοφαγίας, περιγίνεται. 2.1.2.2 Αἱ μὲν οὖν πολυειδεῖς ποιότητες ἀποπτυστέαι, ποικίλας ἐντίκτουςαι βλάβας, καχεξίας σωμάτων, ἀνατροπὰς στομάχων, ἐκπορνευούσης τῆς γεύσεως διὰ τινος κακοδαίμονος τέχνης τῆς ὀψαρτυτικῆς καὶ τῆς ἀμφὶ τὰ πέμματα ματαιοτεχνίας. Τροφήν γὰρ τολμῶσιν καλεῖν τὴν ἐν τρυφαῖς ἐπιτήδευσιν εἰς ἡδονὰς ἐπιβλα2.1.2.3 βεῖς ὀλισθαίνουσιν. Ἀντιφάνης δὲ ὁ Δῆλιος ἰατρὸς καὶ μίαν τῶν νόσου αἰτιῶν ταύτην εἶρηκεν τῶν ἐδεσμάτων τὴν πολυειδίαν, τῶν περὶ τὴν ἀλήθειαν δυσαρεστούντων κενοδοξία ποικίλη τὸ σῶφρον τῆς διαίτης ἐξομνυμένων καὶ τὰς διαποντίους πολυπραγμονούντων 2.1.3.1 ἐδωδὰς. Κάμοι μὲν ἔλεος ὑπεῖσι τῆς νόσου, οἱ δὲ ἐξυμνεῖν οὐκ αἰσχύνονται τὰς σφετέρας ἡδυπαθείας, τὰς ἐν τῷ πορθμῷ τῷ Σικελικῷ συμραῖνας πολυπραγμονούντες καὶ τὰς ἐγγέλεις τὰς Μαιανδρίου καὶ τὰς ἐν Μήλῳ ἐρίφους καὶ τοὺς ἐν Σκιάθῳ κεστρεῖς καὶ τὰς Πελωρίδας κόγχας καὶ τὰ ὄστρεα τὰ Ἀβυδηνά, οὐ παραλείποντες δὲ τὰς ἐν Λιπάρῃ μαινίδας οὐδὲ τὴν γογγύλην τὴν Μαντινικὴν, ἀλλὰ οὐδὲ τὰ παρὰ τοῖς Ἀσκραίοις τεῦτλα, κτένας τε ἐκζητοῦσιν Μηθυμναίους καὶ ψήττας Ἀττικὰς καὶ τὰς Δαφνίους κίχλας χελιδονίους τε ἰσχάδας, δι' ἃς εἰς Ἑλλάδα πεντακοσίαις ἅμα μυριάσιν ὁ κακοδαίμων ἐστείλατο 2.1.3.2 Πέρσης. Ὅρνεις ἐπὶ τούτοις συνωνοῦνται τοὺς ἀπὸ Φάσιδος, ἀτταγᾶς Αἰγυπτίας, Μῆδον ταῶνα. Ταῦτα τοῖς ἡδύσμασιν ἐξαλλάσσοντες οἱ γαστρίμαργοι τοῖς ὄψοις ἐπικεχήνασιν, ὅσα τε χθῶν πόντου τε βένθη καὶ ἀέρος ἀμέτρητον εὖρος ἐκτρέφει, τῇ αὐτῶν ἐκποριζόμενοι λαιμαργία. Σαγηνεύειν ἀτεχνῶς οἱ πλεονέκται καὶ πολυπράγμονες οὗτοι εὐόκασιν εἰς ἡδυπάθειαν τὸν κόσμον, ταγήνοισι σίζουσιν περιηχούμενοι, ἀμφὶ τὴν ἴγδιν καὶ τὸν ἀλετρίβανον τὸν πάντα αὐτῶν κατατρίβοντες βίον οἱ παμφάγοι καθάπερ τὸ πῦρ τῆς ὕλης ἐξεχόμενοι. Ἀλλὰ καὶ τὴν εὐκόλον βρῶσιν τὸν ἄρτον ἐκθηλύνουσιν ἀποσήθοντες τοῦ πυροῦ τὸ τρόφιμον, ὡς τὸ ἀναγκαῖον τῆς τροφῆς ὄνειδος γίνεσθαι ἡδονῆς. 2.1.4.1 Οὐκ ἔχει δὲ ὄρον παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἡ λιχνεία. Καὶ γὰρ εἰς τὰ πέμματα καὶ τὰ μελίπηκτα, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὰ τραγήματα ἐξώκειλεν, ἐπιδορπισμάτων πλήθος εὐρίσκουσα, παντοδαπὰς θηρωμένη ποιότητας. Καί μοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλ' ἢ γνάθος 2.1.4.2 εἶναι. Μηδὲ ἐπιθύμει, φησὶν ἡ γραφή, τῶν ἐδεσμάτων τῶν πλουσίων· ταῦτα γὰρ ἔχεται βίου ψευδοῦς τε καὶ αἰσχροῦ. Οἱ μὲν γὰρ ἐξέχονται τῶν ὄψων, ἃ μετ' ὀλίγον ἐκδέχεται κοπρῶν, ἡμῖν δὲ τοῖς θηρωμένοις τὴν βρῶσιν τὴν ἐπουράνιον ἄρχειν ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τὸν οὐρανὸν γαστρὸς ἔτι τε μᾶλλον καὶ τῶν ταύτη προσφιλῶν, ἃ ὁ θεὸς καταργήσει, φησὶν ὁ ἀπόστολος, εἰκότως ἐπικαταρῶμενος λαιμαργοῖς ἐπιθυμίαις. 2.1.4.3 Τὰ γὰρ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, ἐξ ὧν ὁ σαρκικὸς ὄντως οὐτοσί καὶ φθοροποιὸς ἀπήρτηται βίος· εἰ δ' ἀγάπην τινὲς τολμῶσι καλεῖν ἀθύρω γλώττη κεχηρμένοι δειπνάρια τινὰ κνίσσης καὶ ζυμῶν ἀποπνέοντα, τὸ καλὸν καὶ σωτήριον ἔργον τοῦ λόγου, τὴν ἀγάπην τὴν ἡγιασμένην, κυθριδίους καὶ ζυμοῦ ρύσει καθυβρίζοντες ποτῶ τε καὶ τρυφῇ καὶ καπνῷ βλασφημοῦντες τοῦνομα, σφάλλονται τῆς ὑπολήψεως, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ δειπναρίους ἐξωνεῖσθαι προσ2.1.4.4 δοκῆσαντες. Τὰς μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ εὐφροσύνῃ συναγωγὰς ἐγκαταλεγόμενοι καὶ αὐτοὶ δειπνάρια τε καὶ ἄριστα καὶ δοχὰς εἰκότως ἂν καλοῖμεν τὴν συνήλυσιν ταύτην ἐπόμενοι λόγῳ, τὰς τοιαύτας δὲ 2.1.4.5 ἐστιάσεις ὁ κύριος ἀγάπας οὐ κέκληκεν. Λέγει γοῦν πῆ μὲν· Ὅταν κληθῆς εἰς γάμους, μὴ κατάκεισο εἰς τὴν πρωτοκλισίαν, ἀλλ' ὅταν κληθῆς, εἰς τὸν ἔσχατον τόπον ἀνάπιπτε, πῆ δέ· Ὅταν ποιῆς ἄριστον ἢ δεῖπνον καὶ πάλιν· Ἀλλ' ὅταν ποιῆς δοχὴν, κάλει τοὺς πτωχοὺς, ἐφ' ᾧ μάλιστα δεῖπνον ποιητέον, ἔτι τε· Ἄνθρωπός 2.1.5.1 τις ἐποίησεν δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσεν πολλούς. Ἀλλ' αἰσθάνομαι ὅθεν ἡ

εὐπρόσωπος ἐρρῦη τῶν δεῖπνων προσηγορία, ἀπὸ τῶν φαρυγῶν καὶ φοιτητῆς μανίας ἐπὶ δεῖπνον κατὰ τὸν κωμικόν. Ἔστι γὰρ ὡς ἀληθῶς τὰ πολλὰ τοῖς πολλοῖς τοῦ δεῖπνου χάριν. Οὐ γάρ που μεμαθήκασι τὸν θεὸν παρασκευάσαι τῷ δημιουργήματι, τῷ ἀνθρώπῳ λέγω, σίτα καὶ ποτὰ τοῦ σώζεσθαι 2.1.5.2 χάριν, οὐχὶ δὲ τοῦ ἡδεσθαι· ἐπεὶ μηδὲ ὠφελεῖσθαι πέφυκεν τὰ σώματα ἐκ τῆς πολυτελείας τῶν βρωμάτων· πᾶν γὰρ τούναντίον οἱ ταῖς εὐτελεστάταις χρώμενοι τροφαῖς ἰσχυρότεροί εἰσι καὶ ὑγιεινότεροι καὶ γενναιότεροι, ὡς οἰκέται δεσποτῶν καὶ γεωργοὶ κτητόρων· καὶ οὐ μόνον ῥωμαλεώτεροι, ἀλλὰ καὶ φρονιμώτεροι, ὡς φιλόσοφοι πλουσίων· οὐ γὰρ ἐπέχωσαν τὸν νοῦν ταῖς τροφαῖς οὐδὲ ἠπάτησαν 2.1.5.3 αὐτὸν ἡδοναῖς. Ἀγάπη δὲ τῷ ὄντι ἐπουράνιος ἐστὶ τροφή, ἐστίασις λογική· Πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει, πάντα ἐλπίζει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει. Μακάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ 2.1.5.4 τοῦ θεοῦ. Χαλεπώτατον δὲ πάντων πτωμάτων τὴν ἄπτωτον ἀγάπην ἄνωθεν ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τοὺς ζωμοὺς ρίπτεσθαι χαμαί. Κἄτ' οἶε με δεῖπνον ἡγεῖσθαι τὸ καταργούμενον; Ἐὰν γάρ, φησί, διαδῶ τὰ ὑπάρχοντά μου, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. 2.1.6.1 Ταύτης ὅλος ἀπήρηται τῆς ἀγάπης ὁ νόμος καὶ ὁ λόγος· κἂν ἀγαπήσης κύριον τὸν θεὸν σου καὶ τὸν πλησίον σου, ἐν οὐρανοῖς ἐστὶν αὕτη ἡ ἐπουράνιος εὐωχία, ἡ δὲ ἐπίγειος δεῖπνον κέκληται, ὡς ἐκ τῆς γραφῆς ἀποδέδεικται, δι' ἀγάπην μὲν γινόμενον τὸ δεῖπνον, ἀλλ' οὐκ ἀγάπη τὸ δεῖπνον, δεῖγμα δὲ εὐνοίας κοινωνικῆς καὶ εὐμε2.1.6.2 ταδότου. Μὴ βλασφημείσθω οὖν ἡμῶν τὸ ἀγαθόν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἵνα τὸ ἐφήμερον ἄριστον νοηθῆ, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἀγίῳ. Τούτου ὁ φαγὼν τοῦ ἀρίστου τὸ ἄριστον τῶν ὄντων, τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, κτήσεται, μελετήσας ἐνθένδε ἀγίαν 2.1.7.1 συνήλυσιν ἀγάπης, οὐράνιον ἐκκλησίαν. Ἀγάπη μὲν οὖν χρῆμα καθαρὸν καὶ τοῦ θεοῦ ἄξιον, ἔργον δὲ αὐτῆς ἡ μετάδοσις. Φροντὶς δὲ παιδείας ἀγάπη, ἡ σοφία λέγει, ἀγάπη δὲ τήρησις νόμων αὐτῆς. Αἱ δὲ εὐφροσύναι αὗται ἔναυσμά τι ἀγάπης ἔχουσιν ἐκ τῆς πανδήμου τροφῆς συνεπιζόμενον εἰς αἰδίδιον τροφήν. Ἀγάπη 2.1.7.2 μὲν οὖν δεῖπνον οὐκ ἔστιν, ἡ δ' ἐστίασις ἀγάπης ἠρτήσθω. Μαθέτωσαν γάρ, φησὶν, οἱ υἱοὶ σου, οὐς ἠγάπησας, κύριε, ὅτι οὐχ αἱ γενέσεις τῶν καρπῶν τρέφουσιν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ῥῆμά σου τοὺς σοὶ πιστεύοντας διατηρεῖ· οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτω ζήσεται ὁ δίκαιος. 2.1.7.3 Ἀλλὰ γὰρ τὸ δεῖπνον ἔστω λιτὸν ἡμῖν καὶ εὐζωνον, ἐπιτήδειον εἰς ἐγρήγορσιν, ποικίλαις ἀνεπίμικτον ποιότησιν, οὐκ ἀπαιδαγωγῆτον οὐδὲ τοῦτο· ἀγαθὴ γὰρ κουροτρόφος αὐτάρκεια εἰς κοινωνίαν ἀγάπη ἐφόδιον ἔχουσα πλούσιον, τὴν αὐτάρκειαν, ἡ δὲ ἐφεστῶσα τῇ τροφῇ δικαία ποσότητι μεμετρημένη σωτηρίως τὸ σῶμα διοικοῦσα καὶ τοῖς πλησίον ἀπένειμέν τι ἐξ αὐτῆς, ἡ δὲ ὑπερβλύζουσα τὴν αὐτάρκειαν δίαίτα τὸν ἄνθρωπον κακοῖ, νωθῆ μὲν τὴν ψυχὴν, ἐπισφαλὲς δὲ εἰς νόσον ἐργαζομένη τὸ σῶμα. 2.1.7.4 Ναὶ μὴν προστρίβονται βλασφημίας δυσανασχέτους αἱ περὶ τὰς καρυκείας ἡδοναί, λιχνείαν, λαιμαργίαν, ὀψοφαγίαν, ἀπληστίαν, ἀδηφαγίαν. Μυῖαι τούτοις οἰκεῖται τοῖς ὀνόμασιν καὶ γαλαῖ κόλακές τε καὶ μονομάχαι καὶ τὰ ἄγρια τῶν παρασίτων φύλα, γαστροὺς ἡδονῆς οἱ μὲν τὸν λόγον, οἱ δὲ τὴν φιλίαν, οἱ δὲ τὸ ζῆν ἀποδόμενοι, ἐπὶ γαστέρας ἔρποντες, θηρία ἀνδρείκελα, κατ' εἰκόνα τοῦ πατρὸς 2.1.7.5 αὐτῶν τοῦ λίχνου θηρίου. Ἀσώτους τ' αὐτούς οἱ καλέσαντες πρῶτοι εὖ μοι δοκοῦσιν αἰνίττεσθαι τὸ τέλος αὐτῶν, ἀσώστους αὐτούς κατὰ ἔκθλιψιν τοῦ σίγμα στοιχείου νενοηκότες. Ἡ γὰρ οὐχ οὗτοι οἱ περὶ τὰς λοπάδας ἀσχολούμενοι καὶ τὰς μεμωρημένας τῶν ἡδυσμάτων περιεργίας, οἱ ταπεινόφρονες, χαμαιγενεῖς, τὸν ἐφήμερον 2.1.8.1 διώκοντες βίον ὡς οὐ ζησόμενοι; Τούτους ταλανίζει διὰ Ἡσαΐου τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἡρέμα πως τῆς ἀγάπης τὸ ὄνομα ὑπεξελλόμενον, ἐπεὶ μὴ κατὰ λόγον ἡ

ἐστίασις ἦν· Αὐτοὶ δὲ ἐποίησαν εὐφροσύνην, σφάζοντες μόσχους καὶ θύοντες πρόβατα, λέγοντες· φάγωμεν καὶ 2.1.8.2 πῖωμεν, αὐριον γὰρ ἀποθνήσκομεν· καὶ ὅτι γε τὴν τοιαύτην τρυφήν ἀμαρτίαν λογίζεται, ἐπιφέρει· καὶ οὐ μὴ ἀφεθήσεται ἡ ἀμαρτία ὑμῶν αὕτη, ἕως ἂν ἀποθάνητε, οὐχὶ ἄφεισιν τῆς ἀμαρτίας θάνατον ἀναίσθητον, ἀλλὰ ἀνταπόδοσιν ἀμαρτίας θάνατον σωτηρίας ἐπικρίνας. Μὴ εὐφρανθῆς δὲ ἐπὶ μικρᾷ τρυφῇ ἢ σοφία λέγει. 2.1.8.3 Ἐνταῦθα ὑπομνηστέον καὶ περὶ τῶν εἰδωλοθύτων καλουμένων, ὅπως ποτὲ ἄρα παραγγέλλεται ἀποσχέσθαι δεῖν τούτων. Μιαρὰ δοκεῖ μοι καὶ βδελυρὰ ἐκεῖνα, ὧν ἐφίπτανται τοῖς αἵμασιν ψυχαὶ ὑπέξ ἐρέβευς νεκύων κατατεθνευμένων. 2.1.8.4 Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς κοινωνοὺς δαιμονίων γίνεσθαι, ὁ ἀπόστολος λέγει, ἐπεὶ δίχα σωζομένων καὶ φθιμένων τροφαί. Ἄφεκτέον τοίνυν τούτων, οὐ δεδιότας–οὐ γὰρ ἐστὶ τις ἐν αὐτοῖς δύνამις–διὰ δὲ τὴν συνείδησιν τὴν ἡμετέραν ἀγίαν οὕσαν καὶ τῶν δαιμονίων διὰ τὴν βδελυρίαν, οἷς ἐπικατωνόμασται, μυσαττομένους, καὶ προσέτι διὰ τὴν τῶν ὀλισθηρῶς τὰ πολλὰ ὑπολαμβανόντων ὑδαρότητα, οἷς ἢ συνείδησις ἀσθενοῦσα μολύνεται. Βρῶμα γὰρ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ· οὐδὲ τὰ εἰσιόντα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξίόντα, 2.1.9.1 φησί, τοῦ στόματος. Ἀδιάφορος ἄρα ἢ φυσικὴ χρῆσις τῆς τροφῆς· οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν, φησὶν, οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. Ἀλλὰ οὐκ εὐλόγον τραπέζης δαιμονίων μεταλαμβάνειν τοὺς θείας μετέχειν καὶ πνευματικῆς κατηξιωμένους τροφῆς. Μὴ γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν, φησὶν ὁ ἀπόστολος, καὶ γυναικας περιάγεσθαι; Ἀλλὰ κρατοῦντες δηλονότι τῶν ἡδονῶν κωλύομεν τὰς ἐπιθυμίας. Βλέπετε οὖν μὴ ποτε ἢ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν. 2.1.9.2 Οὐ χρὴ οὖν καθάπερ ἀσωτευομένους ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ πλουσίου παιδὸς εἰκόνα παραχρῆσθαι τοῖς τοῦ πατρὸς δωρήμασιν, χρῆσθαι δὲ αὐτοῖς, ὡς ἄρχοντας, ἀπροσκλινῶς· καὶ γὰρ βασιλεύειν ἐτάχθημεν καὶ κατακυριεύειν, οὐχὶ δουλεύειν 2.1.9.3 τοῖς βρώμασιν. Ἀγαστὸν μὲν οὖν πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀναθρήσαντας τῆς ἄνω τροφῆς ἐξέχεσθαι τῆς θείας καὶ τῆς τοῦ ὄντως ὄντος ἀπληρώτου ἐμπίπλασθαι θέας, τῆς βεβαίου καὶ μονίμου καὶ καθαρᾶς γευομένου ἡδονῆς· ταύτην γὰρ τὴν ἀγάπην ἐκδέχεσθαι δεῖν ἐμφαίνει 2.1.9.4 ἢ βρῶσις ἢ Χριστοῦ· κομιδῇ δὲ ἄλογον καὶ ἀχρεῖον καὶ οὐκ ἀνθρώπειον βοσκημάτων δίκην παινομένων θανάτῳ τρέφεσθαι, κάτω βλέποντας εἰς γῆν τοὺς ἐκ γῆς αἰεὶ καὶ κεκυφότας εἰς τραπέζας, τὴν λίχνον διωκᾶθοντας ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν ἐνταῦθά που κατορῦξαντας περὶ τὴν οὐκ ἐσομένην ζωὴν, μόνην κολακεύοντας τὴν κατάποσιν, δι' ἣν πολυτιμότεροι γεγόνασιν μάγειροι γεωργῶν. Μὴ γὰρ ἀφαιρούμεν τὴν συμπεριφορὰν, ἀλλὰ τὸν ὄλισθον τῆς συνηθείας ὡς συμφορὰν ὑποπτεύομεν. 2.1.10.1 Διὸ παραιτητέον τὴν λιχνεῖαν ὀλίγων τινῶν καὶ ἀναγκαίων μεταλαμβάνοντας· καὶ εἴ τις ἡμᾶς καλεῖ τῶν ἀπίστων καὶ πορεύεσθαι κρίνομεν–καλὸν γὰρ μὴ συναναμίγνυσθαι τοῖς ἀτάκτοις–, πᾶν τὸ παρατιθέμενον κελεύει ἡμῖν ἐσθίειν μηδὲν ἀνακρίνουσιν διὰ τὴν συνείδησιν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐκ μακέλλου ἀπεριέργως ὠνεῖσθαι 2.1.10.2 προσέταξεν. Οὐκ ἀφεκτέον οὖν παντελῶς τῶν ποικίλων βρωμάτων, ἀλλ' οὐ περὶ αὐτὰ σπουδαστέον· μεταληπτέον δὲ τῶν παρατιθεμένων, ὡς πρέπον χριστιανῶ, τιμῶντας μὲν τὸν κεκληκότα κατὰ τὴν ἀβλαβῆ καὶ ἀπροσκορῆ τῆς συνουσίας κοινωνίαν, ἀδιάφορον δὲ ἡγουμένους τῶν εἰσκομιζομένων τὴν πολυτέλειαν, καταφρονοῦντας τῶν ὄψων 2.1.10.3 ὡς μετ' ὀλίγον οὐκ ὄντων. Ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. Μικρὸν δὲ ὑποβάς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς παραγγελίας ἐξηγήσεται, ὁ ἐσθίων λέγων κυρίῳ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ· ὡς εἶναι τὴν δικαίαν τροφήν εὐχαριστίαν· 2.1.10.4 καὶ ὁ γε αἰεὶ εὐχαριστῶν οὐκ

ἀσχολεῖται περὶ ἡδονάς. Εἰ δὲ καὶ προτρεποίμεθα ἐπ' ἀρετὴν τῶν συνεστιωμένων τινάς, ταύτη πλεον ἀφεκτέον τῶν λίχνων τούτων βρωμάτων, ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἀρετῆς σφᾶς αὐτοὺς παριστάντας, ὡς Χριστὸν ἐσχήκαμεν αὐτοί. Εἰ γάρ τι τῶν τοιούτων βρωμάτων σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν, οὐ μὴ φάγω, φησί, τοῦτο εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω, 2.1.10.5 ὀλίγης ἐγκρατείας κερδαίνων τὸν ἄνθρωπον. Μὴ γὰρ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; Καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπεγνώκαμεν, φησί, ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἐν κόσμῳ, ἀλλὰ μόνος ὄντως ἐστὶν εἰς ἡμῶν θεός, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς. Ἀλλὰ ἀπόλλυται, φησί, τῇ σῆ γνώσει ὁ ἀδελφὸς ἀσθενῶν, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. Οἱ δὲ τὴν συνείδησιν τύπτοντες τῶν ἀσθενούντων ἀδελφῶν εἰς 2.1.10.6 Χριστὸν ἀμαρτάνουσιν. Ταύτη τοι ὁ ἀπόστολος εὐλαβούμενος περὶ ἡμῶν τὰ δεῖπνα διακρίνει μὴ συναναμίγνυσθαι φάσκων, εἴ τις ἀδελφὸς λεγόμενος εὐρίσκοιτο πόρνος ἢ μοιχὸς ἢ εἰδωλολάτρης, τούτῳ μὴδὲ συνεσθίειν, ἢ τὸν λόγον ἢ τὸ ὄψον, ὑποπτέων τὸν μολυσμὸν τὸν ἐντεῦθεν, καθάπερ καὶ τῶν δαιμονίων τὰς τραπέζας. 2.1.11.1 Καλὸν μὲν οὖν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μὴδὲ οἶνον πιεῖν αὐτὸς τε ὁμολογεῖ καὶ οἱ ἀπὸ Πυθαγόρου· θηρίων γὰρ μᾶλλον τοῦτό γε, καὶ ἢ ἀπ' αὐτῶν ἀναθυμιάσις θολωδεστέρα οὔσα ἐπισκοτεῖ τῇ ψυχῇ. Εἰ δέ τις καὶ τούτων μεταλαμβάνει, οὐχ ἀμαρτάνει, μόνον ἐγχρατῶς μετεχέτω, μὴ ἐξεχόμενος μὴδὲ ἀπηρητημένος αὐτῶν μὴδὲ ἐπιλαιμαργῶν τῷ ὄψω· ὑπηγήσει γὰρ αὐτῷ φωνή, μὴ ἔνεκεν 2.1.11.2 βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ λέγουσα. Ἀνοήτου γὰρ σφόδρα θαυμάζειν καὶ τεθηπέναι τὰ παρατιθέμενα ταῖς δημῳδεσιν ἐστιάσεσιν μετὰ τὴν ἐν λόγῳ τρυφήν, πολλῶ δὲ ἐστὶν ἀνοητότερον τὰς ὄψεις τοῖς προσοψήμασι δεδουλωκέναι συμεταφερομένης αὐτοῖς, 2.1.11.3 ὡς εἰπεῖν, τῆς ἀκρασίας πρὸς τῶν διακόνων. Πῶς δὲ οὐκ ἀχρεῖον τὸ ἐπανίστασθαι ταῖς κλισίαις, μονονουχὶ τὸ πρόσωπον ταῖς λοπάσιν ἐπιρριπτοῦντας, καθάπερ ἐκ νεοττιᾶς τῆς κλισίας προκύπτοντας, τὸ δὴ θρυλούμενον τοῦτο, ἵνα πλανωμένην λάβωσι τὴν ἀτμίδα διὰ τῆς ἀναπνοῆς; Πῶς δὲ οὐκ ἄλογον τὰς χεῖρας ἐπεμφύρειν τοῖς ἡδύσμασιν ἢ συνεχὲς ἐπὶ τοῦψον ἐκτείνειν οὐκ ἀπογευομένων, ἀλλ' ἀφαρπαζόντων δίκην ἀμέτρως καὶ ἀσχημόνως ἐμφορουμένους; 2.1.11.4 Ἔστι γὰρ ὄραν τοὺς τοιούτους ὑσὶν ἢ κυσὶν διὰ τὴν λαβρότητα μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις ὠμοιωμένους, τοὺς χορτάζεσθαι σπεύδοντας, ὡς καὶ τὰς γνάθους ἅμα ἄμφω ἐξογκοῦσθαι τῶν περὶ τὸ πρόσωπον ἀγγείων προσεπαιρομένων, πρὸς δὲ καὶ ἰδρώτα περιχεῖσθαι τῇ ἀπληστία συνεχομένων καὶ ἀσθμαινόντων ὑπὸ ἀκρασίας, ὠθουμένης κατ' ἔπειξιν ἀκοινώνητον εἰς κοιλίαν τῆς τροφῆς, ὡς περ εἰς ἐφόδιον, οὐκ εἰς ἀνάδοσιν, ἀποτιθεμένων τὰ ἐδέσματα. Πανταχῇ δὲ κακὸν οὔσα ἢ ἀμετρία περὶ τὰς τροφὰς μάλιστα διελέγχεται. 2.1.12.1 Ἡ γοῦν ὀψοφαγία οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἀμετρία περὶ χρῆσιν ὄψου, καὶ ἢ λαιμαργία μανία περὶ τὸν λαιμόν, καὶ ἢ γαστριμαργία ἀκρασία περὶ τὴν τροφήν, ὡς δὲ καὶ τοῦνομα περιέχει, μανία περὶ γαστέρα, 2.1.12.2 ἐπεὶ μάργος ὁ μεμηνώς. Τοὺς οὖν ἐπὶ ἐστιάσεως μελετῶντας ἀδικεῖν ὁ ἀπόστολος ἀνακρούων λέγει· Ἐκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. Μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; Ἡ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; Παρὰ δὲ τοῖς ἔχουσιν οἱ ἀνέδην ἐσθίοντες, οἱ ἄπληστοι, ἑαυτοὺς καταισχύνουσιν· ἄμφω δὲ πράττουσι κακῶς, οἱ μὲν τοὺς μὴ ἔχοντας βεβαρηκότες, οἱ δὲ τὴν ἀκρασίαν τὴν σφῶν παρὰ τοῖς ἔχουσιν γεγυμνωκότες. 2.1.12.3 Ἀναγκαίως ἄρα πρὸς τοὺς ἀπηρυθριακότας καὶ τοῖς δεῖπνοις ἀφειδέστερον παραχρωμένους, τοὺς ἀκορέστους, οἷς μὴδὲν ἰκανόν, ἀποταθεὶς ὁ ἀπόστολος, πάλιν ἐκ δευτέρου ἔρρηξεν φωνὴν ἀγανακτητικὴν· Ὡστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. Εἰ δὲ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα

μη εἰς κρίμα συνέρχησθε. 2.1.13.1 Ἄφεκτέον οὖν δουλοπρεπείας ἀπάσης καὶ ἀκρασίας, τῶν παρατιθεμένων κοσμίως ἐφαπτομένοις, ἀμόλυντον καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὴν στρωμνὴν καὶ τὸ γένειον φυλάττουσιν, τὸ εὐσχημον τοῦ προσώπου διατηροῦσιν ἀδιάστροφον, οὐκ ἀσχημονοῦσιν οὐδὲ περὶ τὴν κατάποσιν, ἀλλὰ τὴν μὲν χεῖρα μετὰ τάξεως ἐκ διαστημάτων ἐκτατέον. *** Παραφυλακτέον γὰρ καὶ τὸ φθέγγεσθαι ὅτι οὖν ἐσθίοντα ἅμα· ἀπρεπὴς γὰρ καὶ ἄσημος ἡ φωνὴ γίνεται, πλήρῃσι ταῖς γνάθοις στενοχωρουμένη, καὶ ἡ γλῶσσα τῇ τροφῇ πιεζομένη, τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας παραποδισθεῖσα τὴν προφορὰν ἐκδίδωσι τεθλιμ2.1.13.2 μένην. Ἄλλ' οὐδὲ ἐσθίειν ἅμα καὶ πίνειν καθήκει· ἀκρασίας γὰρ τῆς μεγίστης συγχεῖν τοὺς καιρούς, ὧν αἱ χρήσεις ἀσύμφωνοι. Καὶ εἴτε ἐσθίετε, φησὶν, εἴτε πίνετε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε, στοχαζόμενοι τῆς ἀληθοῦς εὐτελείας, ἣν μοι δοκεῖ καὶ ὁ κύριος αἰνίζασθαι τοὺς ἄρτους εὐλογήσας καὶ τοὺς ἰχθύας τοὺς ὀπτούς, οἷς κατευώχησε τοὺς μαθητάς, τῆς ἀπεριέργου τροφῆς καλὸν εἰσηγούμενος ὑπόδειγμα. 2.1.14.1 Ὁ γοῦν ἰχθύς ἐκεῖνος, ὃν κελεύσαντος τοῦ κυρίου ὁ Πέτρος εἶλεν, εὐκόλον καὶ αὐτὸς καὶ θεοδώρητον καὶ σῶφρονα αἰνίττεται τροφήν· ἀφαιρεῖν γέ τοι ὑποτίθεται τῶν ἐξ ὕδατος ἀνιόντων ἐπὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης δέλεαρ τὴν ἀσωτίαν καὶ τὴν φιλαργυρίαν, ὡς τὸ νόμισμα τοῦ ἰχθύος, ἵνα χωρίσῃ τὴν κενοδοξίαν, καὶ τὸν στατήρα τοῖς τελῶ ναις δούς, τὰ Καίσαρος ἀποδοὺς τῷ Καίσαρι, φυλάξῃ τὰ τοῦ θεοῦ 2.1.14.2 τῷ θεῷ. Ἔχει δ' ἂν καὶ ἄλλας ἐπιλύσεις οὐκ ἀγνοουμένας ὁ στατήρ, ἀλλ' οὐχ ὁ παρῶν ἐπιτήδειος τῆς ἐξεργασίας καιρὸς. Ἀπόχρη δὲ ὑπόμνησις συγχρωμένων ἡμῶν εἰς τὸ προκείμενον οὐκ ἀπάδουσι τοῦ λόγου τοῖς ἄνθεσιν, ὅπερ ἤδη πολλάκις πεποιήκαμεν, πρὸς τὸ κατεπεῖγον τοῦ ζητήματος τὴν πολυωφελεῖ περιέλκοντες εἰς 2.1.14.3 ἀρδεῖαν τῶν φυτευομένων ὑπὸ τοῦ λόγου πηγὴν. Καὶ γὰρ εἰ πάντων μεταλαμβάνειν ἕξεστί μοι, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· ταχὺ γὰρ καταπίπτουσι ἐπὶ τὸ δρᾶν τὸ μὴ ἐξὸν οἱ πάντα δρῶντες ἂ ἐξόν. Ὡς δὲ ἡ δικαιοσύνη διὰ πλεονεξίας οὐ περιγίνεται οὐδὲ ἡ σωφροσύνη δι' ἀκολασίας, οὕτως οὐδὲ ἡ τοῦ χριστιανοῦ δίαιτα ἡδυπαθεία περικτᾶται· πόρρω γὰρ ἐστὶ τῶν πασχητιῶντων 2.1.14.4 ἐδεσμάτων ἡ τράπεζα τῆς ἀληθείας. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἔνεκεν τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο τὰ πάντα, ἀλλ' οὐ πᾶσι χρῆσθαι καλόν, ἀλλ' οὐδὲ αἰεὶ. Καὶ γὰρ καὶ ὁ καιρὸς καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος καὶ τὸ πρὸς τί οὐκ ὀλίγην τῷ παιδαγωγουμένῳ πρὸς τὸ λυσιτελεῖς ἐνδίδωσι ῥοπήν, καὶ τό γε ἔστιν ἐπιτήδειον ἰσχὺν ἔχει καταργῆσαι τὸν ἐπιγαστριον βίον, οὗ πλοῦτός ἐστιν ἐκκλητικός, οὐ βλέπων ὄξύ, ἀλλ' ἡ τυφλώττουσα περὶ τὴν γαστριμαργίαν περιουσία. 2.1.14.5 Οὐδεὶς δὲ ἐστὶ πένης εἰς τὰ ἀναγκαῖα, οὐδὲ περιορᾶται ποτε ἄνθρωπος· ὁ γὰρ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ νηκτὰ καὶ συνελόντι εἰπεῖν τὰ ἄλογα ζῶα διατρέφων εἷς ἐστὶν, ὁ θεός· λείπει δὲ αὐτοῖς οὐδὲ ἓν ὅτι οὖν μὴ μεριμνῶσι τροφῆς. Ἡμεῖς δὲ καὶ τούτων ἀμείνους, ὅσω καὶ κύριοι, 2.1.14.6 καὶ θεῷ οἰκειότεροι, ὅσω σωφρονέστεροι. Γεγόναμεν δὲ οὐχ ἵνα ἐσθίωμεν καὶ πίνωμεν, ἀλλ' ἵνα ὦμεν εἰς ἐπίγνωσιν γεγονότες τοῦ θεοῦ. Δίκαιος γὰρ, φησὶν, ἐσθίων ἐμπύμπλαται τῇ ψυχῇ, κοιλία δὲ ἀσεβῶν ἐνδεεῖς, ἀκαταπαύστου λιχνεῖας ὀρεγόμεναι. Πολυτέλεια δὲ οὐκ εἰς ἀπόλαυσιν ἔρημον, ἀλλ' εἰς μετάδοσιν κοινωνικὴν ἐπιτήδειος. 2.1.15.1 Διὸ παραφυλακτέον τῶν βρωμάτων ἂ μὴ πεινῶντας ἡμᾶς ἐσθίειν ἀναπείθει γοητεύοντα τὰς ὀρέξεις. Μὴ γὰρ οὐκ ἔνεστι καὶ ἐν εὐτελείᾳ σῶφρονοι πολυειδία ἐδεσμάτων ὑγιεινῆς; βολβοί, ἐλαῖαι, λαχάνων ἔνια, γάλα, τυρὸς τὰ τε ὠραῖα ἐψήματα τε παντοδαπὰ ζυμῶν 2.1.15.2 ἄνευ. Κἂν ὀπτοῦ δέη κρέως ἢ ἐφθοῦ, μεταδοτέον. Ἔχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε; εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τοὺς μαθητάς μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Οἱ δὲ-ἄτε ὑπ' αὐτοῦ εὐτέλειαν ἀσκεῖν δεδιδασμένοι-ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος· καὶ φαγῶν ἐνώπιον αὐτῶν

εἶπεν αὐτοῖς, 2.1.15.3 φησὶν ὁ Λουκᾶς, ὅσα εἶπεν. Πρὸς τούτοις οὐδὲ τραγημάτων καὶ κηρίων ἀμοίρους περιορατέον τοὺς δειπνοῦντας κατὰ λόγον. Τῶν γάρ τοι βρωμάτων ἐπιτηδειώτατα οἷς αὐτόθεν χρῆσθαι ὑπάρχει δίχα πυρός, ἐπεὶ καὶ ἐτοιμότερα, δεύτερα δὲ τὰ εὐτελέστερα, ὡς 2.1.15.4 προειρηκάμεν. Τῶν δὲ ἀμφὶ τὰς φλεγμαινούσας κυπταζόντων τραπέζας, τὰ σφέτερα τιθηνουμένων πάθη, δαίμων καθηγείται λιχνότατος, ὃν ἔγωγε οὐκ ἂν αἰσχυνθείην κοιλιοδαίμονα προσειπεῖν, καὶ δαιμόνων κάκιστον καὶ ἐξωλέστατον. Παραπλήσιος οὖν οὗτος ἀτεχνῶς τῷ ἐγγαστριμύθῳ καλουμένῳ. Ἄμεινον δὲ πολλῶ τοῦ δαίμονα ἔχειν σύνοικον εὐδαίμονα γενέσθαι· εὐδαιμονία δὲ ἐν χρήσει ἀρετῆς ἐξετάζεται. 2.1.16.1 Ματθαῖος μὲν οὖν ὁ ἀπόστολος σπερμάτων καὶ ἀκροδρύων καὶ λαχάνων ἄνευ κρεῶν μετελάμβανεν, Ἰωάννης δὲ ὑπερτείνας τὴν 2.1.16.2 ἐγκράτειαν ἀκρίδας καὶ μέλι ἤσθιεν ἄγριον. Ὑῶν δὲ ἀπέιχετο καὶ Πέτρος· ἀλλ' ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις, ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων γέγραπται, καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεωγμένον καὶ τι σκεῦος τέτταρσιν ἀρχαῖς ἐκδεδεμένον ἐπὶ τῆς γῆς· πάντα τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἐρπετὰ τῆς γῆς καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν αὐτῷ· καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν· ἀνάστα καὶ θύσον καὶ φάγε. Πέτρος δὲ εἶπεν· μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον. Καὶ ἡ φωνὴ πάλιν πρὸς αὐτόν ἐκ δευτέρου· ἃ ὁ θεὸς 2.1.16.3 ἐκαθάρισεν, σὺ μὴ κοίνου. Καὶ ἡμῖν δὲ ἄρα ἀδιάφορος ἡ χρήσις. Οὐ γὰρ τὰ εἰσερχόμενα εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἡ περὶ τῆς ἀκρασίας διάληψις κενή. Ὁ γὰρ τοι θεὸς τὸν ἄνθρωπον πλάσας πάντα ὑμῖν εἶπεν ἔσται εἰς βρῶσιν. Λάχανα δὲ μετὰ 2.1.16.4 ἀγάπης ἢ μόσχον μετὰ δολιότητος· εὖ τοῦτο ὑπομιμνήσκει τοῦ προειρημένου λόγου, ὡς οὐ τὰ λάχανα ἢ ἀγάπη, μετὰ δὲ ἀγάπης τὰ δεῖπνα παραληπτέα. Ἀγαθὴ μὲν ἢ μέση κατάστασις ἐν πᾶσι μὲν, οὐχ ἡκιστα δὲ καὶ ἐν τῇ ἀμφὶ τὴν ἐστίασιν παρασκευῇ· ἐπεὶ αἱ μὲν ἀκρότητες σφαλεραί, αἱ μεσότητες δὲ ἀγαθαί. Μέσον δὲ ἐστὶ πᾶν τὸ ἀνευδεῆς τῶν ἀναγκαίων· αἱ γὰρ κατὰ φύσιν ὀρέξεις αὐταρκεία περιορίζονται. 2.1.17.1 Ἰουδαίοις δὲ διὰ τοῦ νόμου οἰκονομικώτατα καταγγέλλεται ἡ εὐτέλεια· μυρίων γὰρ ὄσων ἀφείλατο τὴν χρῆσιν ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦς διὰ Μωσέως, αἰτίας προσάπτων, κεκρυμμένας μὲν τὰς πνευματικάς, ἐμφανεῖς δὲ τὰς σαρκικάς, αἷς καὶ πεπιστεύκασι, τοῖς μὲν ὅτι οὐκ ἔστι δίχηλα, τοῖς δὲ ὅτι τὴν τροφήν οὐ μηρυκάται, τὰ δ' ὅτι ἄρα οὐκ ἔχει μόνα τῶν ἐνύδρων λεπίδας, ὡς ὀλίγα παντελῶς 2.1.17.2 ἀπολείπεσθαι πρὸς τὴν τροφήν αὐτοῖς ἐπιτήδεια. Ὡν δὲ ἐφήκεν ἄπτεσθαι, πάλιν κεκώλυκεν τούτων τὰ θνηξιμαῖα τὰ τε εἰδωλόθυτα τὰ τε ἀποπεπνιγμένα· οὐδὲ γὰρ τούτων ψαύειν θέμις. Ἐπεὶ γὰρ ἀμήχανον χρώμενον τοῖς ἡδέσιν ἀποστῆναι τῆς ἀποδοχῆς αὐτῶν, τὴν ἐναντίαν ἀντέθηκεν ἀγωγὴν, μέχρις ἂν ἐκλύσῃ τὴν ἐκ τοῦ 2.1.17.3 ἔθους ἐπὶ τὴν ἡδυπάθειαν καταδρομήν. Ἀνθρώποις δὲ τὰ μὲν πολλὰ βλάβην καὶ λύπην ἐνεγέννησεν ἡδονή, δυσπάθειαν δὲ καὶ λήθην καὶ ἀφροσύνην ἢ πολυτροφία ἐντίκτει τῇ ψυχῇ. Εὐαυξῆ δὲ καὶ τῶν παίδων τὰ σώματα γίνεσθαι φασὶν εἰς μῆκος ἐπιδιδόντων ἀπὸ τῆς ἔλλειπούσης τροφῆς· οὐ γὰρ κωλύεται τὸ ἀνατρέχον εἰς αὐξὴν πνεῦμα τῆς πολλῆς τροφῆς ἀντιφραττούσης τὸ εὐπνουν τοῦ δρόμου. 2.1.18.1 Ὅθεν κατηγορῶν τοῦ τρυφῶντος βίου ὁ τὴν ἀλήθειαν ἐζηλωκῶς τῶν φιλοσόφων Πλάτων τὸ ἔναυσμα τῆς Ἑβραϊκῆς φιλοσοφίας ζωπυρῶν· Ἐλθόντα δέ με, φησὶν, ὁ ταύτη λεγόμενος αὐ βίος εὐδαίμων, Ἰταλικῶν τε καὶ Συρακουσίων τραπεζῶν πλήρης, οὐδαμῶς ἤρεσεν, δις τῆς ἡμέρας ἐμπιπλάμενον ζῆν καὶ μηδέποτε μόνον κοιμώμενον νύκτωρ, καὶ ὅσα τούτῳ ἐπιτηδεύματα συνέπετα τῷ βίῳ· ἐκ γὰρ τούτων οὗτ' ἂν φρόνιμος οὐδεὶς ποτ' ἂν γενέσθαι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων δύναίτο ἐκ νέου ἐπιτηδεύων τοιαῦτα, οὐθ' οὕτω θαυμαστῇ φύσει κραθήσεται. 2.1.18.2 Οὐ γὰρ ἄπυστος ἦν ὁ Πλάτων τοῦ Δαβίδ, ὃς

έν τῇ πόλει τῇ ἑαυτοῦ τὴν ἀγίαν ἰδρύων κιβωτὸν ἐν μέσῃ τῇ σκηνῇ, παντὶ τῷ ὑπηκόῳ εὐφροσύνην ποιήσας λαῶ, ἐναντίον τοῦ κυρίου διεμέρισεν εἰς πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ ἀνδρὸς ἕως γυναικός, ἐκάστῳ κολλυρίδα ἄρτου καὶ ἐσχαρίτην καὶ λάγανον ἀπὸ τηγάνου. Αὐτάρ 2.1.18.3 κῆς αὕτη ἡ τροφή καὶ Ἰσραηλιτικὴ, ἡ δὲ ἐθνικὴ περιττή. Σώφρων οὐδ' ἂν μελλήσαι ποτὲ γενέσθαι ὁ χρώμενος αὐτῇ, τὸν νοῦν ἐγκατορύζας τῇ κοιλίᾳ, τῷ ἰχθύι τῷ καλουμένῳ ὄνω τὰ μάλιστα εἰοικώς, ὃν δὴ φησιν Ἀριστοτέλης μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἐν τῇ γαστρὶ τὴν καρδίαν ἔχειν. Τοῦτον ἐκτραπελόγαστρον Ἐπίχαρμος καλεῖ 2.1.18.4 ὁ κωμικός. Τοιοῦτοι τῶν ἀνθρώπων οἱ εἰς γαστέρα πεπιστευκότες, ὧν θεὸς ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνη αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονούντες. Τοῦτοις οὐκ ἀγαθὰ προεθέσπισεν ὁ ἀπόστολος, ὧν τὸ τέλος εἰπῶν ἡ ἀπώλεια.

2.2.t.1 Πῶς τῷ ποτῷ προσενεκτέον. Οἶνω δὲ ὀλίγῳ χρῶ, τῷ Τιμοθέῳ ὑδροποτοῦντι, διὰ τὸν στόμαχόν σου, φησὶν ὁ ἀπόστολος, παγκάλως νοσηλευομένῳ καὶ πλαδῶντι σώματι κατάλληλον τὸ ἐπιστῦφον βοήθημα προσφέρων, ὀλίγον δὲ ἐγκρίνων τοῦτο, μὴ λάθῃ τὸ βοήθημα διὰ 2.2.19.2 πλῆθος ἄλλης θεραπείας δεόμενον. Φυσικὸν μὲν οὖν καὶ νηφάλιον ποτὸν ἀναγκαῖον διψῶσιν ἐστὶν ὕδωρ. Τοῦτο ἐκ τῆς ἀκροτόμου πέτρας κατειβόμενον τοῖς παλαιοῖς τῶν Ἑβραίων μονότροπον σωφροσύνης ὁ κύριος ἐχορήγει ποτόν, νήφειν δὲ μάλιστα ἐχρῆν τοὺς ἔτι πλανωμένους. 2.2.19.3 Ἔπειτα ἡ ἄμπελος ἡ ἀγία τὸν βότρυν ἐβλάστησεν τὸν προφητικόν. Τοῦτο σημεῖον τοῖς εἰς ἀνάπαυσιν ἐκ τῆς πλάνης πεπαιδαγωγημένοις, ὁ μέγας βότρυν, ὁ λόγος ὁ ὑπὲρ ἡμῶν θλιβεῖς, τὸ αἷμα τῆς σταφυλῆς ὕδατι κίρνασθαι ἐθελήσαντος τοῦ λόγου, ὡς καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ 2.2.19.4 σωτηρία κίρναται. Διττὸν δὲ τὸ αἷμα τοῦ κυρίου· τὸ μὲν ἐστὶν αὐτοῦ σαρκικόν, ὃ τῆς φθορᾶς λελυτρώμεθα, τὸ δὲ πνευματικόν, τοῦτ' ἐστὶν ὃ κεχρίσμεθα. Καὶ τοῦτ' ἐστὶ πειν τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ, τῆς κυριακῆς μεταλαβεῖν ἀφθαρσίας· ἰσχύς δὲ τοῦ λόγου τὸ πνεῦμα, 2.2.20.1 ὡς αἷμα σαρκός. Ἀναλόγως τοίνυν κίρναται ὁ μὲν οἶνος τῷ ὕδατι, τῷ δὲ ἀνθρώπῳ τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ μὲν εἰς πίστιν εὐωχεῖ, τὸ κράμα, τὸ δὲ εἰς ἀφθαρσίαν ὀδηγεῖ, τὸ πνεῦμα, ἡ δὲ ἀμφοῖν αὐθις κρᾶσις ποτοῦ τε καὶ λόγου εὐχαριστία κέκληται, χάρις ἐπαινουμένη καὶ καλή, ἥς οἱ κατὰ πίστιν μεταλαμβάνοντες ἀγιάζονται καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, τὸ θεῖον κράμα τὸν ἄνθρωπον τοῦ πατρικοῦ βουλήματος πνεύματι καὶ λόγῳ συγκιρνάντος μυστικῶς· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς μὲν τὸ πνεῦμα ὠκείωται τῇ ὑπ' αὐτοῦ φερομένη ψυχῇ, ἡ δὲ σὰρξ 2.2.20.2 τῷ λόγῳ, δι' ἣν ὁ λόγος γέγονεν σὰρξ. Ἄγαμαι τοίνυν τοὺς αὐστηρὸν ἐπανηρημένους βίον καὶ τῆς σωφροσύνης τὸ φάρμακον ἐπιποθοῦντας τὸ ὕδωρ, φεύγοντας δὲ ὅτι μάλιστα πορρωτάτω τὸν οἶνον οἶον πυρὸς ἀπειλήν. 2.2.20.3 Ἀρέσκει οὖν τοὺς παῖδας καὶ τὰς κόρας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπέχεσθαι τοῦ φαρμάκου τούτου· οὐ γὰρ κατάλληλον ζεύσῃ ηλικία τῶν ὑγρῶν τὸ θερμότατον ἐπεγχεῖν, τὸν οἶνον, οἶονεῖ πῦρ ἐποχετεύοντας πυρί, ἐξ οὗ ὄρμαί τε ἄγρια καὶ φλεγμαίνουσαι ἐπιθῶ μίαι καὶ διάπυρον ἦθος ἐκκαίεται, προπετεῖς τε οἱ νέοι ἔνδοθεν χλιαινόμενοι ἐπὶ τὰς ὀρέξεις γίνονται, ὡς δὴ προὔπτον αὐτῶν τὴν βλάβην ἐλέγχεσθαι διὰ τοῦ σώματος, πεπαινομένων θάττον ἢ 2.2.20.4 προσῆκεν τῶν τῆς ἐπιθυμίας μελῶν. Ὅργῳσι γοῦν ἀναιδέστερον ἀναζέοντος οἴνου καὶ οἰδοῦσι μαστοὶ τε καὶ μόρια προκηρύσσοντες ἤδη πορνείας εἰκόνα καὶ τῆς ψυχῆς τὸ τραῦμα φλεγμαίνειν ἀναγκάζει τὸ σῶμα σφυγμοὶ τε ἀναιδεῖς περιεργίαν διώκουσιν εἰς παρα2.2.21.1 νομίας ἐκκαλούμενοι τὸν κόσμιον. Ἐνθὲνδε ἤδη τῆς ηλικίας τὸ γλεῦκος ὑπερβάλλει τῆς αἰδοῦς τοὺς ὄρους. Χρὴ δέ, ὡς ἐνὶ μάλιστα, κατασβεννύναι πειραῖσθαι τὰς ὀρμὰς τῶν νέων,

ἀφαιροῦντας μὲν τὸ ὑπέκκαυμα, τὸ τῆς ἀπειλῆς βακχικόν, ἐπεισχεόντας δὲ τὸ ἀντιφάρμακον τῆς ἐκζέσεως, ὃ καὶ τὴν ψυχὴν τυφομένην ἤδη καθέξει καὶ τὰ μόρια ἐφέξει διοιδοῦντα καὶ κατακοιμίσει τὸν ἐρεθισμόν τῆς ἤδη σαλευομένης ἐπιθυμίας. 2.2.21.2 Οἱ δὲ ἀκμάζοντες μεθ' ἡμέραν μὲν ἀρίστου μεταλαμβάνοντες, οἷς κατάλληλον τὸ ἄριστον, ἄρτου μόνον ἀπογευσάμενοι ἀπεχέσθων πάμπαν τοῦ ποτοῦ πρὸς τὸ ἀναπνεῖσθαι τὴν περιττὴν ὑγρότητα 2.2.21.3 αὐτῶν ἀνασφογγιζομένην ξηροφαγία. Καὶ γὰρ τὸ συνεχὲς πτύειν καὶ ἀπομύσσεσθαι καὶ περὶ τὰς ἐκκρίσεις σπεύδειν ἀκρασίας τεκμήριον ἐκ τῆς ἀμέτρου προσφορᾶς ὑπερχεομένων τῶν ὑγρῶν τῷ σώματι. Εἰ δὲ καὶ ἐπιγίνοιτο δίψα, ἀκείσθων ὕδατι τὸ πάθος οὐ πολλῶ· οὐδὲ γὰρ ὕδατος ἀνέδην ἐμφορεῖσθαι καθήκει, ὡς μὴ ἐκκλύζοιτο ἢ τροφή, καταλεαίνοιτο δὲ εἰς πέψιν καταταττομένων μὲν εἰς τὸν ὄγκον τῶν σιτίων, ὀλίγων δὲ παντάπασιν εἰς τὰς ἐκκρίσεις χωροῦν 2.2.22.1 των. Πρέπει δὲ καὶ ἄλλως ταῖς θεϊκαῖς φροντίσιν μὴ οἰνοβαρεῖν· ὁ γὰρ ἄκρατος κατὰ τὸν κωμικὸν ὀλίγα ἀναγκάζει φρονεῖν, μὴ τι δὲ οὐδὲ σωφρονεῖν. Εἰς δὲ ἐσπέραν τοῦ δείπνου περὶ τὴν ὥραν οἴνω χρηστέον, ἐπειδὴν μηκέτι τοῖς ἀναγνώσμασιν σχολάζωμεν 2.2.22.2 τοῖς νηφαλιωτέροις. Τὸ τηνίκα δὲ ψυχρότερον καὶ τὸ περιέχον παρὰ τὸ μεθ' ἡμέραν γίγνεται, ὡς δεῖν ὑποτρέφειν τὴν ἐκλείπουσαν ἔμφυτον ἀλέαν ἐπεισάκτω θερμότητι, ὀλίγῳ δὲ τῷ οἴνω κἀνταῦθα· οὐ γὰρ μέχρι τῶν ὕβρεως προῖτέον κρατήρων. 2.2.22.3 Τοῖς δὲ ἤδη παρηγηκόσιν ἰλαρώτερον ἐπιτρεπτέον μεταλαμβάνειν τοῦ ποτοῦ, τὸ καταψυχόμενον τῆς ἡλικίας, οἶον μαραινόμενον ὑπὸ χρόνου, ἀναζωπυροῦντας ἀβλαβῶς τῷ τῆς ἀμπέλου φαρμάκῳ· οὐδὲ γὰρ ὡς ἐπὶ πλείστον ἐγκυμαίνονται ἔτι τῶν πρεσβυτέρων 2.2.22.4 αἱ ὀρέξεις περὶ τὰ τῆς μέθης ναυάγια· καθωρισμένοι μὲν οἶον ἀγκύραις τῷ λόγῳ καὶ τῷ χρόνῳ τὴν ζάλην τῶν ἐπιθυμιῶν τὴν καταιγίζουσαν ἐκ μέθης ῥᾶον φέρουσιν, οἷς ἴσως καὶ χαριεντίσασθαί τι ἕξεισι παρὰ τὰς εὐωχίας. Ἀλλὰ καὶ τούτοις ὄρος ἔστω τοῦ ποτοῦ μέχρις οὗ τὸν λογισμόν ἄσειστον διατηρήσωσιν καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνω καὶ ἀκράδαντον· ἀκροθώρακα 2.2.23.1 τοῦτον καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. Καλὸν οὖν τὸ προκαταλήγειν διὰ τὸν ὄλισθον. Ἀρτώριος δέ τις ἐν τῷ Περὶ μακροβιοτίας, μέμνηται γάρ, ἐφ' ὅσον βρέξει τὰ σιτία μόνον οἶεται δεῖν προσάγειν, ἵνα μακροτέραν κτησώμεθα τὴν ζωὴν. Ἀρμόδιον τοίνυν τὸν οἶνον τοὺς μὲν ἐν θεραπείας μέρει προσφέρεσθαι διὰ τὴν ὑγίαν μόνην, τοὺς δὲ ἐπ' ἀνέσει 2.2.23.2 καὶ διαχύσει. Οἶνος γὰρ πρῶτον μὲν αὐτὸν αὐτῷ ἴλεω ποιεῖ τὸν πίνοντα μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ τοῖς συμπόταις μειλίχιον καὶ τοῖς οἰκέταις πραῦτερον καὶ προσηνέστερον τοῖς φίλοις, παροινηθεὶς δὲ ἀμείβεται τὴν ὕβριν· θερμὸς γὰρ ὢν καὶ χυμοὺς ἔχων ἡδεῖς, κεκραμένος ἐμμελῶς τὰ μὲν γλίσχρα τῶν περιττωμάτων διατῆκει θερμότητι, τοὺς δὲ δριμεῖς καὶ φαύλους ταῖς εὐωδίαις κεράννυσι χυμούς. 2.2.23.3 Εὐ γοῦν ἐκεῖνο εἴρηται· Ἀγαλλίαμα ψυχῆς καὶ καρδίας οἶνος ἔκτισται ἀπ' ἀρχῆς πινόμενος αὐτάρκης. Κίρνασθαι δὲ ἄριστον ὕδατι ὡς πλείστῳ τὸν οἶνον καὶ μὴ ὡς ὕδωρ ἐπιζητεῖσθαι καὶ ἀπαμβλύνεσθαι πρὸς τὴν μέθην καὶ μὴ ὡς ὕδωρ ἐπεγχεῖσθαι διὰ τὴν φιλοινίαν· ἄμφω μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ ποιήματα, καὶ ταύτη πρὸς ὑγίαν συνεργεῖ ἢ κρᾶσις ἢ ἀμφοῖν, ὕδατός τε καὶ οἴνου, ὅτι ἐκ τοῦ 2.2.24.1 ἀναγκαίου καὶ τοῦ χρησίμου ὁ βίος συνέστηκεν. Τῷ μὲν οὖν ἀναγκαίῳ τῷ ὕδατι ὡς ὅτι πλείστῳ ἐγκαταμικτέον καὶ τοῦ χρησίμου· οἴνω δὲ ἀμέτρῳ ἢ μὲν γλῶττα παραποδίζεται, παρίεται δὲ τὰ χεῖλη, ὀφθαλμοὶ δὲ παρατρέπονται, οἶον κολυμβώσης τῆς ὄψεως ὑπὸ τοῦ πλήθους τῆς ὑγρότητος, καὶ ψεύδεσθαι βεβιασμένοι κύκλω μὲν ἠγοῦνται περιφέρεσθαι τὰ πάντα, ἀριθμεῖν δὲ οὐ δύνανται τὰ πόρρω ὡς ἔστι μόνα· καὶ μὴν ὄραν μοι δύο μὲν ἡλίους δοκῶ, 2.2.24.2 μεθύων ὁ Θηβαῖος ἔλεγεν γέρων· κινουμένη μὲν γὰρ ὑπὸ τῆς τοῦ

οίνου θερμότητος ἢ ὄψις πυκνότερον πολλαπλασίονα τοῦ ἐνὸς φαντάζεται τὴν οὐσίαν· διαφέρει δ' οὐθὲν ἢ τὴν ὄψιν κινεῖν ἢ τὸ ὀρώμενον· ταῦτὸν γὰρ ἐξ ἀμφοῖν ἢ ὄψις πέπονθεν τῆς τοῦ ὑποκειμένου καταλήψεως διὰ τὸν σάλον ἀκριβῶς ἐφικέσθαι μὴ δυναμένη. Καὶ αἱ βάσεις καθάπερ ρεύματι ὑποφέρονται λυγμοί τε καὶ ἕμετοι καὶ παραφροσύνη ἐπεισεκώμασαν. 2.2.24.3 Πᾶς γὰρ οἴνωθεις ἀνὴρ κατὰ τὴν τραγωδίαν ἥσων μὲν ὀργῆς ἐστίν, τοῦ δὲ νοῦ κενός, φιλεῖ τε πολλὴν γλῶτταν ἐκχέας μάτην ἄκων ἀκούειν ἄπερ ἐκὼν εἶπεν κακῶς. Καὶ πρό γε τῆς τραγωδίας ἢ σοφία κέκραγεν· Οἶνος πινόμενος πολὺς ἐν ἐρεθισμῶ καὶ παντὶ πτώματι πληθύνει. 2.2.25.1 Διὸ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀνίσθηται φασιν δεῖν παρὰ τοὺς πότους καὶ τὰ σπουδαῖα εἰς ἕω ὑπερτίθεσθαι. Ἐγὼ δὲ τότε μάλιστα τὸν λόγον συνευωχησόμενον ἀξιώ παρεισάγειν παιδαγωγήσοντα τὴν οἴνο2.2.25.2 φλυγίαν, μὴ λάθῃ παραπεσοῦσα εἰς μέθην ἢ εὐωχία· ὡς γὰρ ὀφθαλμοὺς οὐκ ἂν τις εὖ φρονῶν πρὶν ἢ ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι ἀξιώσειε μύειν, οὕτως οὐδὲ τὸν λόγον ἀπειναί τοῦ συμποσίου ὀρθῶς ἂν τις βουλευθεῖη οὐδὲ προκατακοιμίζειν αὐτὸν τῶν πράξεων ἐπιτηδεύσαι ἂν καλῶς. Ἄλλ' οὐδὲ ἀφίστασθαι ποτε δυνήσεται τῶν οἰκείων ὁ λόγος αὐτῶ, 2.2.25.3 οὐδ' ἂν καθεύδωμεν· καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν ὕπνον παρακλητέον. Τελεία γὰρ ἢ σοφία θείων οὔσα καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐπιστήμη ἐμπεριλαβοῦσα τὰ ὅλα, κατ' ἐκεῖνο, καθ' ὃ ἂν ἐπισκοπῇ τὴν ἀνθρώπων ἀγέλην, τέχνη γίνεται περὶ βίον, καὶ ταύτη πάντῃ συμπάρεστιν 2.2.25.4 ἐφ' ὅσον βιοῦμεν, αἰεὶ τὸ ἴδιον ἔργον ἐκτελοῦσα, τὴν εὐζωΐαν. Οἱ δὲ κακοδαίμονες οἱ ἀπελαύνοντες σωφροσύνην εὐωχίας μακαριστὸν ἠγοῦνται βίον τὴν ἀκοσμίαν τὴν περὶ τὰ συμπόσια, ὧν ἐστὶ τὸ ζῆν οὐδὲν ἄλλ' ἢ κῶμος, κραιπάλη, βαλανεῖα, ἄκρατος, ἀμίδες, 2.2.26.1 ἀργία, πότος. Ὅρᾶν γοῦν ἔστιν αὐτῶν τινὰς ἡμιμεθεῖς, σφαλλομένους, περὶ τοῖς τραχήλοις ἔχοντας στεφάνους ὥσπερ τοὺς ἀμφορεῖς, διαπυτίζοντας ἀλλήλοις τὸν ἄκρατον φιλοτησίας ὀνόματι, ἄλλους δὲ πλήρεις κραιπάλης, ἀυχμῶντας, ὠχρῶντας, τὰ πρόσωπα πελιδνοὺς καὶ ἔτι ἐπὶ τῇ χιτῆρὶ μέθη ἄλλην ἔωθεν αὐθις ἀναντλοῦντας 2.2.26.2 μέθην. Καλόν, ὦ φίλοι, καλὸν καταμαθόντας ὅτι μάλιστα πόρρωθεν τὴν εἰκόνα ταύτην τὴν γελοῖαν ἅμα καὶ ἐλεεινὴν σφᾶς αὐτοὺς πρὸς τὸ ἄμεινον σχηματίζουσιν, ὀρρωδοῦντας μὴ ἄρα πη καὶ ἡμεῖς παρα2.2.26.3 πλησίον θέαμα ἄλλοις καὶ γέλωσ γενώμεθα. Ἀστείως ἄρα εἴρηται· Ὡς ἄρα κάμινος μὲν δοκιμάζει στόμωμα ἐν βαφῆ, οἶνος δὲ καρδίαν ὑπερηφάνων ἐν μέθῃ. Μέθη μὲν οὖν ἐστὶν ἀκράτου χρήσις σφοδρότερα, παροιμία δὲ ἢ ἐκ τῆς χρήσεως ἀκοσμία, κραιπάλη δὲ ἢ ἐπὶ τῇ μέθῃ δυσἀρέστησις καὶ ἀηδία ἀπὸ τοῦ τὸ κάρα πάλλειν ὠνομασμένη. 2.2.27.1 Τοῦτον τὸν βίον, εἰ βίον καλεῖν χρή, ῥάθυμον ὄντα καὶ περὶ τὰς ἠδυπαθείας κεκινημένον καὶ περὶ τὴν οἴνοφλυγίαν ἐπτοημένον ἢ θεία σοφία ὑφορωμένη παραγγέλλει τοῖς αὐτῆς τέκνοις· Μὴ ἴσθι οἴνοπότης μηδὲ ἐκτείνου συμβολαῖς, κρεῶν ἀγορασμοῖς, πᾶς γὰρ μέθυσος καὶ πορνόκοπος πτωχεύσει καὶ ἐνδύσεται διερρηγμένα πᾶς ὑπνώδης. 2.2.27.2 Ὑπνώδης γὰρ πᾶς ὁ μὴ εἰς σοφίαν ἐγρηγορῶν, ἀλλὰ ὑπὸ μέθης βαπτιζόμενος εἰς ὕπνον. Καὶ διερρωγότα, φησίν, ἐνδύσεται ὁ πάροις, 2.2.27.3 ἐπαισχυνθήσεται τῇ μέθῃ διὰ τοὺς κατοπτέοντας. Ὅπαί γὰρ ἀμαρτωλοῦ τὰ διερρωγότα τοῦ ὕφους τοῦ σαρκικοῦ φιληδονίας κατατετηρημένα, δι' ὧν ἢ αἰσχύνῃ ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς ἐπιθεωρεῖται, ἢ ἀμαρτία, δι' ἣν οὐδὲ σωθήσεται ῥαδίως τὸ ὕφος τὸ ἀπεσπασμένον πάντοθεν εἰς πολλὰς κατασηπόμενον ἐπιθυμίας, τὸ ἀπεσχιζόμενον 2.2.27.4 τῆς σωτηρίας. Ταύτη νοουθετικώτατα ἐπιφέρει· Τίνι οὐαί; Τίνι θόρυβος; Τίνι κρίσις; Τίνι ἀηδεῖς λέσσαι; Τίνι συντρίμματα διακενῆς; Ὅρατε ὄλον διερρωγότα τὸν φίλοινον, ὃς παρορᾷ μὲν τὸν λόγον αὐτόν, ἔκδοτον δὲ αὐτόν συνεχώρησεν τῇ μέθῃ, ὅσα τούτῳ ἠπέλησεν ἢ γραφή· καὶ πάλιν ἐπιφέρει τῇ ἀπειλῇ· Τίνος πελιδνοὶ οἱ ὀφθαλμοί; Οὐ τῶν ἐγχρονονίζοντων ἐν

οἴνοις; Οὐ τῶν 2.2.27.5 ἰχνευόντων ποῦ πότοι γίνονται; Ἐνταῦθα μὲν καὶ νεκρὸν ἤδη τῷ λόγῳ τὸν φιλοπότην ἀποφαίνεται, διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πελιδνῶν, ὃ τοῖς νεκροῖς σημεῖον ἐπιφαίνεται, τὸν ἐν κυρίῳ θάνατον αὐτῷ καταγγείλασα· ἡ γὰρ ἀμνηστία τῶν εἰς τὴν ἀληθῆ συντεινόντων ζωὴν ἐπὶ τὴν φθορὰν ῥέπει. 2.2.28.1 Εἰκότως οὖν στερρότατα ὁ παιδαγωγὸς ἀπαγορεύει τῆς ἡμετέρας κηδόμενος σωτηρίας· Μὴ πίνετε οἶνον ἐπὶ μέθῃ. Διὰ τί, πεύση; Ὅτι, φησί, τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιά, κατακείσῃ δὲ ὡσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης καὶ ὡσπερ κυβερνήτης ἐν πολλῷ 2.2.28.2 κλύδωνι. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ποιητικὴ ὠφελημένη λέγει· οἶνός τε, ὃς πυρὶ ἴσον ἔχει μένος, εὐτ' ἂν ἐς ἄνδρας ἔλθῃ, κυμαίνει δ' οἷα Λίβυσσαν ἄλα βορέης ἢ νότος, τὰ δὲ κεκρυμμένα πάντα φαίνει, ἀμαρτοεπής· οἶνος μεθύουσιν ὄλισθος, οἶνος ψυχαπάτης 2.2.28.3 καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅρατε τοῦ ναυαγίου τὸν κίνδυνον; Περικλύζεται μὲν ἡ καρδία πολυποσία, τὸ δὲ πλῆθος τῆς οἴνοφλυγίας θαλάττης εἴκασεν ἀπειλῆ, ἐν ἧ βεβυθισμένον τὸ σῶμα ὡσπερ ναῦς δέδυκεν εἰς βυθὸν ἀκοσμίας ταῖς τοῦ οἴνου τρικυμίας ἐπικεχωσμένον, ὃ δὲ κυβερνήτης, ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος, περιφέρεται τῷ κλύδωνι ὑπερεχούσης τῆς μέθης, ἐνθαλαττεύων τε ἰλιγγιᾶ τῷ ζόφῳ τῆς καταιγίδος, τοῦ τῆς ἀληθείας ἀστοχήσας λιμένος, ἕως ἂν περιπεσῶν ὑφάλοις πέτραις αὐτὸς αὐτὸν ἐξοκείλας εἰς ἡδονὰς διαφθεῖρη. 2.2.29.1 Εἰκότως οὖν καὶ ὁ ἀπόστολος παραγγέλλει· Μὴ μεθύσκεσθε ἐν οἴνῳ, ᾧ ἔστιν ἀσωτία πολλή, τὸ ἄσωστον τῆς μέθης διὰ τῆς ἀσωτίας αἰνιζάμενος. Εἰ γὰρ καὶ τὸ ὕδωρ οἶνον ἐν τοῖς γάμοις πεποίηκεν, οὐκ ἐπέτρεψε μεθύειν, τὸ δὲ ὕδαρες τοῦ φρονήματος ἐζωοποίησεν, τοῦ νόμου τὸν ἐργάτην ἐξ Ἀδάμ, τὸν κόσμον ὅλον αἵματι πληρώσας ἀμπέλου, ποτὸν ἀληθείας, τὸ κρᾶμα τοῦ νόμου τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ νέου, εἰς συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου τοῦ προκατηγγελεμένου θεοσεβείᾳ παρασχών. Μυστικὸν ἄρα σύμβολον ἡ γραφὴ αἵματος ἀγίου οἶνον ὠνόμασεν, τὴν δὲ ἐκ τοῦ οἴνου ἐωλοκρασίαν διελέγχουσα ἀκόλαστον οἶνος φησὶν καὶ 2.2.29.2 ὑβριστικὸν μέθῃ. Ἀρέσκει τοίνυν τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ χειμῶνος μὲν διὰ τὸ κρύος πίνειν μέχρι τοῦ μὴ ῥιγοῦν, οἷς εὐχερὲς τὸ ῥιγοῦν, τοῦ δὲ ἄλλου καιροῦ διὰ τὴν τῶν ἐντοσθιδίων θεραπείαν. Ὡς γὰρ τροφαῖς ἐπὶ τὸ μὴ πεινῆν, οὕτως καὶ ποτῷ ἐπὶ τὸ μὴ διψῆν χρηστέον, παραφυλάττοντας τὸν ὄλισθον ἀκριβῶς· ἀκροσφαλῆς γὰρ ἡ τοῦ 2.2.29.3 οἴνου παρείσδυσις. Οὕτω δ' ἂν καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπάρξαι καθαρὰ καὶ ξηρὰ καὶ φωτοειδῆς, αὐγὴ δὲ ψυχὴ ξηρὰ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. Ταύτη δὲ καὶ ἐποπτικὴ, οὐδέ ἔστιν κάθυγρος ταῖς ἐκ τοῦ οἴνου ἀναθυμιάσεσιν νεφέλης δίκην σωματοποιουμένη. 2.2.30.1 Οὐ πολυπραγμονητέον τοίνυν τὸν οἶνον τὸν Χῖον, ἂν ἀπῆ, οὐδὲ τὸν Ἀριούσιον, ὅταν μὴ παρῆ. Δίψα γὰρ ἐνδείας τινός ἐστι πάθος καὶ τὸ κατάλληλον ἐπιζητεῖ βοήθημα πρὸς ἀναπλήρωσιν, οὐ τετυφωμένον ποτόν. Πλαδῶσης δὲ ὀρέξεως δι' ἀκρασίαν αἱ διαπόντιοι οἰνηγίαι, παραφρονούσης καὶ πρὸ τῆς μέθης περὶ τὰς ἐπιθυμίας 2.2.30.2 τῆς ψυχῆς. Θάσιός τε γὰρ ὁ εὐώδης καὶ ὁ εὐπνοὺς Λέσβιος καὶ Κρής τις γλυκὺς καὶ Συρακούσιος ἡδὺς καὶ Μενδήσιός τις Αἰγύπτιος καὶ ὁ νησιώτης Νάξιος καὶ ἀνθοσμίας τις ἄλλος τῆς Ἰταλῶν γῆς, πολλὰ ταῦτα ὀνόματα· σῶφρονι συμπότῃ οἶνος εἷς, ἐνὸς γεώργιον 2.2.30.3 θεοῦ. Τί γὰρ οὐκ ἀπόχρη ὁ ἐπιχώριος ἀποπληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν; Εἰ μὴ τι καὶ τὸ ὕδωρ ἐποίσονται, ὡς οἱ βασιλεῖς οἱ ἀνόητοι Χόασπις ποταμὸς οὕτω λεγόμενος τῆς Ἰνδικῆς, οὗ κάλλιστον ὕδωρ εἰς πόσιν τὸ Χοάσπειον, καθάπερ καὶ τοὺς φίλους, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὕδωρ ἐπαγόμενοι. Ταλανίζει τοὺς πλουσίους εἰς τρυφὴν κἀνταῦθα τὸ ἅγιον πνεῦμα διὰ τοῦ Ἀμῶς ἐκφωνῆσαν· Οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον καὶ ἐπὶ κλίνης ἐλεφαντίνης, φησί, κατακείμενοι, καὶ ὅσα τούτοις ἀκόλουθα ἐν ὀνειδὺς ἐπήγαγεν μέρος. 2.2.31.1 Προνοητέον δὲ μάλιστα τῆς εὐσχημοσύνης–καὶ τὴν Ἀθηναῖαν φησὶν ὁ μῦθος, ἥτις ποτὲ ἦν, προμηθουμένην αὐτῆς τῶν

αὐλῶν ἀπορρίψαι τὸ ἐπιτερπὲς διὰ τὸ ἀπρεπὲς τῆς ὄψεως-, ὡς ἀδιαστρόφῳ τῷ προσώπῳ πιεῖν, μὴ ἄδην σπάσαντας μηδὲ πρὸ πόσεως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσχημονεῖν ἀναγκάζοντας, ἀμυστὶ ἔλκοντας ὑπὸ ἀκρασίας, μηδὲ περιχεῖν τὸ γένειον ἢ τὴν ἐσθῆτα καταβρέχειν, ἀθροῦ τοῦ ποτοῦ ἐπεισχεομένου, μονονουχὶ ἐμπλύνοντας ἐναποκλυζόμενον 2.2.31.2 ταῖς φιάλαις τὸ πρόσωπον τὸ αὐτῶν. Καὶ γὰρ ὁ κελαρυσμὸς ῥαγδαίου τοῦ ποτοῦ φερομένου σὺν πολλῷ τῷ πνεύματι ἐπισπωμένῳ, ὡσπερ εἰς κεραμεοῦν ἄγγος ἐγχεομένου, ἠχοῦντος τοῦ λαιμοῦ διὰ τὸν ῥοώδη καταβροχθισμόν, αἰσχρόν, καὶ ἀπρεπὲς τὸ θέαμα τῆς ἀκρασίας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιβλαβὲς τὸ ἐπιτήδευμα τῷ μεταλαμβάνοντι, ἢ φιλοποσία. 2.2.31.3 Μὴ σπεύσης εἰς βλάβην, ᾧ οὗτος. Οὐχ ἀρπάζεται σου τὸ ποτόν· σοὶ δέδοται καὶ ἀναμένει σε. Μὴ διαρραγῆναι σπουδάσης, χανδὸν ἐλκύσας· πίμπλαται σου ἡ δίψα, κὰν βράδιον πίης, τὸ κόσμιον προσλαβοῦσα, κοσμίως καταμεριζόμενου τοῦ ποτοῦ· οὐ γὰρ ἀφαιρεῖται τῷ χρόνῳ ὃ προαρπάξει ἢ ἀκρασία. Ἐν οἴνῳ δέ, φησί, μὴ ἀνδρίζου, πολλοὺς γὰρ ἠχρεῖωσεν ὁ οἶνος. 2.2.32.1 Μέθη δὲ μάλιστα οἱ Σκύθαι χρωῦνται Κελτοὶ τε καὶ Ἰβηρες καὶ Θραῖκες, πολεμικὰ ζύμπαντα ὄντα ταῦτα γένη, καὶ καλὸν καὶ εὐδαιμον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκασιν· ἡμεῖς δὲ τὸ εἰρηνικὸν γένος εἰς ἀπόλαυσιν, οὐκ εἰς ὕβριν ἐστιώμενοι νηφαλίους πίνομεν φιλοτησίας, 2.2.32.2 ἵνα δὴ τῷ ὄντι οἰκείως τῷ ὀνόματι δειχθῶσιν φιλότητες. Πῶς οἴεσθε πεπωκέναι τὸν κύριον, ὀπηνίκα δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος ἐγένετο; οὕτως ἀναισχύντως ὡς ἡμεῖς; οὐχὶ ἀστείως; οὐχὶ κοσμίως; οὐκ ἐπιλελογισμένως; Εὖ γὰρ ἴστε, μετέλαβεν οἴνου καὶ αὐτός· καὶ γὰρ ἄνθρωπος καὶ αὐτός· καὶ εὐλόγησέν γε τὸν οἶνον, εἰπὼν· Λάβετε, πίετε· τοῦτό μου ἐστὶν τὸ αἶμα· αἶμα τῆς ἀμπέλου τὸν λόγον τὸν περὶ πολλῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, εὐφροσύνης ἄγιον ἄλλη 2.2.32.3 γορεῖ νᾶμα. Καὶ ὅτι μὲν σωφρονεῖν τὸν πίνοντα δεῖ, δι' ὧν ἐδίδασκεν παρὰ τὰς εὐωχίας ἔδειξεν σαφῶς· οὐ γὰρ μεθύων ἐδίδασκεν. Ὅτι δὲ οἶνος ἦν τὸ εὐλογηθέν, ἀπέδειξε πάλιν πρὸς τοὺς μαθητὰς λέγων· Οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ταύτης, μέχρις ἂν πῖω 2.2.32.4 αὐτὸ μεθ' ὑμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. Ἄλλ' ὅτι γε οἶνος ἦν τὸ πινόμενον πρὸς τοῦ κυρίου, πάλιν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λέγει τὴν Ἰουδαίων ἐπονειδίζων σκληροκαρδίαν· Ἦλθεν γάρ, φησὶν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγουσιν· ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἶνοπό 2.2.33.1 της, τελωνῶν φίλος. Τουτὶ μὲν ἡμῖν καὶ πρὸς τοὺς Ἐγκρατητὰς καλουμένους παραπεπήχθω. Αἱ δὲ γυναῖκες, τὸ εὐσχημον ἐπαναιρούμεναι δῆθεν, ὡς μὴ ταῖς πλατεῖαις κύλιξιν διαχέουσαι τὰ χεῖλη περιρραγεῖς γένωνται πλατυνομένου τοῦ στόματος, στεναῖς κομιδῇ κατὰ τὸ στόμιον ἀλαβάστροις ἀσχημόνως πίνουσαι ἀνακλῶσι μὲν τὰς κεφαλὰς, γυμνοῦσι δὲ τοὺς τραχήλους, οὐ κοσμίως, ἐμοὶ δοκεῖν, καὶ τὸν λάρυγγα διατείνουσαι περὶ τὴν κατάποσιν βροχθίζουσιν, οἷον ἀπογυμνούμεναι τοῖς συμπόταις ἃ δύνανται, ἐρυγὰς τε ἀνδρώδεις ἐπισπώμεναι, μᾶλλον δὲ 2.2.33.2 ἀνδραποδώδεις, προσεπιθρύπτονται σπαταλῶσαι· οὐδεὶς γὰρ ψόφος οἰκειὸς ἀνδρὶ λογικῷ, ἔτι δὲ μᾶλλον γυναικί, ἢ καὶ τὸ συνειδέναί αὐτὴν ἑαυτῇ, ἥτις εἴη, μόνον αἰσχύνην φέρει. Ὀργὴ δέ, φησὶν, μεγάλη γυνὴ μέθυσος, οἶονεὶ χόλος θεοῦ οἰνομάχλη γυνή. Διὰ τί; Ὅτι ἀσχημοσύνην αὐτῆς οὐ συγκαλύπτει. Ταχὺ γὰρ εἰς ἀταξίαν 2.2.33.3 ὑποσύρεται γυνή, κὰν μόνον ἐπιδῶ τὴν προαίρεσιν εἰς ἡδονάς. Καὶ οὐχὶ ἀλαβάστροις πίνειν κεκωλύκαμεν· ἀλλὰ τὸ ἐπιτηδεύειν ἐν τούτοις μόνον πίνειν ὡς ἀλαζονικὸν περικόποτον, τοῖς παρατυχοῦσιν ἀπροσπαθῶς χρῆσθαι συμβουλευόντες, πόρρωθεν ἄνωθεν 2.2.33.4 ὀλισθανούσας ἀνακόπτοντες αὐταῖς τὰς ὀρέξεις. Ἡ δ' οὖν πρὸς ἐρυγὴν ἀναπλωτάζουσα τοῦ ἀέρος ἔφελξις ἡσυχῇ παραπεμπέα. Κατ' οὐδένα δὲ τρόπον ταῖς γυναιξὶν ἐπιτρεπτόν παραγυμνούσας τι τοῦ σώματος καταφαίνεσθαι, μὴ σφαλεῖν

ἄμφω, οἱ μὲν ἐρεθιζόμενοι κατασκοπεῖν, αἱ δὲ τῶν ἀνδρῶν ἐφ' ἑαυτὰς ἐπισπώμεναι τὰς ὄψεις. 2.2.33.5 Ἀεὶ δὲ ὡς παρόντος τοῦ κυρίου κοσμίως ἀναστρεπτόν ἡμῖν, μή πη ἄρα καὶ ἡμῖν ὡς Κορινθίοις ὁ ἀπόστολος χαλεπήνας εἶπη· Συνερχομένων ὑμῶν οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. 2.2.34.1 Ἐμοὶ δοκεῖ ὁ ἀκέφαλος πρὸς τῶν μαθηματικῶν καλούμενος ὁ πρὸ τοῦ ἀστέρος τοῦ † πλανωμένου καταριθμούμενος συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ στήθος τοὺς ὀψοφάγους καὶ ἠδονικοὺς καὶ τοὺς ἐτοίμους εἰς μέθην αἰνίττεσθαι. Καὶ γὰρ οὖν κὰν τούτοις τὸ λογιστικὸν ἴδρυται οὐκ ἐν τῇ κεφαλῇ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐντοσθιδίοις, πάθουσιν 2.2.34.2 ἐπιθυμία τε καὶ θυμῷ δεδουλωμένον. Ὅστε ὅτω τρόπῳ Ἑλπήνωρ ἀστραγάλων ἐάγη καταπεσῶν ὑπὸ μέθης, οὕτω τούτων ὁ ἐγκέφαλος ἄνωθεν ἰλιγγιάσας ὑπὸ μέθης ἐπὶ τὸ ἦπαρ καὶ τὴν καρδίαν, τουτέστιν ἐπὶ τὴν φιληδονίαν καὶ τὸν θυμόν, καταπίπτει πτόμα μείζον ἢ φασὶ ποιητῶν παῖδες πρὸς τοῦ Διὸς τὸν Ἥφαιστον οὐρανόθεν 2.2.34.3 ἐρρίφθαι χαμαί. Πόνος δὲ ἀγρυπνίας, φησί, καὶ χολέρα καὶ στρόφος μετὰ ἀνδρὸς ἀπλήστου. Διὰ τοῦτό τοι καὶ ἡ τοῦ Νῶε παροιμία ἀνάγραπτος γεγένηται, ἵνα ὡς ὅτι μάλιστα τὴν μέθην φυλαττώμεθα, ἐμφανῆ καὶ ἔγγραπτον τὴν εἰκόνα τοῦ παραπτώματος ἔχοντες, δι' ἣν οἱ σκεπάσαντες τὴν ἀσχημοσύνην τῆς μέθης εὐλοῦνται 2.2.34.4 γοῦνται παρὰ κυρίῳ. Συντομώτατα τοίνυν ἐμπεριλαβοῦσα ἡ γραφή ἅπαντα ἐν ἐνὶ λόγῳ εἴρηκεν· Τὸ ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδευμένῳ οἶνος, καὶ ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ ἀναπαύσεται.

2.3.t.1 Ὅτι οὐ χρὴ περὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν σκευῶν ἐσπουδακέναι. Ἐκπωμάτων τοίνυν ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ πεποιημένων λιθοκολλήτων τε ἄλλων ἄθετος ἢ χρῆσις, ὄψεως ἀπάτη μόνον· εἴτε γὰρ αὐτοῖς ἐγγέαι τις θερμοῦ κράματος, διαπυρουμένων τῶν σκευῶν ἐπώδυνος ἢ λήψις, εἴτε αὖ ψυχρὸν πάλιν ἐγγέαι, μεταδίδωσι τῆς ποιότητος ἢ ὕλην λυμαινομένην τὸ κρᾶμα καὶ ἔστιν ἐπιβλαβὴς ἢ 2.3.35.2 πόσις ἢ πλουσία. Ἐρρέτων τοίνυν Θηρίκλειοί τινες κύλικες καὶ Ἀντιγονίδες κἀνθαροί τε καὶ λαβρώνιοι καὶ λεπασταὶ καὶ τῶν ἐκπωμάτων εἶδη τὰ μυρία ψυκτῆρές τε ἐπὶ τούτοις καὶ οἰνοχοαί· χρυσός τε γὰρ ἀπαξάπλῳς καὶ ἄργυρος ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα τὴν χρεῖαν ὑπερβεβηκὸς κτήσασθαί τε σπάνιον 2.3.35.3 καὶ τηρῆσαι δύσκολον καὶ οὐκ ἐπιτήδειον χρῆσασθαι. Ναὶ μὴν καὶ τορευτῶν περίεργος ἐφ' ὑέλῳ κενοδοξία εἰς θραῦσιν διὰ τέχνης ἐτοιμοτέρα δεδιέναι τε ἅμα καὶ πίνειν διδάσκουσα περιοριστέα τῆς εὐνομίας ἡμῶν· κλιντῆρες δὲ ἀργυροὶ καὶ λεκάναι καὶ ὀξύβαφα καὶ πινακίσκοι καὶ τρύβλια, πρὸς ἐπὶ τούτοις σκευὴ ἀργυρᾶ τε καὶ χρυσᾶ, τὰ μὲν εἰς διακονίαν τροφῆς, τὰ δὲ καὶ εἰς ἄλλας τινάς, ἃς αἰσχύνομαι καὶ λέγειν, χρεῖας, κέδρου τε εὐκεάτοιο καὶ θύου καὶ ἐβένου καὶ ἐλέφαντος τρίποδες ἠσκημένοι κλίναί τε ἀργυρόποδες καὶ ἐλεφαντοκόλλητοι χρυσόστικτοί τε καὶ χελώνης πεποικιλμένοι κύτει κλισιάδες στρωμναὶ τε ἀλουργεῖς καὶ ἄλλων χρωμάτων δυσπορίστων, ἀπειροκάλου τρυφῆς τεκμήρια, φθόνου καὶ βλακειᾶς ἐπήβολα πλεονεκτήματα, παραπεμπτέα ἅπαντα, οὐδ' ἠντινοῦν ἀξιόλογον 2.3.35.4 ἔχοντα σπουδῆν. Ὁ γὰρ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος. *** Τοῦτο ὑπολείπεται μὴ γελοίως σχηματισθῆναι, καθάπερ ἐν ταῖς πομπαῖς ὀρῶνται τινες ἔξωθεν κεχρισμένοι καταπληκτικῶς εἰς σεμνότητα, τὰ ἔνδον ἄθλιοι. 2.3.36.1 Τοῦτο δὴ διασαφῶν ἀκριβέστερον ἐπήγαγεν· Λοιπὸν ἐστὶν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες. Εἰ δὲ ἐπὶ γάμου ταῦτα, ἐφ' οὗ φησὶν ὁ θεὸς πληθύνεσθε, πῶς οἴεσθε τὴν ἀπειροκαλίαν ἐξ ἀυθεντείας κυριακῆς 2.3.36.2 ἐξοριστέαν; Διὰ τοῦτο καί· Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, λέγει κύριος, καὶ πτωχοῖς δός, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι· ἔπου τῷ θεῷ γυμνὸς ἀλαζονείας, γυμνὸς ἐπικήρου πομπῆς, τὸ

σόν, τὸ ἀγαθὸν τὸ ἀναφαίρετον μόνον, τὴν εἰς τὸν θεὸν πίστιν, τὴν εἰς τὸν παθόντα ὁμολογίαν, τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν κεκτημένος, κτῆμα τιμαλ2.3.36.3 φέστατον. Ἐγὼ δὲ καὶ Πλάτωνα ἀποδέχομαι ἄντικρυς νομοθετοῦντα, ὡς οὔτε ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἀσκεῖν ἔχειν, ἀλλὰ μητὲ σκεῦος ἀχρεῖον, ὃ μὴ μετὰ τῆς ἀναγκαίας χρήσεως καὶ μέτριόν ἐστίν, ὡς εἰς πολλὰ τὸ αὐτὸ εὐθροτον εἶη, καθαιροῖτο δὲ 2.3.36.4 ἢ πολυκτημοσύνη. Παγκάλως γοῦν ἡ θεία που λέγει γραφή, πρὸς τοὺς φιλαύτους καὶ ἀλαζόνας ἀποτεينوμένη· Ποῦ εἰσιν οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν καὶ οἱ κυριεύοντες τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, οἱ ἐν τοῖς ὀρνέοις τοῦ οὐρανοῦ ἐμπαίζοντες, οἱ τὸ ἀργύριον θησαυρίζοντες καὶ τὸ χρυσίον, ᾧ ἐπεποίθεισαν ἄνθρωποι, καὶ οὐκ ἔστι τέλος τῆς κτήσεως αὐτῶν, οἱ τὸ ἀργύριον τε καὶ τὸ χρυσίον τεκταίνοντες καὶ μεριμνῶντες; Οὐκ ἔστιν ἐξεύρεσις τῶν ἔργων αὐτῶν· ἠφανίσθησαν καὶ εἰς Ἄιδου κατέβησαν. Οὗτος τῆς ἀπειροκαλίας ὁ μισθός. 2.3.37.1 Εἰ γάρ τοι γεωργοῦσιν ἡμῖν δικέλλης ἐστὶν χρεία καὶ ἀρότρου, μάκελλαν δ' οὐκ ἄν τις ἀργυρᾶν οὐδὲ ἄμην χρυσῆν χαλκεοῖ, τῷ δὲ εὐεργῷ τῆς ὕλης, οὐ τῷ πλουσίῳ, εἰς γειηπονίαν συγχρώμεθα, τί κωλύει καὶ περὶ τὰ σκεῦα τὰ ἐνοικίδια τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν τοὺς τοῦ ὁμοίου θεωρητικούς; ὧν μέτρον ἢ χρεία, μὴ ἢ πολυτέλεια 2.3.37.2 γινέσθω. Τί γάρ; εἰπέ μοι· τὸ μαχαίριον τὸ ἐπιτραπέζιον, ἢ μὴ ἀργυρόηλον ἢ ἢ ἐξ ἐλέφαντος πεποιημένον τὴν λαβὴν, οὐ τέμνει; Ἡ ἐπὶ τὴν μοῖραν τοῦ κρέως Ἰνδικὸν σίδηρον χαλκευτέον, καθάπερ συμμαχικόν τι παρακαλοῦντας; Τί δέ; Εἰ κεραμεοῦν εἶη τὸ χερνίβιον, οὐ δέξεται τὸ ἀπόνιμμα τῆς χειρός; οὐδὲ ὁ ποδονιπτῆρ τὸ ἀπόνιμμα 2.3.37.3 τοῦ ποδός; Ἀναξιοπαθήσει δὲ ἄρα καὶ ἡ τράπεζα ἢ ἐξ ἐλέφαντος τοὺς πόδας ἐσκευασμένη ὀβολιαῖον ἄρτον βαστάσασα, οὐδὲ μὴν ὁ λύχνος διακονήσει τὸ φῶς, ὅτι κεραμέως, οὐ χρυσοχόου ἔργον ἐστίν. Ἐγὼ δὲ φημι καὶ τοῦ σκίμποδος οὐδὲν κακίω παρεχομένου κατάκλισιν τῆς ἐλεφαντίνης κλίνης, τῆς δὲ σισύρας ἰκανωτάτης οὔσης ὑπεστρωσθαι, ὥστε μὴ δεῖσθαι πορφυρίδων ἢ φοινικίδων, κατεγνώσθαι ὅμως τῆς εὐτελείας δι' ἀβελτερίαν ἀρχεκάκου τρυφῆς. 2.3.38.1 Τίς ἢ τοσαύτη πλάνη, τίς ἢ δοξοκαλία, ὁρᾶτε. Ὁ κύριος τρυβλίῳ ἐπωψάτο εὐτελεῖ καὶ κατέκλινεν τοὺς μαθητὰς ἐπὶ τῆς πόας χαμαὶ καὶ τοὺς πόδας ἐνιπτεν αὐτῶν σαβάνῳ περιζωσάμενος, ὁ ἄτυφος θεὸς καὶ κύριος τῶν ὄλων, οὐκ ἀργυροῦν δὴ ποδονιπτῆρα περιφέρων 2.3.38.2 ἀπ' οὐρανοῦ. Καὶ τὴν Σαμαρίτιν ἤτει πιεῖν σκευεῖ κεραμεῷ τοῦ φρέατος ἀνιμῶσαν, οὐκ ἐπιζητῶν τὸ βασιλικὸν χρυσίον, σβεννύναι δὲ τὸ δίψος εὐκόλως διδάσκων· σκοπὸν γὰρ τὴν χρείαν ἐτίθετο, οὐ τὴν ἀπειραγαθίαν. Ἦσθιεν δὲ καὶ ἔπινεν παρὰ τὰς εὐωχίας, οὐ γῆς ἐξορύττων μέταλλα, οὐδὲ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἰοῦ, προσόζουσιν σκευαρίοις χρώμενος, οἷον ἀναπνεῖ τῆς τετυφωμένης ὕλης ὁ ἰός. 2.3.38.3 Καθόλου γὰρ καὶ τὰς τροφὰς καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ τὰ σκεῦα καὶ τᾶλλα πάντα τὰ κατὰ τὸν οἶκον, συλλήβδην λέγω, ἀκόλουθα εἶναι ταῖς ἐνστάσεσιν τοῦ Χριστιανοῦ δεῖ, κατὰ τὸ πρόσφορον οἰκειούμενα τῷ προσώπῳ, τῇ ἡλικίᾳ, τῇ ἐπιτηδεύσει, τῷ καιρῷ. Ἐνὸς γὰρ ὄντας θεράποντας θεοῦ χρὴ καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔπιπλα ἐνὸς ἐπιδείκνυσθαι σύμβολα βίου καλοῦ, καὶ τὸν καθ' ἓνα τῶν ἀνθρώπων ἀδιακρίτῳ πίστει, τῇ μονοπροσώπῳ ταύτῃ ἐνστάσει, τὰ ἐξῆς ἀκόλουθα καὶ σύμφωνα τῇ διαθέσει τῇ 2.3.38.4 μιᾷ φαίνεσθαι ποιοῦντα. Ἄ δὲ καὶ κτώμεθα μὴ χαλεπῶς καὶ χρώμενοι εὐκόλως ἐπαινοῦμεν καὶ φυλάττομεν ῥαδίως καὶ κοινωνοῦμεν εὐκόλως αὐτῶν, ἀμείνω. Ἀμείνω δὴ τὰ χρήσιμα, βελτίω δὲ δήπουθεν 2.3.38.5 τὰ εὐτελέστερα τῶν πλουσιῶν. Τὸ δὲ ὄλον ὁ πλοῦτος οὐκ ὀρθῶς κυβερνώμενος ἀκρόπολις ἐστὶ κακίας, περὶ ὃν ὀφθαλμιῶντες οἱ πολλοὶ οὐκ ἄν ποτε εἰς τὴν βασιλείαν παρεισέλθοιεν τῶν οὐρανῶν, νοσοῦντες μὲν περὶ τὰ κοσμικά, ὑπερηφάνως δὲ ζῶντες διὰ τὰς τρυφάς. 2.3.39.1 Χρὴ δὲ

προειληφέναι τούς ἐπὶ σωτηρίαν σπεύδοντας ὡς ἄρα χρήσεως μὲν ἔνεκεν ἢ πᾶσα ἡμῖν κτῆσις, αὐταρκειάς δὲ χάριν ἢ χρήσις, ἦν καὶ ἐξ ὀλίγων ἂν τις περιποιησάιτο. Μάταιοι γὰρ οἱ δι' ἀπληστίαν ἐπ' αὐτοῖς χαίροντες κειμηλίους· Ὁ δὲ συνάγων τούς μισθούς, φησίν, συνήγαγεν εἰς δεσμὸν τετρυπημένον. Οὗτός ἐστιν ὁ συνάγων καὶ ἀποκλείων τὸν σπόρον καὶ ἐλαττούμενος, ὁ μηδενὶ μεταδιδούς. 2.3.39.2 Χλεύη δὲ καὶ γέλως πλατὺς οὐροδόχας ἀργυρᾶς καὶ ἀμίδας ὑελαῖς ἐπιφέρεσθαι τούς ἄνδρας, καθάπερ ἐπάγονται τούς συμβούλους τούς ἑαυτῶν, καὶ τὰς πλουτούσας ταύτας ἀλόγως γυναικας χρυσοῦ ποιῆσθαι τῶν ἐκκρίσεων τὰ ἐκδοχεῖα, ὡς μηδὲ ἀποτρίψασθαι ἐξὸν ταῖς πλουσίαις μὴ τετυφωμένως· ἠὲξάμην δ' ἂν αὐτοῖς παρ' ὄλον 2.3.39.3 τὸν βίον σκυβάλων ἄξιον κρίνεσθαι τὸ χρυσίον. Νυνὶ δὲ ἡ ἀκρόπολις τῆς κακίας ἢ φιλαργυρία εὗρηται, ἦν ὁ ἀπόστολος ρίζαν ἀπάντων εἶναι τῶν κακῶν φησίν, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλαῖς. 2.3.39.4 Πλοῦτος δὲ ἄριστος ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἢ ἀληθής, οὐ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τούτου δὲ καταφρονεῖν· τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς σκεύεσι μεγαλαυχεῖν αἰσχροὺν κομιδῆν· οὐ γὰρ σπουδάζειν ἔτι περὶ τούτων πάνυ δίκαιον, ἃ καὶ ἐξ ἀγορᾶς τῷ βουλομένῳ ἔξεστιν ὠνήσασθαι, σοφία δὲ οὐκ ὠνητὴ νομίματι γηίνῳ οὐδ' ἐν ἀγορᾷ, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πιπράσκειται καὶ πιπράσκειται νομίματι δικαίῳ, τῷ λόγῳ τῷ ἀφθάρτῳ, τῷ βασιλικῷ χρυσίῳ.

2.4.t.1 Πῶς χρὴ περὶ τὰς ἐστιάσεις ἀνίσθαι. Ἀπέστω δὲ ἡμῖν τῆς λογικῆς εὐωχίας ὁ κῶμος, ἀλλὰ καὶ αἱ παννυχίδες αἱ μάταιοι ἐπὶ παροινία κομῶσαι· ὁ μὲν γὰρ ἐστὶ μεθυστικὸς αὐλὸς ἄλλος, ἐρωτικῆς σχεδιαστῆς ἀδημονίας, ὁ κῶμος· ἔρωσ δὲ καὶ μέθη, τὰ ἀλόγιστα πάθη, μακρὰν ἀπώκισται τοῦ ἡμεδαποῦ χοροῦ· σύγκωμος δὲ παροινία τίς ἐστὶν ἢ παννυχὶς δὲ ἐπὶ πότῳ, μέθης ἐκκλητικὴ καὶ συνουσίας ἐρεθιστικὴ, τόλμα αἰσχροῦ 2.4.40.2 ποιός. Οἱ δὲ ἐν αὐλοῖς καὶ ψαλτηρίοις καὶ χοροῖς καὶ ὀρχήμασιν καὶ κροτάλοις Αἰγυπτίων καὶ τοιαύταις ῥαθυμίαις σάλιοι ἄτακτοι καὶ ἀπρεπεῖς καὶ ἀπαίδευτοι κομιδῆ γίνονται ἂν κυμβάλοις καὶ τυμπάνοις ἐξηχούμενοι καὶ τοῖς τῆς ἀπάτης ὄργανοις περιψοφούμενοι· ἀτεχνῶς γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, θέατρον μέθης τὸ τοιοῦτον 2.4.40.3 γίνεται συμπόσιον. Ἀποθεμένους γὰρ ἡμᾶς τὰ ἔργα τοῦ σκότους ἐνδύσασθαι τὰ ὄπλα τοῦ φωτὸς ἀξιοῖ ὁ ἀπόστολος, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦντας, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις σχολάζοντας. 2.4.41.1 Σῦριγξ μὲν οὖν ποιμέσιν ἀπονενεμήσθω, αὐλὸς δὲ ἀνθρώποις δεισιδαίμοσιν εἰς εἰδωλολατρείας σπεύδουσιν. Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀποπεμπτέα τὰ ὄργανα ταῦτα νηφαλίου συμποσίου, θηρίοις μᾶλλον 2.4.41.2 ἢ ἀνθρώποις κατάλληλα καὶ ἀνθρώπων τοῖς ἀλογωτέροις. Τὰς μὲν γὰρ ἐλάφους ταῖς σύριγξι κηλεῖσθαι παρειλήφαμεν καὶ ἐπὶ τὰς ποδάγρας πρὸς τῶν κυνηγῶν θηρευομένης ἄγεσθαι τῷ μέλει, ταῖς δὲ ἵπποις μιγνυμέναις οἷον ὑμέναιος ἐπαυλεῖται νόμος αὐλωδίας· 2.4.41.3 ἵπποθορον τοῦτον κεκλήκασι οἱ μουσικοί. Πᾶσαν δὲ ἀπαξαπλῶς ἀνελεύθερον ὄψιν τε καὶ ἀκοὴν καὶ συνελόντι φάναι αἴσθησιν ἀκρασίας αἰσχροῦ, τὴν ὡς ἀληθῶς ἀναισθησίαν, ἐκκοπτέον εἶ μάλα, τὴν ἐν ὄμμασιν καὶ ἐν ὠσὶν γαργαλίζουσαν καὶ ἀποθηλύνουσαν ἡδονὴν εὐλαβουμένους· μελῶν γὰρ τοι κατεαγόντων καὶ ῥυθμῶν γοερῶν τῆς μούσης τῆς Καρικῆς αἱ ποικίλαι φαρμακεῖαι διαφθείρουσιν τοὺς τρόπους ἀκολάστῳ καὶ κακοτέχνῳ μουσικῇ εἰς πάθος 2.4.41.4 ὑποσύρουσαι. Τοῦ κώμου τούτου τὴν λειτουργίαν τὴν θεϊκὴν διαχωρίζον ψάλλει τὸ πνεῦμα αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος, καὶ γὰρ ἐν ἤχῳ σάλπιγγος ἀναστήσει τοὺς νεκρούς· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ, ὅτι ἡ γλῶττα τὸ

ψαλτήριον κυρίου· καὶ ἐν κιθάρα αἰνεῖτε αὐτόν, κιθάρα νοεῖσθω τὸ στόμα, οἶονεὶ πλήκτρῳ κρουόμενον τῷ πνεύματι· ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῶ αἰνεῖτε αὐτόν, τὴν ἐκκλησίαν λέγει τὴν μελετήσασαν τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐν 2.4.41.5 ἠχοῦντι τῷ δέρματι· ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ αἰνεῖτε αὐτόν, 2.4.41.5 ὄργανον τὸ σῶμα λέγει τὸ ἡμέτερον καὶ χορδὰς τὰ νεῦρα αὐτοῦ, δι' ὧν ἐναρμόνιον εἴληφε τὴν τάσιν, καὶ κρουόμενον τῷ πνεύματι τοὺς φθόγγους ἀποδίδωσι τοὺς ἀνθρωπίνους· αἰνεῖτε αὐτόν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ, κύμβαλον τοῦ στόματος τὴν γλῶτταν 2.4.42.1 λέγει, ἢ τοῖς κρουομένοις ἐπιχεῖ χεῖλεσιν. Διὰ τοῦτο ἐπεφώνησεν τῇ ἀνθρωπότητι πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν κύριον, ὅτι πᾶσαν, ἣν ἐποίησεν, ἐπεσκέψατο πνοήν. Εἰρηνικὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ὄργανον ὁ ἀνθρωπὸς ἐστίν, τὰ δ' ἄλλα ἦν πολυπραγμονῆ τις, ὄργανα εὐρήσει πολεμικά, ἢ τὰς ἐπιθυμίας ἐκφλέγοντα ἢ τοὺς ἔρωτας ἐκκαίοντα 2.4.42.2 ἢ ἐξαγριαίνοντα τοὺς θυμούς. Χρῶνται γοῦν παρὰ τοὺς πολέμους αὐτῶν Τυρρηνοὶ μὲν τῇ σάλπιγγι, σύριγγι δὲ Ἀρκάδες, Σικελοὶ δὲ πηκτίσιν καὶ Κρήτες λύρα καὶ Λακεδαιμόνιοι αὐλῶ καὶ κέρατι 2.4.42.3 Θραῖκες καὶ Αἰγύπτιοι τυμπάνῳ καὶ Ἀραβες κυμβάλῳ· ἐνὶ δὲ ἄρα ὀργάνῳ, τῷ λόγῳ μόνῳ τῷ εἰρηνικῷ, ἡμεῖς κεχρήμεθα, ὧ γεραίρομεν τὸν θεόν, οὐκέτι τῷ ψαλτηρίῳ τῷ παλαιῷ καὶ τῇ σάλπιγγι καὶ τυμπάνῳ καὶ αὐλῷ, οἷς ἔθος ἦν τοὺς ἐν πολέμῳ ἀσκητὰς καὶ τοῦ θεοῦ καταπεφρονηκότας φόβου ἀνὰ τὰς πανηγύρεις χορδαῖς συγχρησθαι, ὡς δὴ τὸ ἔκλυτον αὐτῶν τοῦ φρονήματος διὰ τῶν τοιούτων ἐπανίστασθαι ῥυθμῶν. 2.4.43.1 Ἔστω δὲ ἡμῶν ἢ παρὰ πότον φιλοφροσύνη διττὴ κατὰ τὸν νόμον· εἰ γὰρ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου, ἔπειτα τὸν πλησίον σου, προτέρα μὲν ἢ εἰς θεὸν δι' εὐχαριστίας καὶ ψαλμοῦδίας γενέσθω φιλοφροσύνη, δευτέρα δὲ εἰς τὸν πλησίον διὰ τῆς ὁμιλίας τῆς σεμνῆς· Ὁ γὰρ λόγος ὁ τοῦ κυρίου ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλου2.4.43.2 σίως, ὁ ἀπόστολὸς φησιν. Ὁ δὲ λόγος οὗτος συναρμολογῆται καὶ συσχηματίζεται καιροῖς, προσώποις, τόποις, συμποτικὸς δὲ ἐστὶ νῦν· ἐπιφέρει γὰρ ὁ ἀπόστολος πάλιν· ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς, ὕμνοις, ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν τῇ χάριτι, ἄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ θεῷ· καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἢ ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχα2.4.43.3 ριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ. Οὗτος ἡμῶν ὁ κῶμος ὁ εὐχάριστος, κἂν πρὸς κιθάραν ἐθελήσης ἢ λύραν ἄδειν τε καὶ ψάλλειν, μῶμος οὐκ ἔστιν, Ἐβραῖον μιμῆση δίκαιον βασιλέα εὐχάριστον τῷ θεῷ. Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν τῷ κυρίῳ, τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις, φησὶν ἢ προφητεία, ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ ἐν κιθάρα, ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ, ἄσατε αὐτῷ ἄσμα καινόν. Καὶ μή τι τὸ δεκάχορδον ψαλτήριον τὸν λόγον τὸν Ἰησοῦν μηνύει, τῷ στοιχείῳ τῆς δεκάδος φανερούμενον. 2.4.44.1 Ὡς δὲ ἀρμόδιον πρὶν ἡμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς τῶν συμπάντων εὐλογεῖν τὸν ποιητὴν, οὕτως καὶ παρὰ πότον καθήκει ψάλλειν αὐτῷ τῶν αὐτοῦ μεταλαμβάνοντας κτισμάτων· καὶ γὰρ ὁ ψαλμὸς ἐμμελής ἐστὶν εὐλογία καὶ σώφρων· ᾠδὴν πνευματικὴν ὁ ἀπόστο2.4.44.2 τολος εἶρηκε τὸν ψαλμόν. Ἐπὶ πᾶσιν τε πρὶν ὕπνου λαχεῖν εὐχαριστεῖν ὅσιον τῷ θεῷ τῆς αὐτοῦ χάριτος καὶ φιλανθρωπίας ἀπολαύσαντας, ὡς καὶ ἐπὶ τὸν ὕπνον ἰέναι ἡμᾶς ἐνθέως. Καὶ ἐξομολογήσασθε αὐτῷ ἐν ᾠδαῖς χειλέων, φησὶν, ὅτι ἐν προστάγματι αὐτοῦ πᾶσα εὐδοκία γίνεται, καὶ οὐκ ἔστιν ἐλάττωσις εἰς τὸ σωτή2.4.44.3 ριον αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς Ἑλλησι παρὰ τὰς συμποτικὰς εὐωχίας καὶ τὰς ἐπιψεκαζούσας κύλικας Ἐβραϊκῶν κατ' εἰκόνα ψαλμῶν ἄσμα τὸ καλούμενον σκολιὸν ἦδeto, κοινῶς ἀπάντων μιᾷ φωνῇ παιανίζόντων, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἐν μέρει περιελιττόντων τὰς προπόσεις τῆς ᾠδῆς· οἱ δὲ μουσικώτεροι αὐτῶν καὶ πρὸς λύραν 2.4.44.4 ἦδον. Ἀλλ' αἱ μὲν ἐρωτικαὶ μακρὰν ἐρρόντων ᾠδαί, ὕμνοι δὲ ἔστων τοῦ θεοῦ αἱ ᾠδαί. Αἰνεσάτωσαν, φησὶν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῶ, ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ

ψαλάτωσαν αὐτῶ. Καὶ τίς ὁ ψάλλων χορός, αὐτό σοι διηγήσεται τὸ πνεῦμα. Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων, ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν. 2.4.44.5 Καὶ πάλιν ἐπιφέρει· ὅτι εὐδοκεῖ κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἀρμονίας παραδεκτέον τὰς σῶφρονας, ἀπωτάτω ὅτι μάλιστα ἐλαύνοντας τῆς ἐρρωμένης ἡμῶν διανοίας τὰς ὑγρὰς ὄντως ἀρμονίας, αἱ περὶ τὰς καμπὰς τῶν φθόγγων κακοτεχνουσαι εἰς θρύψιν καὶ βωμολοχίαν ἐκδιαιτῶνται· τὰ δὲ αὐστηρὰ καὶ σωφρονικὰ μέλη ἀποτάσσεται ταῖς τῆς μέθης ἀγερωχίαις. Καταλειπτέον οὖν τὰς χρωματικὰς ἀρμονίας ταῖς ἀχρώμοις παροινίαις καὶ τῇ ἀνθοφοροῦσῃ καὶ ἑταιροῦσῃ μουσικῇ.

2.5.t.1 Περὶ γέλωτος. Μιμηλοὺς δὲ ἀνθρώπους γελοίων, μᾶλλον δὲ καταγελάστων παθῶν τῆς ἡμετέρας ἐξελαστέον πολιτείας. Πάντων γὰρ τῶν λόγων ἀπὸ διανοίας καὶ ἤθους ρεόντων οὐχ οἷόν τέ ἐστι γελοίους τινὰς προέσθαι λόγους, μὴ οὐχὶ ἀπὸ γελοίου ἤθους φερομένους. Τὸ γὰρ οὐκ ἔστι δένδρον καλὸν ποιοῦν καρπὸν σαπρὸν οὐδὲ μὴν δένδρον σαπρὸν ποιοῦν καρπὸν καλὸν κἀνταῦθ' ἂν ἀρμόσαι· καρπὸς 2.5.45.2 διανοίας ὁ λόγος ἐστίν. Εἰ τοίνυν τοὺς γελωτοποιοὺς ἐξοικιστέον τῆς ἡμεδαπῆς πολιτείας, πολλοῦ γε καὶ δεῖ ἡμῖν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν γελωτοποιεῖν. Ἄτοπον γάρ, ὦν ἀκροατὰς γενέσθαι κεκώλυται, τούτων εὐρίσκεσθαι μιμητὰς· πολλῶ δὲ ἔτι ἀτοπώτερον γελοῖον αὐτὸν σπουδάζειν γενέσθαι, τοῦτ' ἔστιν ἐφύβριστον καὶ κατα2.5.45.3 γέλαστον. Εἰ γὰρ γελοῖως σχηματισθῆναι, καθάπερ ἐν ταῖς πομπαῖς ὀρῶνται τινες, οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν, πῶς ἂν εἰκότως τὸν ἐντὸς ἄνθρω2.5.45.4 πον ἐπὶ τὸ γελοιώτερον σχηματιζόμενον ἀνασχοίμεθα; Καὶ εἰ τὸ πρόσωπον οὐκ ἂν ἐκόντες ἐπὶ τὸ γελοιώτερον μεταστρέψαιμὲν ἂν ποτε, καὶ πῶς ἂν κατὰ τοὺς λόγους ἐπιτηδεύσαιμεν εἶναί τε καὶ φαίνεσθαι γελοῖοι, τὸ τιμιώτερον πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις κτημάτων καταμωκώμενοι, τὸν λόγον; Χλευή μὲν οὖν ἐπιτηδεύειν ταῦτα, ἐπεὶ μηδὲ ὁ τῶν γελοίων λόγος τοῖος ἀκροάσεως ἄξιος, διὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐπὶ τὰ αἰσχρὰ τῶν ἔργων ἐθίζων, χαριεντιστέον τε, οὐ γελωτοποιητέον. 2.5.46.1 Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν γέλωτα ἐπιστομιστέον. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὃν μὲν δεῖ τρόπον ἐξαγόμενος ἐμφαίνει κοσμιότητα, μὴ ταύτη δὲ χωρῶν ἀκολασίαν ἐνδείκνυται. Ἀπλῶς γὰρ ὅποσα φυσικὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐστίν, ταῦτα οὐκ ἀναιρεῖν ἐξ αὐτῶν δεῖ, μᾶλλον δὲ μέτρον 2.5.46.2 αὐτοῖς καὶ καιρὸν ἐπιτιθέναι πρέποντα. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ γελαστικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, γελαστέον τὰ πάντα, ἐπειδὴ οὐδὲ ὁ ἵππος χρεμετιστικὸς ὦν χρεμετίζει τὰ πάντα· ὡς δὲ ζῶα λογικὰ σφᾶς αὐτοὺς ἀρμοστέον εὐκράτως, τὸ αὐστηρὸν τῆς σπουδῆς ἡμῶν καὶ τὸ ὑπέρ2.5.46.3 τονον χαλῶντας ἐμμελῶς, οὐκ ἐκλύοντας ἐκμελῶς. Ἡ μὲν γὰρ καθ' ἀρμονίαν τοῦ προσώπου, καθάπερ ὄργάνου, κόσμιος ἄνεσις μειδίαμα κέκληται–διάχυσις οὕτως ἀνακλᾶται κατὰ πρόσωπον–, σωφρονούντων ὁ γέλως· ἢ δὲ ἐκμελῆς τοῦ προσώπου ἔκλυσις, εἰ μὲν ἐπὶ γυναικῶν γίνοιτο, κιχλισμὸς προσαγορεύεται, γέλως δὲ ἐστὶ πορνικός, εἰ δὲ ἐπὶ ἀνδρῶν, καγχασμὸς, γέλως ἐστὶν οὗτος 2.5.46.4 μνηστηριώδης κάξυβρίζων· Μωρὸς δὲ ἐν γέλωτι ἀνυψοῖ φωνὴν αὐτοῦ, φησὶν ἢ γραφή, ἀνὴρ δὲ πανοῦργος μόγις ἡσυχῇ μειδιάσει. Φρόνιμον λέγει τὸν πανοῦργον νῦν, τὸν ἐναντίως τῷ μωρῷ διακείμενον. 2.5.47.1 Ἄλλ' οὐδ' ἔμπαλιν εἶναι δεῖ σκυθρωπὸν, ἀλλὰ σύννουν· ἀποδέχομαι γὰρ εὖ μάλα ἐκεῖνον προσώποις μειδιώντα ὃς ἐφαίνετο μειδίων βλοσυροῖσι προσώπασιν τὸν τοῖς βλοσυροῖς· ἦττον γὰρ ἂν καταγελάστος ὁ γέλως αὐτῷ 2.5.47.2 εἴη. Χρῆ δὲ καὶ τὸ μειδίαμα παιδαγωγεῖσθαι, καὶ εἰ μὲν ἐπ' αἰσχροῖς 2.5.47.2 εἴη, ἐρυθριῶντας μᾶλλον ἢ μειδιώντας φαίνεσθαι, μὴ συνήδεσθαι διὰ συμπάθειαν δοκῶμεν, εἰ δὲ ἐπὶ λυπηροῖς, κατηφεστέρους ἀρμόζει βλέπεσθαι ἢ ἐφήδεσθαι δοκεῖν· τὸ μὲν γὰρ

άνθρωπίνου λογισμοῦ 2.5.47.3 τεκμήριον, τὸ δὲ ὠμότητος ὑπόληψιν ἐνδείκνυται. Οὔτε γὰρ αἰεὶ γελαστέον-ἄμετρον γάρ-οὔτε πρεσβυτέρων ἢ τινων ἐτέρων ἐντροπῆς ἀξίων παρόντων, εἰ μὴ ἄρα τι αὐτοῖς εἰς τὸ διαχέαι ἡμᾶς χαριεντίσαιντο, οὔτε μὴν πρὸς τοὺς τυχόντας γελαστέον οὐδ' ἐν παντὶ τόπῳ οὐδὲ μὴν πᾶσιν οὐδὲ ἐπὶ πᾶσιν. Μάλιστα γὰρ μειρακίοις καὶ γυναιξίν ὄλισθος εἰς διαβολὰς ὁ γέλως ἐστίν. 2.5.48.1 Τὸ δὲ καὶ φαίνεσθαι καταπληκτικὸν πόρρωθεν τῶν πειρώντων ἐστὶ φυγαδευτικόν· δυνατὴ γὰρ ἀποκρούσασθαι τῆς ἀσελγείας τὰς προσβολὰς καὶ ἐκ μόνης τῆς προσόψεως ἢ σεμνότης· πάντας δέ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοὺς ἀνοήτους ὁ οἶνος καὶ θ' ἀπαλὸν γελάσαι καὶ ὀρχήσασθαι ἀνώγει, 2.5.48.2 εἰς μαλακίαν ἐκτρέπων τὸ ἀνδρόγυνον ἦθος. Καὶ σκοπεῖν δεῖ πῶς ἐντεῦθεν ἢ παρρησία τὴν ἀκοσμίαν εἰς αἰσχρολογίαν αὔξει· καὶ τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον. 2.5.48.3 Μάλιστα γοῦν ἐν οἴνῳ καθορᾶσθαι τὰ ἦθη τῶν ὑπούλων συμβέβηκεν τῆς ὑποκρίσεως ἀπογυμνούμενα διὰ τὴν ἀνελεύθερον παρρησίαν τῆς παροιμίας, δι' ἣν κατακοιμίζεται μὲν ὁ λόγος ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ καρῆβαρῆσας τῇ μέθῃ, τὰ δὲ ἐκτράπελα ἐπεγείρεται πάθη καταδυναστεύοντα τῆς ἀσθενείας τοῦ λογισμοῦ.

2.6.t.1 Περί αἰσχρολογίας. Αἰσχρολογίας δὲ παντελῶς αὐτοῖς τε ἡμῖν ἀφεκτέον καὶ τοὺς χρωμένους αὐτῇ ἐπιστομιστέον καὶ ὄφει δριμυτέρα καὶ προσώπου ἀποστροφῇ καὶ τῷ ἀπομυκτηρισμῷ καλουμένῳ, πολλάκις δὲ καὶ λόγῳ τραχυτέρῳ. Τὰ γὰρ ἐξιόντα, φησὶν, ἐκ τοῦ στόματος κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, κοινὸν καὶ ἐθνικὸν καὶ ἀπαίδευτον καὶ ἀσελγῆ δείκνυσιν αὐτόν, οὐχὶ δὲ ἴδιον καὶ κόσμιον καὶ σώφρονα. 2.6.49.2 Πρὸς δὲ τὴν ἀκοὴν τῶν αἰσchrῶν καὶ τὴν θεάν τῶν ὁμοίως ἐχόντων ὁ θεῖος παιδαγωγὸς κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς παλαίουσι τῶν παιδίων, ὡς μὴ τὰ ὦτα θραύοιτο αὐτῶν, τοὺς σώφρονας περιτίθει λόγους καθάπερ ἀντωτίδας, ὡς μὴ δύνασθαι ἐξικνεῖσθαι εἰς θραῦσιν τῆς ψυχῆς τὸ κροῦμα τῆς πορνείας· τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς κατευθύνει ἐπὶ τὴν θεάν τῶν καλῶν, ἄμεινον εἶναι λέγων τοῖς ποσὶν ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς. 2.6.50.1 μοῖς ὄλισθαίνειν. Ταύτην ἀποκρούμενος τὴν αἰσχρολογίαν ὁ ἀπόστολος πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν φησὶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθός. Πάλιν τε αὖ· Καθὼς πρέπει ἀγίοις, μὴ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν αἰσchrότης καὶ μωρολογία ἢ εὐτραπελία, ἃ 2.6.50.2 οὐκ ἀνήκεν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. Εἰ δὲ ὁ μωρὸν εἰπὼν τὸν ἀδελφὸν ἔνοχος εἰς κρίσιν, τί περὶ τοῦ μωρολογοῦντος ἀποφανόμεθα; Ἦ καὶ περὶ τούτου γέγραπται· Ὅς ἂν λαλήσῃ λόγον ἀργόν, ἀποδώσει λόγον κυρίῳ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Αὐθὶς τε ἐκ τοῦ λόγου σου δικαιωθήσῃ φησὶν, καὶ ἐκ τοῦ λόγου σου καταδικασθήσῃ. 2.6.50.3 Τίνες οὖν αἱ ἀντωτίδες αἱ σωτήριοι; Καὶ τίνες αἱ τῶν ὄλισθηρῶν ὀφθαλμῶν παιδαγωγῆσεις; Αἱ μετὰ τῶν δικαίων συναναστροφῆι προλαμβάνουσαι καὶ προεμφράττουσαι τὰ ὦτα τοῖς ἀπάγειν τῆς ἀληθείας βουλομένοις. 2.6.50.4 Φθείρουσιν ἦθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, ἢ ποιητικὴ λέγει. Γενναϊότερον δὲ ὁ ἀπόστολος γίνεσθε φησὶν ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν κολλῶμενοι τῷ ἀγαθῷ· ὁ γὰρ μετὰ τῶν ἀγίων ἀναστρεφόμενος ἀγιασθήσεται. 2.6.51.1 Πάντη οὖν ἀφεκτέον τῶν αἰσchrῶν ἀκουσμάτων καὶ ῥημάτων καὶ θεαμάτων, πολὺ δὲ μᾶλλον ἔργων αἰσchrῶν καθαρευτέον, τοῦτο μὲν ἐν ἐπιδείξει καὶ παραγυμνώσει μερῶν τινων τοῦ σώματος, ὧν οὐ χρεῖ, τοῦτο δὲ ἐν ταῖς ἐπιθεωρήσει τῶν ἀπορρητοτέρων μερῶν· οὐδὲ γὰρ ἠνέσχετο τοῦ δικαίου τὴν γύμνωσιν αἰσchrὰν οὔσαν ἐπιδεῖν σώφρων υἱός, ἐσκέπασε δὲ ἢ σωφροσύνη, ὃ ἐγύμνωσεν ἢ μέθη, τὸ 2.6.51.2 περίοπτον τῆς ἀγνοίας παράπτωμα. Καθαρευτέον δὲ οὐδὲν ἦττον κἂν ταῖς προφοραῖς τῶν φωνῶν, αἷς ἄβατα εἶναι χρεῖ τὰ ὦτα τῶν ἐν Χριστῷ πεπιστευκότων. Ταύτη μοι δοκεῖ ὁ παιδαγωγὸς μηδὲ φθέγγασθαι τι τῶν τῆς ἀσχημοσύνης ἐφίεναι ἡμῖν, πόρρωθεν

διαβάλλων πρὸς τὴν ἀκολασίαν. Δεινὸς γὰρ αἰεὶ τὰς ρίζας τῶν ἀμαρτημάτων ἐκκόπτειν, τὸ οὐ μοιχεύσεις διὰ τοῦ οὐκ ἐπιθυμήσεις· καρπὸς 2.6.52.1 γὰρ τῆς ἐπιθυμίας ἡ μοιχεία τῆς ρίζης τῆς κακῆς. Ὁμοίως οὖν κἀνταῦθα ὁ παιδαγωγὸς τὴν ἀδεᾶ τῶν ὀνομάτων χρῆσιν διαβέβληκεν, τὴν ἀδεᾶ τῆς ἀκολασίας ἐπιμιξίαν ἐκκόπτων. Τὸ γὰρ ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἀτακτεῖν μελέτην ἐμποιεῖ τοῦ καὶ εἰς τὰ ἔργα ἀκοσμεῖν, τὸ δὲ περὶ 2.6.52.2 τὴν φωνὴν σωφρονεῖν ἀσκεῖν ἐστὶ λαγνείας καρτερεῖν. Διειλήφαμεν δὲ βαθυτέρω λόγῳ ὡς ἄρα οὔτε ἐν τοῖς ὀνόμασιν οὐδὲ μὴν ἐν τοῖς συνουσιαστικοῖς μορίοις καὶ τῇ κατὰ γάμον συμπλοκῇ, καθ' ὧν κεῖται τὰ ὀνόματα τὰ περὶ τὴν συνήθειαν οὐ τετριμμένα, ἢ τοῦ ὄντως αἰσχροῦ προσηγορία τάττεται· οὐδὲ γὰρ γόνυ καὶ κνήμη τὰ μέλη ταῦτα οὐδὲ μὴν τὰ ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματα καὶ ἢ δι' αὐτῶν ἐνέργεια αἰσχρὰ ἐστὶν μέλη δὲ καὶ τὰ αἰδοῖα τοῦ ἀνθρώπου, αἰδοῦς, οὐκ αἰσχύνης κατηξιωμένα· αἰσχρὸν δὲ ἢ παράνομος αὐτῶν ἐνέργεια, αἰσχρὸς καὶ ὀνειδὸς διὰ τοῦτο καὶ κολάσεως ἀξία· μόνον γὰρ τῷ ὄντι αἰσχρὸν ἢ κακία καὶ τὰ κατὰ ταύτην ἐνεργούμενα. 2.6.52.3 Τούτοις δὲ ἀναλόγως αἰσχρολογία εἰκότως ἂν καλοῖτο ἢ περὶ τῶν τῆς κακίας ἔργων λογοποιία· οἷον τὸ περὶ μοιχείας διαλέγεσθαι ἢ παιδεραστίας καὶ τὰ παραπλήσια. Ναὶ μὴν καὶ τὴν φλύαρον ἀδολε2.6.52.4 σχίαν κατασιγαστέον. Ἐκ γὰρ τοι πολυλογίας οὐκ ἐκφεύξῃ, φησὶν, ἀμαρτίαν· δίκην ἄρα ὑφέξει ἢ γλωσσαργία· ἔστι γὰρ σιωπῶν εὐρισκόμενος σοφός, καὶ ἔστι μισητὸς ἀπὸ πολλῆς λαλιᾶς. Ἦδη καὶ αὐτὸς αὐτῷ ὁ ἀδολέσχης προσκορῆς· πλεονάζων γὰρ λόγον βδελύττεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ.

2.7.t.1 Τίνα χρὴ παραφυλάττεσθαι τοὺς ἀστείως συμβιοῦντας. Ἀπέστω δέ, ἀπέστω ἡμῶν καὶ τὸ σκώπτειν ὕβρεως προκατάρχον, ἐξ ὧν ἔριδες καὶ μάχαι καὶ ἔχθραι διοιδαίνουσιν. Ὑβριν δὲ ἔφαμεν μέθης εἶναι διάκονον. Οὐκ ἐκ μόνων δὲ τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐκ λόγων ἄνθρωπος κρίνεται. Ἐν συμποσίῳ δέ, φησί, μὴ ἐλέγξης τὸν 2.7.53.2 πλησίον καὶ λόγον ὀνειδισμοῦ μὴ εἴπῃς αὐτῷ. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα παραγγέλλεται ἀγίοις συνεῖναι, σκώπτειν τὸν ἅγιον ἀμαρτία· ἐκ στόματος γὰρ ἀφρόνων, φησὶν ἢ γραφή, βακτηρία ὕβρεως, ἐπιβάθραν ὕβρεως βακτηρίαν λέγουσα, ἢ ἐπερείδεται 2.7.53.3 καὶ ἐπαναπαύεται ἢ ὕβρις. Ὅθεν ἄγαμαι τὸν ἀπόστολον κἀνταῦθα παραινοῦντα μὴδὲ τὰ εὐτράπελα μὴδὲ τὰ μὴ ἀνήκοντα προῖεσθαι ἡμᾶς ῥήματα. Εἰ γὰρ δι' ἀγάπην αἰ ἐπὶ τὰς ἐστίασεις συνελεύσεις, συμποσίου δὲ τὸ τέλος ἢ πρὸς τοὺς συνόντας φιλοφροσύνη, παρεπόμενα δὲ τῇ ἀγάπῃ ἢ βρῶσις καὶ ἢ πόσις, πῶς οὐ λογικῶς ἀνα2.7.53.4 στρεπτέον; οὐδὲ διὰ τὴν ἀγάπην ἀπορητέον. Εἰ γὰρ ὡς ἐπιτείνοντες τὴν πρὸς ἀλλήλους εὐνοίαν σύνιμεν, πῶς ἔχθρας διὰ τοῦ σκώπτειν σκαλεύομεν; Σιωπᾶν δὲ κρεῖττον ἢ ἀντιλέγειν ἀμαρτίαν ἀμαθία προσφερομένους. Μακάριος ὡς ἀληθῶς ἀνὴρ, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν ἐν στόματι αὐτοῦ καὶ οὐ κατενύγη ἐν λύπῃ ἀμαρτίας, ἦτοι μετανοήσας ἐφ' οἷς λαλήσας ἤμαρτεν ἢ ἐν τῷ μὴδὲνα λυπήσαι λαλήσας. 2.7.53.5 Καθόλου μὲν οὖν νέοι μὲν καὶ νεάνιδες ὡς ἐπίπαν τῶν τοιῶνδε ἀπεχέσθων εὐωχιῶν, ὡς μὴ σφάλλοιντο περὶ ἃ μὴ προσῆκεν· καὶ γὰρ ἀκούσματα ἀήθη καὶ θεάματα ἀπρεπῆ κυμαινομένης ἔτι ἐν αὐτοῖς τῆς πίστεως ἐκριπίζει τὴν διάνοιαν, συνεργεῖ δὲ αὐτοῖς τὸ ἄστατον τῆς ἡλικίας πρὸς τὸ εὐκατάφορον τῆς ἐπιθυμίας· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἄλλοις παραίτιοι γίνονται σφαλμάτων, τὸ ἐπικίνδυνον τῆς ὥρας ἐπιδεικνύμενοι. 2.7.54.1 Εὖ γὰρ τοι παραγγέλλειν ἢ σοφία φαίνεται· Μετὰ ὑπάνδρου γυναικὸς μὴ κάθου τὸ σύνολον καὶ μὴ συμμετακλιθῆς ἐπ' ἀγκῶνα μετ' αὐτῆς. Τοῦτ' ἔστι μὴ συνδείπνει πυκνότερον, μὴδὲ ἔσθιε μετ' αὐτῆς. Διὸ καὶ ἐπιφέρει· Μὴδὲ συμβολὰς ποίει μετ' αὐτῆς ἐν οἴνῳ, μὴ ποτε ἐκκλίνῃ ἢ καρδία σου ἐπ' αὐτήν, καὶ τῷ αἵματί σου ὀλισθήσῃ εἰς ἀπώλειαν· σφαλερὰ γὰρ ἢ πάροις ἐλευθερία

παρανοεῖν δυναμένη· ὕπανδρον δὲ ὠνόμασεν, ἐπεὶ μείζων ὁ κίνδυνος τῷ λῦσαι 2.7.54.2 τὴν δέσιν τῆς συμβιώσεως πειρωμένω. Εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τις περιτύχοι παριέναι κελεύουσα, αἱ μὲν κεκαλύφθων ἅπαν ἀμπεχόνῃ ἔκτοσθεν, ἔνδοθεν δὲ αἰδοῖ· ὅσαι δὲ μὴ ὕπανδροι, ἐσχάτη ταύταις διαβολὴ εἰς ἀνδρῶν παρεῖναι συμπόσιον καὶ ταῦτα οἰνωμένων. 2.7.54.3 Οἱ δὲ νέοι ἐπὶ τὴν κλισίαν τὰς ὄψεις πήξαντες ἀμετασάλευτοι τοῖς ἀγκῶσιν ἐρηρυσμένοι μόνοις παρέστων τοῖς ὠσίν· εἰ δὲ καὶ καθέζονται, μὴ ἐναλλάξ τῷ πόδε ἐχόντων μηδὲ μὴν θάτερον τοῖν μηροῖν θατέρω ἐπιφερόντων ἢ τὴν χεῖρα τῷ γενεῖω ὑπεριδόντων· ἀγεννὲς γὰρ μὴ φέρειν αὐτόν, καὶ τοῦτο κατηγορημα τοῦ νέου. 2.7.55.1 Συνεχὲς δὲ καὶ τὸ μετακινούμενον ἐναλλάττειν τὸ σχῆμα, κουφότητος σύμβολον. Σώφρονος δὲ εὐθέως ἐν πόσει καὶ ἐν βρώσει τὸ ἔλαττον αἰρεῖσθαι καὶ τὸ σχολαίτερον, οὐ τὸ προπετέστερον, κὰν τῷ κατάρχεσθαι κὰν τοῖς διαλείμμασι, καὶ τὸ προκαταλήγειν δὲ καὶ τὸ ἀπροσπαθέσ. 2.7.55.2 Φάγε, φησίν, ὡς ἄνθρωπος τὰ παρακείμενα, παῦσαι πρῶτος χάριν παιδείας, καὶ εἰ ἀνὰ μέσον πλειόνων ἐκάθισας, πρότερος αὐτῶν 2.7.55.3 μὴ ἐκτείνης χεῖρα. Οὐκ οὐκ προεκπηδητέον ὑπὸ λαιμαργίας ἀναπειθομένους ποτὲ οὐδὲ μὴν ἐπιγλιχομένους παρεκτείνειν μέχρι πολλοῦ χρή, τῇ ἐφυστερήσει τὴν ἀκράσιαν ὁμολογοῦντας, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ μεταξύ προσκειμένους φαίνεσθαι καθάπερ τὰ θηρία τῇ βορᾷ οὐδὲ μὴν πλείονος ὄψου προσφέρεσθαι· οὐ γὰρ ὀψοφάγος φύσει, ἀλλὰ σιτοφάγος ἄνθρωπος. 2.7.56.1 Προανίστασθαι δὲ τῶν πολλῶν καὶ τοῦ συμποσίου ὑπεξίεναι ἐπεικῶς ἀνδρὸς σώφρονος· Ἐν ὥρᾳ γὰρ, φησίν, ἀναστάσεως μὴ οὐράγει καὶ ἀπότρεχε εἰς οἶκόν σου. Ἔλεγον δὲ οἱ δώδεκα προσκαλεσάμενοι τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν· Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. Εἰ δὲ τοῦτο ἐφυλάξαντο, πολλῶ μᾶλλον γαστριμαργίαν ἔφευγον. 2.7.56.2 Οἱ δὲ αὐτοὶ οὗτοι ἀπόστολοι τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς ἐπιστέλλοντες ἔδοξεν ἔφασαν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιθέσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ 2.7.56.3 τῆς πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. Φυλάττεσθαι δὲ τὰς παροιτίας ὡσπερ καὶ τὸ κώνειον δεῖ· ἄμφω γὰρ ὑποσύρουσιν εἰς θάνατον. Χρὴ δὲ καὶ γελώτων εἶργεσθαι ἐξαισιῶν καὶ δακρῶν ὑπερμέτρων· πολλάκις γὰρ οἱ οἰνωμένοι καγχάσαντες ἐπὶ πλείστον, εἶτα μέντοι ὑπήχθησαν οὐκ οἶδ' ὅπως παροιτία τινὶ παραπειθόμενοι εἰς δάκρυα· ἀπάδει γὰρ τοῦ λόγου καὶ τὸ ἐχθηλύνεσθαι καὶ τὸ ἐξυβρίζειν. 2.7.57.1 Πρεσβῦται δὲ ὡς τέκνα ἀφορῶντες τοὺς νέους σπανιαίτατα μὲν, ἴσως δ' ἂν που καὶ παίζαιεν πρὸς αὐτούς, εἰς τοῦτο ἐπισκώπτοντες, ὃ παιδαγωγῆσει τὸ εὐσχημον αὐτῶν. Ἀμέλει πρὸς τὸν αἰσχυντηλὸν καὶ σιωπηλὸν ἔστι χαριεντίζασθαι ὧδέ πως· ὁ δὲ ἐμὸς υἱός, 2.7.57.2 ἐκεῖνον λέγω τὸν σιωπῶντα, οὐ παύεται λαλῶν. Ἐπιτείνει γὰρ τοῦ νέου τὴν αἰδῶ ἢ τοιαύτη ἐπίσκωψις ἐμφαίνουσα χαριέντως τὰ προσόντα αὐτῷ χρηστὰ διὰ τῆς τῶν φαύλων, ἃ μὴ πρόσεστιν αὐτῷ, διαβολῆς· ἐπίνοια γὰρ καὶ αὐτὴ διδασκαλικὴ διὰ τοῦ μὴ προσόντος κυροῦσα τὸ προσόν. Ἀμέλει τοιοῦτόν τι ἐπικρίνει ὁ 2.7.57.3 τὸν ὑδροπότην καὶ σώφρονα παροινεῖν καὶ μεθύειν λέγων. Εἰ δὲ καὶ εἶέν τινες οἱ φιλοσκώμμοι, σιωπητέον ἡμῖν καὶ παραπεμπτέον τοὺς λόγους τοὺς περιττοὺς, ὡσπερ τὰς κύλικας τὰς πεπληρωμένας· ἐπισφαλῆς γὰρ ἢ τοιαύτη παιδιά· στόμα δὲ προπετοῦς ἐγγίζει συντριβῆ· οὐ παραδέξῃ δὲ ἀκοὴν ματαίαν οὐδὲ συγκαταθήσῃ μετὰ τοῦ ἀδίκου γενέσθαι μάρτυς ἄδικος οὔτε εἰς διαβολὰς οὔτε εἰς βλασφημίας, ἀλλ' οὐδ' εἰς κακοηθείας. 2.7.58.1 Ἐγὼ δ' ἂν μοι δοκῶ καὶ μέτρον ἐπιθεῖναι φωνῆς τοῖς σώφροσιν, οἷς γε ἐφεῖται λαλεῖν, τὸν ἀντιδιαλεγόμενον. Σιγὴ μὲν γὰρ ἀρετὴ γυναικῶν ἐστίν, ἀκίνδυνον δὲ τῶν νέων γέρας,

λόγος δὲ ἀγαθὸν 2.7.58.2 ἡλικίας δεδοκιμασμένης. Λάλησον, πρεσβύτερε, ἐν συμποσίῳ· πρέπει γάρ σοι· ἀλλ' ἀπαραποδίστως λάλησον καὶ ἐν ἀκριβείᾳ ἐπιστήμης. Νεανίσκε, καὶ σοὶ ἐπιτρέπει ἡ σοφία, λάλησον, εἰ χρεῖα σου, μόλις δις ἐπερωτηθεὶς κεφαλαίωσον λόγον ἐν ὀλίγοις. 2.7.58.3 Ἄμφω δὲ οἱ διαλεγόμενοι τὸ φθέγμα τὸ σφῶν τῇ συμμετρίας παραμετρούντων· τὸ τε γὰρ γεγωνὸς τῆς προφορᾶς μανιωδέστατον, τὸ τε ἀνήκουστον πρὸς τοὺς πέλας φθέγγεσθαι ἀναισθήτου· οὐ γὰρ ἀκούσονται. Καὶ τὸ μὲν ἀγεννεΐας, τὸ δὲ αὐθαδεΐας τεκμήριον. Ἀπέστω δὲ καὶ ἡ φιλονεικία κενῆς νίκης ἔνεκεν λόγων, ἐπεὶ τέλος ἡμῖν ἡ ἀταραξία, καὶ τοῦτο ἄρα ἐστὶν τὸ εἰρήνη σοι· πρὶν τε ἀκουσαί σε μὴ ἀποκρίνου ῥῆμα. 2.7.59.1 Ἀλλὰ καὶ τὸ τεθρυμμένον τῆς φωνῆς θηλυδρίου, σῶφρονος δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ φωνῇ μεμετρημένον, μεγέθους τε ἅμα καὶ μήκους καὶ τάχους καὶ πλήθους εἴργοντος τὸ φθέγμα τὸ αὐτοῦ. Οὔτε γὰρ μακρολογητέον ποτὲ οὔτε πολυλογητέον οὔτε ἀδολεσχητέον, ἀλλ' 2.7.59.2 οὐδὲ τροχαλῶς καὶ συνδιωκομένως ὀμιλητέον. Καὶ γὰρ αὐτῇ τῇ φωνῇ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, δικαιοσύνης μεταδοτέον τοὺς τε ἀκαιροβόας καὶ τοὺς κεκράκτας ἐπιστομιστέον. Ταύτη γὰρ αὖ τὸν Θεροσίτην πληγαῖς ἠκίσατο ὁ σῶφρων Ὀδυσσεύς, ὅτι μόνος ἀμετροεπῆς ἐκολῶα, ὅς ῥ' ἔπεα φρεσὶν ἦσιν ἄκοσμά τε πολλὰ τε ἦδει, μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον. 2.7.59.3 Φοβερός ἐν πόλει αὐτοῦ ἀνὴρ γλωσσώδης. Τῶν γοῦν φλυάρων καθάπερ τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων, τὰ μὲν ἄλλα ὑπὸ τῆς κακίας 2.7.59.4 κατατέτριπται, μόνη δὲ ἡ γλῶττα περιλείπεται εἰς βλάβην. Ταύτη τοι βιωφελέστατα ἡ σοφία παραινεῖ μὴ ἀδολεσχεῖν ἐν πλήθει πρεσβυτέρων, ἄνωθεν δὲ ἡμῶν τὴν φλυαρίαν ἐκκόπτουσα, θεόθεν ἄρχουσα, μετριάζειν νομοθετοῦσα ὧδέ πως· Μὴ δευτερώσης λόγον, ἐν προσευχῇ σου. 2.7.60.1 Ποππυσμοὶ δὲ καὶ συριγμοὶ καὶ οἱ διὰ τῶν δακτύλων ψόφοι τῶν οἰκετῶν οἱ προκλητικοί, ἄλογοι σημασίαι οὔσαι, λογικοῖς ἀνθρώποις ἐκκλιτέοι· παραιοτέον δὲ καὶ τὸ συνεχὲς ἀποπτύειν καὶ τὸ χρέμπεσθαι βιαιότερον. Μὴδὲ ἀπομύττεσθαι παρὰ πότον· στοχαστέον γὰρ ἀμῆ γέ πη τῶν συνευχωμένων, μὴ ἀποστέρξωσιν ἀπὸ ναυτίας τὴν τοιάνδε ἀκοσμίαν, ἢ κατήγορός ἐστιν ἀκρασίας· οὐ γὰρ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς βουσίην καὶ τοῖς ὄνοις ἡ φάτνη ἅμα καὶ ὁ κοπρῶν· καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ ἀπομύττονται καὶ πτύουσιν ἅμα 2.7.60.2 ἐν τῷ αὐτῷ καὶ δειπνοῦσι. Παρμὸς δὲ εἴ τῳ ἐπιγένοιτο, ὡσπερ ἀμέλει καὶ ἡ ἐρυγή, οὐκ ἐξηχεῖν δεήσει τοὺς πλησίον τῷ ψόφῳ τῆς αὐτῶν καταμαρτυροῦντας ἀπαιδευσίας, ἀλλ' ἢ μὲν παραπεμπτέα, ἡ ἐρυγή, ἡ συχῆ σὺν τῷ ἐκπνεομένῳ ἀέρι σχηματιζομένῳ κοσμίως τῷ στόματι, οὐχὶ δὲ τραγικῶν δίκην προσωπεῖων διελκομένῳ καὶ 2.7.60.3 κεχηνότι. Παρμῶν δὲ τὸ ταρακτικὸν ἀφαιρετέον ἀπολαβομένοις πράως τὰς ἀναπνοάς· ταύτη γὰρ εὐσχημονέστατα τὴν ἀθρόαν τοῦ πνεύματος ἀπειλήν ἐναποσβεστέον οἰκονομοῦντα τὴν διέξοδον, ὡς καὶ λαθεῖν πειρᾶσθαι, ἦν τι καὶ συνεξάξῃ ἐκβιαζόμενος ὁ ἀὴρ περίττωμα. Ἀγερωχίας δὲ καὶ ἀταξίας σύμβολον τὸ προσθεῖναι 2.7.60.4 τοῖς ἦχοις ἐθέλειν, μὴ οὐχὶ ἀφαιρεῖν. Οἱ δὲ διαγλύφοντες τοὺς ὀδόντας αἰμάσσοντες τὰ οὖλα σφίσι τε αὐτοῖς εἰσὶν ἀηδεῖς καὶ τοῖς πλησίον ἀπεχθεῖς. Ναι μὴν καὶ τῶν ὠτων οἱ γαργαλισμοὶ καὶ τῶν παρμῶν οἱ ἐρεθισμοὶ ὑώδεις εἰσὶ κνησμοί, πορνείας ἀκολάστου μελετητικοί. 2.7.60.5 Καὶ τὰς ὑπ' ὄψιν δὲ ἀσχημοσύνας παραιοτέον καὶ τὰς αἰσχρολογίας αὐτῶν. Καθεστῶς δὲ καὶ τὸ βλέμμα ἔστω, καὶ ἡ τοῦ τραχήλου ἐπιστροφή καὶ ἡ κίνησις εὐσταθῆς καὶ ἡ τῶν χειρῶν κατὰ τὰς ὀμιλίας προφορά. Καθόλου γὰρ ὁ Χριστιανὸς ἡρεμίας καὶ ἡσυχίας καὶ γαλήνης καὶ εἰρήνης οἰκεῖός ἐστιν.

2.8.t.1 Εἰ μύροις καὶ στεφάνοις χρηστέον. Στεφάνων δὲ ἡμῖν καὶ μύρων χρῆσις οὐκ ἀναγκαία. Ἐξοκέλλει γὰρ εἰς ἡδονὰς καὶ ῥαθυμίας, μάλιστα γειτνιώσης τῆς νυκτός.

Οἶδ' ὅτι ἀλάβαστρον μύρου παρὰ τὸ δεῖπνον τὸ ἅγιον κομίσασα 2.8.61.2 ἡ γυνὴ τοὺς πόδας ἤλειφεν τοῦ κυρίου καὶ ἤσεν αὐτόν. Οἶδα δὲ καὶ χρυσῶ καὶ λίθῳ τιμίῳ τοὺς παλαιούς τῶν Ἑβραίων ἀναδουμένους βασιλεῖς. Ἄλλ' ἡ μὲν γυνὴ μηδέπω τοῦ λόγου μεταλαβοῦσα—ἔτι γὰρ ἦν ἀμαρτωλός—, ὅπερ ἠγεῖτο τὸ κάλλιστον εἶναι παρ' αὐτῇ, τὸ μύρον, τούτῳ τετίμηκε τὸν δεσπότην· ἀμέλει καὶ τῷ κόσμῳ τοῦ σώματος, ταῖς θριξὶ ταῖς ἑαυτῆς, ἀπειψᾶτο τὸ περιττὸν τοῦ μύρου, 2.8.61.3 ἐπισπένδουσα τῷ κυρίῳ μετανοίας δάκρυα. Διὰ τοῦτο ἀφέωνται αὐτῆς αἱ ἀμαρτίαι. Δύναται δὲ τοῦτο σύμβολον εἶναι τῆς διδασκαλίας τῆς κυριακῆς καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ· μύρῳ γὰρ εὐώδει ἀλειφόμενοι οἱ πόδες θεϊκὴν αἰνίττονται διδασκαλίαν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς μετ' εὐκλείας ὀδεύουσαν· ἐξῆλθεν γὰρ ὁ φθόγγος αὐτῶν ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ εἰ μὴ φορτικὸς εἶναι δοκῶ, οἱ πόδες οἱ τοῦ κυρίου οἱ μεμυρισμένοι ἀπόστολοι εἰσιν προφητεία τῆς εὐωδίας 2.8.62.1 τοῦ χρίσματος ἁγίου μεταλαβόντες πνεύματος. Οἱ γοῦν περινοστήσαντες τὴν οἰκουμένην ἀπόστολοι καὶ τὸ εὐαγγέλιον κηρύξαντες πόδες ἀλληγοροῦνται κυρίου, περὶ ὧν καὶ διὰ τοῦ ψαλμωδοῦ προθεσπίζει τὸ πνεῦμα· Προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν, οὗ ἔφθασαν οἱ πόδες αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι, 2.8.62.2 δι' ὧν κηρυσσόμενος ἐπὶ τὰ πέρατα ἦκεν τῆς γῆς. Δάκρυα δὲ ἡ μετάνοιά ἐστι, καὶ λελυμένοι τρίχες φιλοκοσμίας ἐκήρυσσον ἀπαλλαγὴν καὶ τὴν μετὰ τοῦ κηρύγματος διὰ τὸν κύριον θλίψιν ἐν ὑπομοναῖς, τῆς παλαιᾶς ἐκείνης διὰ τὴν πίστιν τὴν νέαν λελυμένης 2.8.62.3 κενοδοξίας. Ἄλλὰ καὶ πάθος ἐμφαίνει δεσποτικὸν μυστικῶς ταύτη νοοῦσι· τὸ ἔλαιον αὐτὸς ἐστὶν ὁ κύριος, ἀφ' οὗ τὸ ἔλεος τὸ ἐφ' ἡμᾶς· τὸ δὲ μύρον, δεδολωμένον ἔλαιον, ἐστὶν ὁ Ἰούδας ὁ προδότης, ὃς τοὺς πόδας ἐχρίσθη κύριος τῆς ἐν κόσμῳ ἀναστροφῆς ἀπαλλαττόμενος· μυρίζονται γὰρ οἱ νεκροί· δάκρυα δὲ ἐσμεν οἱ ἀμαρτωλοὶ μετανενοηκότες, οἱ εἰς αὐτὸν πεπιστευκότες, οἷς ἀφήκεν τὰς ἀμαρτίας, καὶ αἱ τρίχες αἱ λελυμένοι πενθοῦσα Ἱερουσαλήμ ἡ καταλελειμμένη, 2.8.62.4 δι' ἣν οἱ θρηνοὶ οἱ προφητικοί. Διδάξει δὲ ἡμᾶς αὐτὸς ὁ κύριος, ὅτι δεδολωμένος ὁ Ἰούδας ἐστίν, ὃς ἂν ἐμβάψηται μετ' ἐμοῦ λέγων εἰς τὸ τρύβλιον, οὗτός με παραδώσει. Ὁρᾷς τὸν συμπότην τὸν δόλιον; Καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Ἰούδας φιλήματι προὔδωκε τὸν διδάσκαλον· γέγονεν ὁ αὐτὸς ὑποκριτῆς καὶ φίλημα δεδολωμένον ἔχων, ἄλλον παλαιὸν μιμούμενος ὑποκριτὴν, καὶ τὸν λαὸν ἐλέγχων ἐκείνον. Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσι φιλοῦσί με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πορρωτέρω ἐστὶν ἀπ' ἐμοῦ. 2.8.63.1 Οὐκ ἀπεικὸς οὖν αὐτὸν καταμηνύειν ἔλαιον μὲν ὡς μαθητὴν ἠληθμένον, δολερὸν δὲ ὡς προδότην ἔλαιον πεφαρμαγμένον. Τοῦτο ἄρα ἦν ὁ προεφήτευσεν οἱ μυριζόμενοι πόδες, τὴν Ἰουδα προδοσίαν 2.8.63.2 εἰς πάθος ὀδεύοντος κυρίου. Καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ ἀπονίπτων τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν εἰς τὰς καλὰς πράξεις ἀποστέλλων αὐτούς, τὴν ὁδοιπορίαν αὐτῶν τὴν εἰς τὰς εὐεργεσίας τῶν ἐθνῶν ἠνίξατο εὐπρεπῆ καὶ καθαρὰν προπαρασκευάσας τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. Ὡς ἐσέ τε τούτοις τὸ μύρον καὶ τὸ ἐπὶ πάντα φθάνον τῆς εὐωδίας ἔργον πεφήμισται· καὶ γὰρ πεπλήρωκεν τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἡμᾶς μὲν εὐωδίας, Ἑβραίους δὲ ἀμαρτίας. Σαφέστατα τοῦτο ἀπέδειξεν 2.8.63.3 ὁ ἀπόστολος εἰπὼν· Τῷ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεῦντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ· ὅτι κυρίου εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις· οἷς μὲν γὰρ ὁσμὴ ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὁσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωὴν. 2.8.63.4 Βασιλεῖς δὲ οἱ Ἰουδαίων χρυσῶ καὶ λίθοις τιμίαις συνθέτῳ καὶ ποικίλῳ χρώμενοι στεφάνῳ, οἱ χριστοί, τὸν Χριστὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς συμβολικῶς ἐπιφερόμενοι λελήθεσαν κεφαλὴν κοσμούμενοι κυρίῳ. 2.8.63.5 Λίθος γέ τοι τίμιος ἢ μαργαρίτης ἢ σμάραγδος αὐτὸν αἰνίττεται τὸν λόγον, χρυσὸς δὲ αὐτὸς

πάλιν ὁ ἀδιάφθορος λόγος, ὁ τὸν ἰὸν τῆς φθορᾶς οὐκ ἐπιδεχόμενος. Χρυσὸν αὐτῷ γεννηθέντι βασιλείας σύμβολον προσεκόμεσαν οἱ μάγοι. Μένει δὲ ἀθάνατος ὁ στέφανος οὗτος κατ' εἰκόνα τοῦ κυρίου· οὐ γὰρ μαραίνεται ὡς ἄνθος. 2.8.64.1 Οἶδα καὶ τὰ Ἀριστίππου τοῦ Κυρηναίου. Ἀβροδίατος ἦν ὁ Ἀρίστιππος· σοφιστικὸν οὗτος ἐρωτᾷ τινα τοιοῦτον λόγον· ἵππος μύρω χριόμενος εἰς τὴν ἵππου ἀρετὴν οὐ βλάπτεται οὐδὲ κύων μυρισθεὶς εἰς τὴν κυνὸς ἀρετὴν· οὐδὲ ἄνθρωπος ἄρα, ἐπήγαγεν 2.8.64.2 καὶ συνήγαγεν. Ἄλλ' ἵππῳ μὲν καὶ κυνὶ οὐδὲ εἰς λόγος τοῦ μύρου, οἷς δὲ ἡ αἴσθησις λογικωτέρα, τούτοις ἡ ἀπόλαυσις ἐπιπογώτερα κορασιώδεις ὁδμὰς ἐπιφερομένοις. Τούτων δὲ τῶν μύρων ἄπειροι διαφοραί, βρένθιον καὶ μετάλλιον καὶ βασίλειον πλαγγόνιον τε 2.8.64.3 καὶ ψάγδας Αἰγύπτιος. Σιμωνίδης δὲ ἐν τοῖς ἰάμβοις οὐκ αἰδεῖται λέγων· κάλειφόμην μύροις καὶ θυμιάμασιν καὶ βακκάρη· καὶ γὰρ τις ἔμπορος παρῆν. 2.8.64.4 Ἐπιτηδεύουσι δὲ καὶ τὸ ἀπὸ κρίνων μύρον καὶ τὸ ἀπὸ τῆς κύπρου, καὶ ἡ νάρδος εὐδοκιμεῖ παρ' αὐτοῖς καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ρόδων ἄλειμμα καὶ τὰ ἄλλα, οἷς ἔτι χρῶνται γυναῖκες, ὑγρά τε καὶ ξηρά καὶ τὰ 2.8.64.5 ἐπίπαστα καὶ ὑποθυμιώμενα μύρα· ἐπινοεῖται γὰρ αὐτοῖς ὁσημέραι πρὸς τὸ ἄπληστον τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἀκόρεστον τῆς εὐωδίας· διὸ καὶ πολλῆς τινος ἀπειροκαλίας ἀποπνέουσιν. Αἱ δὲ καὶ τὰς ἐσθῆτας καὶ τὰς στρωμνὰς καὶ τοὺς οἴκους ὑποθυμιώσιν τε καὶ καταρραίνουσιν, μονονουχὶ δὲ καὶ τὰς ἀμίδας ὄζειν ἀναγκάζει τοῦ μύρου ἡ τρυφή. 2.8.65.1 Εὐ μοι δοκοῦσι σχετλιάσαντες τῇ περὶ τοῦτο σπουδῇ τοσοῦτο τοῖς μύροις ἀποδιακεῖσθαί τινες τὴν ἀνδρωνίτιν ἐκθηλύνουσιν, ὡς καὶ τοὺς τεχνίτας αὐτῶν, τοὺς μυρψοὺς, τῶν εὐνομουμένων ἀπελαύνειν πόλεων καὶ τῶν ἀνθεινῶν ἐρίων τοὺς βαφεῖς ἀπελαύνειν καὶ αὐτούς· οὐ γὰρ θέμις δολερὰ εἴματα καὶ χρίσματα εἰς τὴν ἀληθείας παρεῖσθαι 2.8.65.2 ἰέναι πόλιν. Χρῆ δὲ καὶ μάλα τοὺς μὲν ἄνδρας τοὺς παρ' ἡμῖν μὴ μύρων, ἀλλὰ καλοκαγαθίας ὄζειν, γυνὴ δὲ ἀποπνεῖτω Χριστοῦ, τοῦ ἀλείμματος τοῦ βασιλικοῦ, μὴ διαπασμάτων καὶ μύρων, αἰεὶ δὲ τῷ σωφροσύνης ἀμβροσίῳ χρίσματι συναλειφέσθω, ἀγίῳ τερ 2.8.65.3 πομένη μύρῳ τῷ πνεύματι. Τοῦτο σκευάζει Χριστὸς ἀνθρώποις γνωρίμοις, εὐωδίας ἄλειμμα, ἐκ τῶν οὐρανίων συντιθεὶς ἀρωμάτων τὸ μύρον. Τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος συναλείφεται τῷ μύρῳ, ὡς διὰ Δαβὶδ μεμῆνυται· Διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε ὁ θεός, ὁ θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· σμύρνα καὶ στακτὴ καὶ κασία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου. 2.8.66.1 Ἀλλὰ γὰρ μὴ λάθωμεν ὥσπερ οἱ γῦπες τὰ μύρα βδελυττόμενοι ἢ οἱ κάρθαιοι· τοὺς γὰρ ῥοδίνῳ χρισθέντας μύρῳ τελευτᾶν λέγουσιν, καὶ τούτων ἐγκριτέον ὀλίγα τινὰ τῶν μύρων ταῖς γυναιξίν, ὅσα μὴ καρῶσι τὸν ἄνδρα· αἱ γὰρ ὑπέρμετροι χρίσεις τῶν μύρων 2.8.66.2 κηδείας, οὐ συμβιώσεως ἀποπνέουσιν. Καίτοι καὶ τὸ ἔλαιον αὐτὸ ταῖς μελίτταις καὶ τοῖς ἐντόμοις ἐστὶ πολέμιον ζώοις, ἀνθρώπων δὲ τοὺς μὲν ὠνησεν, ἔστιν δὲ οὐς εἰς μάχην ἐξεκαλέσατο, καὶ τοὺς πρότερον φίλους ἀηλιμμένους τοῦτο ἐν τοῖς σταδίοις ἐκτρέπει εἰς τὸ τῆς ἀγωνίας πάμμαχον. Μαλθακὸν δὲ ἔλαιον τὸ μύρον ὃν οὐκ οἶεσθε 2.8.66.3 τὰ ἦθη τὰ γεννικὰ ἐκθηλύνειν δύνασθαι; μάλιστα. Ὡσπερ δὲ τὴν τρυφήν καὶ τῆς γεύσεως ἀποκεκλείκαμεν, οὕτως ἀμέλει καὶ τῶν ὄψεων καὶ τῶν ὀσφρήσεων τὴν ἡδυπάθειαν ἐξορίζομεν, μὴ λάθωμεν ἢ ἐφυγαδεύσαμεν ἀκολασίαν, κάθοδον αὐτῇ διδόντες εἰς ψυχὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων, οἰονεὶ διὰ θυρῶν ἀφρουρήτων. 2.8.67.1 Εἰ γοῦν τῆς εὐωδίας τὸ θυμιάμα τὸν μέγαν ἀρχιερέα, τὸν κύριον, ἀναφέρειν λέγοιεν τῷ θεῷ, μὴ θυσίαν ταύτην καὶ εὐωδίαν θυμιάματος νοούντων, ἀλλὰ γὰρ τὸ τῆς ἀγάπης δεκτὸν ἀναφέρειν τὸν κύριον, τὴν πνευματικὴν εὐωδίαν, εἰς τὸ θυσιαστήριον παραδεχέσθω. 2.8.67.2 Αὐτάρκες μὲν οὖν τὸ ἔλαιον αὐτὸ λιπᾶναί τε τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἀνεῖναι τὸ νευρῶδες καὶ τινα τοῦ σώματος ὁσμὴν ἀναστεῖλαι βαρυτέραν, εἰ καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ ἐλαίου

δεοίμεθα· ἡ δὲ ἐπιτηδεύσεις τῆς εὐωδίας δέλεαρ ἔστι ῥαθυμίας, πόρρωθεν εἰς λίχνον ἐπιθυμίαν 2.8.67.3 ἐπισπωμένης. Πάντοθεν γὰρ ἀγώγιμος ὁ ἀκόλαστος καὶ ἀπὸ ἐδωδῆς καὶ ἀπὸ στρωμνῆς καὶ ἀπὸ συναναστροφῆς καὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ τῶν ὠτων καὶ ἐκ τῶν γνάθων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μυκτῆρων. Καθάπερ οἱ βόες τοῖς κρίκοις καὶ τοῖς σχοίνοις, οὕτω δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος θυμιάμασι καὶ μύροις καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν στεφάνων εὐωδίασι περιέλκεται. 2.8.68.1 Ἐπεὶ δὲ οὐδεμίαν χώραν ἀπονέμομεν ἡδονῇ πρὸς οὐδεμίαν συμπεπλεγμένη λυσιτελῆ τῷ βίῳ χρεῖαν, φέρε κἀνταῦθα διαστειλώμεθα, τὸ χρεῖῶδες αἰρούμενοι. Εἰσὶ γὰρ τινες εὐωδίαι οὐ κερωτικαὶ οὐδὲ ἐρωτικά, οὐκουν συμπλοκῆς καὶ τῆς ἀκολάστου ἑταιρείας ἀποπνεύουσαι, ὑγίειναι δὲ μετὰ σωφροσύνης καὶ τὸν μὲν ἐγκέφαλον ὑποτρέφουσαι, ὀπηνίκα ἂν καχεκτῆ, ῥωννύουσαι δὲ καὶ τὸν στόμαχον. 2.8.68.2 Πολλοῦ τοίνυν δεῖ τοῖς ἄνθεσιν ἐπιψύχειν αὐτόν, ὅποτε ἀλεαίνεσθαι ἐθέλει τὸ νευρῶδες· οὐ γὰρ κατὰ πάντα ἀποσκορακιστέον τὴν χρῆσιν αὐτῶν, ἀλλ' ὥσπερ φαρμάκῳ καὶ βοηθήματι χρηστέον τῷ μύρῳ πρὸς τε τὸ ἐπεγεῖραι τὴν ἀπαυδῶσαν δύναμιν καὶ πρὸς τοὺς κατάρρους καὶ πρὸς τὰς καταψύξεις δυσαρέστησιν τε, καθὰ καὶ ὁ κωμικός φησὶ πού· μύροις ὑπαλείφεται τὰς ῥίνας· ὑγείας μέρος μέγιστον ὀδμᾶς ἐγκεφάλῳ χρηστὰς ποιεῖν· 2.8.68.3 καὶ ἡ τῶν ποδῶν διὰ τοῦ λίπους τῶν ἀναθερμαινόντων ἢ ἐμψυχόντων μύρων ἀνάτριψις ὠφελείας ἔνεκεν ἐπιτηδεύεται, ὡς δὴ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῖς πεπληρωμένοις ὀλκὴν τινα καὶ ὑποχώρησιν 2.8.68.4 ἐπὶ τὰ μὴ κύρια τῶν μερῶν γίνεσθαι. Ἡδονὴ δέ, ἢ μὴ πρόσεστι τὸ χρεῖῶδες, ἢθους ἔστιν ἑταιρικοῦ διαβολῆ καὶ φάρμακον ἐρεθισμῶν. Διαφέρει δὲ ὅλως τὸ μυραλοιφεῖν τοῦ μύρῳ χρίεσθαι· τὸ μὲν γὰρ θηλυδριῶδες, τὸ δὲ χρίεσθαι τῷ μύρῳ καὶ λυσιτελεῖ ἔσθ' ὅτε. 2.8.69.1 Ἀρίστιππος γοῦν ὁ φιλόσοφος χρισάμενος μύρῳ κακοῦς κακῶς ἀπολωλέναι χρῆναι τοὺς κιναίδους ἔφασκεν τοῦ μύρου τὴν ὠφέλειαν 2.8.69.2 εἰς λοιδορίαν διαβεβληκότας. Τίμα δὲ ἰατρὸν πρὸς χρεῖαν αὐτοῦ, φησὶν ἢ γραφή· καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισεν ὁ ὕψιστος, παρὰ δὲ κυρίου ἔστιν ἴσας. Εἶτα ἐπάγει· καὶ μυρεψὸς ποιήσει μίγμα, ὡς εἰς ὠφέλειαν δηλονότι, οὐκ εἰς ἡδυπάθειαν δεδομένων τῶν μύρων. 2.8.69.3 Οὐ γὰρ περὶ τὸ ἐρεθιστικὸν τῶν μύρων σπουδαστέον οὐδαμῶς, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον ἐκλεκτέον, ὅπου γε καὶ τοῦ ἐλαίου τὴν γένεσιν 2.8.69.4 ἀνήκεν ὁ θεὸς ἀνθρώποις εἰς πόνων ἀρωγὴν. Αἱ δὲ ἀφραίνουσαι γυναῖκες βάπτουσαι μὲν τὰς πολιὰς, μυρίζουσαι δὲ τὰς τρίχας πολιώτεραι θάττον γίνονται διὰ τὰ ἀρώματα ξηραντικὰ ὄντα. Διὸ καὶ αὐχμηρότεροι φαίνονται οἱ μυριζόμενοι· ὁ δὲ αὐχμὸς πολιωτέρους ποιεῖ· εἴτε γὰρ αὐανσις τριχὸς ἢ πολιὰ εἴτε ἔνδεια θερμοῦ-, τῆς ξηρότητος τὴν οἰκείαν τῆς τριχὸς ἐκπινούσης τροφήν τὴν ὑγρὰν 2.8.69.5 καὶ πολιοῦς ἀποτελούσης. Πῶς ἂν εἰκότως ἔτι ἀγαπῶμεν τὰ μύρα, δι' ἃ αἱ πολιαί, οἱ φεύγοντες πολιὰς; Καθάπερ δὲ οἱ κύνες ῥινηλατοῦντες ἐκ τῆς ὀδμῆς ἀνιχνεύουσι τὰ θηρία, οὕτως ἐκ τῆς περιέργου τῶν μύρων εὐωδίας θηρῶσιν οἱ σῶφρονες τοὺς ἀσελγεῖς. 2.8.70.1 Τοιαύτη δὲ καὶ τῶν στεφάνων ἢ χρῆσις, κωμαστική καὶ πάροιος· ἄπερρε· μή μοι στέφανον ἀμφιθῆς κάρᾳ. Ἦρος μὲν γὰρ ὥρα λειμῶσιν ἐνδρόσοις καὶ μαλακοῖς, ποικίλοις χλοάζουσιν ἄνθεσιν, ἐνδαιτᾶσθαι καλόν, αὐτοφυεῖ καὶ εἰλικρινεῖ τι 2.8.70.2 εὐωδία καθάπερ τὰς μελίττας τρεφομένους· τὸ δὲ πλεκτὸν στέφανον ἐξ ἀκηράτου λειμῶνος κοσμήσαντας οἴκοι περιφέρειν οὐ σωφρόνων· οὐ γὰρ ἀρμόδιον ῥόδων κάλυξιν ἢ ἴοις ἢ κρίνοις ἢ ἄλλοις τισὶ τοιούτοις ἄνθεσι χαίτην πυκάζεσθαι κωμαστικήν, διανθιζομένους τὴν χλόην. Ἐμψύχει γὰρ χαίτην ἄλλως ὁ στέφανος περικείμενος καὶ δι' ὑγρότητά τε καὶ διὰ 2.8.70.3 ψυχρότητα. Ταύτη καὶ οἱ ἰατροὶ ψυχρὸν εἶναι φυσιολογοῦντες τὸν ἐγκέφαλον μύρῳ χρίεσθαι ἀξιοῦσι τὰ στήθη καὶ μυκτῆρας ἄκρους, ὡς δυνηθῆναι τὴν πυρώδη ἀναθυμίασιν ἡσυχῇ

διοδεύουσιν εὐρώστως ἀναθάλλειν τὴν ψυχρότητα. Πολλοῦ τοίνυν δεῖ τοῖς ἄνθεσιν ἐπιψύχειν αὐτόν, ὅποτε ἀλεαίνεσθαι ἐθέλει τὸ νευρῶδες. Ναὶ μὴν 2.8.70.4 καὶ τὸ τερπνὸν τῆς ἀνθήσεως οἱ καταστεφθέντες ἀπολλύουσιν. Οὔτε γὰρ ἀπολαύουσι τῆς ὄψεως οἱ ἀναδούμενοι τὸν στέφανον ὑπὲρ τὰς ὄψεις οὐδὲ μὴν τῆς εὐωδίας οἱ ἀπελαύνοντες ὑπὲρ τὰς ἀναπνοὰς τὰ ἄνθη· ἀναδιδούσης γὰρ ἄνω καὶ ἀναθυμιωμένης κατὰ φύσιν τῆς εὐωδίας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ἔρημος τῆς ἀπολαύσεως ἢ ἀναπνοῆς κατὰ 2.8.70.5 λείπεται, ἀφαρπαζομένης τῆς εὐωδίας. Ὡσπερ οὖν τὸ κάλλος, οὕτως καὶ τὸ ἄνθος τέρπει βλεπόμενον, καὶ χρῆ δι' ὄψεως ἀπολαύοντας τῶν καλῶν δοξάζειν τὸν δημιουργόν. Ἡ χρῆσις δὲ αὐτῶν ἐπιβλαβής, καὶ θᾶττον παρέρχεται μετανοία τιμωρομένη. Αὐτίκα δὴ μάλα καὶ διελέγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν· ἄμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἄνθος καὶ τὸ κάλλος. 2.8.71.1 Ἀλλὰ καὶ τοὺς θιγγάνοντας αὐτοῖν τὸ μὲν ἐνέψυξεν, τὸ δὲ ἐξέκαυσεν. Ἐνὶ δὲ λόγῳ ἢ παρὰ τὴν ὄψιν ἀπόλαυσις αὐτοῖν ὕβρις ἐστίν, οὐ τρυφή· τρυφᾶν δὲ ἡμῖν, ὡς ἐν παραδείσῳ, προσῆκεν σωφρόνως τῷ ὄντι παρεπομένοις τῇ γραφῇ. Στέφανον μὲν γυναικὸς τὸν ἄνδρα ὑποληπτέον, ἄνδρὸς δὲ τὸν γάμον, ἄνθη δὲ τοῦ γάμου τὰ τέκνα ἀμφοῖν, ἃ δὴ τῶν σαρκικῶν λειμώνων ὁ θεῖος δρέπεται γεωργός. 2.8.71.2 Στέφανος δὲ γερόντων τέκνα τέκνων, δόξα δὲ παισὶν οἱ πατέρες, φησὶν· ἡμῖν δὲ δόξα ὁ πατὴρ τῶν ὄλων, καὶ τῆς συμπάσης ἐκκλησίας στέφανος ὁ Χριστός. 2.8.71.3 Καθάπερ δὲ αἱ ρίζαι καὶ αἱ βοτάναι, οὕτως δὲ καὶ τὰ ἄνθη ἰδίας ἔχει ποιότητος καὶ τὰς μὲν ἐπωφελεῖς, τὰς δὲ ἐπιβλαβεῖς, ἔστι δὲ ἅς καὶ ἐπισφαλεῖς. Ὁ γοῦν κίττος ἐμψύχει, ἢ δὲ καρύα πνεῦμα ἀφήσιν καρωτικόν, ὡς ἐμφαίνει καὶ τοῦνομα ἐτυμολογούμενον. Νάρκισσος δὲ βαρῦδομόν ἐστίν ἄνθος, ἐλέγχει δὲ αὐτὸ ἢ προσηγορία νάρκαν 2.8.71.4 ἐμποιοῦν τοῖς νεύροις. Αἱ δὲ τῶν ῥόδων καὶ τῶν ἴων ἀποφοραὶ ἡσυχῇ οὔσαι ψυχραὶ συστέλλουσι καὶ ἐπιστύφουσι τὰς καρηβαρίας· ἡμῖν δὲ οὐχ ὅπως οὔτε συμμεθύειν, ἀλλ' οὐδὲ οἰνοῦσθαι ἐπιτέτραπται. Ναὶ μὴν ὁ κρόκος καὶ τῆς κύπρου τὸ ἄνθος εἰς ὕπνον 2.8.71.5 ἄλυπον ὑπάγετον. Πολλὰ δὲ αὐτῶν φύσει ψυχρὸν ὄντα τὸν ἐγκέφαλον ἀναθάλλει ταῖς ἀποφοραῖς λεπτύνοντα τῆς κεφαλῆς τὰ περιττεύματα. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ῥόδον ἐπωνόμασται, φασίν, ὅτι πάμπολυ τῆς ὀδωδῆς ἀφήσιν ῥεῦμα· διὸ καὶ θᾶττον μαραίνεται. 2.8.72.1 Ἀλλ' οὐδὲ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τῶν Ἑλλήνων ἢ χρῆσις πω τῶν στεφάνων ἦν. Οὔτε γὰρ οἱ μνήστορες οὔθ' οἱ ἀβροδίατοι κέχρηται Φαίακες αὐτοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἀγῶσι πρῶτον ἢ τῶν ἄθλων δόσις ἦν, δεύτερον δὲ ὁ περιαγεργμός, τρίτον ἢ φυλλοβολία, τελευταῖον ὁ στέφανος, ἐπίδοσιν λαβούσης εἰς τρυφήν τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰ Μηδικά. 2.8.72.2 Εἵργονται τοίνυν στεφάνων οἱ τῷ λόγῳ παιδαγωγούμενοι, οὐκ ἐπεὶ καταδεῖν δοκοῦσιν τὸν λόγον ἐν ἐγκεφάλῳ τοῦτον ἰδρυμένον, οὐδ' ὅτι κωμαστικῆς ἀγερωχίας σύμβολον ὁ στέφανος εἶη ἀλλὰ 2.8.72.3 γὰρ ὅτι τοῖς εἰδώλοις κατωνόμασται. Ὁ γοῦν Σοφοκλῆς τὸν νάρκισσον ἀρχαῖον μεγάλων θεῶν στεφάνωμα προσεῖπε, τῶν χθονίων λέγων· ῥόδῳ δὲ τὰς Μούσας Σαπφῶ καταστέφει· οὐ γὰρ ἴ ἀπ' ἀρχῆς ῥόδων τῶν ἐκ Πιερίας· 2.8.72.4 κρίνω δὲ ἤδεσθαι τὴν Ἥραν φασίν καὶ τὴν Ἄρτεμιν μυρρίνη. Εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα μὲν δι' ἄνθρωπον γέγονε τὰ ἄνθη, ταῦτα δὲ οἱ ἀνόητοι λαβόντες οὐκ εἰς τὴν ἰδίαν εὐχάριστον χρῆσιν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν δαιμονίων ἀχάριστον ὑπηρεσίαν κατεχρήσαντο, ἀφεκτέον αὐτῶν διὰ τὴν συνείδησιν. 2.8.73.1 Ἀοχλήτου δὲ ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμβολον· ταύτη καὶ τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν, ὧς λόγῳ καὶ τὰ εἶδωλα, ἔργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς. Οἱ μὲν γὰρ βακχεύοντες οὐδὲ ἄνευ στεφάνων ὀργιάζουσιν· ἐπὶ δὲ ἀμφιθῶνται τὰ ἄνθη, πρὸς τὴν 2.8.73.2 τελετὴν ὑπερκάονται. Οὐ δὲ κοινωνητέον οὐδ' ὀπωστιοῦν δαίμοσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ τὴν ζῶσαν δίκην εἰδώλων τῶν

νεκρῶν καταστεπτέον. Ὁ γὰρ καλὸς τοῦ ἀμαράντου στέφανος ἀπόκειται τῷ καλῶς πεπολιτευμένῳ· τὸ ἄνθος τοῦτο γῆ βαστάζειν οὐ κεχώρηκεν· μόνον δὲ αὐτὸ καρποφορεῖν ἐπίσταται οὐρανός. 2.8.73.3 Πρὸς δὲ καὶ ἀλόγιστον ἀκηκοότας ἡμᾶς τὸν κύριον ἀκάνθαις ἐστεμμένον αὐτούς ἐντρυφῶντας τῷ σεμνῷ τοῦ κυρίου πάθει ἀναδεισθαι τοῖς ἄνθεσιν. Ὁ μὲν γὰρ τοῦ κυρίου στέφανος ἡμᾶς ἠνίττετο προφητικῶς τοὺς ποτε ἀκάρπους, τοὺς περικειμένους αὐτῷ διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἧς ἐστὶν κεφαλή· ἀλλὰ καὶ τῆς πίστεως ἐστὶν τύπος, ζωῆς μὲν διὰ τὴν οὐσίαν τοῦ ξύλου, εὐφροσύνης δὲ διὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ στεφάνου, κινδύνου δὲ διὰ τὴν ἄκανθαν· οὐδὲ γὰρ 2.8.73.4 ἀναιμωτεῖ προσιέναι τῷ λόγῳ ἕξεσιν. Ὁ δὲ πλεκτὸς μαραίνεται στέφανος οὗτος καὶ τὸ πλέγμα τῆς σκολιότητος ἀναλύεται καὶ τὸ ἄνθος ξηραίνεται· μαραίνεται γὰρ ἡ δόξα τῶν τῷ κυρίῳ μὴ 2.8.73.5 πεπιστευκότων. Ἰησοῦν δὲ ἐστεφάνωσαν ὑψωμένον τῆς αὐτῶν καταμαρτυροῦντες ἀμαθίας· τοῦτ' αὐτὸ γὰρ οἱ σκληροκάριοι προφητεῖαν οὔσαν σεσοφισμένην οὐ νοοῦσιν, ἦν αὐτοὶ ὕβριν καλοῦσιν κυρίου. 2.8.73.6 Οὐκ ἔγνω τὸν κύριον ὁ λαὸς ὁ πεπλανημένος, οὐ περιτέμνηται τὸν λογισμόν, οὐ πεφώτισται τὸν σκοτισμόν, οὐκ εἶδεν τὸν θεόν, τὸν κύριον ἠρνήσατο, ἀπολώλεκεν τὸ εἶναι Ἰσραήλ, ἐδίωξεν τὸν θεόν, καθυβρίζειν ἤλπισε τὸν λόγον, καὶ ὄν ἐσταύρωσεν ὡς κακοῦργον, ἀνέστεψεν ὡς βασιλέα. 2.8.74.1 Διὰ τοῦτό τοι εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν ἄνθρωπον, τὸν φιλάνθρωπον θεὸν ἐπιγνώσκοντα κύριον καὶ δίκαιον· ὅτι αὐτοὶ παρεπίκραναν ἐπιδείξασθαι τὸν κύριον, τοῦτο αὐτῷ ὑψουμένῳ μεμαρτυρήκασιν, τὸ διάδημα τῆς δικαιοσύνης τῷ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα ἐπηρμένῳ περιάψαντες 2.8.74.2 διὰ τῆς ἀειθαλοῦς ἀκάνθης. Τὸ διάδημα τοῦτο τοῖς ἐπιβουλεύουσι πολέμιον ἐκώλυσε αὐτούς, τοῖς συνεκκλησιάζουσιν φίλον ἐθρίγκωσεν αὐτούς· ὁ στέφανος οὗτος ἄνθος ἐστὶ τῶν πεπιστευκότων εἰς τὸν 2.8.74.3 δεδοξασμένον, αἰμάσσει δὲ καὶ κολάζει τοὺς ἠπιστηκότας. Ναὶ μὴν καὶ σύμβολόν ἐστὶ δεσποτικοῦ κατορθώματος, βαστάσαντος αὐτοῦ τῆ κεφαλῇ καὶ τῷ ἡγεμονικῷ τοῦ σώματος πάντα ἡμῶν τὰ πονηρά, δι' ὧν ἐκεντούμεθα· αὐτὸς γὰρ τῷ ἰδίῳ πάθει ῥυσάμενος ἡμᾶς ἀπὸ σκανδάλων καὶ ἀμαρτιῶν καὶ τῶν τοιούτων ἀκανθῶν καὶ τὸν διάβολον καταργήσας εἰκότως ἐπευχόμενος εἶρηκεν· Ποῦ σου, θάνατε, τὸ 2.8.74.4 κέντρον; καὶ ἡμεῖς μὲν ἐξ ἀκανθῶν τρυγῶμεν σταφυλὴν καὶ σῦκα ἀπὸ βάτων· οἱ δὲ εἰς τραύματα καταξάινονται, ἐφ' οὓς ἐξεπέτασε τὰς χεῖρας ἐπὶ λαὸν ἀπειθῆ καὶ ἄκαρπον. 2.8.75.1 Ἔχοιμ' ἄν σοι καὶ ἄλλο μυστικὸν ἐνταῦθα εἰπεῖν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ παγκρατῆς κύριος τῶν ὄλων, ὀπηνίκα νομοθετεῖν ἤρχετο τῷ λόγῳ, καὶ τῷ Μωσεῖ καταφανῆ ἐβούλετο γενέσθαι τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ὄψις αὐτῷ δείκνυται θεοειδῆς φωτὸς μεμορφωμένου ἐπὶ φλεγομένῳ 2.8.75.2 βάτῳ· τὸ δὲ ἀκανθῶδες φυτόν ἐστὶν, ὁ βάτος· ἐπειδὴ δὲ ἐπαύσατο τῆς νομοθεσίας καὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους ἐπιδημίας ὁ λόγος, ὁ κύριος μυστικῶς αὐθις ἀναστέφεται ἀκάνθη, ἐνθένδε ἀπὸν ἐκεῖσε ὅθεν κατήλθεν, ἀνακεφαλαιούμενος τὴν ἀρχὴν τῆς καθόδου τῆς παλαιᾶς, ὅπως ὁ διὰ βάτου τὸ πρῶτον ὀφθείη, ὁ λόγος, διὰ τῆς ἀκάνθης ὕστερον ἀναληφθεὶς μιᾶς ἔργον τὰ πάντα δείξει δυνάμει, εἰς ὧν ἐνὸς ὄντος τοῦ πατρὸς, ἀρχὴ καὶ τέλος αἰῶνος. 2.8.76.1 Ἄλλ' ἐξέβην γὰρ τοῦ παιδαγωγικοῦ τύπου τὸ διδασκαλικὸν εἶδος παρεισάγων, αὐθις οὖν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπάνειμι. Ὡς μὲν οὖν ἐν φαρμάκου μοῖρα ἰάσεως ἔνεκα, ἔσθ' ὅπῃ δὲ καὶ διαχύσεως σῶφρονος, οὐκ ἀποβλητέον τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθῶν τέρψιν καὶ τὴν 2.8.76.2 ἀπὸ τῶν μύρων τε καὶ θυμιαμάτων ὠφέλειαν, δεδηλώκαμεν. Εἰ δὲ καὶ λέγοιεν τινες, τίς οὖν ἔτι χάρις ἀνθῶν τοῖς μὴ χρωμένοις αὐτοῖς, ἴστων ὡς ἄρα καὶ τὰ μύρα ἐξ αὐτῶν σκευάζεται καὶ ἔστι πολυωφελῆ· σοῦσινον μὲν ἐκ κρίνων καὶ λειριῶν, ἔστι δὲ θερμαντικόν, ἀναστομωτικόν, ἐλκυστικόν, ὑγραντικόν, σηκτικόν, λεπτομερές,

χολῆς κινητικόν, μαλακτικόν· ναρκίσσινον δὲ τὸ ἐκ ναρκίσσου ἐπ' ἴσης ὀνίνησι τῶ σουσίω· μύρσινον δὲ τὸ ἐκ μύρτων καὶ μυρρίνης στυπτικόν, παρακατέχον τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀποφοράς· τὸ δὲ ἐκ 2.8.76.3 ῥόδων ἐμψυκτικόν. Καθόλου γὰρ καὶ ταῦτα εἰς τὴν ἡμετέραν εὐχρηστίαν δεδημιούργηται. Εἰσακούσατέ μου, φησί, καὶ ὡς ῥόδον πεφυτευμένον ἐπὶ ῥευμάτων ὑδάτων βλαστήσατε, ὡς λίβανος εὐωδιάσατε ὁσμὴν, καὶ εὐλογήσατε κύριον ἐπὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. 2.8.76.4 Καὶ πολὺς ἂν εἴη ὁ περὶ τούτων λόγος, εἰς τὰς ἀναγκαίας ὠφελείας λεγόντων ἡμῶν τὰ ἄνθη καὶ τὰ ἀρώματα, οὐκ εἰς τὰς ὕβρεις τῆς 2.8.76.5 τρυφῆς γεγονέναι. Εἰ δὲ καὶ ἄρα τι συγχωρητέον, ἀπόχρη τῆς ὀδμῆς ἀπολαύειν αὐτοῖς τῶν ἀνθῶν, μὴ καταστεφέτωσαν δέ· πολυωρεῖ γὰρ τὸν ἄνθρωπον ὁ πατήρ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ τέχνην τούτῳ παρέχει μόνω. Λέγει γοῦν ἡ γραφή· Ὑδωρ καὶ πῦρ καὶ σίδηρος καὶ γάλα, σεμίδαλις πυροῦ καὶ μέλι, αἷμα σταφυλῆς καὶ ἔλαιον καὶ ἱμάτιον, ταῦτα πάντα τοῖς εὐσεβέσιν εἰς ἀγαθὰ.

2.9.t.1 Πῶς τῶ ὕπνω προσενεκτέον. Ὅπως δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν ὕπνον ἴωμεν τῶν σωφροσύνης μεμνημένοι παραγγελμάτων, τοῦτο ἤδη λεκτέον. Μετὰ γὰρ τὴν εὐωχίαν εὐλογήσαντας τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ μεταδόσει τῶν ἀπολαύσεων καὶ τῇ διεκδρομῇ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν ὕπνον παρακλητέον τὸν λόγον, τὴν πολυτέλειαν τῶν ὑποστορνυμένων, τὰς χρυσοπάστους τάπιδας καὶ χρυσοποικίλους ψιλοτάπιδας ξυστίδας τε ἀλουργὰς καὶ τοὺς γαυνάκας τοὺς πολυτιμήτους τὰ τε ποιητικὰ ῥήγεα τὰ πορφυρᾶ χλαίνας τε ἐφύπερθεν οὔλας καὶ τὰς ὕπνου μαλακωτέρας εὐνάς 2.9.77.2 παραπεμπομένους. Πρὸς γὰρ τῶ ἐπιπόγῳ τῆς ἠδυπαθείας ἐπιβλαβῆς ἢ ἐν τοῖς χνοώδεσι τῶν πτίλων ἐγκοίμησις, καθάπερ εἰς ἀχανὲς καταπιπτόντων τῶν σωμάτων διὰ τὴν μαλακίαν τῶν στρωμάτων· Οὐδὲ γὰρ † συνέχει ἐπιστρεφομένοις τοῖς εὐναζομένοις ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν παρ' ἐκάτερα τοῦ σώματος ὀχθώδη τῆς εὐνῆς ἐπανάστασιν· οὐδὲ ἐπιτρέπει δὲ πέττεσθαι σιτία καὶ συγκαίει μᾶλλον, ὃ δὴ δια2.9.77.3 φθείρειν τὴν τροφήν. Αἰ δὲ ἐπικυλίσεις ταῖς ὀμαλαῖς εὐναῖς, οἷον ὕπνου γυμνάσιον ὑπάρχουσαι φυσικόν, συνεργοῦσι πρὸς τὴν κατάταξιν τῆς τροφῆς· οἱ δὲ ἐπικυλίεσθαι δυνάμενοι ὀμαλαῖς εὐναῖς, οἷον ὕπνου γυμνάσιον τοῦτο ἔχοντες φυσικόν, ῥᾶον κατατάττουσι τὰς τροφὰς καὶ σφᾶς ἐπιτηδειοτέρους πρὸς τὰς περιστάσεις παρασκευάζουσιν. Ἔτι γε μὴν οἱ ἀργυρόποδες σκίμποδες πολλῆς ἀλαζονείας εἰσὶν κατήγοροι, καὶ ὁ ἐν τοῖς κλινίδιοις ἐλέφας ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐαγὲς ἀγίοις ἀνθρώποις ἀναπαύσεως τέχνασμα βλακικόν. 2.9.78.1 Οὐ σπουδαστέον ἄρα περὶ αὐτά. Οὐ γὰρ ἀπείρηται τοῖς κεκτημένοις ἢ χρῆσις, ἀλλ' ἢ περὶ αὐτὰ ἐπιτηδευσίς κεκώλυται· οὐ γὰρ ἐν τούτοις τὸ εὐδαιμον. Πάλιν τε αὖ κενοδοξίας ἐστὶ κυνικῆς καθάπερ τὸν Διομήδη ἐπιτηδεύειν εὐδαιμον, ὑπὸ δ' ἔστρωται ῥινὸν βοδὸς ἀγραύλοιο, 2.9.78.2 πλὴν εἰ μὴ ἄρα ἢ περίστασις ἀναγκάζοι. Ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς τῆς νυμφιδίου κλίνης τὸ σκάζον λίθῳ ἐπανωρθοῦτο. Τοσαύτη τις εὐτέλεια καὶ αὐτουργία οὐ παρὰ τοῖς ἰδιώταις μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς 2.9.78.3 ἡγουμένοις τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων ἠσκεῖτο. Καὶ τί μοι τούτων λόγος; Ὁ Ἰακώβ ἐκάθευδεν χαμαὶ καὶ λίθος αὐτῷ προσκεφάλαιον ἦν· τότε καὶ τὴν ὄψιν τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἰδεῖν κατηξίεται. Ἡμῖν δὲ χρηστέον ἀκολούθως τῷ λόγῳ ἀφελεῖ τῇ εὐνῇ καὶ λιτῇ σύμμετρον ἐχούση τὸ παρηγοροῦν, εἰ θέρος εἴη, τὸ σκέπον, εἰ κρύος εἴη, τὸ 2.9.78.4 θάλπον. Ἡ κλίνη δὲ ἀπερίεργος ἔστω καὶ λείους ἐχέτω τοὺς πόδας· αἱ γὰρ περίεργοι τορνεύσεις τῶν ἐρηπιστικῶν ἔσθ' ὅτε γίνονται τρίβοι ζῶων, περὶ τὰς ἐντομὰς τῆς τέχνης περιελισσομένων αὐτῶν 2.9.78.5 καὶ μὴ ἀπολισθανόντων. Μάλιστα δὲ τῆς κοίτης τὸ μαλθακὸν συμμέτρως ἀρρενιστέον. Οὐ γὰρ ἔκλυσιν χρὴ τοῦ σώματος εἶναι παντελεῖ τὸν

ὑπνον, ἀλλὰ ἄνεσιν. Διὸ καὶ παραλαμβάνεσθαί φημι δεῖν αὐτὸν οὐκ ἐπὶ ῥαθυμίᾳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τῶν πράξεων ἀναπαύλῃ. 2.9.79.1 Ἐπεγερτικῶς οὖν ἀπονυστακτέον. Ἔστωσαν, γὰρ φησιν, ὑμῶν αἱ ὁσφύες περιεζωσμέναι καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι· καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἔλθόντος καὶ κρούσαντος ἀνοίξωσιν εὐθέως αὐτῷ. Μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἔλθων ὁ κύριος ἐγρηγορότας εὕρη. Οὐδὲν γὰρ ἀνδρὸς ὄφελος καθεύδοντος ὡσπερ οὐδὲ τεθνεώτος. 2.9.79.2 Διὸ πολλάκις καὶ τῆς νυκτὸς ἀνεγερτέον τῆς κοίτης καὶ τὸν θεὸν εὐλογητέον· μακάριοι γὰρ οἱ ἐγρηγορότες εἰς αὐτόν, σφᾶς αὐτοὺς 2.9.79.3 ἀπεικάζοντες ἀγγέλοις, οὓς ἐγρηγόρους καλοῦμεν. Καθεύδων δὲ ἄνθρωπος οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος· ὁ δὲ τὸ φῶς ἔχων ἐγρήγορεν, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸν οὐ καταλαμβάνει, οὐδὲ μὴν ὕπνος, ἐπεὶ μὴ σκότος. Ἐγρήγορεν ἄρα πρὸς τὸν θεὸν ὁ πεφωτισμένος, ὁ δὲ τοιοῦτος ζῆ· ὁ γὰρ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ 2.9.79.4 ἦν. Μακάριος ἄνθρωπος, φησὶν ἡ σοφία, ὃς εἰσακούσεται μου, καὶ ἄνθρωπος, ὃς τὰς ἐμὰς ὁδοὺς φυλάσσει, ἀγρυπνῶν ἐπ' ἐμαῖς θύραις καθ' ἡμέραν, τηρῶν σταθμοὺς ἐμῶν εἰσόδων. 2.9.80.1 Ἄρ' οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν, φησὶν ἡ γραφή, καὶ νήφωμεν. Οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν, καὶ οἱ μεθύοντες νυκτὸς μεθύσκονται, τουτέστιν ἐν τῷ τῆς ἀγνοίας σκότῳ, ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν. Πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτὸς ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας· οὐκ ἐσμέν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. 2.9.80.2 Ἄλλ' ὅς ἐστιν ἡμῖν τοῦ ζῆν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ φρονεῖν γνησίως μάλιστα κηδεμών, ἐγρήγορε χρόνον ὡς πλεῖστον, τὸ μὲν πρὸς ὑγείαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων ἐνταῦθα χρήσιμον· ἔστι δὲ οὐ πολὺ, καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. Μελέτη δὲ ἀσκήσεως αἰδίων ἐγρηγοροσιν ἐκ πόνων 2.9.80.3 γεννᾷ. Μὴ οὖν ἡμᾶς βαρείτων αἱ τροφαί, ἐπικουφιζόντων δέ, ἴν' ὅτι μάλιστα μὴ βλαπτώμεθα τῷ ὕπνῳ, καθάπερ τῶν νηχομένων οἱ ἐξητημένοι τὰ βάρη, ἔμπαλιν δὲ οἶον ἐξ ἀβύσσου κάτωθεν τὸ νηφάλιον ἡμᾶς ἀνακουφίσῃ εἰς τὰς ἐπιπολάς τῆς ἐγρηγόρσεως. Ἔοικεν γὰρ ἡ τοῦ ὕπνου καταφορὰ θανάτῳ, δι' ἀνοίαν εἰς ἀναισθησίαν ὑποφερομένη, τῶν βλεφάρων τῇ ἐπιμύσει τὸ φῶς ἀποτεμ. 2.9.80.4 νομένη. Τὸ οὖν φῶς τοῦτο οἱ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ υἱοὶ μὴ ἀποκλείσωμεν θύραζε, ἔνδον δὲ εἰς ἡμᾶς ἀποστρέψαντες, τοῦ κεκρυμμένου τὰς ὄψεις ἀνθρώπου φωτίσαντες τὴν τε ἀλήθειαν αὐτὴν ἐποπεύσαντες καὶ τῶν ταύτης ρευμάτων μεταλαμβάνοντες, τοὺς ἀληθεῖς τῶν ὀνειρῶν ἐναργῶς καὶ φρονίμως ἀποκαλυπτώμεθα. 2.9.81.1 Ἐρυγαὶ δὲ οἰνοβαρούντων καὶ τῶν ἀποσεσαγμένων ταῖς τροφαῖς οἱ ῥωχοὶ καὶ τὸ ῥέγγειν τοῖς στρώμασιν ἐνείλημένον γαστέρων τε στενοχωρουμένων βορβορυγμοὶ τὸ διορατικὸν τῆς ψυχῆς κατέ. 2.9.81.2 χωσαν ὄμμα φαντασιῶν μυρίων τῆς διανοίας ἐμπιπλαμένης. Αἰτία δὲ ἡ περιττὴ τροφή τὸ λογιστικὸν εἰς ἀναισθησίαν καθέλκουσα. Ὑπνος γὰρ δὴ πολὺς οὔτε τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ὠφέλειαν ἐπιφέρων οὐδ' αὐταῖς ταῖς περὶ τὴν ἀλήθειαν πράξεσι 2.9.81.3 πάντα ἀρμόττων ἐστίν, εἰ καὶ κατὰ φύσιν ἐστίν. Λῶτ δὲ ὁ δίκαιος–παραπέμπομαι γὰρ νῦν τῆς παλιγγενεσίου οἰκονομίας τὴν ἐξήγησιν–οὐκ ἂν ἐπὶ τὴν ἄθεσμον ἐκείνην προήχθη μῖζιν μὴ οὐχὶ 2.9.81.4 καταμεθυσθεὶς πρὸς τῶν θυγατέρων καὶ ὕπνῳ καρωθεῖς. Ἦν οὖν τὰ αἴτια τῆς πολλῆς εἰς ὕπνον περικόπτωμεν καταφορᾶς, νηφαλιώτερον κοιμηθησόμεθα· οὐ γὰρ χρὴ παννύχιον εὔδειν τοὺς ἔνοικον ἔχοντας τὸν λόγον τὸν ἐγρήγορον· ἐπεγερτέον δὲ νύκτωρ, μάλιστα 2.9.81.5 ὁπότε αἱ ἡμέραι φθίνουσιν· καὶ τῷ μὲν φιλολογητέον, τῷ δὲ τῆς αὐτοῦ τέχνης ἀπαρκτέον, γυναιξὶ δὲ ταλασίᾳ ἐφαπτέον, πᾶσι δὲ ὡς ἔπος εἰπεῖν διαμαχητέον ἡμῖν πρὸς τὸν ὕπνον ἡρέμα ἐκ προσαγωγῆς ἐθίζουσιν, ὡς πλείονα χρόνον τοῦ ζῆν διὰ τὴν ἐγρήγορσιν μεταλαμβάνειν–ὁ γὰρ ὕπνος ὡσπερ τελώνης τὸν ἡμισυν ἡμῖν τοῦ βίου συνδιαριεῖται

χρόνον-, πολλοῦ γε δεῖ μεθ' ἡμέραν ἐπιτρέπειν καθεύδειν τοῖς καὶ τῆς νυκτὸς τὸ πλεῖστον εἰς ἐγρήγορσιν ἀποτεμνομένοις. Ἄλλες δὲ καὶ νυσταγμοὶ καὶ διεκτάσεις καὶ χάσμαι δυσαρεστίαι ψυχῆς εἰσιν ἀβεβαίου. 2.9.82.1 Χρῆ δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσιν εἰδέναι, ὡς οὐ ψυχῆς τὸ δεόμενον ὕπνου ἐστὶν ἀεικίνητος γὰρ αὕτη, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἀναπαύλαις διαβασταζόμενον παρίεται, μὴ ἐνεργούσης ἔτι σωματικῶς τῆς 2.9.82.2 ψυχῆς, ἀλλὰ καθ' αὐτὴν ἐννοουμένης· ἢ καὶ τῶν ὀνείρων οἱ ἀληθεῖς ὀρθῶς λογιζομένῳ νηφούσης εἰσὶ ψυχῆς λογισμοὶ ἀπερισπάστου τὸ τηνικάδε οὔσης περὶ τὰς τοῦ σώματος συμπαθείας καὶ αὐτῆς αὐτῆ τὰ κράτιστα συμβουλευούσης· ψυχῆς δὲ ὄλεθρος τὸ ἀτρεμῆσαι 2.9.82.3 αὐτὴν· διόπερ αἰεὶ τὸν θεὸν ἐννοουμένη διὰ τῆς συνεχοῦς προσομιλήσεως ἐγκαταλέγουσα τῷ σῶματι τὴν ἐγρήγορσιν ἀγγελικῆ τὸν ἄνθρωπον ἐξισάζει χάριτι, τῆς ζωῆς τὸ αἰδίον ἐκ τῆς τοῦ ἐγρηγορέναι μελέτης προσλαμβάνουσα.

2.10.t.1 Τίνα διαληπτέον περὶ παιδοποιίας. Συνουσίας δὲ τὸν καιρὸν μόνοις τοῖς γεγαμηκόσιν ἀπολέλειπται σκοπεῖν, τοῖς δὲ γεγαμηκόσι σκοπὸς ἡ παιδοποιία, τέλος δὲ ἡ εὐτεκνία, καθάπερ καὶ τῷ γεωργῷ τῆς τῶν σπερμάτων καταβολῆς αἰτία μὲν ἡ τῆς τροφῆς προμήθεια, τέλος δὲ αὐτῷ τῆς γεωργίας ἡ τῶν 2.10.83.2 καρπῶν συγκομιδῆ. Μακρῷ δὲ ἀμείνων γεωργὸς ὁ ἔμψυχον σπεύρων ἄρουραν· ὁ μὲν γὰρ ἐπικαίρου τροφῆς ὀριγνόμενος, ὁ δὲ τῆς τοῦ παντὸς διαμονῆς προμηθούμενος γεωργεῖ, καὶ ὁ μὲν δι' ἑαυτὸν, ὁ δὲ διὰ τὸν θεὸν φυτουργεῖ. Πληθύνεσθε γὰρ εἴρηκεν, καὶ ὑπακουστέον· καὶ κατὰ τοῦτο εἰκὼν ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοῦ θεοῦ, καθὸ εἰς γένεσιν ἀνθρώπου ἄνθρωπος συνεργεῖ. 2.10.83.3 Οὐ πᾶσα οὖν γῆ εὐθertos εἰς σπερμάτων ὑποδοχήν, εἰ δὲ καὶ πᾶσα, ἀλλ' οὐχὶ τῷ αὐτῷ γεωργῷ· οὐδὲ μὴν εἰς πέτρας σπαρτέον οὐδὲ καθυβριστέον τὸ σπέρμα, ἀρχηγὸν γενέσεως οὐσίαν, συνεσπαρμένους ἔχουσαν τῆς φύσεως τοὺς λογισμοὺς· τοὺς δὲ κατὰ φύσιν λογισμοὺς ἀλόγως εἰς τοὺς παρὰ φύσιν καταισχύειν πόρους 2.10.83.4 ἄθεον κομιδῆ. Ὅρατε γοῦν ὁ πάνσοφος Μωσῆς ὅπως ποτὲ συμβολικῶς τὴν ἄκαρπον ἀποκρούεται σποράν, οὐκ ἔδεσαι λέγων τὸν λαγῶν οὐδὲ τὴν ὕαιναν. Οὐ βούλεται τῆς ποιότητος αὐτῶν μεταλαμβάνειν τὸν ἄνθρωπον οὐδὲ μὴν τῆς ἴσης ἀσελγείας 2.10.83.5 ἀπογεύσασθαι· κατακόρως γὰρ τοι περὶ τὰς μίξεις τὰ ζῶα ταῦτα ἐπτόγηται· καὶ τὸν μὲν λαγῶν κατ' ἔτος πλεονεκτεῖν φασι τὴν ἀφόδευσιν, ἰσαριθμοὺς οἷς βεβίωκεν ἔτεσιν ἴσχοντα τρύπας· ταύτη ἄρα τὴν κώλυσιν τῆς ἐδωδῆς τοῦ λαγῶν παιδεραστίας ἐμφαίνειν ἀποτροπήν· τὴν δὲ ὕαιναν ἐναλλάξ ἀμείβειν τὸ ἄρρεν εἰς τὸ θῆλυ παρ' ἔτος ἕκαστον, αἰνίττεσθαι δὲ μὴ χρῆν ἐπὶ μοιχείας ὀρμᾶν τὸν τῆς ὑαίνης ἀπεχόμενον. 2.10.84.1 Ἀλλὰ τὸ μὲν μὴ δεῖν ἐξομοιοῦσθαι τοῖσδε τοῖς ζώοις διὰ τῆς προκειμένης ἀπαγορεύσεως ὁμολογουμένως τὸν πάνσοφον Μωσέα αἰνίττεσθαι σύμφημι κάγω· οὐ μέντοι τῆδε τῆ ἐξηγήσει τῶν συμβολικῶς εἰρημένων συγκατατίθεμαι. Οὐ γὰρ ἂν ποτε βιασθεῖη φύσις εἰς μεταβολήν, τὸ δὲ ἄπαξ πεπλασμένον εἰς αὐτὴν οὐ θέμις ἀντιπλασθῆναι πάθει· τὸ γὰρ πάθος οὐ φύσις· παραχαράττειν 2.10.84.2 δέ, οὐ μετακοσμεῖν τὸ πάθος εἴωθε τὴν πλάσιν· εἰ γὰρ καὶ τῶν ὀρνέων πολλὰ μεταβάλλειν κατὰ τὰς ὥρας λέγεται καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν φωνήν-οἶον ὁ κόσσυφος ξανθὸς μὲν ἐκ μέλανος, παταγητικὸς δὲ ἐξ ὠδικοῦ γινόμενος· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀηδὼν καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν ὠδὴν συμεταβάλλει ταῖς τροπαῖς-, ἀλλ' οὐτι γὰρ τὴν φύσιν αὐτὴν ἀμείβουσιν, ὡς θῆλυ γίνεσθαι ἐκ τοῦ ἄρρενος κατὰ 2.10.84.3 μετασχηματισμόν· ἀλλ' ἡ μὲν τῶν πτερῶν νεοφυῖα νεαρᾶς ἐσθῆτος δίκην ἐξανθεῖ βαφήν τινα πτερῶν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον διαπνεῖ κατὰ τὴν χειμέριον ἀπειλήν, καθάπερ ἄνθος μαραιομένης τῆς χρῶας· 2.10.84.4 ἡ φωνὴ δὲ καὶ αὐτὴ τὸν ὅμοιον τρόπον τῷ κρύει πεπονημένη μαραίνεται· πυκνουμένης

γὰρ τῆς ἐπιφανείας ἐκ τοῦ περιέχοντος αἱ περὶ τὸν αὐχένα πιεζόμεναί τε καὶ πυκνούμεναι ἀρτηρίαί προσαναθλίβουσι τὸ πνεῦμα, στενοχωρούμενον δὲ ἄγαν τοῦτο πνιγόμενον 2.10.85.1 ἀποδίδωσι τὸν ἦχον. Αὐθις οὖν συνεξομοιούμενον τῷ περιέχοντι καὶ τῷ ἦρι συγχαλόμενον ἐλευθεροῦται μὲν τῆς στενοχωρίας τὸ πνεῦμα φερόμενον δι' εὐρυχώρων τῶν τέως μεμυκῶτων ἀρτηριῶν· οὐ μινυρίζει δὲ ἔτι τὸ μέλος τὸ μεμαραμμένον, ἀνθεῖ δὲ ἤδη λιγυρὸν καὶ χεῖται πλατύτερον τὸ φθέγμα αὐτῶν, καὶ ἥδη γίνεται τῆς φωνῆς τῶν ὀρνέων ἕαρ ἢ ὦδη. 2.10.85.2 Οὐκουν οὐδὲ τὴν ὑαίαν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιστευτέον ποτέ· οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄμφω, ἄρρενος καὶ θήλεος, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἔρμαφροδίτους τερατολογοῦντες καὶ τρίτην ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄρρενος ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες 2.10.85.3 φύσιν. Ἀπατῶνται δὲ εὖ μάλα τὸ φιλότεχνον τῆς παμμήτορος καὶ γενεσιουργοῦ φύσεως μὴ νοήσαντες· ἐπεὶ γὰρ ἔστι τοῦτο λαγνίστατον τὸ ζῶον ἢ ὑαίνα, ὑπὸ τὴν κέρκον πρὸ τοῦ πόρου τῆς περιττώσεως πέφυκεν αὐτῇ ἐξοχὴ τις σαρκικὴ παραπλησία τῷ σχήματι αἰδοῖω 2.10.85.4 θηλυκῷ· πόρον δὲ οὐδένα ἔχει τοῦτο τῆς σαρκὸς τὸ σχῆμα, εἷς τι χρειῶδες ἀπολήγοντα ἢ εἰς μήτραν ἢ εἰς ἀπευθυσμένον λέγω· μόνην δὲ ἄρα κοιλότητα ἔχει πολλήν, ἣ τὴν λαγνεῖαν ὑποδέχεται τὴν κενήν, ὅταν ἀποστραφῶσι περὶ τὴν ἀποκύησιν ἀσχολούμενοι τῆς 2.10.86.1 ἀποτέξεως οἱ πόροι. Τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο ἄρρενί τε καὶ θηλείᾳ προσπέφυκεν ὑαίνῃ διὰ τὸν ὑπερβάλλοντα πασχητισμόν· ἀλληλίζει γὰρ καὶ ὁ ἄρρην, ὅθεν καὶ σπανιαιτάτα θήλειαν ἔστιν ὑαίαν λαβεῖν· οὐ γὰρ συνεχεῖς αἱ κυήσεις τῷ ζῶῳ γίνονται τούτῳ πλεοναζούσης 2.10.86.2 ἐν αὐτοῖς ἀδεῶς τῆς παρὰ φύσιν σπορᾶς. Ταύτη μοι δοκεῖ καὶ ὁ Πλάτων ἐν Φαίδρω τὴν παιδεραστίαν ἀποκρουόμενος θηρίον αὐτὴν προσειπεῖν, ὅτι τὸν χαλινὸν ἐνδακόντες οἱ ταῖς ἡδοναῖς ἔκδοτοι λάγνοι τετραπόδων νόμῳ βαίνουσι καὶ παιδοσπορεῖν ἐπιχειροῦσιν· 2.10.86.3 τοὺς δὲ ἀθέους παρέδωκεν ὁ θεός, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος, εἰς πάθη ἀτιμίας· αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρρενες αὐτῶν ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρρενες ἐν ἄρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει, τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. 2.10.87.1 Καίτοι οὐδὲ τοῖς λαγνιστάτοις τῶν ζῶων συγκεχώρηκεν ἢ φύσις τὸν τῆς περιττώσεως πόρον ἐπιθοροῦν· τὸ μὲν γὰρ οὔρον εἰς κύστιν ἀποκρίνεται, ἢ δὲ ἐξυγρασμένη τροφή εἰς κοιλίαν, τὸ δάκρυον δὲ εἰς ὄμμα, αἷμα εἰς φλέβας, ῥύπος εἰς ὦτα, μύξαι ἐπὶ τὰς ῥίνας καταφέρονται· συνεχῆς δὲ ἢ ἔδρα τῷ πέρατι τοῦ ἀπευθυσμένου, δι' ἧς 2.10.87.2 ἀποπτύεται τὰ περιττώματα. Μόνον δὲ ἄρα ἐπὶ τῶν ὑαίνων ἢ ποικίλη φύσις ταῖς ὀχεταῖς ταῖς περιτταῖς μόριόν τι τοῦτο ἐπινενόηκεν περιττόν. Διὸ καὶ μέχρι τινὸς κοῖλόν ἐστιν εἰς διακονίαν κνηστιώντων μορίων, ἀποτυφλοῦται δὲ ἐντεῦθεν ἢ κοιλότης· οὐ γὰρ εἰς γένεσιν 2.10.87.3 δεδημιούργηται. Ἐντεῦθεν συμφανὲς ἡμῖν ὁμολογουμένως παραιτεῖσθαι δεῖν τὰς ἀρρενομιξίας καὶ τὰς ἀκάρπους σπορὰς καὶ τὰς κατόπιν εὐνάς καὶ τὰς ἀσυμφυεῖς ἀνδρογύνους κοινωνίας, ἐπομένους τῇ φύσει αὐτῇ ἀπαγορευοῦσιν διὰ τῆς τῶν μορίων κατασκευῆς, οὐκ εἰς παραδοχὴν σπέρματος, εἰς δὲ τὴν πρόεσιν αὐτοῦ τὸ ἄρρεν 2.10.87.4 ἀνδρωσάσῃ. Ὁ δὲ Ἱερεμίας ὀπηνίκα ἂν φῆ, τοῦτ' ἔστι δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, σπήλαιον ὑαίνης γέγονεν ὁ οἶκός μου, τὴν ἐκ τῶν νεκρῶν σωμάτων μυσσαττόμενος τροφήν ἀλληγορίᾳ σοφῆ τὴν εἰδωλολατρείαν διαβέβληκε· δεῖ γὰρ ὡς ἀληθῶς ἄγνον εἰδώλων τὸν τοῦ ζῶντος οἶκον εἶναι θεοῦ. 2.10.88.1 Πάλιν ὁ Μωσῆς καὶ τὸν λαγῶ ἐσθίειν ἀπαγορεύει· ὀχεύει πᾶσαν τὴν ὥραν ὁ λαγῶς, καὶ ἐπιβαίνει συγκαθεσθείσης τῆς θηλείας κατόπιν ἐπιών· ἔστι γὰρ ὀπισθοβατικόν· κυεῖ δὲ κατὰ μῆνα καὶ ἐπικυῖσκειται· ὀχεύεται δὲ καὶ τίκτει, τεκοῦσα δὲ

εὐθὺς ὀχεύεται ὑφ' οὗ ἂν τύχη λαγωῦ· οὐ γὰρ ἐνὶ ἀρκεῖται γάμῳ. Καὶ συλλαμβάνει 2.10.88.2 πάλιν ἔτι θηλαζομένη· ἔχει γὰρ τὴν ὑστέραν δικρόαν. Καὶ οὐχὶ τὸ κένωμα μόνον τῆς ὑστέρας ἱκανὸν αὐτῇ γίνεται συνουσίας ὀρητήριον· τὸ γὰρ κενὸν πᾶν ἐπιθυμεῖ πληρώσεως· συμβαίνει δέ, ὅταν κυῶσι, θάτερον μέρος τῆς ὑστέρας κατέχεσθαι τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργᾶν. Διὰ 2.10.88.3 τοῦτο ἐπικυήσεις γίνονται αὐτοῖς. Ἀπέχεσθαι τοίνυν σφοδρῶν τε ὀρέξεων καὶ ἐπαλλήλων συνουσιῶν καὶ τῆς πρὸς τὰς ἐγκύους ὀμιλίας καὶ ἀλληλοβασίας καὶ παιδοφθορίας καὶ μοιχείας καὶ λαγνείας ἢ τοῦ αἰνιγματος τοῦδε ἀπαγόρευσις παρήνεσεν. 2.10.89.1 Ταύτη τοι ἀναφανδόν, οὐ δι' αἰνιγμάτων ἔτι, ὁ αὐτὸς ἀπηγόρευσεν Μωυσῆς γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ παιδοφθορήσεις λέγων. Τὸ δὴ διάταγμα τοῦ λόγου παντὶ διατηρητέον σθένει, καὶ οὐδὲν οὐδαμῶς παρανομητέον, οὐδὲ ἀκυρωτέον τὰς 2.10.89.2 ἐντολάς· ἐπιθυμία γὰρ κακῆ ὄνομα ὕβρις, καὶ τὸν τῆς ἐπιθυμίας ἵππον ὕβριστήν ὁ Πλάτων προσεῖπεν, ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγενήθητέ μοι ἀναγνούς. Τὴν δὲ ἐπὶ τῇ ὕβρει δίκην γνωριοῦσιν ὑμῖν οἱ 2.10.89.3 εἰς τὰ Σόδομα παραγεγονότες ἄγγελοι. Οὗτοι τοὺς πειρᾶν ἐθελήσαντας σφᾶς ἐπαισχῦναι αὐτῇ πόλει κατέφλεξαν, δεῖγμα ἐναργὲς τοῦτο, λαγνείας ἐπικάρπιον τὸ πῦρ, ὑπογράφοντες· τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν συμπτώματα, ὡς καὶ πρόσθεν εἶπομεν, εἰς τὴν ἡμετέραν ἀναγεγράφεται νουθεσίαν, ὡς μὴ τοῖς αὐτοῖς ἐνσχεθῆναι, φυλάξασθαι δὲ μὴ περιπεσεῖν τοῖς ἴσοις. 2.10.90.1 Χρὴ δὲ υἱοὺς μὲν ἡγεῖσθαι τοὺς παῖδας, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας τὰς ἀλλοτρίας ὡς ἰδίας ἀφορᾶν θυγατέρας κρατεῖν τε ἡδονῶν γαστρός 2.10.90.2 τε ἔτι καὶ τῶν ὑπὸ γαστέρα δεσπόζειν ἀρχικώτατον. Εἰ γὰρ οὐδὲ τὸν δάκτυλον ὡς ἔτυχε σαλεύειν τῷ σοφῷ ὁ λόγος ἐπιτρέπει, ὡς ὁμολογοῦσιν οἱ Στωϊκοί, πῶς οὐχὶ πολὺ πλεόν τοῦ συνουσιαστικοῦ ἐπικρατητέον μορίου τοῖς σοφίαν διώκουσιν; ταύτη μοι δοκεῖ καὶ ὠνομάσθαι αἰδοῖον, ὅτι χρὴ παντὸς μᾶλλον τούτῳ τοῦ σώματος τῷ 2.10.90.3 μέρει χρῆσθαι μετὰ αἰδοῦς· ἢ γὰρ φύσις ὡσπερ καὶ ταῖς τροφαῖς, οὕτω δὲ καὶ τοῖς κατὰ νόμον γάμοις ὅσον οἰκεῖον καὶ χρήσιμον καὶ εὐπρεπὲς ἐπέτρεψεν ἡμῖν, ἐπέτρεψεν δὲ ὀρέγεσθαι παιδοποιίας. 2.10.90.4 Ὅσοι δὲ τὴν ὑπερβολὴν διώκουσι, πταίουσι περὶ τὸ κατὰ φύσιν, σφᾶς αὐτοὺς βλάπτοντες κατὰ τὰς παρανόμους συνουσίας. Ἔχε γὰρ ὀρθῶς παντὸς μᾶλλον μὴ ποτε κοινωνεῖν καθάπερ θηλειῶν πρὸς μῆξιν ἀφροδισίων τοῖς νέοις. Διὸ καὶ μὴ εἰς πέτρας τε καὶ λίθους σπεῖρειν, φησὶν ὁ ἐκ Μωυσέως φιλόσοφος, ὅτι μήποτε φύσιν τὴν αὐτοῦ ριζωθὲν λήψεται γόνιμον. 2.10.91.1 Πάνυ γοῦν ἐμφανέστατα διὰ Μωυσέως ὁ λόγος παρήγγειλεν. Καὶ μετὰ ἄρρενος οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν, βδέλυγμα γάρ ἐστι. Πρὸς δὲ καὶ ἀρούρας θηλείας ἀπέχεσθαι πάσης, ὅτι μὴ τῆς ἰδίας, ὁ καλὸς ἐκ τῶν θείων ἀναλεγόμενος γραφῶν συνεβούλευσεν Πλάτων ἐκεῖθεν τὸ νόμιμον ἐκλαβών· Καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου οὐ δώσεις κοίτην σοῦ σπέρματος τοῦ 2.10.91.2 ἐκμιασθῆναι πρὸς αὐτήν. Ἄθυστα δὲ παλλακίδων σπέρματα καὶ νόθα. Μὴ σπεῖρε οὐ μὴ βούλοιο ἂν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν· μὴδὲ μὴν ἄπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός, ἐξ ἧς μόνης καρποῦσθαι τὰς σαρκὸς ἡδονὰς δίκαιον εἰς διαδοχὰς γνησίας. Νόμιμα γὰρ ταῦτα μόνον τῷ λόγῳ. Θείας γέ τοι μοίρας τῆς δημιουργικῆς μεταλαμβάνοντας σπέρμα οὐκ ἐκριπτέον οὐδὲ καθυβριστέον οὐδὲ μὴν κερασβόλα σπαρτέον. 2.10.92.1 Ὁ γοῦν αὐτὸς οὗτος Μωυσῆς καὶ ταῖς γαμεταῖς αὐταῖς ἀπαγορεύει πλησιάζειν, ἦν ταῖς ἐπιμηνίοις καθάρσεσιν ἐνεσχημέναι τύχωσιν. Οὐ γὰρ πῶ εὐλογον τῷ ἀποκαθάρματι τοῦ σώματος τὸ γονιμώτατον τοῦ σπέρματος καὶ μετ' ὀλίγον ἄνθρωπον ὃν μολύνειν οὐδὲ μὴν ἀποκλύζειν τῷ ῥυπαρῷ τῆς ὕλης ῥεύματι καὶ ἀποκαθάρματι σπέρμα δὲ γενέσεως εὐφυοῦς τῶν τῆς μήτρας ἀποστερούμενον ἀυλάκων. 2.10.92.2 Οὐδέ τινα τῶν παλαιῶν

Ἐβραίων ἐγκύμονι τῇ αὐτοῦ γυναικὶ συνιόντα παρήγαγεν· ψιλὴ γὰρ ἡδονή, κὰν ἐν γάμῳ παραληφθῆ, 2.10.92.3 παράνομός ἐστι καὶ ἄδικος καὶ ἄλογος· ἔμπαλιν δὲ ὁ Μωυσεῖς ἀπάγει τῶν ἐγκύων τοὺς ἄνδρας ἄχρις ἂν ἀποκυήσωσιν· τῷ ὄντι γὰρ ἡ ὑστέρα ὑποκειμένη μὲν τῇ κύστει, ἐπικειμένη δὲ τῷ ἐντέρῳ τῷ καλουμένῳ ἀρχῶ ἐκτείνει τὸν τράχηλον μεταξὺ τῶν ὤμων ἐν τῇ κύστει, καὶ τὸ στόμιον τοῦ τραχήλου, ᾧ προσίεται τὸ σπέρμα, πεπληρωμένον μέμυκεν, αὐθὶς τε ἀποκενοῦται καθαιρομένη κυήσει, ἀποθεμένη δὲ τὸν καρπὸν εἶτα ἐπιδέχεται τὸν σπόρον. Οὐκ αἰσχρὸν δὲ ἡμῖν ἐπ' ὠφελεία τῶν ἀκούοντων τὰ κητικὰ ὀνομάζειν ὄργανα, ὧν οὐκ ἐπησχύνθη τὴν δημιουργίαν ὁ θεός.

2.10.93.1 Διψῶσα τοίνυν ἡ ὑστέρα παιδοποιίας προσίεται τὴν σποράν, καὶ τὸ ἐπίψογον τῆς συνουσίας ἀρνεῖται, μετὰ τὴν σποράν ἀποκλείουσα τέλος ἤδη τὴν ἀσέλγειαν μεμυκῶτι τῷ στόματι. Αἱ δὲ ὀρέξεις αὐτῆς αἱ τέως περὶ τὰς φιλοστόργους συμπλοκάς δεδονημέναι, ἀποστραφεῖσαι, ἔνδον περὶ τὴν παιδοποιίαν ἀσχολούμεναι συνεργοῦσι

2.10.93.2 τῷ δημιουργῷ. Οὐ δὴ θέμις ἐργαζομένην τὴν φύσιν ἤδη ἐνοχλεῖν ἔτι, περιττεύοντας εἰς ὕβριν· ὕβρις δέ, ἡ πολυώνυμος καὶ πολυειδής, ἐπειδὰν ἐκτραπῆ κατὰ τοῦτο τῆς ἀταξίας τὸ μέρος τὸ κατὰ τὴν ἀφροδίτην, λαγνεία κέκληται, τὸ λαϊκὸν καὶ δημῶδες καὶ ἀναγνον, τὸ περὶ τὰς ὀχείας τὸ καταφερές, ἐμφαίνοντος τοῦ ὀνόματος, ἐξ ὧν ἀύξηθέντων τὸ πολὺ τῶν νοσημάτων πλῆθος ἐπισυμβαίνει, φιλοψία, φιλοινία, φιλογυνία, καὶ δὴ καὶ ἀσωτία καὶ φιληδονία πᾶσα, ὧν 2.10.93.3 τυραννεύει ἐπιθυμία. Μυρία δὲ τούτοις αὐξεται ἀδελφὰ παθήματα, ἐξ ὧν τὸ ἀκόλαστον κορυφοῦται ἦθος· λέγει δὲ ἡ γραφή· Ἐτοιμάζονται ἀκόλαστοι μάστιγες καὶ τιμωρίαι ὧμοις ἀφρόνων, τὴν ἰσχὺν τῆς ἀκολασίας καὶ τὴν εὐτονον ὑπομονὴν ὧμοις ἀφρόνων καλοῦσα. Διὰ τοῦτο τοι ἀπόστησον ἀπὸ τῶν δούλων σου ἐλπίδας κενάς, καὶ ἐπιθυμίας, φησὶν, ἀπρεπεῖς ἀπόστρεψον ἀπ' ἐμοῦ, 2.10.93.4 κοιλίας ὄρεξις καὶ συνουσιασμός μὴ καταλαβέτωσάν με. Πόρρωθεν οὖν ἀπερύκειν χρῆ τὴν πολλὴν τῶν ἐπιβούλων κακουργίαν· οὐ γὰρ εἰς τὴν Κράτητος πήραν μόνον, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν εἰσπλεῖ οὐ μωρὸς παράσιτος οὐδὲ λίχνος πόρνος πυγῆ ἀγαλλόμενος, οὐ δολερὰ πόρνη, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τοιοῦτον ἡδονῆς θηρίον. Πολλὴ οὖν ἡμῖν ἐγκατεσπάρθω παρ' ὅλον τὸν βίον ἀξιοπραγία. 2.10.94.1 Καθόλου μὲν οὖν εἰ γαμητέον ἢ γάμου εἰς τὸ παντελὲς καθαρευτέον ἔχεται γὰρ ζητήσεως καὶ τοῦτο–, ἐν τῷ Περὶ ἐγκρατείας ἡμῖν δεδήλωται. Εἰ δὲ αὐτὸ τοῦτο, εἰ γαμητέον, ἐδέησε σκέψεως, πῶς ἂν ἐπιτραπεῖη ἀνέδην καθάπερ τροφῆ, οὕτω δὲ καὶ συνουσία ὡς 2.10.94.2 ἀναγκαίῳ κεχρηῆσθαι ἐκάστοτε; Ἔστι γοῦν συνιδεῖν ἐξ αὐτῆς καθάπερ στήμονας τὰ νεῦρα διαφορούμενα καὶ περὶ τὴν ἐπίτασιν τῆς ὀμιλίας διαρρηγνύμενα· ναὶ μὴν καὶ ἀχλὺν περισκεδάννουσι τοῖς αἰσθητηρίοις, 2.10.94.3 κόπτει δὲ καὶ τοὺς τόνους. Σαφὲς τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζώων καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀσκήσει σωμάτων, ὧν οἱ ἀπεχόμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν ἀντιπάλων περιγίνονται, τὰ δὲ ἀπάγεται τῆς ὀχείας περιελκόμενα, μονονουχὶ συρόμενα, ἰσχύος ἀπάσης καὶ ὀρούσεως τέλος κεκενωμένα. Μικρὰν ἐπιληψίαν τὴν συνουσίαν ὁ Ἀβδηρίτης 2.10.94.4 ἔλεγεν σοφιστής, νόσον ἀνίατον ἡγούμενος. Ἦ γὰρ οὐχὶ καὶ ἐκλύσεις παρέπονται τῷ μεγέθει τῆς ἀπουσίας ἀνατιθέμεναι; Ἄνθρωπος γὰρ ἐξ ἀνθρώπου ἐκφύεται τε καὶ ἀποσπᾶται. Ὅρα τὸ μέγεθος τῆς βλάβης· ὅλος ἄνθρωπος ἀποσπᾶται κατὰ συνουσίας ἀπουσίαν· φησὶ γάρ· Τοῦτο νῦν ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου. Τοσοῦτον ἄρα ὁ ἄνθρωπος κενοῦται τῷ σπέρματι, ὅσος ὀράται τῷ σώματι· ἀρχὴ γὰρ γενέσεως τὸ ἀπαλλαττόμενον. Ἀλλὰ καὶ τῆς ὕλης ὁ βρασμὸς ἐκταράττει καὶ συγκρούει τὴν ἀρμονίαν τοῦ σώματος. 2.10.95.1 Ἀστεῖος οὖν μάλα ἐκεῖνος ὁ πρὸς τὸν ἐρόμενον πῶς ἔχοι πρὸς τὰ ἀφροδίσια, εὐφήμει, φήσας, ἄνθρωπε, ἀσμενέστατα μέντοι 2.10.95.2 αὐτὰ ἀπέφυγον

ὥσπερ λυττῶντα καὶ ἄγριον δεσπότην. Ἄλλ' ἐγκεκρίσθω δὴ ὁ γάμος καὶ ἐγκατατετάχθω· πληθύνεσθαι γὰρ ὁ κύριος βούλεται τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλ' οὐκ ἀσελγαίνετε λέγει οὐδὲ σφᾶς αὐτοὺς καθάπερ εἰς ὀχείαν γεγονότας ἐκδίδοσθαι ἡδοναῖς ἠθέλησεν. Δυσωπεῖτω δὲ ἡμᾶς ὁ παιδαγωγὸς δι' Ἰεζεκιήλ βοῶν περιτέμνεσθε τὴν πορνείαν ὑμῶν. Ἔχει τινὰ καιρὸν εὐθετον εἰς σπόρον καὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων. 2.10.95.3 Τὸ δὲ μὴ εἰς παίδων γονὴν συνιέναι ἐνυβρίζειν ἐστὶ τῆ φύσει, ἢν χρῆ διδάσκαλον ἐπιγραφομένους τὰς σοφὰς τοῦ καιροῦ ἐπιτηρεῖν παιδαγωγίας, τὸ γῆρας λέγω καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, παρεισάγουσαν–τοῖς μὲν γὰρ οὐδέπω συνεχώρησεν, τοὺς δὲ οὐκέτι βούλεται γαμεῖν–, πλὴν οὐ πάντοτε γαμεῖν. Γάμος δὲ ἡ παιδοποιίας ὄρεξις, οὐχ ἡ τοῦ σπέρματος ἄτακτος ἔκκρισις ἢ παράνομος καὶ ἢ παράλογος. 2.10.96.1 Κατὰ φύσιν δ' ἂν ἡμῖν χωροῖ ὁ βίος ἅπας κρατοῦσι τῶν ἐπιθυμιῶν ἄνωθεν μὴ κτείνουσί τε τὸ ἐκ προνοίας θεϊκῆς φυόμενον τῶν ἀνθρώπων γένος κακοτέχνους μηχαναῖς· αὗται γὰρ πορνείας ἐπικαλύμματα τοῖς ἐς παντελῆ κατασπῶσι φθορὰν φθορίοις συγχρώμεναι φαρμάκοις ἐξαμβλίσκουσιν ἅμα τῷ ἐμβρύῳ τὴν φιλανθρωπίαν. 2.10.96.2 Ἄλλ' οἷς γε συγκεχώρηται γῆμαι, τούτοις ἐδέησεν παιδαγωγοῦ, ὡς μὴ μεθ' ἡμέραν τὰ μυστικὰ τῆς φύσεως ἐκτελεῖσθαι ὄργια μὴδὲ ἐξ ἐκκλησίας, φέρε, ἢ ἀγορᾶς ἤκοντα ἐωθινὸν ἀλεκτρυόνος ὀχεύειν δίκην, ὀπηνίκα εὐχῆς καὶ ἀναγνώσεως καὶ τῶν μεθ' ἡμέραν εὐεργῶν ἔργων ὁ καιρὸς· ἐσπέρας δὲ ἀναπαύσασθαι καθήκει μετὰ τὴν ἐστίασιν καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ ταῖς ἀπολαύσεις εὐχαριστίαν. 2.10.97.1 Οὐκ αἰεὶ δὲ καιρὸν ἐνδίδωσιν ἢ φύσις τὴν ἔντευξιν τοῦ γάμου τελειοῦσθαι· καὶ γὰρ ποθεινότερα ἢ χρονιωτέρα συμπλοκή. Οὐ μὴν οὐδ' ὡς ἐν σκότῳ νύκτωρ ἀκολαστητέον, ἀλλ' ἐγκαθειρκτέον 2.10.97.2 τῆ ψυχῇ τὸ αἰδήμον οἰονεῖ φῶς τοῦ λογισμοῦ· οὐδὲν γὰρ τῆς ἰστουργούσης Πηνελόπης διοίσομεν, μεθ' ἡμέραν μὲν τὰ σωφροσύνης ἐξυφαίνοντες δόγματα, νυκτὸς δὲ ἀναλύοντες, ἐπὴν εἰς κοίτην ἴωμεν· εἰ γὰρ σεμνότητα ἀσκητέον, ὥσπερ οὖν, πολὺ πλεον τῆ γυναικὶ τῆ ἑαυτοῦ τὴν σεμνότητα ἐπιδεικτέον τὰς ἀσχήμονας συμπλοκάς παραιτούμενον καὶ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον ἀγνείας ἢ ἐχέγγυος 2.10.97.3 πίστις οἴκοθεν παραγινέσθω. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι σεμνὸν παρ' ἐκείνη νομισθῆναι, παρ' ἣ τὸ σεμνὸν οὐκ ἐμμάρτυρον δείκνυται ἐν αὐταῖς ἐκείναις ταῖς ὀξείαις ἡδοναῖς. Εὐνοια δὲ ὀλισθηρῶς εἰς συνουσίαν ἔχειν ὁμολογοῦσα ὀλίγον ἀνθεῖ καὶ συγγράσκει τῷ σώματι, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ προγηράσκει μαρνανθείσης τῆς ἐπιθυμίας, ὁπότεν τὴν γαμήλιον σωφροσύνην ἐταιρικαὶ καθυβρίσωσιν ἡδοναῖ· πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι καὶ σβέννυται μετανόια τὰ φίλτρα, τρέπεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν, ὁπότεν αἴσθηται τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος. 2.10.98.1 Ῥημάτων δὲ ἀκολάστων καὶ σχημάτων ἀσχημόνων ἐταιρικῶν τε φιλημάτων ὀνόματα πορνικὰ καὶ τοιουτωνί τινων λαγνευμάτων οὐδὲ ἐπιμνηστέον, τῷ μακαρίῳ πειθομένοις ἀποστόλῳ, διαρρήδην λέγοντι· Πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα ἢ πλεονεξία μὴδὲ ὄνομα 2.10.98.2 ζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἀγίοις. Εὖ γοῦν τις εἰρηκέναι φαίνεται· Συνουσία ὤνησεν μὲν οὐδένα, ἀγαπητὸν δὲ εἰ μὴ ἔβλαψεν. Ἡ μὲν γὰρ κατὰ νόμον σφαλερά, εἰ μὴ ὅσον αὐτῆς ἐπὶ παιδοποιῶ, περὶ δὲ τῆς παρανόμου ἢ γραφῆ λέγει· Γυνὴ μισθία ἴση σιάλῳ λογισθήσεται, ὑπανδρος δὲ πύργος θανάτου τοῖς χρωμένοις. 2.10.98.3 Κάπρω ἢ συτὶ τὸ ἐταιρικὸν ἀπέικασε πάθος, θάνατον δὲ ζητούμενον εἴρηκεν τὴν μοιχείαν ἐπὶ πόρνη τηρουμένη. Οἶκον δὲ καὶ πόλιν, ἐν ἣ ἀσελγαίνουσιν, ναὶ μὴν καὶ ἢ παρ' ὑμῖν ποιητικὴ ὀνειδίζουσα πῶς γράφει· 2.10.99.1 Μοιχεῖαι παρὰ σοί τε καὶ ἀνδρῶν μῖξις ἄθεσμος θηλυγενῆς ἄδικός τε, κακὴ πόλι, πάντ' ἀκάθαρτε· 2.10.99.2 ἔμπαλιν δὲ ἄγεται τοὺς σώφρονας· οὔτε ἐπ' ἄλλοτρίᾳ κοίτῃ πόθον αἰσχροὺς ἔχοντας οὐδὲ ἐπ' ἄρρενος ὑβριν ἀπεχθέα τε στυγερὴν τε ὀρμωμένους, ὅτι παρὰ φύσιν· ταύτας ἡγοῦνται οἱ πολλοὶ

τρυφάς, τὰς ἑαυτῶν ἀμαρτίας, οἱ δὲ τούτων ἐπεικέστεροι γνωρίζουσι μὲν 2.10.99.3 οὔσας αὐτὰς ἀμαρτίας, ἡττῶνται δὲ τῶν ἡδονῶν. Καὶ τὸ σκότος αὐτοῖς ἐστὶ προκάλυμμα τῶν παθῶν· μοιχεύει γὰρ τὸν ἑαυτοῦ γάμον ὁ ἔταιριζόμενος αὐτόν, καὶ οὐκ ἀκούει τοῦ παιδαγωγοῦ βοῶντος· Ὁ ἄνθρωπος ὁ ἀναβαίνων ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ, ὁ λέγων ἐν τῇ ψυχῇ· Τίς με ὄρα; Σκότος κύκλω μου, καὶ οἱ τοῖχοι σκέπη μου, καὶ οὐδεὶς βλέπει τὰς ἀμαρτίας μου· τί εὐλαβοῦμαι; 2.10.99.4 Μὴ μνησθήσεται ὁ ὑψιστος. Ταλάντατος μὲν οὗτος, ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπων δεδιῶς μόνους, λήσειν δὲ τὸν θεὸν ὑπονοῶν. Οὐ γὰρ γινώσκει, φησὶν ἡ γραφή, ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ὑψίστου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροί εἰσιν, οἱ ἐπιβλέπουσι πάσας ὁδοὺς 2.10.99.5 ἀνθρώπων καὶ κατανοοῦσιν εἰς ἀπόκρυφα μέρη. Ταύτη τε πάλιν ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῖς ἀπειλεῖ διὰ Ἡσαΐου λέγων· Οὐαὶ οἱ ἐν κρυφῇ βουλήν ποιοῦντες, καὶ ἐροῦσι· τίς ἡμᾶς ὄρα; Λήσεται μὲν γὰρ ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις, τὸ δὲ νοητὸν ἀδύνατόν ἐστιν, ἢ ὡς φησὶν Ἡράκλειτος· Τὸ μὴ δύνόν ποτε πῶς ἂν τις λάθοι; 2.10.99.6 Μηδαμῶς τοίνυν ἐπικαλυπτόμεθα τὸ σκότος, τὸ γὰρ φῶς ἔνοιικον ἡμῖν· καὶ ἡ σκοτία, φησὶν, αὐτὸ οὐ καταλαμβάνει, καταυγάζεται δὲ αὐτὸ ἢ νύξ τῷ σώφρονι λογισμῷ· λογισμοὺς δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν οὐς ἀκοιμήτους λύχνους ὠνόμασεν ἡ γραφή. 2.10.100.1 Καίτοι τό γε πειρᾶσθαι λανθάνειν ἐφ' οἷς πράττει τις ὁμολογοῦντος ἀμαρτάνειν ἐστίν, πᾶς δὲ ὅς ἀμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ εὐθύς, οὐχ οὕτως τὸν πέλας, ἂν μοιχεύῃ, ὡς ἑαυτόν, ὅτι μεμοίχευκεν· ἀλλὰ πάντως αὐτὸν χείρονα ἀποφαίνει καὶ ἀτιμότερον. Ὁ γὰρ ἀμαρτάνων, παρ' ὅσον ἀμαρτάνει, χείρων καὶ ἀτιμότερος αὐτὸς αὐτοῦ· πάντως δὲ ἤδη που καὶ ἀκολασία πρόσεστι τῷ ἡττωμένῳ αἰσχροῦς ἡδονῆς· διὸ καὶ πάντως ὁ πορνεύων ἀπέθανεν θεῷ, καὶ καταλείπεται ὑπὸ τοῦ λόγου, καθάπερ ὑπὸ τοῦ πνεύματος, νεκρός. Βδελύττεται γὰρ 2.10.100.2 τὸ ἅγιον μολύνεσθαι, ὡσπερ οὖν εἰκός. Ἄει δὲ καθαρῷ καθαροῦ θέμις θιγγάνειν· μὴ δὴ ἅμα χιτῶνι ἀποδυομένῳ ἀποδυσώμεθα καὶ τὴν αἰδῶ ποτε, ἐπεὶ οὐδέποτε τῷ δικαίῳ σωφροσύνην ἀποδύσασθαι θέμις. Ἴδου γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐπενδύσεται ἀφθαρσίαν, ὀπηνίκα ἂν τὸ ἀκόρεστον τῆς ἐπιθυμίας, τὸ εἰς ἀσέλγειαν ῥέον, ἐγκρατεία παιδαγωγούμενον, ἀνέραστον γενόμενον τῆς φθορᾶς, 2.10.100.3 αἰδίῳ σωφροσύνη παραχωρήσῃ τὸν ἄνθρωπον· Ἐν γὰρ τῷ αἰῶνι τούτῳ γαμοῦσι καὶ γαμίσκονται, καταργήσαντες δὲ τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα, αὐτῇ καθαρᾷ τῇ σαρκὶ ἐπενδυσάμενοι τὴν ἀφθαρ 2.10.100.4 σίαν τὸ πρὸς μέτρον τῶν ἀγγέλων διώκομεν. Ταύτη τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ ὁ τῆς βαρβάρου μαθητῆς φιλοσοφίας ἀθέους κέκληκε μυστικῶς τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοιικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας τὸ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. 2.10.101.1 Οὐκ ἄρα ποτὲ θνητῶς βιωτέον ἀγιαζομένους θεῷ οὐδὲ μὴν, ὡς φησὶν ὁ Παῦλος, οὐ χρὴ πόρνῃς ποιεῖν μέλη τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη οὐδὲ μὴν νεῶν τῶν παθῶν τῶν αἰσchrῶν τὸν νεῶν τοῦ θεοῦ ποιη 2.10.101.2 τέον. Μέμνησθε γὰρ τὰς τέτταρας καὶ εἴκοσι χιλιάδας διὰ πορνείαν ἀπωσμένας, τὰ δὲ παθήματα τῶν πορνευσάντων, ὡς ἤδη μοι λέλεκται, τύποι παιδαγωγοῦντες ἡμῶν τὰς ἐπιθυμίας εἰσίν. Ἡμῖν δὲ ὁ παιδαγωγὸς παραινεῖ σαφέστατα· Ὅπισω τῶν ἐπιθυμιῶν σου μὴ πορεύου, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου· 2.10.101.3 οἶνος γὰρ καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνετούς, καὶ ὁ κολλῶμενος πόρνῃς τολμηρότερος ἐκβήσεται, σῆψις καὶ σκώληξ κληρονομήσουσιν αὐτόν, καὶ ἐξαρθήσεται ἐν παραδειγματισμῷ μείζονι, καὶ πάλιν οὐ γὰρ ἀποκάμνει ὠφελῶν· ὁ δὲ ἀντοφθαλμῶν ἡδονῇ στεφανοῖ τὴν ζωὴν αὐτοῦ. 2.10.102.1 Οὐκ οὐκ ἀφροδισίων ἡττᾶσθαι δίκαιον οὐδὲ μὴν κεχηνέναι περὶ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐκπαθαίνεσθαι περὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις οὐδὲ ἐπιθυμεῖν μολύνεσθαι. Σπείρειν δὲ μόνον ἐπιτέτραπται τῷ γήμαντι ὡς γεωργῷ τὸ τηνικάδε, ὀπηνίκα ὁ καιρὸς δέχεται τὸν σπῆρον. 2.10βις.102.2 Πρὸς δὲ δὴ τὴν ἄλλην

ἀκρασίαν ἄριστον μὲν ὁ λόγος φάρμακον, βοηθεῖ δὲ καὶ ἡ ἔνδεια τοῦ κόρου, δι' οὗ φλεγμαίνουσαι αἱ ἐπιθυμίαι σκιρτῶσι περὶ τὰς ἡδονάς. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐσθῆτος ἀντιποιη2.10βις.102.3 τέον πολυτελοῦς καθάπερ οὐδὲ τροφῆς ποικίλης. Αὐτὸς γοῦν ὁ κύριος διαιρῶν τὰς ὑποθήκας εἷς τε ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ τρίτον τὰ ἐκτός, διὰ μὲν τὸ σῶμα τὰ ἐκτός πορίζεσθαι συμβουλεύει, διοικεῖν δὲ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, παιδαγωγεῖ δὲ τὴν ψυχὴν, μὴ μεριμνᾶτε λέγων τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· ἡ γὰρ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ 2.10βις.102.4 ἐνδύματος. Καὶ τῆς διδασκαλίας ἐναργὲς ὑπόδειγμα ἐπιφέρει. Κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπεύρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμειῖον καὶ ἀποθήκη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. Οὐχ 2.10βις.102.5 ὑμεῖς διαφέρετε τῶν πτηνῶν; Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τροφῆς· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐσθῆτος παρεγγυᾶ, ἡ τῶν τρίτων μετείληφε, τῶν ἐκτός, κατανοήσατε λέγων τὰ κρίνα πῶς οὔτε νήθει οὔτε ὑφαίνει, λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομῶν περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Σφόδρα δὲ ἐπὶ πλούτῳ ἐκόμα ὁ Σολομῶν ὁ βασιλεύς. 2.10βις.103.1 Τί οὖν ὠραιότερον καὶ εὐανθέστερον ἀνθέων; Τί δὲ ἐπιτερπέστερον κρίνων ἢ μύρων ἢ ῥόδων; Εἰ δὲ τὸν χόρτον σήμερον ἐν ἀγρῷ ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσω μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι. Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε 2.10βις.103.2 τί φάγητε ἢ τί πίητε. Ἐνταῦθα τὸ τί μόριον τὴν ποικιλίαν τῆς τροφῆς ἐκβέβληκε, σημαίνεται γὰρ ἐκ τῆς γραφῆς τοῦτο· μὴ μεριμνᾶτε ποῖα φάγητε ἢ ποῖα πίητε· πλεονεξία γὰρ καὶ τρυφή μεριμνᾶν ταῦτα· τὸ δὲ φαγεῖν μόνον ψιλῶς νοούμενον ἀνάγκης ἐστὶ τεκμήριον, τὸ πλήρωμα, ὡς ἔφαμεν, τῆς ἐνδείας· τὸ δὲ τί ἐκ περισσοῦ, τὸ δὲ περιττὸν ἐκ τοῦ διαβόλου μεμῆνυκεν ἡ γραφή. 2.10βις.103.3 Σαφηνίζει δὲ τὴν διάνοιαν ἡ ἐπιφερομένη λέξις. Μὴ γὰρ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί πίητε εἰπὼν, ἐπήγαγεν· καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· μετεώρους δὲ ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀλαζονεία καὶ τρυφή ποιεῖ, καὶ ἡ εἰς τὰ περιττὰ ἀπασχολοῦσα ἡδυπάθεια ἀπάγει τῆς ἀληθείας· 2.10βις.103.4 διὸ καὶ φησι παγκάλως· Ταῦτα δὲ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ζητεῖ. Οἱ ἄτακτοι καὶ ἀνόητοι τὰ ἔθνη εἰσίν. Τίνα δὲ λέγει ταῦτα; τὴν τρυφήν, τὴν ἡδυπάθειαν, τὴν καρυκείαν, τὴν ὀψοφαγίαν, 2.10βις.103.5 τὴν λαιμαργίαν· ταῦτά ἐστι τὸ τί. Περὶ δὲ ψιλῆς τῆς τροφῆς, τῆς τε ξηραῆς καὶ τῆς ὑγραῆς, ὡς ἀναγκαίων οὐσῶν, οἶδε, φησὶν, ὁ πατὴρ ὑμῶν ὅτι χρήζετε. Εἰ δὲ ὅλως ζητητικοὶ γεγόναμεν, μὴ εἰς τρυφήν τὸ ζητητικὸν ἀπολλύωμεν, ἀλλὰ εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ἀναζωπυρήσωμεν. Ζητεῖτε γάρ, φησί, τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τῆς τροφῆς προστεθήσεται ὑμῖν. 2.10βις.104.1 Εἰ τοίνυν ἐσθῆτος καὶ τροφῆς καὶ τῶν περιττῶν ἀπαξαπλῶς ὡς οὐκ ἀναγκαίαν ἀφαιρεῖται τὴν μέριμναν, τί χρὴ νοεῖν ἐρεῖν αὐτὸν περὶ φιλοκοσμίας βαφῆς τε ἐρίων καὶ ποικιλίας χρωμάτων καὶ λίθων περιεργίας καὶ χρυσοῦ ἐξεργασίας πλοκάμων τε ἔτι ἐπιτεχνητῶν καὶ βοστρύχων ἐλικτῶν, πρὸς δὲ καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῆς παρατίσεων τε καὶ παραφυκισμῶν καὶ ψιμυθισμοῦ καὶ βαφῆς τριχῶν καὶ τῶν περὶ τὰς ἀπάτας ταύτας κακοτεχνιῶν; 2.10βις.104.2 Οὐχὶ εὖ μάλα ἐκεῖνο δὴ ὑποτοπητέον, τὸ μικρῶ πρόσθεν εἰρημένον ἐπὶ τοῦ χόρτου, μὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀκόσμων φιλοκόσμων τούτων 2.10βις.104.3 ἢ λελεγμένον; Ἄγρὸς γὰρ ὁ κόσμος, καὶ πόα ἡμεῖς οἱ τῇ χάριτι δροσιζόμενοι τοῦ θεοῦ, καρέντες δὲ αὐθις ἀνατέλλομεν, ὡς ἐν τῷ Περὶ ἀναστάσεως διὰ πλειόνων δηλωθήσεται, χόρτος δὲ ὁ χυδαῖος ἀλληγορεῖται ὄχλος, ὁ τῆς ἐφημέρου εὐφροσύνης οἰκεῖος, ὁ πρὸς ὀλίγον ἀνθῶν, ὁ φιλόκοσμος καὶ φιλόδοξος καὶ πάντα μᾶλλον ἢ φιλαλήθης, εἰς οὐδὲν ἄλλ' ἢ εἰς ὑπέκκαυμα εὐθετος πυρός. 2.10βις.105.1 Ἄνθρωπος γοῦν ἦν τις, ὁ κύριος διηγούμενος λέγει, πλούσιος σφόδρα, ὃς ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς· οὗτος ὁ χόρτος ἦν·

πτωχὸς δέ τις ὄνομα Λάζαρος ἐβέβλητο εἰς τὸν πυλῶνα τοῦ πλουσίου εἰλκωμένος, ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἐκ τῶν πιπτόντων τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· οὗτός ἐστιν ἡ πόα. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐκολάζετο ἐν Ἄιδου, ὁ πλούσιος, μετέχων τοῦ πυρός, ὁ δὲ ἀνέθαλλεν ἐν κόλποις τοῦ πατρός. 2.10βις.105.2 Ἄγαμαι τῶν Λακεδαιμονίων τὴν πόλιν τὴν παλαιάν· μόναις ταῖς ἐταίραις ἀνθίνας ἐσθῆτας καὶ χρυσοῦν κόσμον ἐπέτρεψεν φορεῖν, ἀφαιρουμένη τῶν δοκίμων γυναικῶν τὴν φιλοκοσμίαν τῷ μόναις 2.10βις.105.3 ἐφεῖναι καλλωπίζεσθαι ταῖς ἐταιρούσαις. Ἀθηναίων δὲ ἔμπαλιν οἱ ἄρχοντες οἱ τὸ ἀστικὸν πολίτευμα ἐζηλωκότες ἐκλαθόμενοι τῆς ἀνδρωνίτιδος ἐχρυσόφορον ποδήρεις χιτῶνας ἐνδύομενοι καὶ ποδήρεις ἡμπίσχοντο· καὶ κρωβύλον, ὁ ἐμπλοκῆς ἐστὶν εἶδος, ἀνεδοῦντο χρυσῶν ἐνέρσει τεττίγων κοσμούμενοι, τὸ γηγενὲς ὡς 2.10βις.105.4 ἀληθῶς ἀπειροκαλία κιναιδίας ἐνδεικνύμενοι. Ὁ δὲ τῶν ἀρχόντων τούτων ζῆλος καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἴωνας δικνεῖτο, οὓς Ὀμηρος ἐκθελύνων ἐλκεσιπέπλους καλεῖ. 2.10βις.106.1 Εἶδωλον οὖν τοῦ καλοῦ τὴν φιλοκοσμίαν, οὐχὶ δὲ αὐτὸ τὸ καλὸν προστρεπομένους, δι' ὀνόματος ὠραίου πάλιν εἰδωλολατροῦντας, πόρρω τῆς ἀληθείας ἀποικιστέον, δόξη, οὐκ ἐπιστήμη, 2.10βις.106.2 ὄνειροπολοῦντας τοῦ καλοῦ τὴν φύσιν. Καὶ ἔστιν αὐτοῖς ὁ τῆδε βίος ἀγνοίας ὕπνος βαθύς, οὗ χρή ἐξεγειρομένους ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ὄντως καλὸν καὶ κόσμιον σπεύδειν καὶ τούτου μόνου ἐφάπτεσθαι γλί χεσθαι καταλείποντας τὰ τῆδε κόσμια αὐτῷ κόσμῳ χαίρειν πρὶν 2.10βις.106.3 ἢ τέλος καταδαρθεῖν. Φημί τοίνυν οὐκ ἄλλου τινὸς ἔνεκα δεηθῆναι ὑφασμάτων τὸν ἄνθρωπον ἢ σκέπης σώματος, πρὸς ἀπαλέξῃσιν κρυμῶν τε ὑπερβολῆς καὶ καυμάτων ἐπιτάσεως, μή τι ἡμᾶς παραλυποίη τοῦ περιέχοντος ἢ ἀμετρία. 2.10βις.106.4 Εἰ δὲ οὗτός ἐστι τῆς ἐσθῆτος ὁ σκοπός, ὅρα μὴ οὐκ ἄλλη μὲν ἀνδράσιν, ἄλλη δὲ ἐσθῆς ἀπονεμητέα γυναιξίν· κοινὸν γὰρ ἀμφοῖν τὸ σκέπεσθαι κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν. 2.10βις.107.1 Κοινῆς οὖν οὔσης τῆς χρείας τὴν ὁμοίαν κατασκευὴν δοκιμάζομεν. ὡς γὰρ τὸ δεῖσθαι τῶν σκεπόντων κοινὸν ἑκατέρωθεν, οὕτως καὶ τὰ σκέποντα παραπλήσια εἶναι χρή, εἰ δέ, καὶ σκέπην ταύτην 2.10βις.107.2 παραληπτέον, καθ' ἣν *** κρύπτειν ὄμματα θηλειῶν χρεῶν. Εἰ γὰρ καὶ πλεονεκτεῖ τὸ θῆλυ διὰ τὴν ἀσθένειαν, τὸ ἔθος τῆς ἀγωγῆς τῆς κακῆς αἰτιατέον, δι' ἣν πολλάκις φαύλοις διαίταις ἐντρεφόμενοι ἄνδρες γυναικῶν γεγόνασι θηλύτεροι· οὐ δὲ καθυφεῖναι χρή τοῦ 2.10βις.107.3 τόνου. Εἰ δὲ συμπεριφέρεσθαι χρή, ὀλίγον ἐνδοτέον αὐταῖς μαλακωτέροις χρῆσθαι τοῖς ὑφάσμασιν μόνον τὰς μεμωρημένας λεπτοουργίας καὶ τὰς ἐν ταῖς ὑφαῖς περιέργους πλοκάς ἐκποδῶν μεθιστάντας, νῆμα χρυσοῦ καὶ σῆρας Ἴνδικούς καὶ τοὺς περιέργους βόμβυκας 2.10βις.107.4 χαίρειν ἐῶντας. Σκώληξ φύεται τὸ πρῶτον, εἶτα ἐξ αὐτοῦ δασεῖα ἀναφαίνεται κάμψη, μεθ' ἣν εἰς τρίτην μεταμόρφωσιν νεοχμοῦται βομβύλιον–οἱ δὲ νεκύδαλλον αὐτὸ καλοῦσιν–, ἐξ οὗ μακρὸς τίκτεται στήμων, καθάπερ ἐκ τῆς ἀράχνης ὁ τῆς ἀράχνης μίτος· 2.10βις.107.5 τὰ γὰρ περιττὰ ταῦτα καὶ διαφανῆ ἔλεγχός ἐστι διανοίας οὐκ ἐρρωμένης, ὀλίγῳ παραπετάσματι τὴν αἰσχύνην τοῦ σώματος προαγωγεύοντα. Οὐ γὰρ ἔτι σκέπη ἢ ἀβροδίαιτός ἐστιν ἐσθῆς, τὸ σχῆμα τῆς γυμνότητος κρύπτειν μὴ δυναμένη· προσπίπτουσα γὰρ ἡ τοιαύτη ἐσθῆς τῷ σώματι προστυποῦται αὐτῷ ὑγρότερον καὶ προσαναπλάττεται σαρκικῶς ἐμφῶσα τῷ σχήματι, καὶ τὸν τύπον ἐκμάττεται τῆς γυναικός, ὥστ' οὐχ ὀρῶντι τὴν ὄλην τοῦ σώματος εἶναι φανερὰν διάθεσιν. 2.10βις.108.1 Παραιτητέον δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τὰς βαφάς· αὐταὶ γὰρ πόρρω καὶ τῆς χρείας καὶ τῆς ἀληθείας πρὸς τῷ καὶ διαβολὴν τοῦ ἥθους ἐξάνθειν· οὔτε γὰρ ἡ χρῆσις ὠφέλιμος–οὐ γὰρ πρὸς τὸ κρύος εὐθετος–οὔτε πρὸς σκέπην ἔχει τι περιττὸν παρὰ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα ἢ τὸν ψόγον μόνον, καὶ τὸ ἐπιτερπέδες τῆς χροιάς τοὺς λίχνους ἀνιᾶ εἰς τὴν ἀνόητον ὀφθαλμίαν ἐρεθίζον, τοὺς δὲ λευκοὺς καὶ

οὐ νόθους τὰ ἔνδον λευκαῖς καὶ ἀπεριέργοις ἀρμοδιώτατον ἐσθήσει χρῆσθαι. 2.10βις.108.2 Σαφῶς γοῦν καὶ καθαρῶς Δανιήλ ὁ προφήτης ἐτέθησαν, φησί, θρόνοι καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῶν ὡσεὶ παλαιὸς ἡμερῶν, καὶ τὸ ἔνδυμα 2.10βις.108.3 αὐτοῦ ὡσεὶ χιῶν λευκόν. Τοιαύτη χρώμενον στολῇ τὸν κύριον ἐν ὀράματι θεωρεῖ· καὶ ἡ Ἀποκάλυψις φησιν· Εἶδον τὰς ψυχὰς τῶν μεμαρτυρηκότων ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου· καὶ ἐδόθη ἐκάστῳ 2.10βις.108.4 στολὴ λευκὴ. Εἰ δὲ καὶ ἄλλο τι δέοι χρῶμα ζητεῖν, τὸ αὐτοφυὲς τῆς ἀληθείας ἀπόχρη βάμμα, αἱ δὲ τοῖς ἄνθεσιν εἰοικυῖαι ἐσθῆτες βακχικοῖς καὶ τελεστικοῖς καταλειπτέαι λήροις, πρὸς δὲ καὶ ἡ πορφύρα καὶ τὰ ἀργυρώματα, ὡς φησιν ὁ κωμικός, εἰς τοὺς τραγωδοὺς χρήσιμα καὶ οὐκ εἰς τὸν βίον, τὸν δὲ ἡμέτερον βίον 2.10βις.108.5 πάντα μᾶλλον ἢ πομπὴν εἶναι χρεῶν. Βάμμα γοῦν Σαρδιανικὸν καὶ ἄλλο ὀμφάκινον καὶ χλωρὸν ἕτερον ῥοδομιγές τε καὶ κοκκοβαφές καὶ ἄλλα μυρία διὰ σπουδῆς βάμματα ἐπινενόηται ταῖς ἐξώλοις ἡδυπαθείαις. 2.10βις.109.1 Ὁψεως, οὐ σκέπης ἢ ἐσθῆς αὕτη. Τὰ τε χρυσῷ πεποικιλμένα καὶ τὰ ἀλουργοβαφῆ καὶ ζωωτά-προσήνεμόν γέ τι τρύφημα τουτοῖ-τόν τε μυροβαφῆ ἐκεῖνον κροκωτὸν καὶ τῶν ὑμενίνων τῶν περιόπτων τὰ πολυτελεῖ καὶ ποικίλα ἱμάτια, ἔχοντα ζῶδια 2.10βις.109.2 ἐν τῇ πορφύρᾳ, αὐτῇ τέχνῃ χαίρειν ἑατέον. Τί γὰρ ἂν φρόνιμον γυναικὲς ἐργάσαιντο ἢ λαμπρόν, αἱ καθήμεθα, φησὶν ἢ κωμωδία, ἐξηγησμένοι, κροκωτοφοροῦσαι καὶ κεκαλλωπισμένοι; 2.10βις.109.3 Παραίνει δὲ διαρρήδην ὁ παιδαγωγός· Ἐν περιβολῇ ἱματίου οὐ μὴ καυχῆση, μηδὲ ἐπαίρου ἐν δόξῃ πάσῃ ἀπαραμόνῳ οὔσῃ. Ἐπισκώπτων γοῦν τοὺς τοῖς μαλακοῖς ἡμφιεσμένους ἱματίοις ἐν τῷ εὐαγγελίῳ λέγει· Ἴδού, οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ ἐν τρυφῇ διάγοντες ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσὶ, τοῖς ἐπιγείοις βασιλείοις λέγει, τοῖς φθαρτοῖς, ἔνθα δοξοκαλία καὶ δοξοκοπία καὶ κολακεία καὶ πλάνη· οἱ δὲ τὴν οὐράνιον θεραπεύοντες αὐλήν περὶ τὸν πάντων βασιλέα τὴν ἀκήρατον τῆς ψυχῆς ἐσθῆτα, τὴν σάρκα, ἀγιάζονται, καὶ ταύτη 2.10βις.109.4 ἐπενδύονται ἀφθαρσίαν. Καθάπερ οὖν ἡ ἄγαμος μόνῳ σχολάζει τῷ θεῷ καὶ ἡ φροντίς αὐτῆς οὐ περισχίζεται, γημαμένη δὲ ἢ γε σώφρων διαιρεῖται τὸν βίον καὶ πρὸς θεὸν καὶ πρὸς ἄνδρα, ἢ δὲ ἄλλως φερομένη ὅλη γίνεται τοῦ γάμου, τοῦτ' ἔστι τοῦ πάθους, τὸν αὐτόν, οἶμαι, τρόπον ἢ σώφρων γυνὴ σχολάζουσα μὲν τῷ ἀνδρὶ ἀνυποκρίτως θεοσεβεῖ, φιλοκοσμοῦσα δὲ ἀποπέπτωκεν καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ γάμου τοῦ σώφρονος, τὸν κόσμον ἀντικαταλλαττομένη τάνδρος κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ Ἀργεῖα ἑταίρᾳ, τῇ Ἐριφύλῃ λέγω, ἢ χρυσὸν φίλου ἀνδρός ἐδέξατο τιμήντα. 2.10βις.110.1 Ταύτη καὶ τὸν Κεῖον ἀποδέχομαι σοφιστὴν τὰς εἰοικυίας καὶ καταλλήλους ἀρετῆς καὶ κακίας εἰκόνας ὑπογράφοντα· τὴν μὲν αὐταῖν ἀφελῶς ἵσταμένην ἐποίησε καὶ λευχεύονα καὶ καθάριον, τὴν ἀρετὴν, αἰδοῖ μόνῃ κεκοσμημένην τοιαύτην εἶναι χρὴ τὴν πίστιν, ἐνάρετον μετ' αἰδοῦς-, θατέραν δὲ τούναντίον εἰσάγει, τὴν κακίαν, περιττῇ μὲν ἐσθῆτι ἡμφιεσμένην, ἄλλοτρίῳ δὲ χρώματι γεγανωμένην· καὶ ἡ κίνησις αὐτῆς καὶ ἡ σχέσις πρὸς τὸ ἐπιτερές ἐπιτηδευομένη ταῖς μαχλώσαις ἔκκειται σκιαγραφία γυναιξίν. 2.10βις.110.2 Πρὸς οὐδεμίαν δὲ ὅλως ὁ ἐπόμενος τῷ λόγῳ αἰσχρὰν ἡδονὴν οἰκειώσεται· διὸ καὶ τῆς ἐσθῆτος τὸ χρεῖῳδες προκριτέον. Κἂν ὁ λόγος τοῦτο ψάλλῃ διὰ Δαβὶδ περὶ τοῦ κυρίου λέγων· εὐφρανάν σε θυγατέρες βασιλέων ἐν τῇ τιμῇ σου· παρέστη ἢ βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῷ διαχρύσω καὶ κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, οὐκ ἐσθῆτα τὴν τρυφητικὴν μεμήνυκεν, ἀλλὰ τὸν ἐκ πίστεως συνυφασμένον ἀκήρατον τῶν ἡλεημένων κόσμον τῆς ἐκκλησίας δεδήλωκεν, ἐν ᾗ ὁ ἄδολος Ἰησοῦς ὡς χρυσὸς διαπρέπει, καὶ οἱ κροσσοί, οἱ ἐκλεκτοί, οἱ χρυσοί. 2.10βις.111.1 Εἰ δὲ καὶ ὑφεῖναι χρὴ τοῦ τόνου διὰ τὰς γυναικας, λείαν τὴν ἐσθῆτα καὶ προσηνῆ πρὸς τὴν ἀφὴν ἐξυφαντέον, οὐχὶ δὲ καθάπερ τὰς γραφὰς πρὸς τὸ τερπνὸν τῆς ὄψεως ἐξανθιστέον· ἐξίτηλος μὲν γὰρ ἢ

γραφή τῷ χρόνῳ γίνεται, αἱ δὲ ῥύψεις καὶ αἱ στύψεις τοῖς φαρμακώδεσι τῆς βαφῆς
 χυμοῖς ἐκτίκουσαι τὰ ἔρια τῶν ἀμπεχονῶν τὰς ὑφάνσεις ἀσθενεῖς ἀποτελοῦσι, τὸ δὲ
 οὐδ' εἰς οἱ2.10βις.111.2 κονομίαν εὐθετον. Ἀπειροκαλία δὲ ἡ μεγίστη τοσοῦτον
 ἐπτοῆσθαι περὶ τοὺς πέπλους καὶ τὰς ξυστίδας καὶ τὰς ἐφαπτίδας χλαίνας τε καὶ
 χιτῶνας, τὰ τ' αἰδῶ ἀμφικαλύπτει, Ὀμηρός φησιν. Αἰσχύνομαι γὰρ ὡς ἀληθῶς ὄρων
 τοσοῦτον ἐκχεόμενον πλοῦτον εἰς τὴν 2.10βις.111.3 αἰδοίων σκέπην. Ὁ γὰρ τοι ἀρχαῖος
 ἄνθρωπος ὁ ἐν τῷ παραδείσῳ κλάδοις καὶ φύλλοις τὴν σκέπην τῆς αἰσχύνης
 παρεμέτρει, νυνὶ δὲ ἐπεὶ τὰ πρόβατα ἡμῖν δεδημιούργηται, μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς
 προβάτοις ἀφραίνωμεν, παιδαγωγούμενοι δὲ τῷ λόγῳ τὸ πολυτελὲς τῆς ἐσθῆτος
 διελέγχωμεν ἐπιλέγοντες, τρίχες ἐστὲ προβάτων, κἂν Μίλητος αὐχῆ, κἂν Ἰταλία
 δοξάζηται, κἂν ὑπὸ διφθέραις φυλάττωνται αἱ τρίχες, περὶ ἃς μεμήνασιν οἱ πολλοί,
 ἀλλὰ ἡμῖν γε οὐ σπουδαστέον. 2.10βις.112.1 Ὁ δὲ μακάριος Ἰωάννης καὶ τῶν προβάτων
 ὑπεριδῶν τὰς τρίχας ὀζούσας τρυφῆς τὰς τῶν καμήλων εἴλατο τρίχας καὶ ταύτας
 ἡμπίσχετο, τὸ εὐτελὲς καὶ ἄδολον τοῦ βίου ὑποτυπούμενος. Καὶ γὰρ μέλι ἦσθιεν καὶ
 ἀκρίδας, γλυκεῖαν καὶ πνευματικὴν τροφήν, ἀτύφους 2.10βις.112.2 καὶ σῶφρονας τὰς
 ὁδοὺς τοῦ κυρίου παρασκευάζων. Ἡ που γὰρ ἂν ἀλουργὴν χλανίδα περιεβάλετο ὁ τὴν
 ἀλαζονεῖαν τὴν πολιτικὴν ἐκτραπεῖς, εἰς δὲ τὴν ἔρημον *** τῆς ἐρημίας γαλήνην θεῶ
 πεπολιτευμένος ἐκτὸς πάσης κενοσπουδίας, ἀπειραγαθίας, μικροπρεπείας. 2.10βις.112.3
 Μηλωτῆ δὲ ἐχρήτο Ἥλιος ἐνδύματι καὶ ζώνῃ τὴν μηλωτὴν κατέσφιγγεν ἐκ τριχῶν
 πεποιημένη. Ἡσαΐας δέ, ἄλλος οὗτος προφήτης, γυμνός τε καὶ ἀνυπόδετος ἦν, πολλάκις
 δὲ καὶ σάκκον ἡμπίσχετο 2.10βις.113.1 ταπεινοφροσύνης ἔνδυμα. Εἰ δὲ καὶ Ἱερεμίαν
 καλεῖς, λινοῦν οὗτος περίζωμα εἶχε μόνον. ὡς δὲ τὰ εὐτραφῆ τῶν σωματίων
 γυμνούμενα φανερωτέραν δείκνυσι τὴν ἀκμὴν, οὕτως καὶ τῶν ἠθῶν τὸ κάλλος, μὴ
 ἐνειλούμενον ἀπειροκάλοις φλυαρίαις, τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐνδείκνυται. 2.10βις.113.2 Τὸ
 δὲ καὶ σύρειν τὰς ἐσθῆτας ἐπ' ἄκρους καθιέντας τοὺς πόδας κομιδῆ ἀλαζονικόν,
 ἐμποδῶν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ περιπατεῖν γινόμενον, καλλύντρου δίκην ἐπισυρομένης τῆς
 ἐσθῆτος τὰς ἐπιπολαίους τῆς γῆς ἀχυρμιάς, οὐδὲ τῶν κατεαγόντων τούτων δὴ τῶν τὴν
 κιναιδίαν τὴν ἄφωνον ἐπὶ ταῖς σκηναῖς μετιόντων ὄρχηστῶν ἀπορρέουσας εἰς
 τοσοῦτον ὕβρεως τὴν ἐσθῆτα περιορώντων, οἷς οἱ ἐπιμελεῖς στολισμοὶ καὶ τῶν
 κρασπέδων αἱ ἀπαιωρήσεις καὶ τῶν σχημάτων οἱ περιεργοὶ ῥυθμοὶ βλακειάς
 μικρολόγου ἐπισυρμὸν ἐμφαίνουσιν. 2.10βις.113.3 Κἂν τὸν ποδήρη τις παραφέρῃ τὸν
 κυρίου, ὁ ποικιλανθῆς ἐκεῖνος χιτῶν τὰ τῆς σοφίας ἄνθη δεικνύει, τὰς ποικίλας καὶ μὴ
 μαραινόμενας γραφάς, τὰ λόγια τὰ κυρίου ταῖς τῆς ἀληθείας ἀπαστράπτοντα
 2.10βις.113.4 αὐγαῖς. Τοιαύτην ἄλλην τὸν κύριον ἐσθῆτα διὰ τοῦ Δαβὶδ ἠμφίεσεν τὸ
 πνεῦμα ᾧ δέ πως ψάλλον· Ἐξομολόγησιν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσω, ἀναβαλλόμενος φῶς
 ὡς ἱμάτιον. 2.10βις.114.1 Καθάπερ οὖν περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἐσθῆτων καθαρευτέον
 πάσης ἀτοπίας, οὕτως δὲ καὶ τῆς χρήσεως τὴν ἀμετρίαν εὐλαβητέον. Οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ
 γόνυ καθάπερ τὰς Λακαίνας φασὶ παρθένους ἐστολίσθαι καλόν· οὐδὲν γὰρ μέρος ὀτιοῦν
 ἀπογυμνοῦσθαι γυναικὸς 2.10βις.114.2 εὐπρεπές. Καίτοι δυνατὸν ἀποφθέγξασθαι μάλα
 κοσμίως τὴν ἀστεῖαν ἐκείνην φωνὴν πρὸς τὸν εἰπόντα· Καλὸς ὁ πῆχυς, Ἄλλ' οὐ
 δημόσιος, καί· Κνήμαι καλαί, Ἄλλὰ μόνου, φάναι, τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐμοῦ, καί· Πρόσωπον
 εὐπρεπές, Ἄλλὰ μόνου τοῦ 2.10βις.114.3 γεγαμηκότος. Ἐγὼ δὲ οὐδὲ τὴν αἰτίαν τῶν
 τοιούτων ἐπαίνων θέλω παρέχειν τὰς σῶφρονας τοῖς διὰ τῶν ἐπαίνων θηρωμένοις τὰ
 ἐπίψογα, καὶ οὐδ' ὅτι γε παραγυμνοῦν τὸ σφυρὸν κεκώλυται μόνον, ἐγκεκαλύφθαι δὲ
 καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐπεσκιάσθαι προστέτακται. Οὐ γὰρ ὄσιον εἶναι

θήρατρον ἀνθρώπων τὸ κάλλος 2.10βις.114.4 τοῦ σώματος· οὐδὲ ἀλουργῶ παραπετάσματι χρωμένην περίβλεπτον ἐθέλειν γίνεσθαι τὴν γυναῖκα εὐλογον. Εἶθε γὰρ καὶ τῆς ἐσθῆτος οἶόν τε ἦν ἐξελεῖν τὴν πορφύραν, ὡς μὴ ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῶν χρωμένων τοὺς θεατὰς ἐπιστρέφειν· αἱ δὲ ὀλίγον κομιδῆ τὸ λοιπὸν τῆς ἀμπεχόνης ὑφαίνουσαι τὸ πᾶν ἀλουργές εἰργάσαντο ἐκφλέγουσαι τὰς ῥαθυμίας, καὶ δῆτα αὐτὰς περὶ τὰς μεμωρημένας ταύτας καὶ ἀβρὰς ἀλυούσας πορφύρας κατὰ τὸ ποιητικὸν δὴ ἐκεῖνο ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος. 2.10βις.115.1 Διὰ ταύτην γοῦν τὴν πορφύραν ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδῶν καὶ τῆς Λακωνικῆς ἡ γείτων τῆς θαλάσσης ποθεινόταται· ἀνάγονται δὲ εὖ μάλα καὶ οἱ βαφεῖς αὐτῶν καὶ οἱ πορφυρευταὶ καὶ αὐτὰ τὰ κογχύλια 2.10βις.115.2 διὰ τὸ αἷμα τούτων ἐξανθεῖν τὴν πορφύραν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς λίχνους ὑφάσμασιν ἐγκαταμιγνύουσαι αἱ δολεραὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἀνδρῶν οἱ γυναικῶδεις τὰς δολερὰς βαφὰς μαργαίνουσιν περὶ τὴν ἀμετρίαν, οὐκέτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλας δὲ τινὰς ἐκ γῆς Ἑβραίων καὶ Κιλικίων ἐκποριζόμενοι γῆς. Τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ τὰ βύσσινα 2.10βις.115.3 σιωπῶ· ὑπερεκπέπαικεν ἡ τρυφή καὶ τὴν ὀνομασίαν. Δεῖ δὲ τὴν σκέπην, οἶμαι, αὐτὸ αὐτῆς κρεῖττον ἀποφαίνειν τὸ σκεπόμενον, ὡς τὸ ἄγαλμα τοῦ νεῶ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος τὸ 2.10βις.115.4 σῶμα. Νυνὶ δὲ πᾶν τούναντίον, τὸ μὲν σῶμα αὐταῖς εἰ πιπράσκοιτο, οὐκ ἂν ποτε χιλίας εὐροὶ Ἀττικὰς, μίαν δὲ που ἐσθῆτα μυρίων ταλάντων ὠνούμεναι σφᾶς αὐτὰς ἀχρειοτέρας καὶ ἀτιμοτέρας τῶν 2.10βις.115.5 ὑφασμάτων ἐλέγχουσιν. Τί ποτ' οὖν διώκετε τὰ σπάνια καὶ πολυτελῆ πρὸ τῶν ἐν μέσῳ καὶ τῶν εὐτελῶν; ὅτι ἀγνοεῖτε τὸ ὄντως καλὸν καὶ τὸ ὄντως ἀγαθόν· καὶ ἀντὶ τῶν ὄντων τὰ δοκοῦντα παρὰ τοῖς ἀνοήτοις σπουδάζεται, οἱ τοῖς μεμνημένοις ἐπ' ἴσης τὰ λευκὰ ὡς μέλανα φαντάζονται.

2.11.τ.1 Περί ὑποδέσεως. Παραπλήσια δὲ καὶ περὶ τὰς ὑποδέσεις εἰσὶν αἱ ἀλαζόνες τὴν πολλὴν βλακείαν κἀνταῦθα ἐπιδεικνύμεναι. Αἰσχρὰ γοῦν ἀληθῶς τὰ σανδάλια ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς ἐστὶ τὰ χρυσᾶ ἄνθημα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἥλους ἐλικοειδῶς τοῖς καττύμασιν ἐγκατακρούειν ἀξιοῦσιν, πολλὰ δὲ καὶ ἐρωτικούς ἀσπασμούς ἐγχαράττουσιν αὐτοῖς, ὡς ἂν ἐκ τῆς ἐπιβάσεως ρυθμίζουσαι τὴν γῆν, τὸ ἐταιρικὸν τοῦ 2.11.116.2 φρονήματος ἐκ τοῦ βαδίσματος ἐναποσφραγίσωνται. Χαίρειν οὖν ἑατέον τὰς ἐπιχρῦσους καὶ διαλίθους τῶν σανδαλίων ματαιοτεχνίας καὶ κρηπίδας Ἀττικὰς καὶ τὰς Σικυωνίας καὶ τοὺς κοθόρνους, Περσικὰς τε καὶ Τυρρηνικὰς, προθεμένους δὲ καθῶς ἔθος τῇ ἀληθείᾳ ἡμῶν τὸν σκοπὸν τὸν ὀρθὸν τὸ κατὰ φύσιν ἐκλέγειν χρή. Ἡ γὰρ χρήσις τῶν ὑποδημάτων ἢ μὲν αὐτῶν εἰς σκέπην ποδῶν, ἢ δὲ εἰς προφυλακὴν τῶν προσπταισμάτων καὶ τῶν ὀρειβατικῶν τραχυτήτων τὸ πέλημα ποδὸς σῶζουσαν. 2.11.117.1 Γυναίξιν μὲν οὖν τὸ λευκὸν ὑπόδημα συγχωρητέον, πλὴν εἰ μὴ ὀδεύοιεν, τότε δὲ τῷ ἀλειπτῷ χρηστέον. Ἠλωμένων δὲ δέονται τῶν καττύματων αἱ ὀδεύουσαι. Πλὴν τὰ πολλὰ ὑποδήμασι χρηστέον αὐταῖς· οὐ γὰρ ἀρμόζει γυμνὸν ἐπιδείκνυσθαι τὸν πόδα· ἄλλως τε 2.11.117.2 καὶ εὐολίσθητον εἰς βλάβην ἢ γυνή. Ἄνδρῶν δὲ εὖ μάλα ἀρμόδιον ἀνυποδησία, πλὴν εἰ μὴ στρατεύοιτο. Καὶ γὰρ πως ἐγγὺς τὸ ὑποδεδέσθαι τῷ δεδέσθαι. Ἀσκητικώτατόν γέ τοι γυμνοῖς χρῆσθαι τοῖς ποσὶν καὶ πρὸς ὑγίαν καὶ εὐκολίαν εὐθετον, ἔνθα μὴ ἀνάγκη 2.11.117.3 τις διακωλύοι. Εἰ δὲ μὴ ὀδεύοιμεν, ἀλλὰ μηδὲ φέρομεν τὴν ἀνυποδησίαν, βλαύταις ἢ φαίκασις χρηστέον· κονίποδας αὐτὰ ἐκάλουν 2.11.117.4 οἱ Ἀττικοί, διὰ τὸ πελάζειν μοι δοκεῖν τῇ κόνει τὸ πόδε. Τῆς λιτῆς ὑποδέσεως ἀπόχρη μάρτυς Ἰωάννης, οὐκ ἄξιός ἐστιν ὁμολογῶν τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων λυεῖν τοῦ κυρίου. Οὐ γὰρ τι τῶν περιέργων ὑπεδέδετο ὁ τῆς ἀληθοῦς Ἑβραίου φιλοσοφίας

ὑποδεικνύμενος τὸν τύπον. Τοῦτο δὲ εἰ καὶ αἰνίττεται τι, ἐν ἄλλοις δηλωθήσεται.

2.12.t.1 Ὅτι οὐ χρὴ περὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χρυσοῦν ἐπτοῆσθαι κόσμον. Λίθους δὲ πελίους ἢ χλωρούς καὶ τῆς ἀπεξενωμένης θαλάττης τὰ ἐκβράσματα καὶ τῆς γῆς τὰ ἐκψήγματα μεираκιῶδές ἐστι τεθηπέναι. Ἐπὶ γὰρ τὰ διαυγῆ τῶν λιθιδίων καὶ τὰς ἰδιαζούσας χροῶς ἕλους τε ἴεσθαι ποικίλας οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἀνοήτων ἐστὶν ἀνθρώπων

2.12.118.2 ὑπὸ τῶν πληκτικῆν ἐχόντων φαντασίαν ἐλκομένων. Ταύτη καὶ τὸ πῦρ τὰ παιδία θεασάμενα φέρεται ἐπ' αὐτὸ τῇ λαμπρότητι ἀγόμενα, τῆς δὲ ἐπαφήσεως τὸ ἐπισφαλές διὰ τὴν ἀνοιαν οὐ κατα2.12.118.3 νενοηκότα. Τοιοῦτο ταῖς ἡλιθίαις οἱ λίθοι γυναιξίν περιδούμενοι τοῖς ὄρμοις καὶ τοῖς περιδεραίοις ἐγκατακλειόμενοι ἀμέθυστοι καὶ κεραυνῖται καὶ ἰάσπιδες καὶ τοπάζιον ἢ τε Μιλησία σμάραγδος ἐμπόλημα τιμηέστατον. 2.12.118.4 Ὁ δὲ πολυτίμητος μαργαρίτης ὑπερφυῶς τῇ γυναικωνίτιδι εἰσεκώμασεν· γίνεται δὲ οὗτος ἐν ὄστρείῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, 2.12.118.5 μέγεθος δὲ ἡλικός ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. Καὶ οὐκ αἰσχύνονται αἱ κακοδαίμονες περὶ ὄστρειον ὀλίγον τοῦτο τὴν πᾶσαν σπουδὴν πεποιημένοι, ἐξδὸν ἀγίῳ κοσμεῖσθαι λίθῳ, τῷ λόγῳ τοῦ θεοῦ, ὃν μαργαρίτην ἢ γραφὴν κέκληκέν που, τὸν διαυγῆ καὶ καθαρὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐν σαρκὶ ἐπόπτην ὀφθαλμόν, τὸν λόγον τὸν διαφανῆ, δι' ὃν ἡ σὰρξ τιμία ὕδατι ἀναγεννωμένη. Καὶ γὰρ τὸ ὄστρειον ἐκεῖνο ἐν ὕδατι γιγνόμενον περιστέγει τὴν σάρκα, ἐκ δὲ ταύτης ὁ μαργαρίτης κυτίζεται. 2.12.119.1 Λίθοις δὲ ἀγίοις τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ τετειχίσθαι παρειλήφαμεν, καὶ τὰς δώδεκα τῆς οὐρανοπόλεως πύλας τιμίῳις ἀπεικασμένας λίθοις τὸ περίοπτον τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς αἰνίττεσθαι χάριτος ἐκδεχόμεθα. Ἐπὶ γὰρ τῶν λίθων τῶν πολυτελῶν αἱ χροῶις τετάχαται, 2.12.119.2 τίμιαι δὲ αὗται, τὰ δ' ἄλλα ὕλη γεώδης καταλείπονται. Συμβολικῶς τούτοις εἰκότως τευχίζεται τῶν ἀγίων ἢ πόλις πνευματικῶς οἰκοδομουμένη. Πρὸς τὸ ἄνθος τῶν λίθων τὸ ἀμίμητον τὸ ἄνθος τοῦ πνεύματος τὸ ἀκήρατον καὶ ἅγιον τῆς οὐσίας νενοήκασιν· αἱ δὲ, μὴ συνιεῖσαι τὸ συμβολικὸν τῶν γραφῶν, ὅλαι περικεχήνασι τοῖς λίθοις, τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἀπολογισμὸν προφερόμεναι· ὅ τι κατέδειξεν ὁ θεός, διὰ τί μὴ χρῆσώμεθα; καὶ πάρεστί μοι, διὰ τί μὴ 2.12.119.3 τρυφήσω; καὶ τίσιν οὖν ταῦτα γέγονεν, εἰ μὴ ἡμῖν; τελέως δὲ ἠγνοηκότων τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ αἱ τοιαῦται φωναί. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ ἀναγκαῖα καθάπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα προφανῆ πᾶσι 2.12.120.1 χορηγεῖ, τὰ δὲ ὅσα μὴ ἀναγκαῖα γῆ τε καὶ ὕδατι ἔκρυσεν. Διὰ τοῦτό τοι μύρμηκες χρυσοφυλακοῦσι, καὶ γρυῖπες χρυσοφυλακοῦσι, καὶ ἡ θάλασσα τὸν μαργαρίτην ἔκρυσεν λίθον· ὑμεῖς δὲ περίεργοι εἰς ἅ μὴ δεῖ. Ἴδου ὄλος ἀναπέπταται οὐρανός, καὶ οὐ ζητεῖτε τὸν θεόν· τὸ δὲ κεκρυμμένον χρυσίον καὶ τοὺς λίθους οἱ τὴν ἐπὶ 2.12.120.2 θανάτῳ κεκριμένοι γεωρυχοῦσι παρ' ἡμῖν. Ἀλλὰ καὶ τῇ γραφῇ ἀντάδετε, βρώσης ἐκείνης διαρρήδην· Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Εἰ δὲ καὶ πάντα ὑμῖν δεδωρηται καὶ εἰ πάντα ὑμῖν συγκεχώρηται καὶ εἰ πάντα ἡμῖν ἔξεστι, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ἄλλ' οὐ πάντα 2.12.120.3 συμφέρει. Παρήγαγεν δὲ τὸ γένος ἡμῶν ἐπὶ κοινωνία ὁ θεός αὐτὸς τῶν ἑαυτοῦ πρότερος μεταδούς καὶ κοινὸν πᾶσιν ἀνθρώποις τὸν ἑαυτοῦ ἐπικουρήσας λόγον, πάντα ποιήσας ὑπὲρ πάντων. 2.12.120.4 Κοινὰ οὖν τὰ πάντα καὶ μὴ πλεονεκτούντων οἱ πλούσιοι. Τὸ οὖν πάρεστί μοι καὶ πλεονάζει μοι, διὰ τί μὴ τρυφήσω; οὐκ ἀνθρώπινον οὐδὲ κοινωνικόν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον ἀγαπητικόν· πάρεστί μοι, διὰ τί μὴ μεταδῶ τοῖς δεομένοις; Ὁ γὰρ τοιοῦτος τέλειος ὁ τὸ 2.12.120.5 ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν πληρώσας. Αὕτη γὰρ ἡ ἀληθὴς τρυφή, ἡ θησαυριζομένη πολυτέλεια, ἢ δὲ εἰς τὰς ματαίους ἐπιθυμίας ἀνάλωσις ἀπωλείας, οὐ δαπάνης, ἐπέχει

λόγον. Δέδωκεν γὰρ ὁ θεὸς οἷδ' ὅτι τῆς χρήσεως ἡμῖν τὴν ἐξουσίαν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἀναγκαίου, καὶ τὴν χρῆσιν κοινὴν εἶναι βεβούληται. 2.12.120.6 Ἄτοπον δὲ ἓνα τρυφᾶν πενομένων πλειόνων. Πόσω μὲν γὰρ εὐκλεέστερον τοῦ πολυτελῶς οἰκεῖν τὸ πολλοὺς εὐεργετεῖν; Πόσω δὲ συνετώτερον τοῦ εἰς λίθους καὶ χρυσίον τὸ εἰς ἀνθρώπους ἀναλίσκειν; Πόσω δὲ ὠφελιμώτερον τῶν ἀψύχων κοσμίῳ τὸ φίλους κεκτηθῆσθαι κοσμίους; Τίνα δὲ ἂν ἀγροὶ τοσοῦτον ὅσον τὸ χαρίζεσθαι ὠφελήσειαν; 2.12.121.1 Λείπεται τοίνυν ἡμῖν κάκεινο ἐπιλύσαι τὸ ἐπιφερόμενον· τίσιν οὖν τὰ πολυτελέστερα, ἂν αἰρῶνται πάντες τὰ εὐτελέστερα; τοῖς ἀνθρώποις, φήσαιμ' ἂν, ἐὰν χωρὶς προσπαθείας καὶ διαφορᾶς χρώμεθα αὐτοῖς. Εἰ δὲ ἀμήχανον πάντας σωφρονεῖν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων χρεῖαν τὰ εὐπόριστα μεταδιωκτέον μακρὰ τοῖς 2.12.121.2 περιττοῖς τούτοις χαίρειν φράσασιν. Καθόλου μὲν οὖν τὰ κόσμια ὡσπερ κοροκόσμια ἀποσκορακιστέον ὄλον καὶ αὐτὸν παραιτουμέναις τὸν κόσμον. Χρῆ γὰρ εἶναι κοσμίας ἔνδοθεν καὶ τὴν ἔσω γυναῖκα δεικνύναι καλήν· ἐν μόνῃ γὰρ τῇ ψυχῇ καταφαίνεται καὶ 2.12.121.3 τὸ κάλλος καὶ τὸ αἶσχος. Διὸ καὶ μόνος ὁ σπουδαῖος καλὸς κάγαθὸς ὄντως ἐστίν, καὶ μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν δογματίζεται, ἢ δὲ ἀρετὴ μόνῃ καὶ διὰ καλοῦ τοῦ σώματος καταφαίνεται καὶ ἐπανθεῖ τῇ σαρκί, τὸ ὠραῖον τῆς σωφροσύνης ἀξιέραστον 2.12.121.4 κνύουσα, ὅταν οἶονεὶ φέγγος ἐπιλάμπῃ τῇ μορφῇ τὸ ἦθος. Τὸ γὰρ ἐκάστου καὶ φυτοῦ καὶ ζώου κάλλος ἐν τῇ ἐκάστου ἀρετῇ εἶναι συμβέβηκεν. Ἀνθρώπου δὲ ἀρετὴ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ εὐσέβεια. Καλὸς ἄρα ἄνθρωπος ὁ δίκαιος καὶ σώφρων 2.12.121.5 καὶ συλλήβδην ὁ ἀγαθός, οὐχ ὁ πλούσιος. Ἦδη δὲ καὶ οἱ στρατιῶται χρυσίῳ κεκοσμηθῆσθαι βούλονται, οὐδὲ ἐκεῖνο ἀνεγνωκότες τὸ ποιητικόν, ὃς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμον κίεν ἢ τε κούρη νηπίη. 2.12.122.1 Ἄλλὰ γὰρ τὴν μὲν φιλοκοσμίαν ἥκιστα ἀρετῆς ἐπιμελουμένην, σώματος δὲ ἀντιποιουμένην, ἐκτραπέντος τοῦ φιλοκάλου περὶ τὴν κενοδοξίαν, ἄρδην ἐκβλητέον. Τὰ γὰρ μὴ οἰκεῖα τῷ σώματι ὡς οἰκεῖα προσάπτουσα μελέτην τοῦ ψεύδεσθαι καὶ ἔθος ἀπάτης ἐνεγέννησεν, οὔτι τὸ σεμνὸν καὶ ἄπλαστον καὶ νήπιον ὡς ἀληθῶς, 2.12.122.2 τὸ σοβαρὸν δὲ καὶ θρυπτικὸν καὶ ἀβροδίαστον φαίνουσα. Αἱ δὲ ἀμαυροῦσι τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν ἐπισκιάζουσαι χρυσίῳ, καὶ οὐκ ἴσασιν τὸ πλημμέλημα οἷόν ἐστι, δεσμὰ ἑαυταῖς περιθεῖσαι πλούσια μυρία, καθάπερ καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις φασὶν δεδέσθαι τοὺς κακούργους χρυσίῳ. 2.12.122.3 Τούτους ἐζηλωκεναι δοκοῦσί μοι αἱ γυναῖκες τοὺς δεσμῶτας τοὺς πλουσίους. Ἦ γὰρ οὐχὶ κλοιὸς τὸ χρυσοῦν ἐστὶ περιδέραιον καὶ οἱ στρεπτοί; οἱ τε καθετῆρες καλούμενοι ἀλύσεων ἐπέχοντες τρόπον καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς αὐτῷ τούτῳ τῷ ὀνόματι ἀλύσεις κέκλην 2.12.122.4 ται. Πέδας δὲ περισφυρίου τὴν περὶ τοὺς πόδας ἀκοσμίαν τῶν γυναικῶν φιλήμων ἐν Συνεφήβῳ προσεῖπεν, ἱμάτια διαφαίνοντα καὶ πέδην τινὰ χρυσην. 2.12.123.1 Τί οὖν ἔτι ὁ καλλωπισμὸς ὁ ζηλωτὸς ἢ ἐθέλειν ὑμᾶς, ὦ γυναῖκες, σφᾶς αὐτὰς φαίνεσθαι πεπεδημένας; εἰ γὰρ ἢ ὕλη τὸ ὄνειδος ὑπεκλύει, τὸ πάθος ἀδιάφορον. Ἐμοὶ γοῦν δοκοῦσιν ἐκουσίως περὶ 2.12.123.2 πίπτουσαι δεσμοῖς αὐχεῖν ἐπὶ συμφοραῖς πλουσίαις. Ἴσως δὲ καὶ ὁ ποιητικὸς μῦθος τοιούτους δεσμοὺς μοιχευομένη τῇ Ἀφροδίτῃ περιβεβληθῆσθαι λέγει, οὐδὲν ἄλλ' ἢ μοιχείας σύμβολον αἰνιττόμενος τὰ κόσμια· χρυσοῦς γὰρ εἶπεν κάκεινους Ὅμηρος τοὺς δεσμούς. Ἦδη δὲ τὰ φανερώτατα τοῦ πονηροῦ σύμβολα οὐκ αἰσχύ 2.12.123.3 νονται περικείμενα. ὡς γὰρ τὴν Εὐάν ὁ ὄφις ἠπάτησεν, οὕτω δὲ καὶ τὰς ἄλλας γυναῖκας ὁ κόσμος ὁ χρυσοῦς δελέατι προσχρώμενος τοῦ ὄφεως τῷ σχήματι ἐξέμηνεν εἰς ὕβρεις, σμυραῖνας τινὰς καὶ ὄφεις ἀποπλαττομένας εἰς εὐπρέπειαν. Λέγει γοῦν ὁ κωμικὸς Νικόστρατος· ἀλύσεις, καθετῆρας, δακτυλίους, βουβάλια, ὄφεις, περισκελίδας, ἐλλέβορον. 2.12.124.1 Πάνυ γοῦν ἐπιψόγως πάντα τὸν

γυναικεῖον καταλεγόμενος κόσμον Ἀριστοφάνης ἐν Θεσμοφοριαζούσαις ὑποδείκνυσιν. Παραθήσομαι δὲ αὐτὰς τοῦ κωμικοῦ τὰς λέξεις διελεγχούσας ἀκριβῶς τὸ φορτικὸν ὑμῶν τῆς ἀπειραγαθίας· 2.12.124.2 {A. -} Μίτρας, ἀναδήματα, νίτρον, κίσηριν, στρόφιον, ὀπισθοσφενδόνην, κάλυμμα, φῦκος, περιδέραια, ὑπογράμματα, τρυφοκαλάσιριν, ἔλλεβορον, κεκρύφαλον, ζῶμα, ἀμπέχονον, τρύφημα, παρυφές, ξυστίδα, κιθῶνα, βάραθρον, ἔγκυκλον, χιτώνιον. Τὰ μέγιστα δ' οὐκ εἴρηκα τούτων. {B. -} Εἶτα τί; {A. -} Διόπας, διάλιθον, πλάστρα, μολόχιον, βότρυς, χλίδωνα, περόνας, ἀμφιδέας, ὄρμους, πέδας, σφραγίδας, ἀλύσεις, δακτυλίους, καταπλάσματα, πομφόλυγας, ἀποδέσμους, ὀλίσβους, σάρδια, ὑποδερίδας, ἐλικτήρας. 2.12.124.3 Ἐγὼ μὲν ἔκαμον καὶ ἄχθομαι λέγων τὸ πλῆθος τῶν κοσμίων, τὰς δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεισί μοι, ὡς ἄρα οὐκ ἀποκναίονται τοσοῦτον ἄχθος βασιτάζουσαι. 2.12.125.1 Ὡ τῆς κενῆς πολυπραγμοσύνης, ὦ τῆς ματαίας δοξομανίας· ἐκχέουσιν ἑταιρικῶς τὸν πλοῦτον εἰς ὄνειδος, καὶ τοῦ θεοῦ τὰ δωρήματα ἀπειροκαλίᾳ παραχαράττουσι ζηλοῦσαι τοῦ πονηροῦ τὴν τέχνην. 2.12.125.2 Σαφῶς δὲ ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸν πλούσιον τὸν θησαυρίζοντα εἰς τὰς ἀποθήκας καὶ πρὸς ἑαυτὸν λέγοντα· Ἔχεις ἀγαθὰ πολλὰ ἀποκείμενα εἰς ἔτη πολλά· φάγε, πίε, εὐφραίνου, ἄφρονα κέκληκεν, ταύτη γὰρ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου παραλαμ2.12.125.3 βάνουσιν· ἃ οὖν ἠτοίμασας, τίνος γένηται; Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος θεασάμενός τινα τῶν μαθητῶν Ἑλένην ὀνόματι πολύχρυσον γράψαντα· ὦ μειράκιον, εἶπεν, μὴ δυνάμενος γράψαι καλὴν πλουσίαν πεποίηκας. Τοιαῦται τοίνυν Ἑλένη αἱ νῦν εἰσι γυναῖκες, οὐ καλαὶ γνησίως, πεπλασμέναι δὲ πλουσίως. 2.12.126.1 Ταύταις προφητεύει διὰ τοῦ Σοφονίου τὸ πνεῦμα· Καὶ τὸ ἀργύριον αὐτῶν καὶ τὸ χρυσίον αὐτῶν οὐ μὴ δύνηται ἐξελεῖσθαι αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς κυρίου. Ταῖς δὲ ὑπὸ Χριστοῦ παιδαγωγουμέναις οὐ χρυσίῳ κοσμεῖσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῷ λόγῳ, δι' οὗ μόνου κατα 2.12.126.2 φαίνεται τὸ χρυσίον. Μακάριοι μεντὰν ἦσαν οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑβραίων, εἰ περιελόμενοι τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν ἔρριψαν ἢ ἐχώνευσαν μόνον, νυνὶ δὲ εἰς βοῦν χρυσοχοήσαντες καὶ τούτῳ εἰδωλολατρήσαντες αὐτοὶ μὲν οὐκ ὦναντο οὔτε τῆς τέχνης οὔτε τῆς ἐπιβολῆς, ἐδίδαξαν δὲ ἡμῶν τὰς γυναῖκας τυπικώτατα κοσμίων ἀποσχέσθαι. 2.12.126.3 Τὸ γοῦν ἐκπορνεῦσαν τῆς ἐπιθυμίας εἰς χρυσίον εἶδωλον γίνεται βασανιζόμενον πυρί, ὃ μόνῳ τηρεῖται τρυφή καθάπερ εἶδωλον, οὐκ ἀλήθεια. Ἐντεῦθεν ὀνειδίζων ὁ λόγος διὰ τοῦ προφήτου τοὺς Ἑβραίους· Ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ, φησίν, ἐποίησαν τῇ Βάαλ, 2.12.126.4 κόσμια δηλονότι· καὶ ἐναργέστατα ἐπαπειλῶν καὶ ἐκδικήσω λέγει ἐπ' αὐτὴν τὰς ἡμέρας τῶν Βααλεῖμ, ἐν αἷς ἐπέθυσεν αὐτῇ, καὶ περιετίθετο τὰ ἐνώτια ἑαυτῆς καὶ τὰ καθόρμια αὐτῆς, καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ κοσμήματος ἐπήγαγεν εἰπών· Καὶ ἐπορεύετο ὀπίσω τῶν ἐραστῶν αὐτῆς, ἐμοῦ δὲ ἐπελάθετο, λέγει κύριος. 2.12.127.1 Ἀποθέμενοι τοίνυν τοὺς λήρους αὐτῷ πονηρῷ σοφιστῇ τοῦ ἑταιρικοῦ τούτου μὴ μετεχόντων καλλωπισμοῦ μηδὲ εἰδωλολα2.12.127.2 τρούντων διὰ παραπετάσματος εὐπρεποῦς. Πάνυ γοῦν θαυμασίως ὁ Πέτρος ὁ μακάριος Γυναῖκας, φησίν, ὡσαύτως μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὁ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσεβείαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν σφᾶς αὐτὰς κοσμου2.12.127.3 σῶν. Καὶ γὰρ εἰκότως ἀπεινὰ αὐτῶν τὸν καλλωπισμὸν κελεύει· εἰ μὲν γὰρ καλαὶ εἶεν, ἀπόχρη ἢ φύσις· μὴ φιλονικεῖτω ἢ τέχνη πρὸς τὴν φύσιν, τουτέστιν ἀπάτη ἀληθείᾳ μὴ ἐρίζετω· εἰ δὲ αἰσχροὶ φύσει, ἐλέγχουσιν ἐξ ὧν προσάπτουσιν ὁ μὴ ἔχουσιν. 2.12.128.1 Προσῆκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τὰς Χριστῷ λατρευούσας. Τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἀγιωσύνης προμηθεῖται ἐξισοῦσα τὰς πλεονεξίας καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένην χρεῖαν. Τὸ γὰρ λιτόν, ἧ καὶ τοῦνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει οὐδὲ κατὰ τι ὀγκοῦται ἢ τυφοῦται, ὁμαλὸν δὲ

ὄλον καὶ λείον καὶ ἴσον καὶ ἀπέ2.12.128.2 ριττον καὶ ταύτη ἱκανόν ἐστιν. Ἰκανότης δὲ ἕξις ἐστὶν ἐξικνουμένη πρὸς τὸ οἰκεῖον πέρας ἀνελλιπῶς καὶ ἀπερίττως· μήτηρ δὲ αὐτῶν ἢ δικαιοσύνη, τιθηνή δὲ ἢ αὐτάρκεια. Αὕτη γοῦν τοι ἕξις ἐστὶν ἀρκουμένη οἷς δεῖ καὶ δι' αὐτῆς ποριστικῆ τῶν πρὸς τὸν μακάριον συντελούντων βίον. 2.12.129.1 Ἔστω οὖν ἐπὶ μὲν καρποῖς τῶν χειρῶν ὑμῶν κόσμος ἅγιος, εὐμετάδοτος κοινωνία καὶ ἔργα οἰκουρίας. Ὁ γὰρ διδοὺς πτωχῷ δανεῖζει θεῷ, καὶ χεῖρες ἀνδρείων πλουτίζουσιν. Ἀνδρείους τοὺς καταφρονοῦντας χρημάτων καὶ περὶ τὰς μεταδόσεις εὐκόλους εἶρηκεν. Ἐπὶ δὲ τῶν ποδῶν ἢ ἄοκνος πρὸς εὐποιίαν ἐτοιμότης ἐπιφαινέσθω καὶ ἢ πρὸς δικαιοσύνην ὀδοιπορία. Καθετῆρες δὲ καὶ περιδέραια 2.12.129.2 αἰδῶς καὶ σωφροσύνη εἰσίν. Τοιοῦτους ὄρμους χρυσοχοεῖ ὁ θεός. Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς εὗρεν σοφίαν, καὶ θνητός, ὃς εἶδεν φρόνησιν, διὰ Σολομῶντος τὸ πνεῦμα λέγει, κρεῖσσον γὰρ αὐτὴν ἐμπορευθῆναι ἢ χρυσίου καὶ ἀργυρίου θησαυρούς, τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων 2.12.129.3 πολυτελῶν. Αὕτη γὰρ ἢ ἀληθινὴ εὐκοσμία. Τὰ δὲ ὦτα αὐταῖς παρὰ φύσιν μὴ τιτράσθω εἰς ἀπάρτησιν ἐλλοβίων καὶ πλάστρων· οὔτε γὰρ θέμις βιάζεσθαι τὴν φύσιν, παρ' ὃ βεβούληται, οὔτε μὴν ἄλλος ἀμείνων ἂν εἴη τῶν ὧτων κόσμος εἰς τοὺς κατὰ φύσιν τῆς 2.12.129.4 ἀκοῆς καταβαίνων πόρους κατηχήσεως ἀληθοῦς. Ὁφθαλμοὶ δὲ ὑπαληλιμμένοι λόγῳ καὶ ὦτα εἰς αἴσθησιν διατετρημένα θείων ἀκουσθῆναι καὶ ἀγίων ἐπόπτην παρασκευάζουσιν δεικνύντος ὡς ἀληθῶς τοῦ λόγου τὸ κάλλος τὸ ἀληθινόν, ὃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν οὐδὲ οὖς ἤκουσε πρότερον.

3.1.t.1 Περί τοῦ κάλλους τοῦ ἀληθινοῦ.

3.1.1.1 Ἦν ἄρα, ὡς ἔοικεν, πάντων μέγιστον μαθημάτων τὸ γινῶναι αὐτόν· ἑαυτὸν γὰρ τις ἐὰν γινῶ, θεὸν εἴσεται, θεὸν δὲ εἰδῶς ἐξομοιωθήσεται θεῷ, οὐ χρυσοφορῶν οὐδὲ ποδηροφορῶν, ἀλλὰ ἀγαθοεργῶν καὶ ὅτι μάλιστα ὀλιγίστων δεόμενος· ἀνευδεῆς δὲ μόνος ὁ θεὸς καὶ χαίρει μάλιστα μὲν καθαρεύοντας ἡμᾶς ὄρων τῷ τῆς διανοίας κόσμῳ, ἔπειτα δὲ καὶ τῷ τοῦ σώματος, ἀγνὴν στολήν, σωφροσύνην, περιβεβλημένους. 3.1.1.2 Τριγενοῦς οὖν ὑπαρχούσης τῆς ψυχῆς τὸ νοερόν, ὃ δὴ λογιστικὸν καλεῖται, ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ ἔνδον, ὁ τοῦ φαινομένου τοῦδε ἄρχων ἀνθρώπου, αὐτὸν δὲ ἐκεῖνον ἄλλος ἄγει, θεός· τὸ δὲ θυμικόν, θηριῶδες ὄν, πλησίον μανίας οἰκεῖ· πολύμορφον δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τρίτον, ὑπὲρ τὸν Πρωτέα τὸν θαλάττιον δαίμονα ποικίλον, ἄλλοτε ἄλλως μετασχηματιζόμενον, εἰς μοιχείας καὶ λαγνείας καὶ εἰς φθορὰς ἐξαρεσκευόμενον· 3.1.1.3 ἦτοι μὲν πρώτιστα λέων γένει· ἠυγένειος, ἔτι φέρω τὸν καλλωπισμόν· ἄνδρα δείκνυσιν ἢ τοῦ γενεῖου κόμη· αὐτὰρ ἔπειτα δράκων ἢ πάρδαλις ἢ δὲ μέγας σῦς· κατώλισθεν εἰς τὴν ἀσέλγειαν ἢ φιλοκοσμία. Οὐκέτι καρτερῷ· θηρίον ἄνθρωπος φαίνεται· γίνετο δ' ὑγρὸν ὕδωρ καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον. 3.1.1.4 Ἐκχεῖται τὰ πάθη, ἐκβλύζονται αἱ ἡδοναί, μαραίνεται τὸ κάλλος, καὶ θάττον ἀποπίπτει τοῦ πετάλου χαμαί, ὅταν αὐτοῦ καταπνεύσωσιν αἱ ἐρωτικά τῆς ὕβρεως λαίλαπες, καὶ πρὶν ἢ τὸ μετόπωρον ἐλθεῖν μαραίνεται τῇ φθορᾷ· πάντα γὰρ ἢ ἐπιθυμία γίνεταί τε καὶ πλάττεται καὶ φενακίζεῖν βούλεται, ἵνα κατακρύψη τὸν ἄνθρωπον. 3.1.1.5 Ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ᾧ σύνοικος ὁ λόγος, οὐ ποικίλλεται, οὐ πλάττεται, μορφήν ἔχει τὴν τοῦ λόγου, ἐξομοιοῦται τῷ θεῷ, καλός ἐστίν, οὐ καλλωπίζεται· κάλλος ἐστὶ τὸ ἀληθινόν, καὶ γὰρ ὁ θεός ἐστίν· θεὸς δὲ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος 3.1.2.1 γίνεται, ὅτι βούλεται ὁ θεός. Ὁρθῶς ἄρα εἶπεν Ἡράκλειτος· Ἄνθρωποι

θεοί, θεοὶ ἄνθρωποι. Λόγος γὰρ ωὗτος· μυστήριον ἐμφανές· θεὸς ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ ὁ ἄνθρωπος θεός, καὶ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς ὁ μεσίτης ἐκτελεῖ· μεσίτης γὰρ ὁ λόγος ὁ κοινὸς ἀμφοῖν, θεοῦ μὲν υἱός, σωτὴρ δὲ ἀνθρώπων, καὶ τοῦ μὲν διάκονος, ἡμῶν δὲ παιδαγωγός. 3.1.2.2 Δούλης δὲ οὔσης τῆς σαρκός, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ, πῶς ἄν τις εἰκότως τὴν θεράπειαν κοσμοίη προαγωγῶ δίκην; ὅτι γὰρ δούλου μορφὴ τὸ σαρκικόν, ἐπὶ τοῦ κυρίου φησὶν ὁ ἀπόστολος· Ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών, τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον δοῦλον προσειπὼν πρὶν ἢ δουλεῦσαι καὶ σαρκοφορῆσαι τὸν 3.1.2.3 κύριον. Ὁ δὲ συμπαθὴς θεὸς αὐτὸς ἠλευθέρωσεν τὴν σάρκα τῆς φθορᾶς καὶ δουλείας τῆς θανατηφόρου καὶ πικρᾶς ἀπαλλάξας τὴν ἀφθαρσίαν περιέθηκεν αὐτῇ, ἅγιον τοῦτο τῇ σαρκὶ καὶ ἀιδιότητος καλλώπισμα περιθείς, τὴν ἀθανασίαν. 3.1.3.1 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο κάλλος ἀνθρώπων ἀγάπη. Ἀγάπη δέ, κατὰ τὸν ἀπόστολον, μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται. Περπερεία γὰρ ὁ καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος 3.1.3.2 ἔχων ἔμφασιν. Διὸ καὶ ἐπιφέρει· Οὐκ ἀσχημονεῖ. Ἄσχημον γὰρ τὸ ἀλλότριον καὶ μὴ κατὰ φύσιν σχῆμα· τὸ δ' ἐπίπλαστον ἀλλότριον, ὅπερ ἐξηγεῖται σαφῶς, οὐ ζητεῖ φήσας τὸ μὴ ἑαυτῆς· τὸ γὰρ ἴδιον ἢ ἀλήθεια τὸ οἰκεῖον καλεῖ, τὸ δ' ἀλλότριον ἢ φιλοκοσμία ζητεῖ, ἐκτὸς οὔσα καὶ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀγάπης. 3.1.3.3 Τὸν δὲ κύριον αὐτὸν τὴν ὄψιν αἰσχρὸν γεγονέναι διὰ Ἡσαΐου τὸ πνεῦμα μαρτυρεῖ· Καὶ εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ τίς ἀμείνων κυρίου; ἀλλ' οὐ τὸ κάλλος τῆς σαρκός τὸ φαντασιαστικόν, τὸ δὲ ἀληθινὸν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἐνεδείξατο κάλλος, τῆς μὲν τὸ εὐεργετικόν, τὸ δὲ ἀθάνατον τῆς σαρκός.

3.2.1.1 Ὅτι οὐ χρὴ καλλωπίζεσθαι. Οὐκ ἄρα ἡ πρόσοψις τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καλλωπιστέα τῷ τῆς καλοκάγαθίας κοσμήματι· εἴη δ' ἂν καὶ τὴν σάρκα εἰπεῖν τῷ τῆς ἐγκρατείας κόσμῳ. Αἱ δέ, τὴν ἐπιφάνειαν καλλωπιζόμεναι καὶ τὰ βάθη χερσοῦμεναι, λελήθασι σφᾶς αὐτὰς κατὰ τοὺς Αἰγυπτίων 3.2.4.2 κοσμοῦσαι ναούς· προπύλαια παρ' αὐτοῖς καὶ προτεμενίσματα ἐξήσκηται, ἄλση τε καὶ ὀργάδες, κίοσιν τε παμπόλλοις ἐστεφάνωνται αἱ αὐλαί· τοῖχοι δὲ ἀποστίλβουσι ξενικοῖς λίθοις καὶ γραφῆς ἐντέχνου οἷς ἐνδεῖ οὐδὲ ἔν· χρυσῷ δὲ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἠλέκτρῳ παραστίλβουσιν οἱ ναοί, καὶ τοῖς ἀπὸ Ἰνδίας καὶ Αἰθιοπίας πεποικιλμένοι μαρμαίρουσι λιθιδίοις, τὰ δὲ ἄδυστα χρυσοπάστοις ἐπισκιάζονται 3.2.4.3 πέπλοις· ἀλλ' ἦν παρεισέλθης εἰς τὸ βάθος τοῦ περιβόλου σπεύδων ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ κρείττονος, ζητήσης δὲ τὸ ἄγαλμα τὸ ἔνοικον τοῦ νεώ, παστοφόρος δὲ ἢ τις ἄλλος τῶν ἱεροποιούντων περὶ τὸ τέμενος σεμνὸν δεδορκώς, παιᾶνα τῇ Αἰγυπτίων ἄδων γλώττη, ὀλίγον ἐπαναστείλας τοῦ καταπετάσματος, ὡς δεῖξων τὸν θεόν, πλατὺν ἡμῖν 3.2.4.4 ἐνδίδωσι γέλωτα τοῦ σεβάσματος. Οὐ γὰρ θεὸς ὁ ζητούμενος ἐνδον εὐρεθήσεται, ἐφ' ὃν ἐσπεύσαμεν, αἴλουρος δὲ ἢ κροκόδειλος ἢ αὐτόχθων ὄφις ἢ τι τοιοῦτον θηρίον ἀνάξιον μὲν τοῦ νεώ, χηραμοῦ δὲ ἢ φωλεοῦ ἢ βορβόρου ἀντάξιον· ὁ θεὸς Αἰγυπτίων ἐπὶ στρωμνῆς ἀλουργῆς καταφαίνεται κυλιόμενον θηρίον. 3.2.5.1 Ταύτη μοι δοκοῦσιν αἱ χρυσοφοροῦσαι γυναῖκες, τῶν πλοκάμων τοὺς ἐνουλισμοὺς ἀσκοῦσαι χρίσματά τε παρειῶν καὶ ὑπογραφὰς ὀφθαλμῶν καὶ βαφὰς μετιοῦσαι τριχῶν καὶ τὴν ἄλλην βλακείαν κακομηχανώμεναι, κοσμοῦσαι τὸν περίβολον τὸν σαρκικόν, αἰγυπτιάζουσαι ὡς ἀληθῶς, ἐπισπᾶσθαι τοὺς δεισιδαίμονας ἐραστάς. 3.2.5.2 Ἄλλ' ἦν ἀποκαλύψῃ τις τὸ καταπέτασμα τοῦ νεώ, τὸν κεκρύφαλον λέγω, τὴν βαφήν, τὴν ἐσθῆτα, τὸ χρυσίον, τὸ φῦκος, τὰ ἐντρίμματα, τουτέστι τὸ ἐκ τούτων συγκείμενον ὕφος, τὸ καταπέτασμα, ὡς ἐνδον εὐρήσων τὸ 3.2.5.3 κάλλος τὸ

ἀληθινόν, μυσάξεται, εὖ οἶδ' ἐγώ. Οὐ γὰρ τὴν εἰκόνα τοῦ θεοῦ κατοικοῦσαν ἔνδον εὐρήσει τὴν ἀξιόλογον, πόρνη δὲ ἀντ' αὐτῆς καὶ μοιχαλὶς τῆς ψυχῆς κατέλιπε τὸ ἄδυτον, τό τε ἀληθινὸν θηρίον ἐλεγχθήσεται ψιμυθίῳ πίθηκος ἐντετριμμένος, καὶ ὁ παλίμβολος ὄφις ἐκεῖνος διαβιβρώσκων τὸ νοερὸν τῆς ἀνθρώπου διὰ τῆς φιλοδοξίας χηραμὸν ἔχει τὴν 3.2.5.4 ψυχὴν· πάντα φαρμάκων ὀλεθρίων ἐμπλήσας καὶ τὸν ἑαυτοῦ τῆς πλάνης ἐνερευξάμενος ἰὸν μετεσκεύασεν τὰς γυναῖκας εἰς πόρνας ὁ προαγωγὸς οὗτος δράκων–οὐ γὰρ γυναικός, ἀλλ' ἑταίρας τὸ φιλόκοσμον–· αἱ τῆς παρὰ μὲν τοῖς ἀνδράσιν οἰκουρίας ὀλίγα φροντίζουσιν, λύσασαι δὲ τάνδρος τὸ βαλλάντιον ἐκτρέπουσι τὰς χορηγίας εἰς ἐπιθυμίας, ὡς πολλοὺς ἔχοιεν τοῦ καλαῖ δοκεῖν εἶναι μάρτυρας, καὶ τὴν πᾶσαν ἡμέραν κομμωτικῇ προσκαθεζόμεναι ἀργυρωνήτοις σχολάζουσιν ἀνδραπόδοις. 3.2.6.1 Καθάπερ οὖν ὄψον πονηρὸν ἠδύνουσι τὴν σάρκα καὶ τὴν μὲν ἡμέραν κομμωτικῇ προστετήκασι θαλαμευόμεναι, μὴ ἐλεγχθῶσιν ξανθίζόμεναι, ἐσπέρας δὲ καθάπερ ἐκ φωλεοῦ πρὸς τὸν λύχνον τὸ νόθον τοῦτο προσέρπει κάλλος· συνεργεῖ γὰρ καὶ ἡ μέθη καὶ τὸ ἀμυδρὸν τοῦ φωτὸς πρὸς τὴν 3.2.6.2 ἐπίθεσιν αὐτῶν. Καὶ τὴν μὲν ξανθίζουσιν τοὺς πλοκάμους ὁ κωμικὸς Μένανδρος εἶργει τῆς οἰκίας· Νῦν δ' ἔρπε ἀπ' οἴκων τῶνδε· τὴν γυναῖκα γὰρ τὴν σῶφρονα οὐ δεῖ τὰς τρίχας ξανθὰς ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς παρεῖας φυκοῦν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς 3.2.6.3 ὑπογράφεσθαι. Λεληθάσι δὲ σφᾶς αἱ κακοδαίμονες τὸ οἰκεῖον ἀπολλύουσαι κάλλος τοῦ ὀθνείου τῇ ἐπεισαγωγῇ· ἅμα γοῦν ἡμέρα σπαρασσόμεναι καὶ ἀποτριβόμεναι καὶ φυράμασί τισι καταπλαττόμεναι τρύχουσι μὲν τὸν χρῶτα, θρύπτουσι δὲ τὴν σάρκα τοῖς φαρμάκοις καὶ τῇ 3.2.6.4 περιεργίᾳ τῶν ῥυμμάτων τὸ οἰκεῖον μαραίνουσιν ἄνθος. Διὰ τοῦτό τοι ὠχραὶ μὲν ἐκ καταπλασμάτων καταφαίνονται, εὐάλωτοι δὲ ὑπὸ νόσων γίνονται τακερὰν ἤδη τὴν σάρκα, φαρμάκοις τὴν ἐσκιαγραφημένην, ἔχουσαι, τῶν ἀνθρώπων τὸν δημιουργὸν ἀτιμάζουσαι, ὡς οὐ κατ' ἀξίαν δεδωρημένον τὸ κάλλος. Εἰκότως ἀργαὶ πρὸς οἰκουρίας γίνονται, καθάπερ ἐζωγραφεμέναι, καθεζόμεναι εἰς θέαν, οὐκ εἰς 3.2.7.1 οἰκουρίαν γεγενημένα. Διὰ τοῦτό τοι ἡ παρὰ τῷ κωμικῷ ἐπιλογιστικῇ γυνὴ λέγει· Τί δ' ἂν γυναῖκες φρόνιμον ἐργασαίμεθα ἢ λαμπρόν, αἱ καθήμεθ' ἐξανθισμένα, τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν λυμαινόμεναι τὸν χαρακτήρα, οἴκων ἀνατροπὰς καὶ γάμων ἐκτροπὰς καὶ παίδων ὑποβολὰς 3.2.7.2 περιποιούμεναι; Τοῦτο αὐτὸ γὰρ τοι καὶ Ἀντιφάνης ὁ κωμικὸς ἐν Μαλθακῇ τὸ ἐταιρικὸν τῶν γυναικῶν ἐπισκώπτει τὰ κοινὰ πάσαις ῥήματα εἰς τὴν κατατριβὴν ἐξηυρημένα λέγων· Ἔρχεται, μετέρχεται αὖ, προσέρχεται αὖ, μετέρχεται, ἦκει, πάρεστι, ῥύπτεται, προσέρχεται, σμῆται, κτενίζεται, ἐμβέβηκε, τρίβεται, λοῦται, σκοπεῖται, στέλλεται, μυρίζεται, κοσμεῖται, ἀλείφεται· † ἂν δ' ἔχοι τι, ἀπάγχεται. 3.2.7.3 Τρὶς γάρ, οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιαι κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι καὶ σηπεδόνων ἀφροῖς ἐγχιρίομεναι, καὶ ταῖς ὀφρύσι τὴν ἀσβόλην ἀναματτόμεναι καὶ ψιμυθίῳ 3.2.8.1 τὰς παρεῖας ἐντριβόμεναι. Αἱ τοίνυν καὶ τοῖς ἔθνικοις προσκορεῖς ποιηταῖς διὰ τὸν τρόπον πῶς οὐκ ἂν ἀπόβλητοι τῇ ἀληθείᾳ γένοιτο; ἕτερος γοῦν κωμικὸς ἐλέγχων αὐτὰς Ἄλεξις· καὶ γὰρ καὶ τούτου παραθήσομαι τὴν λέξιν δυσωποῦσαν τῷ περιέργῳ τῆς ἐρμηνείας τὸ ἀδιάτρεπτον τῆς ἀναισχυντίας· οὐ γὰρ εἰς τοσοῦτον περίεργος ἦν· ἐγὼ δὲ αἰσχύνομαι κωμωδομένης ἐς τοσοῦτον τῆς γυναικωνίτιδος, ἢ βοηθὸς γενομένη εἶτα μέντοι προσαπολλύει καὶ τὸν ἄνδρα. 3.2.8.2 Πρῶτα μὲν γὰρ ἐς τὸ κέρδος καὶ τὸ συλᾶν τοὺς πέλας πάντα τὰ ἄλλα ἔργα αὐταῖς πάρεργα γίνονται. Τυχάνει μικρά τις οὔσα· φελλὸς ἐν ταῖς βαυκίσις ἐγκεκάττυται. Μακρὰ τις· διάβαθρον λεπτὸν φορεῖ τὴν τε κεφαλὴν ἐπὶ τὸν ὦμον καταβαλοῦσα ἐξέρχεται· τοῦτο τοῦ μήκουσ ἀφεῖλεν. Οὐκ ἔχει τις ἰσχία· ὑπενέδυσ' ἐρραμμένα αὐτήν,

ὥστε τὴν εὐπυγίαν ἀναβοᾶν τοὺς εἰσιδόντας. Κοιλίαν ἀδρὰν ἔχει· τιθί' ἔστ' αὐταῖσι τούτων ὦν ἔχουσι(ιν) οἱ κωμικοί· ὀρθὰ προσθεῖσαι τοιαῦτα τούνδυτον τῆς κοιλίας ὡσπερὶ κοντοῖσι τούτοις εἰς τὸ πρόσθ(εν) ἀπήγαγον. 3.2.8.3 Τὰς ὄφρυς πυρρὰς ἔχει τις· ζωγραφοῦσιν ἀσβόλω. Συμβέβηκ(εν) εἶναι μέλαιναν· κατέπλασε ψιμυθίω· λευκόχρωσ λίαν τις ἐστίν· παιδέρωτ' ἐντρίβεται. Καλὸν ἔχει τοῦ σώματός τι· τοῦτο γυμνὸν δεικνύει. Εὐφυεῖς ὀδόντας ἔσχεν· ἐξ ἀνάγκης δεῖ γελᾶν, ἵνα θεωρῶς(ιν) οἱ παρόντες τὸ στόμα ὡς κομψὸν φορεῖ. Ἄν δὲ μὴ χαίρη γελῶσα, διατελεῖ τὴν ἡμέραν ξυλήφιον μυρρίνης ἔχουσα λεπτὸν ὀρθὸν ἐν τοῖς χεῖλεσιν, ὥστε τῷ χρόνῳ σεσηρὲν' ἄν τε βούλητ' ἄν τε μή. 3.2.9.1 Ταῦτα ὑμῖν εἰς τὴν ἀποτροπὴν τῆς φιλοκόσμου κακομηχανίας ἐκ σοφίας κοσμικῆς παρατίθεμαι, παμμάχως σῶζειν ἐθελήσαντος ἡμᾶς τοῦ λόγου, μετὰ μικρὸν δὲ καὶ ταῖς θεαῖς ἐπιστύψω γραφαῖς. Φιλεῖ δὲ πως τὸ μὴ λανθάνον δι' αἰσχύνην τῶν ἐλέγχων ἀφίστασθαι τῶν 3.2.9.2 ἀμαρτημάτων. Ὡς δὲ ἡ καταπεπλασμένη χεὶρ καὶ ὁ περιαηλιμμένος ὀφθαλμὸς ὑπόνοιαν τοῦ νοσοῦντος ἐκ τῆς ὄψεως ἐνδείκνυται, οὕτως τὰ ἐντρίμματα καὶ αἱ 3.2.9.3 βαφαὶ νοσοῦσαν ἐν βάθει τὴν ψυχὴν αἰνίττονται. Ἡμῖν δὲ παριέναι ποταμὸν ἀλλότριον ὁ θεῖος παραινεῖ παιδαγωγός, τὴν ἀλλοτρίαν γυναῖκα, τὴν μάχλον, ποταμὸν ἀλλότριον ἀλληγορῶν, πᾶσιν ἐπιρρέουσαν, πᾶσι 3.2.9.4 δι' ἀσέλγειαν πορνικὴν εἰς τρυφὴν ἐκχεομένην· ἀπὸ ὕδατος ἀλλοτρίου ἀπόσχου, φησίν, καὶ ἀπὸ πηγῆς ἀλλοτρίας μὴ πίης, τὸ ρεῦμα τῆς ἡδυπαθείας φυλάξασθαι παραινῶν, ἵνα πολὺν ζήσωμεν χρόνον, προστεθῆ δὲ ἡμῖν ἔτη ζωῆς, εἴτε ἀλλοτρίαν ἡδονὴν μὴ θηρωμένοις 3.2.10.1 εἴτε καὶ τὰς αἰρέσεις ἐκτρεπομένοις. Φιλοψία μὲν οὖν καὶ 3.2.10.1 φιλοινία εἰ καὶ πάθη μεγάλα, ἀλλ' οὐ τοσαῦτα τὸ μέγεθος ὀπόση ἢ φιλοκοσμία. Τράπεζα πλήρης καὶ κύλικες ἐπάλληλοι ἱκαναὶ πληρῶσαι τὴν λαιμαργίαν· τοῖς δὲ φιλοχρύσοις καὶ φιλοπορφύροις καὶ φιλολίθοις οὔτε ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς αὐτάρκης οὔτε ἡ Τυρίων θάλαττα οὔτε μὴν ὁ φόρτος ὁ ἀπ' Ἰνδῶν καὶ Αἰθιοπῶν, ἀλλ' οὐδὲ ὁ 3.2.10.2 Πακτωλὸς ὁ ῥέων τὸν πλοῦτον. Οὐδ' ἄν Μίδασι τις αὐτῶν γένηται, πεπλήρωται, ἀλλὰ ἔτι πένης ἐστὶ πλοῦτον ἄλλον ποθῶν, ἔτοιμοι δὲ οὗτοι συναποθανεῖν χρυσίῳ. Εἰ δὲ καὶ ὁ πλοῦτος τυφλός, ὡσπερ οὖν, αἱ περὶ αὐτὸν ἐπτοημένοι 3.2.10.3 καὶ συμπαθοῦσαι πῶς οὐ τυφλώττουσιν; Ὅρον γοῦν ἐπιθυμίας οὐκ ἔχουσαι εἰς ἀναισχυντίαν ἐξοκέλλουσιν· δεῖ γὰρ αὐταῖς καὶ θεάτρου καὶ πομπῆς καὶ πλήθους θεατῶν καὶ πλάνης ἐν ἱεροῖς καὶ τῆς ἐν τοῖς ἀμφοδίοις 3.2.10.4 διατριβῆς, ὡς πᾶσιν αὐτὰς γίνεσθαι καταφανεῖς. Κοσμοῦνται γὰρ ἵνα ἄλλοις ἀρέσκοιεν αἱ ἐν προσώπῳ καὶ χῶμεναι, οὐκ ἐν καρδίᾳ· ὡς γὰρ τὸν δραπετήν τὰ στίγματα, οὕτω τὴν μοιχαλίδα δεῖκνυσι τὰ ἀνθίσματα. Κἂν περιβάλη κόκκινον καὶ κοσμήσῃ κόσμῳ χρυσῷ, καὶ ἐὰν χρῖσῃ στίμμι τοὺς ὀφθαλμούς σου, εἰς μάτην ὁ ὠραϊσμός σου, ὁ λόγος διὰ Ἱερεμίου φησίν. 3.2.11.1 Εἶτα οὐκ ἄτοπον ἵππους μὲν καὶ ὄρνεις καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἐκ τῆς χλόης καὶ τῶν λειμώνων ἀνίστασθαι καὶ ἀνίπτασθαι οἰκείῳ κόσμῳ χαίροντα, χαίτη ἵππικῆ καὶ χροιά φυσικῆ καὶ πτερώσει ποικίλῃ, ὡς δὲ ἐνδεέστερον καὶ τῆς θηρείου φύσεως ἢ γυνὴ ἀκαλλῆς εἰς τοσοῦτον εἶναι οἶεται, ὡς ὀθνεῖου δεῖσθαι κάλλους, ὠνητοῦ καὶ 3.2.11.2 σκιαγραφουμένου; Κεκρύφαλοι μὲν γε καὶ κεκρυφάλων διαφοραὶ καὶ περίεργοι πλοκαί, ἀλλὰ καὶ τῶν τριχῶν οἱ μυρίοι σχηματισμοὶ κατόπτρων τε πολυτίμητοι κατασκευαί, οἷς κατασηματίζονται θηρῶσαι τοὺς δίκην παίδων ἀφρόνων περὶ τὰς μορφὰς ἐπτοημένους, τέλεον ἀπηρυθριακῶν ἐστὶ γυναικῶν, ἃς ἐταίρας καλῶν οὐκ ἄν τις ἀφαιμάρτοι προσωπεῖα ποιούσας τὰ πρόσωπα. 3.2.11.3 Ἡμῖν δὲ ὁ λόγος παραινεῖ μὴ σκοπεῖν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. Ὁ δὲ καὶ πέρα τῆς ἀτοπίας προβέβηκεν, τῆς ἐπιπλάστου μορφῆς τῆς ἑαυτῶν οἶον ἀνδραγαθήματός τινος ἢ ἐπανορθώματος

κάτοπτρα ἐπινενοήκασιν, ἐφ' ἧς ἀπάτης μάλιστα κάλυμμα ἐπιτιθέναι ἐχρῆν· οὐδὲ γάρ, ὡς ὁ μῦθος Ἑλλήνων ἔχει, Ναρκίσσω προεχώρησεν τῷ καλῷ τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνας γενέσθαι 3.2.12.1 θεατήν. Εἰ δὲ οὐδεμίαν εἰκόνα ὁ Μωυσῆς παραγγέλλει ποιεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἀντίτεχνον τῷ θεῷ, πῶς ἂν εὐλόγως ποιοῖεν αἱ γυναῖκες αὐταὶ σφῶν κατὰ ἀνάκλασιν ἀπομιμούμεναι τὰς εἰκόνας εἰς τοῦ προσώπου τὴν 3.2.12.2 ψευδοποιαν; Ἄλλὰ καὶ τῷ Σαμουήλ τῷ προφήτῃ, ὅποτε πέμπεται ἓνα χρῖσαι τῶν υἱῶν Ἰεσοῖ εἰς βασιλέα, καὶ τὸν πρεσβύτατον τῶν παίδων αὐτοῦ καλὸν καὶ μέγαν ἰδόντι, ὅποτε τὸ χρῖσμα προέβαλεν ὁ Σαμουήλ ἡσθεὶς ἐπ' αὐτῷ, εἶπεν, φησίν, ὁ κύριος αὐτῷ· μὴ ἐπιβλέψῃς εἰς τὴν ὄψιν αὐτοῦ καὶ τὸ ὕψος τοῦ μεγέθους αὐτοῦ, ὅτι ἀπῶσμαι αὐτόν. Ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς ὀφθαλμοὺς ὄψεται καὶ κύριος εἰς καρδίαν, καὶ οὐκ ἔχρισε τὸν καλὸν τὸ 3.2.12.3 σῶμα, ἀλλὰ τὸν καλὸν τὴν ψυχὴν. Εἰ οὖν τὸ φυσικὸν τοῦ σώματος κάλλος ἔλαττον τοῦ ψυχικοῦ λογίζεται κύριος, τί περὶ τοῦ νόθου φρονεῖ, ἅπαν τὸ ψεῦσμα ἄρδην ἐκβαλὼν; διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἶδους. 3.2.12.4 Σαφέστατα γοῦν ὁ κύριος διὰ τοῦ Ἀβραάμ διδάσκει καὶ πατρίδος καὶ συγγενέων καὶ κτήσεως καὶ πλούτου παντὸς καταφρονεῖν τὸν ἐπόμενον τῷ θεῷ, ποιήσας αὐτὸν ἔπηλυν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ φίλον αὐτὸν ὠνόμασεν τῆς οἴκοι καταφρονήσαντα περιουσίας· εὐπατρίδης γὰρ ἦν καὶ 3.2.12.5 εὐπορος σφόδρα. Τριακοσίοις γοῦν καὶ ὀκτωκαίδεκα οἰκέταις ἰδίους κεχείρωται τοὺς τέσσαρας βασιλεῖς τοὺς αἰχμαλωτεύσαντας τὸν Λῶτ. Μόνην εὐρίσκομεν τὴν Ἑσθήρ δικαίως κοσμουμένην. Ἐκαλλωπίζετο μυστικῶς ἡ γυνὴ βασιλεῖ τῷ ἑαυτῆς, ἀλλὰ τὸ κάλλος αὐτῆς ἐκεῖνο λύτρον εὐρίσκεται φονευομένου λαοῦ. 3.2.13.1 Ὅτι δὲ ἑταίρας μὲν ποιεῖ τὰς γυναῖκας ὁ καλλωπισμὸς, ἀνδρογύνους δὲ τοὺς ἄνδρας καὶ μοιχικούς, μάρτυς ἡμῖν ὁ τραγικὸς διηγούμενος ὧδέ πως· Ἐλθὼν δὲ ἐκ Φρυγῶν ὁ τὰς θεὰς κρίνων ὄδε, ὡς ὁ μῦθος Ἀργείων ἔχει, Λακεδαίμονα, ἀνθηρὸς μὲν εἰμάτων στολῇ χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάρῳ χλιδήματι, ἐρῶν ἐρῶσαν ὥχετ' ἐξαναρπάσας Ἑλένην πρὸς Ἴδης βούσταθμα, ἔκδημον λαβῶν Μενέλαον. 3.2.13.2 Ὡ κάλλους μοιχικοῦ ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή· σωφροσύνην διέφθειρεν Λακωνικὴν ἐσθῆς καὶ χλιδῆ καὶ κάλλος ὠραῖον· αἱ βάρβαροι φιλοκοσμίαι ἑταίραν ἤλεγξαν τὴν 3.2.13.3 Διὸς θυγατέρα. Οὐκ ἦν παιδαγωγὸς αὐτοῖς ἀνακόπτων τὰς ἐπιθυμίας οὐδὲ μὴν ὁ λέγων· Μὴ μοιχεύσης οὐδὲ ὁ Μὴ ἐπιθυμήσης λέγων μηδὲ εἰς μοιχείαν ὀδεύσης δι' ἐπιθυμίας, ἀλλὰ μηδὲ τὰς ὀρέξεις ἐκκαύσης 3.2.13.4 διὰ φιλοκοσμίας. Οἶον αὐτοῖς τὸ ἐπὶ τούτοις ἐξηκολούθησεν τέλος, καὶ ὄσων ἀπέλαυσαν κακῶν οἱ φιλαυτίαν κωλύσαι μὴ θελήσαντες· ἡπειροὶ κεκίνηνται δύο ἀπαιδεύτοις ἡδοναῖς καὶ κλονεῖται τὰ πάντα μειρακίῳ βαρβάρῳ· Ἑλλὰς ὅλη ναυτίλλεται, στενοχωρεῖται δὲ ἡ θάλασσα 3.2.13.5 ἡπίρους φέρουσα· πόλεμος ἐκριπίζεται μακρὸς, καὶ μάχαι καταρρήγνυνται καρτεραί, καὶ νεκρῶν ἐμπύμπλαται τὰ πεδία· ἐνυβρίζει τῷ ναυστάθμῳ ὁ βάρβαρος· ἀδικία κρατεῖ καὶ τοῦ ποιητικοῦ Διὸς ἐκείνου τὸ ὄμμα τοὺς Θραῶκας βλέπει· εὐγενὲς αἷμα βάρβαρα πίνει πεδία καὶ ποταμῶν ῥεύματα σώμασιν ἴσταται νεκροῖς· στήθη κρούεται θρήνοις καὶ τὸ πένθος ἐπινέμεται τὴν γῆν· πάντες δὲ σεῖονται πόδες πολυπιδάκου Ἴδης καὶ κορυφαί, Τρώων τε πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν. 3.2.14.1 Ποῖ φύγωμεν, Ὅμηρε, καὶ στῶμεν; δεῖξον ἡμῖν γῆν μὴ κεκινημένην. * * * μὴ θίγῃς ἡνιῶν, παιδίον, ἄπειρος ὢν, μηδὲ ἀναβῆς τὸν δίφρον ἐλαύνειν μὴ μαθῶν· δυσὶν ἡνιόχοις οὐρανὸς ἤδεται, οἷς μόνοις ἐλαυνόμενον ἄγεται τὸ πῦρ. Μετάγεται γὰρ ἡ διάνοια ὑπὸ ἡδονῆς, καὶ τὸ ἀκήρατον τοῦ λογισμοῦ μὴ παιδαγωγούμενον τῷ λόγῳ εἰς ἀσέλγειαν κατολισθαίνει καὶ μισθὸν τοῦ παραπτώματος 3.2.14.2 τὸ ἀπόπτωμα λαμβάνει. Δεῖγμά σοι τούτων οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ τὸ κάλλος

καταλελοιπότες διὰ κάλλος μαραινόμενον καὶ τοσοῦτον ἕξ οὐρανῶν ἀποπεσόντες χαμαί. Ἄλλα καὶ Σικιμῖται κολάζονται καταπεπτωκότες τὴν ἁγίαν ὑβρίζοντες παρθένον· τάφος ἢ κόλασις αὐτοῖς καὶ τὸ μνημόσυνον τῆς ἐπιτιμίας εἰς σωτηρίαν παιδαγωγεῖ.

3.3.t.1 Πρὸς τοὺς καλλωπιζομένους τῶν ἀνδρῶν. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἄρα ἐλήλακεν ἢ χλιδὴ ὡς μὴ τὸ θῆλυ μόνον νοσεῖν περὶ τὴν κενοσπουδίαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄνδρας ζηλοῦν τὴν νόσον. Μὴ γὰρ καθαρεύοντες καλλωπισμοῦ οὐχ ὑγιαίνουν, πρὸς δὲ τὸ μαλθακώτερον ἀποκλίναντες γυναικίζονται, κουρὰς μὲν ἀγεννεῖς καὶ πορνικὰς ἀποκειρόμενοι, χλανῖσι δὲ δὴ φαναῖσι περιπεπεμμένοι καὶ μαστίχην τρώγοντες, ὄζοντες μύρου. 3.3.15.2 Τί ἂν τις φαίη τούτους ἰδῶν; Ἀτεχνῶς καθάπερ μετωποσκόπος ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοὺς καταμαντεύεται μοιχούς τε καὶ ἀνδρογύνους, ἀμφοτέραν ἀφροδίτην θηρωμένους, μισότριχας, ἄτριχας, τὸ ἄνθος τὸ ἀνδρικόν μυσσατομένους, τὰς κόμας δέ, ὡσπερ αἱ γυναῖκες, κοσμουμένους. Ἐπ' οὐχ ὁσίοις δὲ τόλμαις ζῶντες οἱ παλίμβολοι ῥέζουσιν ἀτάσθαλα καὶ κακὰ ἔργα, 3.3.15.3 φησὶν ἢ Σίβυλλα. Διὰ τούτους γοῦν πλήρεις αἱ πόλεις πιττοῦντων, ξυρούντων, παρατιλλόντων τοὺς θηλυδρίας τούτους· ἐργαστήρια δὲ κατεσκευάσται καὶ ἀνέωκται πάντη καὶ τεχνῖται τῆς ἐταιρικής ταύτης πορνείας συχνὸν 3.3.15.4 ἐμπολῶσιν ἀργύριον ἐμφανῶς· οἷς σφᾶς καταπιττοῦσι καὶ τὰς τρίχας ἀνασπῶσι πάντα τρόπον παρέχουσιν, οὐδὲν αἰσχυρόμενοι τοὺς ὀρώντας οὐδὲ τοὺς παριόντας, ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτοὺς ἄνδρας ὄντας· τοιοῦτοι γὰρ οἱ τῶν ἀγεννεστέρων ζηλωταὶ παθῶν, ἅπαν τὸ σῶμα τοῖς βιαίοις τῆς πίττης ὀλκοῖς λελειουργημένοι. 3.3.16.1 Μέλει δὲ οὐδ' ὀπωστιοῦν περαιτέρω τῆς τοιαύτης προβαίνειν ἀναισχυντίας. Εἰ γὰρ μηδὲν ἄπρακτον αὐτοῖς ὑπολείπεται, οὐδὲ ἐμοὶ ἄρρητον. Ἐνα τινὰ τούτων τῶν ἀγεννῶν παιδαγωγικῶς ἐπιπλήττων ὁ Διογένης ὀπηνίκα ἐπιπράσκετο, ἀνδρείως σφόδρα ἦκε εἶπεν, μειράκιον, ἄνδρα ὦνῆσαι σαυτῶ, ἀμφιβόλω λόγῳ τὸ πορνικόν 3.3.16.2 ἐκείνου σωφρονίζων. Τὸ γὰρ ἄνδρας ὄντας ξύρεσθαι καὶ λεαίνεσθαι πῶς οὐκ ἀγεννές; Βαφὰς δὲ τινὰς τριχῶν καὶ χρίσματα πολιῶν καὶ ξανθίσματα, ἀνδρογύνων ἐξωλῶν ἐπιτηδεύματα, καὶ τοὺς διακτενισμοὺς αὐτῶν τοὺς θηλυ3.3.16.3 δριώδεις μεθετέον. Ἦγοῦνται γὰρ καθάπερ ὄφις τῆς κεφαλῆς ἀπεκδύσασθαι τὸ γῆρας μεταγράφοντες ἑαυτοὺς καὶ νεοποιοῦντες· εἰ καὶ σοφίσονται τὰς τρίχας, ἀλλ' οὐ τὰς ῥυτίδας διαφεύξονται, ἀλλ' οὐ λήσονται τὸν θάνατον σοφίζόμενοι τὸν χρόνον. Οὐ γὰρ δεινόν, οὐ δεινὸν γέροντα 3.3.16.4 δοκεῖν τὸ εἶναι λαθεῖν μὴ δυνάμενον. Ὅσῳ γοῦν ὁ ἄνθρωπος σπεύδει πρὸς τέλος, τοσοῦτῳ τιμιώτερος πρὸς ἀλήθειαν, μόνον ἔχων αὐτοῦ πρεσβύτερον τὸν θεόν, ἐπεὶ κάκεϊνος αἰδῖος γέρων ὁ τῶν ὄντων πρεσβύτερος· παλαιὸν ἡμερῶν κέκληκεν αὐτὸν ἢ προφητεία, καὶ ἢ θριξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρὸν, ὁ προφήτης λέγει. Οὐδεὶς δὲ ἄλλος, φησὶν ὁ κύριος, δύναται ποιῆσαι 3.3.17.1 τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν. Πῶς οὖν ἀντιδημιουργοῦσι τῷ θεῷ, μᾶλλον δὲ ἀντικεῖσθαι βιάζονται οἱ ἄθεοι τὴν ὑπ' αὐτοῦ πεπολιωμένην παραχαράττοντες τρίχα; Στέφανος δὲ γερόντων πολυπειρία, φησὶν ἢ γραφή, καὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν ἢ πολιὰ ἄνθος πολυπειρίας· οἱ δὲ τὸ πρεσβεῖον τῆς ἡλικίας, τὸν πολιέα, καταισχύνουσιν. Οὐκ ἔστιν δέ, οὐκ ἔστιν ἀληθινὴν ἐνδεικνύει τὴν ψυχὴν 3.3.17.2 τὸν κίβδηλον ἔχοντα κεφαλὴν. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, φησὶν, ἐμάθετε τὸν Χριστόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφήν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, οὐ τὸν πολιόν, ἀλλὰ τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης· ἀνανεοῦσθαι δέ, μὴ βαφαῖς καὶ καλλωπίσμασιν, ἀλλὰ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν

κτισθέντα ἐν δικαιοσύνη καὶ ὁσιότητι τῆς 3.3.17.3 ἀληθείας. Ἄνδρα δὲ ὄντα κτενίζεσθαι καὶ ἀποκείρεσθαι ξυρῶ πρὸς εὐπρέπειαν καὶ πρὸς τὸ ἔσοπτρον διατιθέμενον τὰς τρίχας ξύρεσθαι τε καὶ ἀποτίλλεσθαι καὶ λεαίνεσθαι τὰς γένυς πῶς οὐ γυναικεῖον; Καὶ εἰ μὴ τις αὐτοὺς γυμνοὺς 3.3.17.4 ἴδοι, κἂν γυναικας ὑπολάβοι. Εἰ γὰρ καὶ μὴ χρυσοφορεῖν αὐτοῖς ἐφεῖται, ἀλλ' οὖν γε διὰ τὴν θηλυδριώδη ἐπιθυμίαν ἱμάντας καὶ λώματα χρυσοῦ περιπτύξαντες πετάλοισ ἢ τινα σφαιρικά τῆς αὐτῆς ὕλης ποιησάμενοι σχήματα σφυρῶν ἀπαρτῶνται καὶ τραχήλων ἀπαιωροῦσι. 3.3.18.1 Σόφισμα τοῦτο κατεαγότων ἀνθρώπων εἰς τὴν γυναικωνίτιν κατασυρομένων, ἀμφιβίων καὶ λάγνων θηρίων· πορνικὸς τῆς ἐνέδρας ὁ τρόπος καὶ ἄθεος οὗτος. Ὁ γὰρ θεὸς τὴν μὲν γυναικὰ λείαν ἠθέλησεν εἶναι, αὐτοφυεῖ τῇ κόμῃ μόνῃ ὡσπερ ἵππον τῇ χαίτῃ γαυρουμένην, τὸν δὲ ἄνδρα καθάπερ τοὺς λέοντας γενεῖοις κοσμήσας καὶ τοῖς λασίοις

3.3.18.2 ἠνδρῶσε στήθεσι· δεῖγμα τοῦτο ἀλκῆς καὶ ἀρχῆς. Ταύτη καὶ τοὺς ἀλεκτρούνας τοὺς ὑπερμαχοῦντας τῶν ὀρνίθων καθάπερ κόρυσι τοῖς κόλλεσιν ἐκαλλώπισεν. Καὶ οὕτως περὶ πολλοῦ τὰς τρίχας ταύτας ὁ θεὸς ἠγεῖται ὥστε ἅμα φρονήσει κελεύειν παραγίνεσθαι αὐτὰς τοῖς ἀνδράσι, καὶ δὴ ἀγασθεῖς τῇ σεμνότητι τὸ βλοσυρὸν τοῦ θεάματος 3.3.18.3 γεραρᾶ τετίμηκεν πολιᾶ. Φρόνησις δὲ καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὶ πολιῶ συνέσει συνακμάζουσι τῷ χρόνῳ, καὶ τὸ γῆρας ἐνισχύουσι τῷ τόνῳ τῆς πολυπειρίας, ἄνθος ἀξίεραστον φρονήσεως σεμνῆς εἰς πίστιν εὐλογον προτείνοντες τὴν πολιάν. 3.3.19.1 Τοῦτο οὖν τοῦ ἀνδρὸς τὸ σύνθημα, τὸ γένειον, δι' οὗ καταφαίνεται ὁ ἀνήρ, πρεσβύτερόν ἐστι τῆς Εὔας καὶ σύμβολον τῆς κρείττονος φύσεως· τούτῳ πρέπειν ἐδικαίωσε τὸ λάσιον ὁ θεός, καὶ διέσπειρεν παρὰ πᾶν τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς τὰς τρίχας, τὸ δὲ ὄσον λεῖον αὐτοῦ καὶ μαλθακὸν ἀφείλετο τῆς πλευρᾶς εἰς ὑποδοχὴν σπέρματος εὐαφῆ τὴν Εὔαν δημιουργήσας γυναικὰ βοηθὸν οὖσαν γενέσεως 3.3.19.2 καὶ οἰκουρίας. Ὁ δὲ-προήκατο γὰρ τὸ λεῖον-ἔμεινεν τε ἀνήρ καὶ τὸν ἄνδρα δεικνύει· καὶ τὸ δρᾶν αὐτῷ συγκεχώρηται, ὡς ἐκείνῃ τὸ πάσχειν. Ξηρότερα γὰρ φύσει καὶ θερμότερα τὰ δασέα τῶν ψιλῶν ἐστίν. Διὸ καὶ τὰ ἄρρενα τῶν θηλειῶν καὶ τὰ ἔνορχα τῶν ἐκτομιῶν καὶ τὰ τέλεια τῶν ἀτελῶν δασύτερά τε ἐστὶ καὶ θερμότερα. 3.3.19.3 Τὸ οὖν τῆς ἀνδρῶδους φύσεως σύμβολον, τὸ λάσιον, παρανομεῖν ἀνόσιον· τὸ δὲ καλλώπισμα τῆς λειάνσεως, θερμαίνομαι γὰρ ὑπὸ τοῦ λόγου, εἰ μὲν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, θηλυδρίου, εἰ δὲ ἐπὶ τὰς γυναικας, μοιχοῦ· ἄμφω δὲ ὅτι μάλιστα πορρωτάτω τῆς ἡμετέρας ἐκτοπιστέον πολιτείας. 3.3.19.4 Ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι, φησὶν ὁ κύριος· ἠρίθμηνται δὲ καὶ αἱ ἐπὶ τῷ γενεῖῳ καὶ μὴν καὶ αἱ παρ' ὄλον τὸ σῶμα. 3.3.20.1 Οὐδ' ὅπως οἰοῦν ἐκτιλτέον παρὰ τὴν προαίρεσιν τοῦ θεοῦ τὴν ἐγκατηριθμημένην τῷ αὐτοῦ θελήματι· Εἰ μὴ τι οὐκ ἐπιγιγνώσκετε ἑαυτοὺς, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἐν ὑμῖν, ὃν εἰ ἐνοικοῦντα ἠδεδίμεν, 3.3.20.2 οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν αὐτὸν λωβᾶσθαι τετολμήκειμεν. Τὸ δὲ καὶ πιττοῦσθαι-ὀκνῶ καὶ λέγειν τὴν περὶ τοῦργον ἀσχημοσύνην-ἀπεστραμμένους καὶ κεκυφῶτας καὶ τῆς φύσεως τὰ ἀπόρρητα εἰς τὸ συμφανὲς ἀπογυμνοῦντας, ἐξορχουμένους καὶ λορδουμένους, ἀπερυθριῶσι σχήμασιν οὐκ ἀπερυθριῶντας αὐτοὺς, ἐν αὐτῇ νεολαίᾳ καὶ γυμνασίῳ μέσῳ, ἔνθα ἀρετὴ ἀνδρῶν ἐξετάζεται, ἀσχημονοῦντας, τὸ παρὰ φύσιν τοῦτο διώκοντας ἐπιτήδευμα, πῶς οὐχὶ τῆς ἐσχάτης ἀσελγείας ἐστίν; Οἱ γὰρ ἐν τῷ φανερῷ τοιαῦτα διαπραττόμενοι σχολῇ γ' ἂν αἰδεσθεῖεν οἴκοι 3.3.20.3 τινάς. Καταμαρτυρεῖ δὲ αὐτῶν ἢ ἐν τῷ δημοσίῳ ἀναισχυντία τὴν ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐπ' ἐξουσίας ἀκολασίαν· ὁ γὰρ ὑπὸ τὰς αὐγὰς τὸν ἄνδρα ἀρνούμενος πρόδηλός ἐστι νύκτωρ 3.3.20.4 ἐλεγχόμενος γυνή. Οὐκ ἔσται δέ, εἶπεν ὁ λόγος διὰ Μωυσέως, ἀπὸ θυγατέρων Ἰσραὴλ πόρνη, καὶ οὐκ ἔσται ὁ πορνεύων ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ.

Ἄλλ' ὠφελεῖ, φησίν, ἡ πίττα. Ἄλλα διαβάλλει, φημί· οὐκ ἂν δὲ ἠθέλησέ τις εὖ φρονῶν πόρνος εἶναι δοκεῖν, μὴ νοσῶν, καὶ διαβάλλειν ἐπιτηδεύειν τὴν καλὴν εἰκόνα οὐκ ἂν ἐκῶν βουληθεῖη 3.3.20.5 τις. Εἰ γὰρ τοὺς κατὰ πρόθεσιν κλητοὺς προέγνω ὁ θεὸς συμμόρφους τῆς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, δι' οὓς κατὰ τὸν μακάριον ἀπόστολον ὠρίσεν εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, πῶς οὐκ ἄθεοι 3.3.20.6 οἱ τὸ σύμμορφον τοῦ κυρίου λωβῶμενοι σῶμα; Ἄνδρὶ δὲ βουλομένῳ εἶναι καλῶ τὸ κάλλιστον ἐν ἀνθρώπῳ τὴν διάνοιαν κοσμητέον, ἣν καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐπρεπεστέραν ἐπιδεικτέον· παρατιλτέον δὲ οὐ τὰς τρίχας, ἀλλὰ τὰς ἐπιθυμίας. 3.3.21.1 Ἐγὼ καὶ τῶν ἀνδραποδοκαπήλων τὰ παιδάρια ἐλεῶ εἰς ὕβριν κοσμούμενα, ἀλλ' οὐχ ὑφ' ἑαυτῶν λελώβηται, κελευόμενα δὲ εἰς αἰσχροκέρδειαν τὰ δύστηνα καλλωπίζεται. Οἱ δὲ ἐκόντες ταῦτα αἰρούμενοι δρᾶν, ἃ κελευόμενοι θανάτου ἂν ἐτιμήσαντο, εἰ ἄνδρες ἦσαν, πῶς οὐ κατάπτυστοι; 3.3.21.2 Καὶ νῦν μὲν εἰς τοσοῦτον ἀκολασίας ἐλήλακεν ὁ βίος ἐντροφώσης ἀδικίας, καὶ τὸ λάγνον πᾶν ἐπικέχυται ταῖς πόλεσι νόμος γενόμενον· ἐπὶ τέγους ἐστᾶσι παρ' αὐτοῖς τὴν σάρκα τὴν ἑαυτῶν εἰς ὕβριν ἡδονῆς πιπράσκουσαι γυναῖκες, καὶ παῖδες ἀρνεῖσθαι τὴν φύσιν δεδιδαγμένοι 3.3.21.3 προσποιοῦνται γυναῖκες. Πάντα μετακεκίνηκεν ἡ τρυφή· κατήσχυε τὸν ἄνθρωπον ἀβροδίατος περιεργία· πάντα ζητεῖ, πάντα ἐπιχειρεῖ, βιάζεται πάντα, συγγεῖ τὴν φύσιν, τὰ γυναικῶν οἱ ἄνδρες πεπόνθασιν καὶ γυναῖκες ἀνδρίζονται παρὰ φύσιν γαμούμεναί τε καὶ γαμοῦσαι γυναῖκας. 3.3.21.4 Πόρος δὲ οὐδεὶς ἄβατος ἀκολασία· κοινὴ δὲ αὐτοῖς ἀφροδίτη δημεύεται, συνέστιος τρυφή. Ὡς τοῦ ἐλεεινοῦ θεάματος, ὡς τοῦ ἀρρήτου ἐπιτηδεύματος· τρόπαια ταῦτα τῆς πολιτικῆς ὑμῶν ἀκρασίας δείκνυται, τῶν ἔργων ὁ ἔλεγχος αἰ χυμαί 3.3.21.5 τύπαι. Φεῦ τῆς τοσαύτης ἀνομίας. Ἄλλ' οὐδὲ συνιασίν οἱ ταλαίπωροι, ὡς τὸ ἄδηλον τῆς συνουσίας πολλὰς ἐργάζεται τραγωδίας. Παιδὶ πορνεύσαντι καὶ μαχλώσας θυγατράσιν ἀγνοήσαντες πολλάκις μίγνυνται πατέρες, οὐ μεμνημένοι τῶν ἐκτεθέντων παιδίων, καὶ ἄνδρας δείκνυσι τοὺς γεγεννηκότας ἀκρασίας ἐξουσία. 3.3.22.1 Ταῦτα οἱ σοφοὶ τῶν νόμων ἐπιτρέπουσιν· ἕξεστιν αὐτοῖς ἀμαρτεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ ἀπόρρητον τῆς ἡδονῆς εὐκολίαν λέγουσιν. Μοιχείας ἀπηλλάχθαι νομίζουσιν οἱ μοιχεύοντες τὴν φύσιν, ἔπεται δὲ αὐτοῖς τῶν τολμημάτων τιμωρὸς ἡ δίκη· καὶ καθ' ἑαυτῶν ἀπαραίτητον ἐπισπώμενοι συμφορὰν ὀλίγου νομίσματος ὠνοῦνται θάνατον. Τούτων ἔμποροι τῶν φορτίων οἱ κακοδαίμονες πλέουσιν, ὡς σῖτον, 3.3.22.2 ὡς οἶνον, πορνείαν ἀγώγιμον φέροντες. Ἄλλοι δὲ ἀθλιώτεροι μακρῶ ὡς ἄρτον, ὡς ὄψον, ἀγοράζουσιν ἡδονάς, οὐδὲ ἐκεῖνο ἐν νῶ λαβόντες τὸ Μωυσέως· Οὐ βεβηλώσεις τὴν θυγατέρα σου ἐκπορνεῦσαι αὐτήν, καὶ οὐκ ἐκπορνεύσει ἡ γῆ, καὶ ἡ γῆ πλησθήσεται ἀνομίας. Ταῦτα προεφητεύετο πάλαι, ἀρίδηλος δὲ ἡ ἔκβασις· πᾶσα ἤδη πεπλήρωται γῆ καὶ πορνείας καὶ ἀνομίας. 3.3.23.1 Ἄγαμαι τοὺς παλαιούς Ῥωμαίων νομοθέτας· ἀνδρόγυνον ἐμίσησαν ἐπιτήδευσιν οὗτοι, καὶ τοῦ σώματος τὴν πρὸς τὸ θῆλυ κοινωνίαν παρὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον ὀρύγματος 3.3.23.2 κατηξίωσαν κατὰ τὸν τῆς δικαιοσύνης νόμον. Οὐ γὰρ θέμις ἐκτίλαί ποτε τὸ γένειον, τὸ κάλλος τὸ σύμφυτον, τὸ γενναῖον κάλλος πρῶτον ὑψηλήτη, οὐπερ χαριεστάτη ἦβη. Προβαίνων δὲ ἡδη ἐπαλείφεται γανούμενος πώγωνι, ἐφ' ὃν κατέβαινε τὸ μύρον τὸ προφητικὸν Ἄαρῶν τιμωμένου. Χρὴ δὲ τὸν ὀρθῶς παιδαγωγούμενον, ἐφ' ὃν ἡ εἰρήνη κατεσκήνωσεν, καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ τρίχας εἰρήνην ἄγειν. 3.3.23.3 Τί τοίνυν οὐκ ἂν ἐπιτηδεύσειαν αἱ γυναῖκες αἰ εἰς μαχλοσύνην σπεύδουσαι, τοιαῦτα τολμῶσιν ἐνοπτριζόμεναι τοῖς ἀνδράσιν; Μᾶλλον δὲ οὐκ ἄνδρας, βατάλους δὲ καὶ γύννιδας καλεῖν τούτους χρὴ, ὧν καὶ αἰ φωναὶ τεθρυμμέναι 3.3.23.4 καὶ ἡ ἐσθῆς τεθρυμμένη ἀφῆ καὶ βαφῆ. Δῆλοι δὲ οἱ

τοιούτοι ἐλεγχόμενοι τὸν τρόπον ἔξωθεν ἀμπεχόνῃ, ὑποδέσει, σχήματι, βαδίσματι, κουρᾶ, βλέμματι· ἀπὸ ὀράσεως γὰρ ἐπιγνωσθήσεται ἀνὴρ, ἢ γραφὴ λέγει, καὶ ἀπὸ ἀπαντήσεως ἀνθρώπου ἐπιγνωσθήσεται ἄνθρωπος· στολισμὸς ἀνδρὸς καὶ βῆμα ποδὸς καὶ γέλως ὀδόντων ἀναγγελεῖ 3.3.23.5 τὰ περὶ αὐτοῦ. Οἱ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα πρὸς τὰς ἄλλας πεπολεμημένοι τρίχας μόνον τὰς ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περιέπουσι μικροῦ δεῖν ἀναδούμενοι κεκρυφάλοις τὰς κόμας ὥσπερ 3.3.24.1 αἱ γυναῖκες. Λέοντες μὲν οὖν ἀύχοῦσι τὸ λάσιον αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀλκῆς ὀπλίζονται τῇ τριχί, κάπροι δὲ καὶ αὐτοὶ σεμνύνονται λοφιᾶ, ἀλλὰ φρίσσοντας αὐτοὺς τὴν τρίχα δεδοίκασιν κυνηγοί, εἰροπόκοι δ' ὄιες μαλλοῖς καταβεβρίθασιν, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπλήθυνεν τὰς τρίχας ὁ φιλόανθρωπος πατήρ εἰς σὴν, ἄνθρωπε, ὑπουργίαν κείραι διδάξας τοὺς πόκους. 3.3.24.2 Καὶ τῶν ἔθνῶν οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Σκύθαι κομῶσιν, ἀλλὰ οὐ κομμοῦνται· ἔχει τι φοβερόν τὸ εὐτριχὸν τοῦ βαρβάρου καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πόλεμον ἀπειλεῖ· συγγενές τι τὸ 3.3.24.3 χρῶμα τῷ αἵματι. Μεμισήκατον ἄμφω τούτῳ τῷ βαρβάρῳ τὴν τρυφήν· μάρτυρας ἐπιδείξονται σαφεῖς τὸ ῥηδίον ὁ Γερμανός, ὁ Σκύθης τὴν ἄμαξαν. Ὀλιγωρεῖ δὲ ἔσθ' ὅτε καὶ τῆς ἀμάξης ὁ Σκύθης-πλοῦτος εἶναι δοκεῖ τῷ βαρβάρῳ τὸ μέγεθος αὐτῆς-καὶ καταλιπὼν τὴν τρυφήν εὐτελής 3.3.24.4 πολιτεύεται· οἶκον αὐτάρκη καὶ τῆς ἀμάξης εὐζωνότερον, τὸν ἵππον, λαβὼν Σκύθης ἀνὴρ ἀναβάς φέρεται οἱ βούλεται· κάμνων δὲ ἄρα λιμῶ αἰτεῖ τὸν ἵππον τροφάς, ὃ δὲ ὑπέχει τὰς φλέβας, καὶ ὃ κέκτηται μόνον, τῷ κυρίῳ τὸ αἷμα χορηγεῖ, καὶ τῷ νομάδι ὁ ἵππος ὄχημα γίνεται καὶ τροφή. 3.3.25.1 Ἀραβίων δέ-ἄλλοι οὔτοι νομάδες-ἢ μάχιμος ἡλικία καμηλοβάται εἰσὶ· κούσας οὔτοι τὰς καμήλους ἐφέζονται· αἱ δὲ νέμονται ἅμα καὶ θέουσιν ἀναλαμβάνουσαι τοὺς δεσπότας, καὶ τὸν οἶκον ἐπιφέρονται σὺν αὐτοῖς. Εἰ δὲ καὶ ποτὸν ἐπιλίποι τοῖς βαρβάροις, ἀμέλγονται τοῦ γάλακτος, κενουμένης δὲ ἤδη τῆς τροφῆς, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ αἵματος φείδονται, ἢ φασὶ λυττήσαντας τοὺς λύκους. Αἱ δὲ ἄρα ἡμερώτεροι τῶν βαρβάρων οὐ μνησικακοῦσιν ἀδικούμεναι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔρημον διεκθέουσιν τεθαρρηκότως 3.3.25.2 δεσπότας ὁμοῦ καὶ φέρουσαι καὶ τρέφουσαι. Ὅλοιντο οὖν οἱ θῆρες οἱ φυλακτικοί, οἷς τὸ αἷμα ἢ τροφή· οὐδὲ γὰρ θιγεῖν αἵματος ἀνθρώποις θέμις, οἷς τὸ σῶμα οὐδὲν ἀλλ' ἢ σὰρξ ἐστὶν αἷματι γεωργομένη. Μετέσχηκεν τοῦ λόγου τὸ αἷμα τὸ ἀνθρώπινον καὶ τῆς χάριτος κοινωνεῖ τῷ πνεύματι, κὰν ἀδικήσῃ τις αὐτό, οὐ λήσεται. Ἐξεστὶν αὐτῷ καὶ γυμνῷ τοῦ σχήματος πρὸς τὸν κύριον λαλεῖν. 3.3.25.3 Ἀποδέχομαι δὲ τῶν βαρβάρων τὴν λιτότητα· εὐζωνον ἀγαπήσαντες πολιτείαν οἱ βάρβαροι κατέλειψαν τὴν τρυφήν. Τοιούτους ὁ κύριος ἡμᾶς καλεῖ γυμνοὺς ἀπειροκαλίας, γυμνοὺς κενοδοξίας, ἀμαρτιῶν ἀπεσπασμένους, μόνον ἐπιφερομένους τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, μόνον ἐπέχοντας τὴν σωτηρίαν. 3.4.t.1 Τίσι συνδιατριπτέον. Ἀλλὰ γὰρ ἐλελήθειν παραπλεύσας τῷ πνεύματι τὴν ἀκολουθίαν, ἐφ' ἣν αὐθις παλινδρομητέον καὶ τῶν οἰκετῶν τὴν πολυκτημοσύνην ὀνειδιστέον. Φεύγοντες γὰρ αὐτουργίαν καὶ αὐτοδιακονίαν ἐπὶ τοὺς θεράποντας καταφεύγουσιν, ὀψοποιῶν καὶ τραπεζοποιῶν καὶ τῶν ἐντέχνως εἰς μοίρας κατατεμνόντων τὰ κρέα τὸν πολὺν συνωνούμενοι ὄχλον. 3.4.26.2 Μεμέρισται δὲ αὐτοῖς ἡ θητεία πολυσχιδῶς· καὶ οἱ μὲν περὶ τὴν γαστριμαργίαν αὐτῶν πονοῦσι δαιτροί τε καὶ καρυκευταὶ καὶ οἱ τῶν πεμμάτων καὶ οἱ τῶν μελιπήκτων καὶ οἱ τῶν ῥοφημάτων συσκευασταὶ τε καὶ δημιουργοί, οἱ δὲ περὶ τὰς ἐσθήτας ἀσχολοῦνται τὰς περιττάς, οἱ δὲ χρυσοφυλακοῦσιν ὡς γρῦπες, οἱ δὲ τὸν ἄργυρον φυλάττουσι καὶ σμήχουσιν τὰ ἐκπώματα καὶ τὰς περὶ τὰς ἐστιάσεις παρασκευὰς εὐτρεπίζουσιν, ἄλλοι καταψήχουσι τὰ ὑποζύγια, οἰνοχῶν τε ὄμιλος ἀσκεῖται παρ' αὐτοῖς καὶ μεираκίων ὠραίων ἀγέλαι καθάπερ θρεμμάτων, παρ' ὧν ἀμέλγονται τὸ κάλλος. 3.4.26.3 Κομμωταὶ δὲ καὶ κομμώτριαι περὶ τὰς γυναῖκας

ἀμφιπολεύουσιν αἱ μὲν τὰ κάτοπτρα, αἱ δὲ τοὺς κεκρυφάλους, ἄλλαι τοὺς κτένας **, εὐνοῦχοι πολλοὶ καὶ οὗτοι μαστρο ποί, τῷ ἀξιοπίστῳ τοῦ μὴ δύνασθαι φιληδεῖν τοῖς εἰς ἡδονὰς ἐθέλουσιν ῥαθυμεῖν ἀνυπόπτως διακονούμενοι. Εὐνοῦχος δὲ ἀληθῆς οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος, ἀλλ' ὁ μὴ βουλόμενος φιληδεῖν. 3.4.27.1 Διαμαρτυρόμενος γοῦν ὁ λόγος διὰ τοῦ προφήτου Σαμουὴλ πρὸς τοὺς παραβεβηκότας τῶν Ἰουδαίων αἰτοῦντι τῷ λαῷ βασιλέα οὐ τὸν φιλάνθρωπον ὑπισχνεῖται κύριον, ἀλλὰ τινὰ αὐτοῖς αὐθάδη τύραννον ἀπειλεῖ τρυφητικόν, ὃς λήψεται, φησί, τὰς θυγατέρας ὑμῶν εἰς μυρεψοὺς καὶ εἰς μαγειρίσσας καὶ εἰς πεσσούσας, νόμῳ πολέμου κρατήσας, οὐκ εἰρηνικὴν οἰκονομίαν 3.4.27.2 ζηλώσας. Οἱ δὲ τὰ φορεῖα εἰς ὕψος αἴροντες τῶν γυναικῶν καὶ φοράδην βαστάζοντες Κελτοὶ πολλοί· ἔριθοι δὲ καὶ ταλασίαι καὶ ἰστοπονίαι καὶ ἡ γυναικωνίτις ἐργάνη καὶ ἡ οἰκουρία οὐδαμοῦ, ἀλλ' οἱ ψευδοποιῶντες τὰς γυναῖκας διημερεύουσι μετ' αὐτῶν μύθους ἐρωτικούς ἀδολεσχοῦντες καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰς ψυχὰς αὐτῶν διακναίοντες ψευδεργία καὶ ψευδολογία. 3.4.27.3 Οὐκ ἔση δὲ μετὰ πολλῶν, φησὶν, ἐπὶ κακία, οὐδὲ προσθήκη μετὰ πλήθους, ὅτι ἡ σοφία ἐν ὀλίγοις, ἀταξία δὲ ἐν πλήθει καταφαίνεται. Αἱ δὲ οὐ διὰ σεμνότητα τοῦ κατασκοπεῖσθαι μὴ βούλεσθαι συνωνοῦνται τοὺς φορεῖς-ἀγαπητὸν γὰρ ἦν ἄν, εἰ τῇ διαθέσει ταύτῃ προσεβάλλοντο τὴν σκέπην-, ἀλλὰ θρυπτόμεναι ἐπο3.4.28.1 χοῦνται τοῖς οἰκέταις ἐμπομπεύειν γλιχόμεναι. Ἀναπεπταμένης γοῦν τῆς αὐλαίας περιβλέπουσαι δριμύτερον τοὺς εἰς αὐτὰς ἀφορῶντας διελέγχονται τὸν τρόπον, πολλακίς δὲ καὶ προκύπτουσι ἐνδοθεν τὴν ἐπιπόλαιον σεμνότητα καταισχύνουσαι τῇ ὀλισθαινούσῃ περιεργία. 3.4.28.2 Μὴ περιβλέπου δέ, φησί, ἐν ρύμαις πόλεως, μηδὲ πλανῶ ἐν ταῖς ἐρημίαις αὐτῆς, ἐρημία γὰρ ὡς ἀληθῶς, κἂν ὄχλος ἀκολάστων ἦ, ἔνθα μὴ πάρεστιν ἄνθρωπος σωφρονῶν. 3.4.28.3 Περιφέρονται δὲ αὐταὶ ἀνὰ τὰ ἱερὰ ἐκθυόμεναι καὶ μαντευόμεναι, ἀγύρταις καὶ μητραγύρταις καὶ γραῖαις βωμολόχοις οἰκοφθορούσαις ὀσημέραι συμπομπεύουσαι καὶ τοὺς παρὰ ταῖς κύλιξι ψιθυρισμοὺς γραϊκούς ἀνεχόμεναι, φίλτρα ἄττα καὶ ἐπωδὰς παρὰ τῶν γοήτων ἐπ' ὀλέθρῳ 3.4.28.4 γάμων ἐκμανθάνουσαι. Καὶ τοὺς μὲν ἔχουσι τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ εὐχονται, ἄλλους δὲ αὐταῖς οἱ μάντιες ὑπισχνοῦνται. Οὐκ ἴσασι δὲ ἀπατώμεναι καὶ αὐτὰς μὲν ὡς σκεῦος ἐκδιδούσαι ἡδονῆς τοῖς λαγνεύειν ἐθέλουσι, τὴν δὲ ἀγνεῖαν τὴν σφῶν τῆς αἰσχίστης ἀντικαταλλαττόμεναι ὕβρεως ἔργον ἡγοῦνται χρηματισμοῦ τὴν ἐπονείδιστον φθοράν. 3.4.28.5 Πολλοὶ δὲ οἱ τῆς ἐταιρικῆς διάκονοι ἀκολασίας ἄλλος ἄλλοθεν παρεισδύοντες· εὐεπίφοροι γὰρ οἱ ἀκόλαστοι πρὸς τὴν ἀσέλγειαν καθάπερ οἱ χοῖροι πρὸς τὸ καταδύομενον τοῦ σκάφους ἐπιφερόμενοι. 3.4.29.1 Ὅθεν ἐρρωμενέστατα ἡ γραφή παραινεῖ· Μὴ πάντα ἄνθρωπον εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, πολλὰ γὰρ τὰ ἔνεδρα τοῦ δολίου· ἀλλαχοῦ δὲ ἄνδρες δίκαιοι φησὶν ἔστωσαν σύνδειπνοὶ σου, καὶ ἐν φόβῳ κυρίου τὸ καύχημά σου διαμενεῖ. Ἐς κόρακας ἢ πορνεία· εὖ γὰρ τοῦτο ἴστε, φησὶν ὁ ἀπόστολος, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν 3.4.29.2 ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ. Αἱ δὲ ἀνδρογύνων συνουσίαις ἡδονται, παρεισρέουσι δὲ ἔνδον κιναιδῶν ὄχλοι ἀθυρόγλωσσοι, μιαιοὶ μὲν τὰ σώματα, μιαιοὶ δὲ τὰ φθέγματα, εἰς ὑπουργίας ἀκολάστους ἠνδρωμένοι, μοιχείας διάκονοι, κιχλίζοντες καὶ ψιθυρίζοντες καὶ τὸ πορνικὸν ἀνέδην εἰς ἀσέλγειαν διὰ ρίνων ἐπιφοφοῦντες ἐπικιναιδισμόν, ἀκόλαστοις ῥήμασι καὶ σχήμασι τέρπειν πειρώμενοι καὶ 3.4.29.3 εἰς γέλωτα ἐκκαλούμενοι πορνείας πρόδρομον· ἔστι δ' ὅτε καὶ ὑπεκκαίόμενοι διὰ τὴν τυχοῦσαν ὀργήν, ἧτοι πόρνοι αὐτοὶ ἢ καὶ κιναιδῶν ὄχλον εἰς ὄλεθρον ἐζηλωκότες, ἐπικροτοῦσι τῇ ρίνι βατράχων δίκην, καθάπερ ἔνοιον τοῖς μυκτῆρσι τὴν χολὴν κεκτημένοι. 3.4.30.1 Ἄλλ' αἱ γε ἀστειότεραι τούτων ὄρνεις Ἰνδικούς καὶ ταῶνας

Μηδικούς ἐκτρέφουσιν καὶ συνανακλίνονται τοῖς φοξοῖς παίζουσαι, σικίννοις τέρασι γανύμεναι· καὶ τὸν μὲν Θεοσίτην ἀκούουσαι γελῶσιν, αὐταὶ δὲ πολυτιμήτους ὠνούμεναι Θεοσίτας οὐκ ἐπ' ἀνδράσιν ὁμοζύγοις, ἀλλ' 3.4.30.2 ἐπ' ἐκείνοις αὐχοῦσιν, ἃ δὴ ἄχθος ἐστὶ γῆς· καὶ χήραν μὲν παρορῶσι σωφρονοῦσαν Μελιταίου πολλῶ διαφέρουσαν κυνιδίου, καὶ πρεσβύτην παραβλέπουσι δίκαιον, εὐπρεπέστερον, οἶμαι, τέρατος ἀργυρωνήτου· παιδίον δὲ οὐδὲ προσίενται ὄρφανὸν αἰ τοὺς ψιττακοὺς καὶ τοὺς χαραδριοὺς ἐκτρέφουσαι, ἀλλὰ τὰ μὲν οἴκοι κυϊσκόμενα ἐκτιθέασιν παιδία, τοὺς δὲ τῶν ὀρνίθων ὑπολαμβάνουσι νεοττούς· 3.4.30.3 καὶ τὰ ἄλογα τῶν λογικῶν προκεκρίκασι, δέον ὑποτρέφειν τοὺς σωφροσύνην ἐπαγγελλομένους γέροντας, καὶ πιθήκων, οἶμαι, εὐπροσωποτέρους καὶ ἀηδόνων φθέγγασθαι τι βέλτιον δυναμένους. Ἐφ' ὅσον δέ, φησίν, ἐνὶ 3.4.30.4 τούτων ἐποίησατε τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε. Αἱ δὲ ἔμπαλιν ἀπαιδευσίαν προτετιμήκασι σωφροσύνης, τὰς ἑαυτῶν οὐσίας ἀπολιθοῦσαι εἰς τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰς σμαράγδους τὰς Ἰνδικάς· ναὶ μὴν καὶ εἰς τὰς ἐξιτήλους βαφὰς καὶ εἰς τὰ ἀργυρώνητα ἀνδράποδα σπαθῶσι καὶ διαρρίπτουσι τὰ χρήματα, δίκην ὀρνίθων κεκορεσμένων τὰ τοῦ βίου σκαλεύουσαι κόπρια. Πενία δέ, φησίν, ἄνδρα ταπεινοῖ· τὴν φειδωλίαν πενίαν λέγει, καθ' ἣν οἱ πλούσιοι γίνονται μεταδόσεως, ὡς οὐκ ἔχοντες.

3.5.t.1 Πῶς περὶ τὰ λουτρὰ ἀναστρεπτέον. Οἷα δὲ καὶ τὰ λουτρὰ αὐταῖς· οἴκοι τεχνητοί, συμπαγεῖς καὶ περιφορητοί, διαφανεῖ σινδόνι καλυπτόμενοι, καθέδραι τε ἐπίχρσοι, ἀργυρόηλοι καὶ σκευὴ μυρία χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου, τὰ μὲν εἰς προπόσεις, τὰ δὲ εἰς τροφάς, τὰ δὲ εἰς τὸ λούσασθαι περιφερόμενα· ναὶ μὴν καὶ ἐσχαρίδες 3.5.31.2 ἀνθράκων· εἰς τοσοῦτον γὰρ ἀκρασίας ἤκουσιν ὡς δεῖναι καὶ μεθύειν ἔτι λουόμενας· τὰ τε ἀργυρώματα, μεθ' ὧν ἐμπομπεύουσιν, ἀπειροκάλως ἐν τοῖς βαλανείοις προτιθέασιν· τάχα μὲν που καὶ τὸν πλοῦτον δι' ἀλαζονείαν περιττήν, μάλιστα δὲ τὴν αὐτεξούσιον ἀπαιδευσίαν, καθ' ἣν κατηγοροῦσιν ἀνάνδρων ἀνδρῶν πρὸς γυναικῶν κεκρατημένων, ἐπιδεικνύμεναι ἐλέγχουσαι τε ἀμῆ γέ πη σφᾶς αὐτὰς μὴ οἷας τε εἶναι συνεῖναι καὶ δίχα τῶν σκευῶν τῶν πολλῶν ἰδροῦν δύνασθαι· καὶ γὰρ αἰ πενόμεναι τῆς πομπῆς μὴ μεταλαμβάνουσαι τῶν ἴσων κοινωνοῦσι λουτρῶν. 3.5.31.3 Ἐχει δὲ ἄρα ὁ ρύπος τῆς περιουσίας βλασφημίας περιβολὴν πολλήν. Τούτῳ καθάπερ δελέατι ἀγκιστρεύουσιν τοὺς ἀθλίους κεχηνότας ἐπὶ τὰς μαρμαρυγὰς τοῦ χρυσοῦ· καὶ γὰρ ἐκπλήττουσαι τούτῳ τοὺς ἀπειροκάλους θαυμάζειν σφᾶς τεχνῶνται τοὺς ἐραστάς, οἱ μετ' ὀλίγον αὐταῖς ἐνυβρίζουσι γυμναῖς. 3.5.32.1 Καὶ δὴ τοῖς μὲν ἀνδράσι τοῖς σφῶν οὐκ ἂν ἀποδύσαιτο προσποίητον αἰσχύνης ἀξιοπιστίαν μνόμεναι, ἔξεστι δὲ τοῖς βουλομένοις τῶν ἄλλων τὰς οἴκοι κατακλείστους γυμνάς ἐν τοῖς βαλανείοις θεάσασθαι· ἐνταῦθα γὰρ ἀποδύσασθαι τοῖς θεαταῖς ὥσπερ καπήλοις σωματῶν οὐκ αἰσχύνονται. 3.5.32.2 Ἄλλ' ὁ μὲν Ἡσίοδος μὴδὲ γυναικείῳ λουτρῷ χροὰ φαιδρύνεσθαι παραινεῖ. Κοινὰ δὲ ἀνέωκται ἀνδράσιν ὁμοῦ καὶ γυναιξὶ τὰ βαλανεῖα, κάντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἀκρασίαν ἀποδύονται· ἐκ τοῦ γὰρ εἰσορᾶν γίνεται ἀνθρώποις ἐρᾶν, ὥσπερ ἀποκλυζο3.5.32.3 μένης τῆς αἰδοῦς αὐτοῖς κατὰ τὰ λουτρὰ. Αἱ δὲ μὴ εἰς τοσοῦτον ἀπερυθριῶσαι τοὺς μὲν ὀθνεῖους ἀποκλείουσιν, ἰδίους δὲ οἰκέταις συλλογούνται καὶ δούλοις ἀποδύονται γυμναὶ καὶ ἀνατρίβονται ὑπ' αὐτῶν, ἐξουσίαν δοῦσαι τῷ κατεπτηχότι τῆς ἐπιθυμίας τὸ ἀδεὲς τῆς ψηλαφήσεως· οἱ γὰρ παρειαγόμενοι παρὰ τὰ λουτρὰ ταῖς δεσποίναις γυμναῖς μελέτην ἴσχουσιν ἀποδύσασθαι πρὸς τόλμαν ἐπιθυμίας ἔθει πονηρῶ περιγράφοντες τὸν φόβον. 3.5.33.1 Καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ τῶν ἀθλητῶν γυμνὸν δεικνύναι τὸν ἄνδρα αἰδούμενοι ἐν διαζώμασι τὴν ἀγωνίαν ἐκτελοῦντες τὸ αἰδῆμον ἐφύλαττον· αἱ δὲ ἀποδυσάμεναι ἅμα

τῷ χιτῶνι καὶ τὴν αἰδῶ φαίνεσθαι μὲν βούλονται καλαί, ἄκουσαι δ' ὅμως ἐλέγχονται κακαί· καὶ γὰρ δι' αὐτοῦ καταφαίνεται μάλιστα τοῦ σώματος τὸ μάχλον τῆς ἐπιθυμίας, καθάπερ τοῖς ὑδριῶσιν τὸ περιστεγόμενον τῆς ἐπιφανείας ὑγρόν· τὸ νοσοῦν δὲ ἀμφοῖν ἐκ τῆς ὄψεως γνωρίζεται. 3.5.33.2 Χρῆ τοίνυν τοὺς ἄνδρας γενναῖον ἀληθείας ὑπόδειγμα ταῖς γυναίξι γινομένους αἰσχύνεσθαι τὰς μετ' αὐτῶν ἀποδύσεις καὶ φυλάττεσθαι τὰς ὄψεις τὰς ὀλισθηράς· ὁ γὰρ ἐμβλέψας, φησί, περιεργότερον ἤδη ἤμαρτεν. 3.5.33.3 Οἴκοι μὲν οὖν τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς οἰκέτας αἰδεῖσθαι χρῆ, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς τοὺς ἀπαντῶντας, ἐν δὲ τοῖς λουτροῖς τὰς γυναῖκας, ἐν δὲ ταῖς ἐρημίαις ἑαυτοῦς, πανταχοῦ δὲ τὸν λόγον, ὅς ἐστι πανταχοῦ, καὶ ἐγένετο ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲ ἓν. Οὕτως γὰρ μόνως ἀπτῶς τις διαμενεῖ, εἰ πάντοτε αὐτῷ συμπαρεῖναι νομίζοι τὸν θεόν.

3.6.t.1 Ὅτι μόνος πλούσιος ὁ Χριστιανός. Πλούτου τοίνυν μεταληπτέον ἀξιολόγως καὶ μεταδοτέον φιλανθρώπως, οὐ βαναύσως οὐδὲ ἀλαζονικῶς, οὐδὲ ἐκτρεπτέον τὸ φιλόκαλον εἰς φιλαυτίαν καὶ ἀπειροκαλίαν, μή πη ἄρα καὶ πρὸς ἡμᾶς φήσῃ τις· ὁ ἵππος αὐτοῦ πεντεκαίδεκα ταλάντων ἐστὶν ἄξιος ἢ τὸ χωρίον ἢ ὁ οἰκέτης ἢ τὸ χρυσίον, 3.6.34.2 αὐτὸς δὲ χαλκῶν ἐστὶ τίμιος τριῶν. Αὐτίκα γοῦν περίελε τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν καὶ τοὺς οἰκέτας τῶν δεσποτῶν, οὐδὲν διαφέροντας τῶν ἀργυρωνήτων εὐρήσεις τοὺς δεσπότας, οὐκ ἐν βαδίσματι, οὐκ ἐν βλέμματι, οὐκ ἐν φθέγματι· οὕτως τοίνυν τοῖς ἀνδραπόδοις ἐοίκασιν. Ἀλλὰ καὶ τῷ ἀσθενέστεροι εἶναι τῶν οἰκετῶν διακρίνονται καὶ τῷ 3.6.34.3 νοσηλότερον ἀνατεθράφθαι. Ἄριστον γοῦν δογμάτων τοῦτο ἄδειν παρ' ἑκάστα χρῆ, ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ σώφρων ὢν καὶ δίκαιος ἐν οὐρανῷ θησαυρίζει τὰ χρήματα· οὗτος ὁ τὰ ἐπίγεια καταπώλησας καὶ πτωχοῖς ἐπιδοῦς τὸν ἀνώλεθρον 3.6.34.4 ἐξευρίσκει θησαυρόν, ἔνθα οὐ σῆς, οὐ ληστής· μακάριος οὗτος ὄντως, ἐὰν τε σμικρὸς καὶ ἀσθενὴς καὶ ἄδοξος ἦ, καὶ πλοῦτον ὄντως πλουτεῖ τὸν μέγιστον· ἐὰν δὲ ἄρα πλουτῆ μὲν Κινύρα τε καὶ Μίδα μᾶλλον, ἢ δὲ ἄδικος καὶ ὑπερήφανος, καθάπερ ὁ ἐν τῇ πορφύρα καὶ βύσσῳ τρυφῶν καὶ τὸν Λάζαρον ὑπερηφανῶν, ἄθλιός τέ ἐστι καὶ ἀνιαρῶς 3.6.35.1 ζῆ καὶ οὐ ζήσεται. Ἐοικέναι γοῦν μοι δοκεῖ ὁ πλοῦτος ἐρπετῷ, οὗ εἰ μή τις ἐπίσταιτο λαβέσθαι ἀβλαβῶς, πόρρωθεν ἀκινδύνως ἄκρας οὐρᾶς ἀνακρημνάς τὸ θηρίον, περιπλέξεται τῇ χειρὶ καὶ δήξεται· δεινὸς δὲ καὶ ὁ πλοῦτος ἰλυσπώμενος παρὰ τὴν ἔμπειρον ἢ ἀπειρον αὐτοῦ λαβὴν προσφῦναι καὶ δάκνειν, εἰ μή τις αὐτῷ καταμεγαλοφρονῶν ἐπιστημόνως χρωτο, ἵνα σὺν τῇ ἐπωδῇ τοῦ λόγου κατα3.6.35.2 ξέσεται μὲν τὸ θηρίον, αὐτὸς δὲ ἀπαθὴς μείνη. Ἄλλ', ὡς εἰσκειν, τὰ πλείονος ἄξια κεκτημένος πλούσιος ὢν μόνος ἐλελήθει· πολλοῦ δὲ ἄξια οὐ λίθος, οὐκ ἄργυρος, οὐκ ἐσθὴς, οὐ κάλλος σώματος, ἀλλ' ἢ ἀρετὴ, ὅς ἐστι λόγος 3.6.35.3 διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ παραδιδόμενος εἰς ἄσκησιν· λόγος οὗτος ὁ τὴν τρυφήν ἐξομνύμενος, τὴν δὲ αὐτουργίαν διάκονον παρακαλῶν καὶ τὴν εὐτέλειαν ἐξυμνῶν τῆς σωφροσύνης τὴν ἔγγονον, λάβετε παιδείαν, φησί, καὶ μὴ ἀργύριον, καὶ γνῶσιν ὑπὲρ χρυσίον δεδοκιμασμένον· κρείσσω γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν, πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐστὶ. Καὶ πάλιν· ἐμὲ καρπίζεσθαι ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον καὶ ἄργυρον· τὰ γὰρ ἐμὰ γενήματα κρείττω ἀργυρίου ἐκλεκτοῦ. 3.6.35.4 Εἰ δὲ καὶ διελεῖν χρῆ, πλούσιος μὲν ὁ πολυκτῆμων ἔστω, χρυσίῳ σεσαγμένος καθάπερ φασκώλιον ἐρρυπωμένον, εὐσχήμων δὲ ὁ δίκαιος, ἐπεὶ εὐσχημοσύνη τάξις ἐστὶν ἐν τῷ δέοντι σχηματισμῷ περὶ τὰς διοικήσεις καὶ τὰς ἐπιδόσεις 3.6.35.5 μεμετρημένη· εἰσὶ γὰρ οἱ σπείροντες καὶ πλείονα συνάγοντες, περὶ ὧν γέγραπται· ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν, ἢ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ὡστε οὐχ ὁ ἔχων καὶ φυλάττων, ἀλλ'

ὁ μεταδιδούς πλούσιος, καὶ ἡ μετάδοσις τὸν μακάριον, οὐχ ἡ κτήσις 3.6.36.1 δείκνυσι· καρπὸς δὲ ψυχῆς τὸ εὐμετάδοτον· ἐν ψυχῇ ἄρα τὸ πλούσιον. Καὶ μὴν τὰ μὲν ἀγαθὰ ἔστω μόνοις κτητὰ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀγαθοὶ δὲ οἱ Χριστιανοί· ἄφρων δὲ ἡ ἀκόλαστος ἄνθρωπος οὗτ' ἂν αἴσθησιν ἀγαθοῦ σχοίη οὗτ' ἂν κτήσεως τύχοι· μόνοις ἄρα τοῖς Χριστιανοῖς κτητὰ τὰ ἀγαθὰ. Τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν πλουσιώτερον οὐθέν· 3.6.36.2 πλούσιοι ἄρα οὗτοι μόνοι. Πλοῦτος γὰρ ἀληθινὸς ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ παντὸς θησαυροῦ πολυτιμότερος λόγος οὐκ ἀπὸ θρεμμάτων καὶ χωρίων ἀυξανόμενος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θεοῦ δωρούμενος, πλοῦτος ἀναφαίρετος–ἡ ψυχὴ μόνη θησαυρὸς αὐτοῦ–, κτῆμα τῷ κεκτημένῳ ἄριστον, μακάριον τῇ ἀληθείᾳ παρεχόμενον τὸν ἄνθρωπον. 3.6.36.3 Ὅτι γὰρ ἂν ὑπάρχη μηδενὸς μὲν ὀρέγεσθαι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ὧν δὲ ὀρέγεται, τούτων τυγχάνειν, ἀλλὰ καὶ ὧν ὁσίως ἐφίεται, ταῦτα αἰτούμενον λαμβάνειν παρὰ θεοῦ, πῶς οὗτος οὐ πολυκτῆμων καὶ παγκτῆμων, θησαυρὸν ἔχων αἰώνιον τὸν θεόν; Τῷ αἰτοῦντι, φησί, δοθήσεται καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. Εἰ μηδὲν ἀρνεῖται ὁ θεός, τὰ πάντα τοῦ θεοσεβοῦς γίνεται.

3.7.t.1 Ὅτι καλὸν ἐφόδιον Χριστιανῶ ἡ εὐτέλεια. Τρυφὴ δὲ εἰς ἡδονὰς ἀλωμένη χαλεπὸν ἀνθρώποις ναυάγιον γίνεται· ἀλλότριον γὰρ τῆς ἀληθοῦς φιλοκαλίας καὶ τῶν ἀστείων ἡδονῶν ὁ ἡδὺς οὗτος καὶ ἀκλεῆς τῶν πολλῶν βίος. Φύσει γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὑψηλὸν ἐστὶ ζῶον καὶ γαῦρον καὶ τοῦ καλοῦ ζητητικόν, ἅτε τοῦ μόνου καλοῦ δημιουργήμα, ὁ δὲ ἐπὶ γαστέρα αὐτῷ βίος ἄσμενός τε καὶ ἐπονείδιστος καὶ εἰδεχθῆς καὶ καταγέλαστος. 3.7.37.2 Ἀλλοτριώτατον δὲ τῆς θείας φύσεως ἡ φιληδονία, ὁμοίως μὲν σιτεῖσθαι τοῖς στρουθοῖς, ὁμοίως δὲ τοῖς ὑσὶν καὶ τοῖς τράγοις ὀχεύειν· τὸ γὰρ τὴν ἡδονὴν νομίζειν ἀγαθὸν ἀπειροκαλίας ἐστὶ τελείας, φιλοπλουτία δὲ ἐξίστησι τῆς ὀρθῆς διαίτης τὸν ἄνθρωπον ἀπερυθριάν πρὸς τὰ αἰσχρὰ ἀναπείθουσα, ἐὰν μόνον ἔχη δύνάμιν καθάπερ θηρίον τοῦ φαγεῖν παντοδαπὰ καὶ πιεῖν ὡσαύτως καὶ ἀφροδισίων 3.7.37.3 πᾶσαν πάντως παρέχειν πλησμονήν. Διὰ τοῦτο σπανιαιτάτα τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ κληρονομεῖ. Ποῦ τοίνυν τὰ τοσαῦτα παρασκευάζονται ὄψα ἢ ἵνα μίαν πληρώσωσι γαστέρα; Τὸ ἀκάθαρτον τῆς γαστριμαργίας οἱ κοπρῶνες ἐλέγχουσιν, εἰς οὓς ἀποπτύουσιν ἡμῶν αἱ γαστέρες τῆς 3.7.37.4 δαιτὸς τὰ λείψανα. Ποῦ δὲ τοὺς οἰνοχόους τοὺς τοσοῦτους συναγείρουσι μιᾷ κύλικι πλησθῆναι δυνάμενοι; Ποῦ δὲ τῶν ἐσθήτων τὰς κιβωτούς; Τὰ χρυσία δὲ ποῦ; Καὶ τὰ κόσμια ποῦ; Λωποδύταις δὲ αὐτὰ καὶ κακούργοις παρασκευάζονται καὶ τοῖς λίχνοις ὀφθαλμοῖς. Ἐλεημοσύνη δὲ καὶ πίστις μὴ ἐκλειπέτωσάν σε, φησὶν ἡ γραφή. 3.7.38.1 Ἴδου γοῦν καὶ τὸν Θεοσβίτην Ἥλιαν καλὸν ὑπόδειγμα τῆς εὐτελείας ἔχομεν, ὅτε ἐκάθισεν ὑπὸ τὴν ράμνον καὶ ὁ ἄγγελος αὐτῷ κομίζει τροφάς· ἐγκρυφίας κριθίνος ἦν καὶ καψάκης ὕδατος. Τοιοῦτον ἄριστον αὐτῷ κύριος 3.7.38.2 ἔπεμψεν. Ἡμῖν ἄρα ἀνάγκη πρὸς ἀλήθειαν ὀδοιποροῦσιν εὐζώνοις γενέσθαι· μὴ βαστάζετε γάρ, εἶπεν ὁ κύριος, βαλλάντιον, μὴ πήραν μηδὲ ὑπόδημα, τουτέστι, μὴ πλοῦτον κτήσησθε τὸν ἐν βαλλαντίῳ μόνον θησαυριζόμενον, μὴ τὰς ἀποθήκας πληρώσητε τὰς ἰδίας ὡς ἐν πήρᾳ παρατιθέμενοι τὸν σπόρον, ἀλλὰ καὶ τοῖς δεομένοις κοινωνήσατε, μὴ ὑποζύγια καὶ οἰκέτας πολυπραγμονεῖτε, οἵτινες ὑποδήματα τῆς πορείας τῶν πλουσίων ἀχθοφοροῦντες 3.7.38.3 ἀλληγορικῶς εἴρηνται. Ἀπορριπτέον οὖν τῶν σκευῶν τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ ἐκπώματα καὶ τὸν ὄχλον τῶν οἰκετῶν, καλὰς καὶ σεμνὰς παρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ συνοπαδοὺς αὐτουργίαν καὶ εὐτέλειαν παραλαβόντας· καὶ δὴ βαδιστέον εὐαρμόστως τῷ λόγῳ, κἂν γυνὴ τῷ παρῆ καὶ τέκνα· οὐκ ἄχθος ἐστὶν ὁ οἶκος συνεπισπέσθαι μαθῶν ὀδοιπόρῳ σώφρονι. 3.7.39.1 Σταλτέον δὲ καὶ τὴν φίλανδρον γυναῖκα τάνδρῳ παραπλησίως ὀδοιπορικῶς, καλὸν

ἐφόδιον τῆς εἰς οὐρανούς πορείας εὐτέλειαν ἐπιφερομένους ἅμα σεμνότητι σώφρονι· μέτρον δὲ καθάπερ ὁ πούς τοῦ ὑποδήματος, οὕτως καὶ τῆς κτήσεως ἐκάστου τὸ σῶμα· τὸ δὲ περιττόν, ἃ δὴ φασὶ κόσμια, καὶ τὰ ἔπιπλα τῶν πλουσίων ἄχθος ἐστίν, 3.7.39.2 οὐ κόσμος τοῦ σώματος. Χρῆ δὲ τὸν ἀναβαίνειν βιαζόμενον εἰς τοὺς οὐρανούς καλὴν βακτηρίαν τὴν εὐεργεσίαν περιφέρειν καὶ τοῖς θλιβομένοις μεταδεδωκότα τῆς ἀληθοῦς ἀναπαύσεως μεταλαμβάνειν· ὁμολογεῖ γὰρ ἡ γραφή, ὡς ἄρα λύτρον ἐστὶν ἀνδρὸς ψυχῆς ὁ ἴδιος πλοῦτος, τουτέστιν, 3.7.39.3 ἐὰν πλουτῆ, μεταδόσει σωθήσεται. Καθάπερ γὰρ τῶν φρεάτων ὅσα πέφυκεν βρῦειν ἀπαντλούμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπιδύει μέτρον, οὕτως ἡ μετάδοσις ἀγαθῆ φιλανθρωπίας ὑπάρχουσα πηγὴ, κοινωνοῦσα τοῖς διψῶσι τοῦ ποτοῦ αὔξεται πάλιν καὶ πίμπλαται, ὃν τρόπον ἐπὶ τοὺς θηλαζομένους ἢ καὶ βδαλλομένους μαστοὺς ἐπιρρεῖν 3.7.39.4 εἴωθε τὸ γάλα. Ἄνενδεῖς γὰρ ὁ τὸν παντοκράτορα θεὸν λόγον ἔχων καὶ οὐδενὸς ὦν χρῆζει ἀπορεῖ ποτε· κτῆσις γὰρ ὁ λόγος ἀνενδεῖς καὶ εὐπορίας ἀπάσης αἴτιος. 3.7.40.1 Εἰ δέ τις φαίη ἔωρακεναί πολλακίς ἄρτου πενόμενον δίκαιον, σπάνιον μὲν τοῦτο, καὶ ἔνθα οὐκ ἄλλος δίκαιος, ἀναγνώτω δὲ ὅμως κάκεῖνο· Οὐ γὰρ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ὁ δίκαιος, ἀλλ' ἐν τῷ ῥήματι κυρίου, ὅς ἐστιν 3.7.40.2 ἄρτος ἀληθινός, ἄρτος οὐρανῶν. Οὐκ ἄρα ποτὲ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἄπορος, ἕως ἂν ἔχη σῶαν τὴν πρὸς θεὸν ὁμολογίαν· πάρεστι μὲν γὰρ αὐτῷ αἰτεῖσθαι καὶ λαμβάνειν ὦν ἂν δέηται παρὰ τοῦ πατρὸς τῶν ὄλων καὶ τῶν ἰδίων ἀπολαύειν, εἰ φυλάττοι τὸν υἱόν· πάρεστι δὲ καὶ τοῦτο, μηδεμιᾶς 3.7.40.3 ἐνδείας αἰσθάνεσθαι. Ὁ παιδαγωγικὸς ἡμῶν οὗτος λόγος τὸν πλοῦτον ἡμῖν δίδωσι, καὶ πλουτεῖν οὐ φθόνος τὸ ἀνενδεές κτωμένοις δι' αὐτοῦ· ὁ τοῦτον ἔχων τὸν πλοῦτον βασιλείαν κληρονομήσει θεοῦ.

3.8.t.1 Ὅτι αἱ εἰκόνες καὶ τὰ ὑποδείγματα μέγιστον μέρος τῆς ὀρθῆς εἰσι διδασκαλίας. Εἰ δέ τις ὑμῶν φεύξεται διὰ τέλους τρυφήν εὐτελεία τιθηνόμενος, μελετήσει ῥᾶον τοὺς ἀκουσίους ὑπομένειν πόνους, τὰς ἐκουσίους θλίψεις γυμνάσματα συνεχῶς ποιούμενος διωγμῶν, ὅπότε εἰς ἀναγκαίους ἔλθῃ πόνους καὶ φόβους καὶ λύπας, οὐκ ἀμελέτητος ὦν καρτερεῖν. Διὰ τοῦτο τοι πατρίδα ἐπὶ γῆς οὐκ ἔχομεν, ὡς ἂν κατα3.8.41.2 φρονοῖμεν τῶν ἐπιγεῖων κτημάτων. Πλουσιωτάτη δὲ ἡ εὐτέλεια ἕξις οὕσα ἀνελλιπῆς ἐν δαπάναις ταῖς εἰς ἃ χρῆ καὶ ἐφ' ὅσον χρῆ τελεῖσθαι προσηκούσαις· τέλη γὰρ τὰ 3.8.41.3 δαπανήματα. Ὅπως μὲν οὖν συμβιωτέον ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα καὶ περὶ αὐτουργίας καὶ οἰκουρίας καὶ οἰκετῶν χρήσεως, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὥρας τοῦ γάμου καὶ τῶν ὅσα γυναιξὶν ἀρμόζει, ἐν τῷ γαμικῷ διέξιμεν λόγῳ· ἃ δὲ ἀρμόδια πρὸς παιδαγωγίαν, ταῦτα ἡμῖν νῦν παραθετέα μόνον ἐν ὑπογραφῆς μέρει παρασημειούμενοις Χριστιανῶν 3.8.41.4 τὸν βίον. Καὶ δὴ τὰ μὲν πλεῖστα ἤδη λέλεκται καὶ πεπαιδαγώγηται, ὃ δὲ ἔτι λοιπόν, ὑποθησόμεθα· οὐ γὰρ μικρὰ ῥοπή εἰς σωτηρίαν τὰ ὑποδείγματα. Ὅρα· φησὶν ἡ τραγωδία, Ὀδυσσέως ἄλοχον οὐ κατέκτανε Τηλέμαχος· οὐ γὰρ ἐπεγάμει πόσει πόσιν, μένει δὲ ἐν οἴκοις ὑγιὲς εὐναστήριον. Ὀνειδίζων τις μοιχείαν ἀσελγῆ καλὴν εἰκόνα σωφροσύνης 3.8.41.5 ἐδείκνυεν φιλανδρίαν· τοὺς δὲ Εἴλωτας οἰκέτας-οἰκετῶν ὄνομά εἰσιν οἱ Εἴλωτες-οἱ Λακεδαιμόνιοι μεθύειν ἀναγκάζοντες ἐδείκνυον σφίσιν αὐτοῖς τῆς μέθης τὰ ἔργα σωφρονοῦσιν ἐν θεραπείας καὶ διορθώσεως μέρει. 3.8.42.1 Παραφυλάττοντες δ' οὖν τὴν ἐκείνων ἀσχημοσύνην, ὡς μὴ περιπέσοιεν αὐτοὶ ταῖς ὁμοίαις καταγνώσεσιν, ἐπαιδεύοντο τῷ ἐπονειδίστῳ τῶν μεθύοντων εἰς τὸ ἑαυτῶν ἀναμάρτητον ὠφελούμενοι. Τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν διδαχθέντες ἐσώθησαν, οἱ δὲ αὐτοδιδάκτως ἢ ἐζήλωσαν ἢ ἐζήτησαν ἀρετὴν. 3.8.42.2 Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ· οὗτός ἐστιν Ἀβραὰμ ὁ ζητήσας τὸν θεόν· ἐσθλὸς δ' αὖ κάκεῖνος, ὃς εὔ

εἰπόντι πίθηται· 3.8.42.3 οὗτοί εἰσιν οἱ μαθηταὶ οἱ πεισθέντες τῷ λόγῳ· διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἤκουσεν φίλος, οἱ δὲ ἀπόστολοι, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν ὁ μὲν πολυπραγμονῶν, οἱ δὲ κηρύσσοντες. Λαοὶ δὲ ἄμφω, ἀμφοῖν δὲ τούτοις οἱ ἀκροαταί, ὁ μὲν ὠφελούμενος διὰ τὴν ζήτησιν, ὁ δὲ σωζόμενος διὰ τὴν εὕρεσιν. 3.8.43.1 Ὅς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοήη μήτ' ἄλλου ἀκούων ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήσιος ἀνὴρ. Λαὸς ἄλλος ἐστίν, ἐθνικὸς ἀχρεῖος οὗτος ὁ λαὸς ὁ μὴ 3.8.43.2 Χριστῷ ἐπόμενος· πολυτρόπως δὲ ὅμως ὠφελῶν ὁ παιδαγωγὸς ὁ φιλόανθρωπος τὰ μὲν παρήνευσεν, τὰ δὲ καὶ ὠνειδίσεν, τὸ δὲ καὶ ἄλλων ἀμαρτανόντων τὸ αἴσχος αὐτῶν ὑπέδειξεν ἡμῖν καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ τιμωρίαν ψυχαγωγῶν τε ἅμα καὶ νοουθετῶν ἐφανέρωσε, φιλόανθρωπον ἀποτροπὴν τῆς κακίας μηχανώμενος διὰ τῆς τῶν προ3.8.43.3 πεπονηθῶτων ἐνδείξεως· δι' ὧν εἰκόνων σαφέστατα τοὺς μὲν ἔπαυσεν κακῶς διατεθέντας, τοὺς δὲ τὰ ἴσα τολμῶντας ἐκώλυσε, ἄλλους εἰς ὑπομονὴν ἐθεμελίωσεν, ἑτέρους ἔπαυσε κακίας, τοὺς δὲ καὶ ἰάσατο τῇ τοῦ ὁμοίου θεωρίᾳ 3.8.43.4 μεταθεμένους ἐπὶ τὸ βέλτιον. Τίς γὰρ οὐκ ἂν τι παραφυλάξαιτο, ἐπόμενός τῳ καθ' ὁδόν, εἶτα μέντοι τοῦ προτέρου εἰς βόθρον ἐμπεσόντος, μὴ οὐχὶ ἀποκλῖναι τὸν ἴσον κίνδυνον, τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἀμαρτίας φυλαξάμενος; Τίς δὲ αὐθις ἀσκητῆς ὢν, καταμαθὼν τῆς φιλοδοξίας τὴν ὁδὸν καὶ τὸ ἔπαθλον ἰδὼν τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀγωνιστὴν εἰληφότα, οὐκ ἐπὶ τὸν στέφανον ἴεται καὶ αὐτός, μιμούμενος 3.8.43.5 τὸν πρεσβύτερον; Πολλὰ τοιαῦτα τῆς θεϊκῆς σοφίας αἱ εἰκόνες· ἐνὸς δὲ ὑποδείγματος μνησθήσομαι καὶ διὰ βραχέων παραθήσομαι· τὸ Σοδομιτῶν πάθος κρίσις μὲν 3.8.44.1 ἀδικήσασιν, παιδαγωγία δὲ ἀκούσασιν. Οἱ Σοδομίται ὑπὸ πολλῆς τρυφῆς ἐξοκείλαντες εἰς ἀσελγίαν, μοιχεύοντες μὲν ἀδεῶς, περὶ δὲ τὰ παιδικὰ ἐκμανῶς ἐπτοημένοι, ἐπεῖδεν αὐτοὺς ὁ παντεπόπτης λόγος, ὃν οὐκ ἔστι λαθεῖν ἀνόσια δρῶντας, οὐδὲ ἐπηρέμησεν τῇ ἀσελγείᾳ αὐτῶν ὁ 3.8.44.2 ἄγρυπνος τῆς ἀνθρωπότητος φύλαξ· ἀποτρέπων δὲ ἡμᾶς τῆς μιμήσεως τῆς ἐκείνων, πρὸς σωφροσύνην τὴν αὐτοῦ παιδαγωγῶν, τίσιν τοῖς ἀμαρτωλοῖς ἐπιβαλὼν, ὡς μὴ τὸ ἀτιμώρητον τῆς ἀκολασίας ἀδείας ἐπιρροὴν προσλάβῃ, καταφλεχθῆναι προσέταξε τὰ Σόδομα, ὀλίγον τι τοῦ φρονίμου πυρὸς ἐκείνου ἐπὶ τὴν ἀκολασίαν ἐκχέων, ὡς μὴ ἀκόλαστον αὐτῶν τὸ λάγνον γενόμενον πλατείας ἀναπετάσῃ κλισιάδας τοῖς εἰς ἡδυπάθειαν φερομένοις. 3.8.44.3 Γέγονεν τοίνυν ἡ Σοδομιτῶν δικαία τιμωρία τῆς εὐλογίστου τοῖς ἀνθρώποις σωτηρίας εἰκόν· οἱ γὰρ μὴ τὰ ὅμοια τοῖς κεκολασμένοις ἀμαρτήσαντες οὐ τὴν ὁμοίαν ποτὲ τοῖς ἀμαρτωλοῖς ὑπόσχοιεν δίκην τῷ μὴ ἀμαρτεῖν τὸ μὴ 3.8.44.4 παθεῖν πεφυλαγμένοι. Εἰδέναι γὰρ ὑμᾶς, φησὶν ὁ Ἰούδας, βούλομαι, ὅτι ὁ θεὸς ἅπαξ ἐκ γῆς Αἰγύπτου λαὸν σώσας τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν, ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχήν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς αἰδίοις ὑπὸ ζόφον ἀγρίων ἀγγέλων τετήρηκεν. 3.8.45.1 Καὶ κατὰ μικρὸν διδασκαλικώτατα ἐκτίθεται τὰς εἰκόνας τῶν κρινομένων· Οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κáιν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαάμ ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογία τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο. Τοὺς γὰρ μὴ δυναμένους ἐξουσίαν υἰοθεσίας φέρειν ὁ φόβος μὴ ἐξυβρίζειν διατηρεῖ. Διὰ τοῦτο γὰρ αἱ κολάσεις καὶ αἱ ἀπειλαί, ἵνα δείσαντες τὰς δίκας τοῦ ἀμαρτάνειν ἀποσχώμεθα. 3.8.45.2 Ἔχω σοι φιλοκοσμίας κολάσεις διηγῆσασθαι καὶ φιλοδοξίας τιμωρίας, οὐκ ἀκρασίας μόνον, πρὸς δὲ καὶ τὰς ἐπὶ πλούτῳ κακόφρονας παραθέσθαι βλασφημίας, ἐν αἷς διὰ τοῦ φοβεῖν ὁ λόγος ἀνείργει τῶν ἀδικημάτων. Ἀλλὰ γὰρ φειδόμενος τοῦ μήκους τοῦ συντάγματος τὰς ἐξῆς τοῦ παιδαγωγοῦ προσάγω σοι ἐντολάς, ἵνα δὴ φυλάξῃ τὰς ἀπειλάς.

3.9.ε.1 Τίνος ἕνεκεν τὸ λουτρὸν παραληπτέον. Βαλανείου τοίνυν-ἐντεῦθεν γὰρ

ἀπετράπην λέγων- τέσσαρές εἰσιν αἰτίαι, καθ' ἃς ἐπ' αὐτὸ παραγινόμεθα· ἢ γὰρ καθαριότητος ἕνεκα ἢ ἀλέας ἢ ὑγείας ἢ τελευταῖον ἡδονῆς. Ἡδονῆς μὲν οὖν ἕνεκα λουῖσθαι παραπεμπτέον· ἄρδην γὰρ τὴν ἀναίσχυντον ἡδονὴν ἐκκοπτέον. Παραληπτέον δὲ τὸ λουτρὸν ταῖς μὲν γυναιξὶ καθαριότητος ἕνεκεν καὶ 3.9.46.2 ὑγείας, ὑγείας δὲ μόνης ἀνδράσι. Περιττὸν δὲ τὸ τῆς ἀλέας ἐξὸν δὲ καὶ ἄλλως παραμυθεῖσθαι τὸ κατεσκληκὸς ὑπὸ κρύους. Αἱ δὲ τοῦ βαλανείου συνεχεῖς χρήσεις καθαιροῦσι τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς φυσικοὺς χαλῶσι τόνους, πολλάκις 3.9.46.3 δὲ ἐκλύσεις ἄγουσι καὶ λειποθυμίας. Τρόπον γὰρ τινα πίνει τὰ σώματα, ὡσπερ τὰ δένδρα, οὐ μόνον τῷ στόματι, ἀλλὰ καὶ τῇ δι' ὄλου τοῦ σώματος κατὰ τὸ λουτρὸν, ὡς φασι, ποροποιῖα. Τεκμήριον τούτου· διψήσαντες πολλάκις 3.9.46.4 ἔπειτα ἐμβάντες εἰς τὰ ὕδατα τὴν δίψαν ἠκέσαντο. Οὐκ οὖν εἰ πρὸς τι ὠφελεῖ τὸ λουτρὸν, ἤδη σφᾶς ἐκλυτέον αὐτῷ· ἀνθρωπογναφεῖα ἐκάλουν αὐτὰ οἱ παλαιοί, ἐπεὶ θάττον ἢ προσῆκεν ῥακοῖ τὰ σώματα καὶ προγηράσκειν ἀναγκάζει καθέψοντα κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ σιδήρῳ μαλασομένης τῆ θερμότητι τῆς σαρκός· ἐντεῦθεν οἶονεῖ τῆς βαφῆς καὶ τῆς στομώσεως τοῦ ψυχροῦ δεόμεθα. 3.9.47.1 Οὐδὲ μὴν ἐκάστοτε λουτέον, ἀλλ' εἴτε λίαν τις εἴη κενὸς ἢ αὖ πλήρης ἄγαν, παραιτητέον τὸ βαλανεῖον· ναὶ μὴν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν καὶ τοῦ ἔτους τὴν ὥραν· οὐ γὰρ πάντα ἀεὶ οὐδὲ ἀεὶ ὀνίνησιν, ὡς οἱ περὶ ταῦτα 3.9.47.2 σοφοὶ ὁμολογοῦσιν. Ἡμῖν δὲ ἀπόχρη ἢ συμμετρία, ἣν πανταχοῦ βοηθὸν ἐπικαλούμεθα τῷ βίῳ· οὐδὲ γὰρ τοσοῦτον ἐνδιατριπτέον τῷ βαλανεῖῳ ὡς δεῖσθαι χειραγωγοῦ, οὐδὲ συνεχῶς καὶ πολλάκις τῆς ἡμέρας λούεσθαι 3.9.47.3 καθάπερ εἰς ἀγορὰν θαμίζοντας. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ πλειόνων οἰκετῶν καταινεῖσθαι ἐξυβρίζειν ἐστὶν εἰς τοὺς πλησίον, πλεονεκτούντων τῇ τρυφῇ καὶ συνιέναι μὴ ἐθελόντων, ὡς κοινὸν ἐπ' ἴσης εἶναι τῶν λουομένων τὸ 3.9.47.4 βαλανεῖον δεῖν. Λούειν δὲ δεῖ μάλιστα μὲν τὴν ψυχὴν καθαρσίῳ λόγῳ, καὶ τὸ σῶμα δὲ ἔσθ' ὅτε διὰ τὴν ἄσιν τὴν ἐπιφουμένην αὐτῷ, οὐ μὴν ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ ὑπεκλύειν τοὺς καμάτους. Οὐαὶ γὰρ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, φησὶν ὁ κύριος, ὅτι ὅμοιοι ἐστε τάφοις κεκονιαμένοις· ἐξῶθεν ὁ τάφος φαίνεται ὠραῖος, ἔνδον δὲ γέμει ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. 3.9.48.1 Καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς φησὶν· Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξω τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔνδοθεν δὲ γέμουσιν ἀκαθαρσίας. Καθάρισον πρῶτον τὸ ἔνδον τοῦ ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξωθεν καθαρὸν. 3.9.48.2 Τὸ μὲν οὖν ἄριστον λουτρὸν τῆς ψυχῆς ἀποσμῆχει τὸν ῥύπον καὶ ἐστὶ πνευματικόν, ἐφ' οὗ διαρρήδην ἢ προφητεῖα λέγει· Ἐκπλυνεῖ κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Ἰσραὴλ, καὶ καθαριεῖ τὸ αἷμα ἐκ μέσου αὐτῶν, τὸ αἷμα τῆς ἀνομίας καὶ τῶν προφητῶν τοὺς 3.9.48.3 φόνους. Καὶ τὸν τρόπον τῆς καθάρσεως ἐπήγαγεν ὁ λόγος εἰπὼν· ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν πνεύματι καύσεως. Τὸ δὲ τοῦ σώματος τὸ σαρκικὸν καὶ διὰ μόνου ὕδατος ἀποπληροῦται, καθάπερ ἐν ἀγροῖς γίνεται πολλάκις, ὅπου βαλανεῖον οὐκ ἔστιν.

3.10.t.1 Ὅτι καὶ γυμνάσια ἐγκριτέον τοῖς κατὰ λόγον βιοῦσιν. Μειρακίους δὲ γυμνάσιον ἀπόχρη, κὰν βαλανεῖον παρῆ· καὶ γὰρ καὶ ταῦτα τοῖς ἀνδράσι παντὸς μᾶλλον πρὸ τῶν λουτρῶν ἐγκρίναι οὐ φαῦλον ἴσως, ἔχοντά τι χρησιμὸν τοῖς νέοις πρὸς ὑγίειαν, σπουδὴν τε καὶ φιλοτιμίαν ἐντιθέντα οὐχὶ εὐεξίας μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐψυχίας ἐπιμελεῖσθαι· ὃ δὴ γινόμενον ἄνευ τοῦ τῶν κρειττόνων ἔργων ἀποσπᾶσθαι 3.10.49.2 χαρίεν καὶ οὐκ ἀλυσιτελές. Οὐδὲ ἐνταῦθα ὑπεξαίρετέον τῆς κατὰ τὸ σῶμα διαπονήσεως τὰς γυναικας, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πάλιν καὶ δρόμους παρακλητέον αὐτάς, ταλασιουργία δὲ γυμναστέον καὶ ἰστουργία καὶ τῷ παραστῆναι τῇ 3.10.49.3 πεττούσῃ, εἰ δέοι. Ἔτι δὲ

αὐτουργικῶς προκομίζειν χρή ἐκ τοῦ ταμείου τὰς γυναῖκας ὧν δεοίμεθα, καὶ τῷ μύλῳ προσελθεῖν οὐκ αἰσχρὸν αὐταῖς· οὐδὲ μὴν περὶ τοῦψον ἀσχολεῖσθαι, ὅπως θυμῆρες ἢ τάνδρι, ὄνειδος οἰκουρῶ 3.10.49.4 γαμετῆ καὶ βοηθῶ. Εἰ δὲ καὶ στρωμνὴν ἀνατινάξει δι' αὐτῆς καὶ ποτὸν ὀρέξει διψῶντι τῷ γεγαμηκότι καὶ ὄψον παραθεῖη, εὐσημονέστατα μεντᾶν καὶ εἰς σῶφρονα 3.10.49.5 ὑγίαιαν γυμνασθεῖη· τὴν τοιαύτην γυναῖκα ὁ παιδαγωγὸς ἀποδέχεται, ἢ τοὺς πήχεις ἐκτενεῖ εἰς τὰ χρήσιμα, τὰς χεῖρας δὲ αὐτῆς ἐρείδεται εἰς ἄτρακτον· χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξεν πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινεν πτωχῶ, τὴν καλλίστην διακονίαν οὐκ ἐπησχύνθη ζηλώσασα Σάρραν, ὑπουργῆσαι τοῖς ὀδοιπόροις. Εἶπεν γὰρ αὐτῇ Ἀβραάμ· Σπεῦσον καὶ φύρασον τρία μέτρα σεμιδάλεως καὶ 3.10.49.6 ποιήσον ἐγκρυφίας. Ῥαχὴλ δὲ ἡ θυγάτηρ Λάβαν ἤρχετο, φησί, μετὰ τῶν προβάτων τοῦ πατρὸς αὐτῆς. Καὶ οὐκ ἦρκει ταῦτα, ἀλλὰ τὴν ἀτυφίαν ἐκδιδάσκων προσεπήγαγεν· Αὕτη γὰρ ἔβοσκεν τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς αὐτῆς. 3.10.50.1 Καὶ μυρία ὄσα αἰ γραφαὶ ὀρέγουσιν εὐτελείας ἅμα καὶ αὐτουργίας, πρὸς δὲ καὶ γυμνασίων ὑποδείγματα. Ἀνδρῶν δὲ οἱ μὲν γυμνοὶ καὶ πάλης μετεχόντων, οἱ δὲ καὶ σφαῖρη τῆ μικρᾶ παιζόντων τὴν φαινίνδα παιδιὰν ἐν ἡλίῳ μάλιστα· ἄλλοις ὁ περίπατος αὐτάρκης ἀγρόνδε 3.10.50.2 βαδίζουσιν ἢ εἰς ἄστνυ κατιοῦσιν. Εἰ δὲ καὶ σκαπάνης ἄφαιντο, οὐκ ἀγεννὲς τοῦτο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίου γεωργικοῦ. Ἀλλὰ γὰρ μικροῦ δεῖν ἔλαθὲν με εἰπεῖν ὁ Πιττακὸς ἐκεῖνος, ὅτι ἦλθεν ὁ Μιτυληναίων βασιλεὺς ἐνεργῶ γυμνασίῳ χρώμενος. Καλὸν δὲ καὶ ὕδωρ ἀνιμῆσαι δι' αὐτοῦ καὶ ξύλα διατεμεῖν, οἷς αὐτὸς 3.10.50.3 χρήσεται. Ἰακῶβ δὲ ἐποίμαιεν τὰ πρόβατα Λάβαν τὰ ὑπολειφθέντα, σημεῖον ἔχων βασιλικὸν ράβδον στυρακίνην, ἐναλλάττειν μελετῶν διὰ τοῦ ξύλου ἐπὶ τὸ βέλτιον τὴν φύσιν. Πολλοῖς δὲ ἔσθ' ὅτε καὶ τὸ γεγωνὸς τῆς ἀναγνώσεως γυμνασίον ἐστίν. 3.10.51.1 Καὶ δὴ τά γε καὶ κατὰ πάλην, ἣν ἐνεκρίναμεν, μὴ φιλονικίας ἀχρήστου παραλαμβανέσθω χάριν, εἰς δὲ ἰδρώτων ἀνδρωδῶν ἐκκρίσεις· καὶ οὐτι γε τὸ ἔντεχνον διαπονητέον, τὸ ἐπιδεικτικὸν αὐτῆς, τὰ δὲ ἀπὸ ὀρθῆς πάλης, ἀπ' αὐχένων καὶ χειρῶν καὶ πλευρῶν ἐξειλησεως· κοσμιωδεστέρα γὰρ καὶ ἀνδρωδεστέρα μετ' εὐσχήμονος ῥώμης ἢ τοιαύτη διαπόνησις ὑγείας ἔνεκεν εὐχρήστου καὶ ὀνησιφόρου παραλαμβανομένη, οἱ δὲ ἄλλοι πόνοι γυμναστικῆς οὐκ ἐλευθέρων στάσεων μελέτην καταγ3.10.51.2 γέλλοντες. Πανταχοῦ δὲ τοῦ μέτρου στοχαστέον. Ὡς γὰρ πόνους σιτίων ἠγεῖσθαι ἄριστον, οὕτως τὸ ὑπὲρ τὸ μέτρον πονεῖν καὶ κάκιστον καὶ κοπῶδες καὶ νοσοποιόν. Οὐτ' οὖν παντάπασιν ἀργὸν εἶναι χρή οὐδὲ μὴν παντελῶς ἐπίπονον. 3.10.51.3 Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῆς τροφῆς διεξεληλύθαμεν, παραπλησίως ἐν πᾶσι καὶ πανταχοῦ οὐ πρὸς ἡδυπάθειαν τετράφθαι καὶ ἀκόλαστον χρή δίαιταν οὐδ' αὖ πρὸς τὴν ἐναντίαν τὴν ἄκρατον, ἀλλὰ τὴν μεταξὺ τούτων τὴν ἐμμελῆ τε καὶ σῶφρονα καὶ καθαρὰν ἑκατέρας κακίας, τρυφῆς 3.10.52.1 τε καὶ φειδωλίας. Ἦδη δέ, ὡς καὶ πρόσθεν εἰρήκαμεν, 3.10.52.1 ἄτυφον ἢ αὐτουργία γυμνασίον καὶ τὸ ὑποδήσασθαι τινα αὐτὸν αὐτῷ καὶ τὸ ἀπονίψασθαι τῷ πόδε, πρὸς δὲ καὶ τὸ ἀληλιμμένον λίπα ἀνατριῖσαι αὐτόν· τὸ δὲ καὶ τὴν ἀμοιβὴν τὴν ἴσην ἀνταποδοῦναι τῷ τρίψαντι ἐναλλάξ καὶ τοῦτο δικαιοσύνης ἐστὶ κοινωνικῆς τὸ γυμνασίον καὶ παραδαρθεῖν φίλῳ νοσοῦντι καὶ ὑπουργῆσαι μὴ δυναμένῳ καὶ παρα3.10.52.2 θεῖναι δεομένῳ. Καὶ παρέθηκεν αὐτοῖς, φησὶν, Ἀβραάμ τοῖς τρισὶν ἄριστον ὑπὸ τὸ δένδρον καὶ παρέστη ἐσθίουσιν αὐτοῖς. Καλὴ καὶ ἡ ἀλεία, ὡς τῷ Πέτρῳ, εἰ σχολὴν ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων τῶν ἐν λόγῳ μαθημάτων ἄγοιμεν. Αὕτη δὲ βελτίων ἢ ἄγρα, ἣν ἐχαρίσατο ὁ κύριος τῷ μαθητῇ, καθάπερ ἰχθὺς δι' ὕδατος ἀνθρώπους ἀλιεύειν διδάξας.

3.11.t.1 Ἐπιδρομή κεφαλαιώδης τοῦ ἀρίστου βίου. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ χρυσοφορεῖν καὶ τὸ ἐσθῆτι μαλακωτέρα χρῆσθαι οὐ τέλος περικοπτέον, χαλινωτέον δὲ τὰς ἀλόγους τῶν ὀρμῶν, μὴ εἰς τὸ ἀβροδίαιτον ἡμᾶς ἐνσεΐσωσιν φέρουσαι 3.11.53.2 ὑπὸ πολλῆς τῆς ἀνέσεως ἐξαρπάσασαι· δεινὴ γὰρ ἡ τρυφή εἰς κόρον ἐξοκείλασα σκιρτῆσαι καὶ ἀναχαιτίσαι καὶ τὸν ἠνίοχον, καὶ τὸν παιδαγωγόν, ἀποσεΐασθαι, ὃς πόρρωθεν ἀνακόπτων τὰς ἠνίας ἄγει καὶ φέρει πρὸς σωτηρίαν τὸν ἵππον τὸν ἀνθρώπειον, τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς τὸ περὶ ἡδονὰς καὶ ὀρέξεις ἐπιψόγους καὶ λίθους καὶ χρυσίον καὶ ἐσθῆτα ποικίλην καὶ τὴν ἄλλην χλιδὴν 3.11.53.3 ἐκθηριούμενον· ἐκεῖνο μάλιστα ἐν νῶ ἔχοντες τὸ εἰρημένον ἀγίως τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες καλὴν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύσαντες δοξάσωσι τὸν θεόν. 3.11.53.4 Δίδωσιν οὖν ἡμῖν ὁ παιδαγωγὸς ἐσθῆτι χρῆσθαι τῇ λιτῇ, χροῶ δὲ τῇ λευκῇ, ὡς προειρήκαμεν, ἵνα μὴ τέχνη ποικιλλομένη, φύσει δὲ γεννωμένη οἰκειούμενοι, πᾶν ὅσον ἀπατηλὸν καὶ τῆς ἀληθείας καταψευδόμενον παρωσάμενοι τὸ μονότροπον καὶ μονοπρόσωπον τῆς ἀληθείας ἀσπασώμεθα. 3.11.53.5 Ἀβροδίαιτον ὄνειδίζων νεανίαν ὁ Σοφοκλῆς λέγει· γυναικομίμοις ἐμπρέπεις ἐσθήμασιν. Ὡς γὰρ στρατιώτου καὶ ναύτου καὶ ἄρχοντος, οὕτως δὲ καὶ σώφρονός ἐστιν οἰκεία στολὴ ἢ ἀπερίεργος καὶ εὐσχήμων καὶ καθάριος. 3.11.54.1 Παρ' ὃ καὶ ὁ ἐν τῷ νόμῳ περὶ τῆς λέπρας διὰ Μωυσέως τεθεὶς νόμος τὸ ποικίλον καὶ πολύστικτον οὐχ ὡς ὅσιον ἀπωθεῖται ταῖς ποικίλαις τοῦ ὄψεως φολίσιν ἐοικός. Τὸν γοῦν μηκέτι διηνηθισμένον ποικιλία χρωμάτων, ὅλον δὲ λευκωθέντα δι' ὅλων ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας ἄχρι ποδῶν ἐσχάτων καθαρὸν εἶναι ἐθέλει, ἵνα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος μετάβασιν τὸ ποικίλον καὶ πανοῦργον τῆς διανοίας μεθέμενοι πάθος τὸ ἀποίικιλτον καὶ ἀνενδοίαστον 3.11.54.2 τῆς ἀληθείας ἀπλοῦν ἀγαπήσωμεν χρῶμα. Ὁ δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄρα ζηλωτῆς Μωυσέως, ὁ πάντα ἄριστος Πλάτων, ὑφὴν ἐκείνην ἀποδέχεται, ἧ μὴ πλέον ἔργον πρόσεστι γυναικὸς σώφρονος· χρῶματα δὲ λευκὰ πρόποντα ἂν εἴη σεμνότητι καὶ ἄλλοθι λέγει καὶ ἐν ὑφῇ· βάρματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς τὰ πολέμου κοσμήματα. Εἰρηνικοῖς ἄρα ἀνθρώποις καὶ φωτεινοῖς κατάλληλον τὸ λευκόν. 3.11.55.1 Ὡς οὖν τὰ σημεῖα τὰ ἐγγυτάτω ὄντα τῶν αἰτίων παρόντα σημαίνει, μᾶλλον δὲ δείκνυσι τὴν τοῦ ἀποτελέσαντος ὑπαρξιν, οἷον καπνὸς μὲν πῦρ, εὐχροια δὲ καὶ εὐσφυξία ὑγίαν, οὕτως καὶ παρ' ἡμῖν ἢ τοιάδε στολὴ τοῦ ἥθους 3.11.55.2 τὴν κατάστασιν ἐνδείκνυται. Καθάριος δὲ καὶ ἀφελὴς ἢ σωφροσύνη, ἐπεὶ ἡ μὲν καθαρότης ἕξις ἐστὶν παρασκευαστικὴ διαίτησ κατὰ τὴν ἀφελῆς καὶ ἀμιγοῦς αἰσχροῖς, 3.11.55.3 ἡ δὲ ἀφέλεια ἕξις ἀφαιρετικὴ τῶν περιττῶν. Ἡ δὲ στερεὰ ἐσθῆς καὶ μάλιστα ἡ ἄγναφος ἀποστέγει τὸ θερμὸν τὸ ἐν τῷ σώματι, οὐχ ὅτι ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν θερμότητα ἢ ἐσθῆς, ἀλλ' ὅτι τὴν ἐν τῷ σώματι ἐξιούσαν ἀναστρέφει καὶ πάροδοι αὐτῇ οὐ παρέχει, εἰ δὲ καὶ ἐμπέσοι τις, συλλαβοῦσα αὐτὴν ἐν αὐτῇ ἔχει καὶ ὑπ' αὐτῆς θερμανθεῖσα ἀντιθερμαίνει τὸ σῶμα, δι' ὃ καὶ χειμῶνος μάλιστα 3.11.55.4 ταύτη χρῆστέον· εὐκόλος δὲ αὕτη· εὐκολία δὲ ἐστὶν ἕξις ἀπέριτος προσδεκτικὴ τῶν πρὸς τὸ ἀνελλιπὲς ἐξαρκούντων εἰς τὸν κατὰ λόγον, τὸν ὑγιῆ καὶ μακάριον, βίον. 3.11.56.1 Κεχρήσθω δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῇ λιτῇ στολῇ καὶ τῇ σεμνῇ, μαλακωτέρα δὲ μᾶλλον ἢ προσῆκεν ἀνδρὶ, πλὴν οὐ τέλος ἀπρηυθριακυία, οὐ διαρρεοῦση τῇ μαλακότητι. Ἔστων δὲ αἱ ἐσθῆτες ἀρμόζουσαι ἡλικία, προσώπῳ, τόποις, 3.11.56.2 φύσει, ἐπιτηδεύμασιν. Ἐνδύσασθαι γὰρ παγκάλως ἡμῖν ὁ θεῖος ἀπόστολος συμβουλεύει τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας. 3.11.56.3 Κωλύει δὲ βιαζομένους τὴν φύσιν ὁ λόγος τοὺς λοβοὺς τῶν ὠτίων τιτᾶναι. Διὰ τί γὰρ οὐχὶ καὶ τὴν ῥίνα; Ἴνα δὴ κάκεῖνο πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· Ὡσπερ ἐνώτιον ἐν 3.11.56.4 ῥινὶ ὕος, οὕτως γυναικὶ

κακόφρονι κάλλος. Καθόλου γὰρ εἴ τις ἡγεῖται κοσμεῖσθαι χρυσίῳ, ἐλάττων ἐστὶν χρυσίῳ, ὁ δὲ ἐλάττων χρυσίῳ οὐκ ἔστι κύριος αὐτοῦ. Ἀκοσμότερον δὲ ὁμολογεῖν ἑαυτὸν καὶ ἦττονα τοῦ Λυδίου 3.11.56.5 ψήγματος πῶς οὐκ ἀτοπώτατον; Καθάπερ οὖν καὶ τὸ χρυσίον μαιίνεται τῆς συδὸς τῆ ἀκαθαρσίᾳ τῷ ῥύγγει τὸν φορυτὸν ἐκταρασσούσης, οὕτως ἀσελγαίνειν αἱ τρυφητικώτεροι ὑπὸ τῆς περιουσίας ἐπαιρόμενοι τὸ κάλλος τὸ ἀληθινὸν καθυβρίζουσιν ἀφροδισίων μολυσμοῖς. 3.11.57.1 Δίδωσιν οὖν αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίῳ, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. Εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει ἐπ' ἴσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν· ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐνδίδωσι ῥοπήν εἰς ἀδικίαν, σφρα3.11.57.2 γίδων ἐδεήθημεν. Ἄλλ' ἔστιν οὗ καθυφεῖναι τοῦ τόνου καιρός. Καὶ γὰρ ἔσθ' ὅτε συγγνωστέον ταῖς οὐκ εὐτυχούσαις περὶ γάμον σῶφρονα καὶ τάνδρὸς διὰ τὴν ἀρέσκειαν κοσμουμένας. Ὅρος δὲ αὐταῖς ἐπικείσθω ἢ πρὸς μόνους 3.11.57.3 τοὺς ἑαυτῶν ἄνδρας φιλοτιμία. Ἐγὼ μὲν οὐκ ἐβουλόμην τὴν σωματικὴν εὐπρέπειαν ἀσκεῖν αὐτάς, ἐπάγεσθαι δὲ τοὺς γήμαντας φιλανδρία σῶφρονι, βιαστικῶ καὶ δικαίῳ φαρμάκῳ· πλήν ἀλλ' ἐπεὶ δυστυχεῖν βούλονται τὴν ψυχὴν, προκείσθω αὐταῖς, εἴ γε σωφρονεῖν ἐθέλοιεν, τὰς ἀλόγους ὀρμὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν ἀνδρῶν καταπραῦνειν 3.11.57.4 ἡρέμα· ἡσυχῇ δὲ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν λιτότητα ὑπακτέον τῷ πρὸς ὀλίγον πρὸς τὸ σωφρονέστερον ἐθισμῶ. Τὸ γὰρ σεμνὸν κατάστημα οὐ προσθήκη τοῦ φορτικοῦ, ἀλλὰ ἀφαιρέσει τοῦ περιττοῦ περιγίγνεται. 3.11.58.1 Καθάπερ οὖν ὠκύπτερα περικοπτέον τῶν γυναικῶν τὰ χρήματα τὰ τρυφητικά, χαυνότητος ἀβεβαίους καὶ κενὰς ἐμποιοῦντα ἡδονὰς, ὑφ' ὧν ἐπαιρόμενοι καὶ πτερούμενοι πολλάκις ἀποπέτονται τῶν γάμων. Διὸ καὶ συστέλλειν χρὴ τὰς γυναικὰς κοσμίως καὶ περισφίγγειν αἰδοῖ σῶφρονι, μὴ παραρρυῶσι τῆς ἀληθείας διὰ χαυνότητα. Καλὸν μὲν οὖν ταῖς γαμεταῖς πεπιστευκότας ταῖς σφῶν τοὺς ἄνδρας τὴν οἰκουρίαν αὐταῖς ἐπιτρέπειν βοηθοῖς εἰς τοῦτο δε3.11.58.2 δομέναις. Εἰ δὲ ἄρα δεοὶ καὶ ἡμᾶς ἐμπολιτευομένους καὶ ἄλλας τινὰς τῶν κατ' ἀγρὸν διοικουμένων πράξεις, πολλάκις δὲ καὶ ἄνευ γυναικῶν γενομένους ὑπὲρ ἀσφαλείας ἀποσφραγίζεσθαι τινα, δίδωσιν καὶ ἡμῖν εἰς τοῦτο μόνον σημαντήρα, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπορριπτέον δακτυλίους, ἐπεὶ κόσμος 3.11.58.3 κατὰ τὴν γραφὴν χρυσοῦς φρονίμῳ παιδείᾳ. Αἱ δὲ χρυσοφοροῦσαι τῶν γυναικῶν δεδιέναι μοι δοκοῦσιν, μή, ἦν ἀφέληταί τις αὐτῶν τὰ χρυσία, δοῦλαι νομισθῶσιν οὐ κοσμουμένας. Τὸ δὲ εὐγενὲς τῆς ἀληθείας, ἐν τῷ φύσει καλῶ κατὰ ψυχὴν ἐξεταζόμενον, οὐ πράσει καὶ ὦνῃ τὸν δοῦλον, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῇ ἀνελευθέρῳ διακέκρικεν, ἡμῖν δὲ οὐ φαίνεσθαι ἐλευθέρους, ἀλλὰ εἶναι ἀρμόζει, τοῖς θεῶ μὲν παιδαγωγουμένοις, θεῶ δὲ εἰσπεποιημένοις. 3.11.59.1 Διὸ καὶ στάσιν καὶ κίνησιν καὶ βάδισμα καὶ ἐσθήτα καὶ ἀπαξαπλῶς τὸν πάντα βίον ὅτι μάλιστα ἐλευθεριώτατον ἐπαναιρετέον. Ἄλλὰ καὶ τὸν δακτύλιον οὐκ ἐπ' ἄρθρῳ φορητέον τοῖς ἀνδράσι–γυναικεῖον γὰρ τοῦτο–, εἰς δὲ τὸν μικρὸν δάκτυλον, καὶ τούτου εἰς τοῦσχατον καθιέναι· ἔσται γὰρ οὕτως εὐεργῆς ἢ χεῖρ, ἐν οἷς αὐτῆς δεόμεθα· καὶ οὐ ῥᾶστα ὁ σημαντήρ ἀποπεσεῖται τῇ μείζονι τοῦ 3.11.59.2 ἄρθρου συνδέσει φυλαττόμενος. Αἱ δὲ σφραγίδες ἡμῖν ἔστων πελειὰς ἢ ἰχθὺς ἢ ναῦς οὐριοδρομοῦσα ἢ λύρα μουσική, ἢ κέχρηται Πολυκράτης, ἢ ἄγκυρα ναυτική, ἢ Σέλευκος ἐνεχαράττετο τῇ γλυφῇ, κἂν ἀλιεύων τις ἦ, ἀποστόλου μεμνήσεται καὶ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνασπωμένων παιδίων· οὐ γὰρ εἰδῶλων πρόσωπα ἐναποτυπωτέον, οἷς καὶ τὸ προσέχειν ἀπείρηται, οὐδὲ μὴν ξίφος ἢ τόξον τοῖς 3.11.60.1 εἰρήνην διώκουσιν ἢ κύπελλα τοῖς σωφρονοῦσιν. Πολλοὶ δὲ τῶν ἀκολάστων ἐγγεγλυμμένους ἔχουσι τοὺς ἐρωμένους ἢ τὰς ἑταίρας, ὡς μὴδὲ ἐθελήσασιν

αὐτοῖς λήθην ποτὲ ἐγγενέσθαι δυνηθῆναι τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων διὰ τὴν ἐνδελεχῆ τῆς ἀκολασίας ὑπόμνησιν. 3.11.60.2 Τριχῶν δὲ πέρι ταύτη δοκεῖ ψιλὴ μὲν ἢ τῶν ἀνδρῶν κεφαλῇ, πλὴν εἰ μὴ οὔλας ἔχοι τὰς τρίχας, λάσιον δὲ τὸ γενεῖον, αἱ δὲ συνεστραμμέναι τῶν τριχῶν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὴ καθικέσθωσαν ἄγαν εἰς πλοκάμους κατολισθαίνουσαι γυναικείους· ἀπόχρη γὰρ τὸ ἠυγένειον τοῖς ἀνδράσιν. 3.11.60.3 Εἰ δέ τις καὶ κείραιτό τι τοῦ γενεῖου, οὐ μέντοι παντελῶς ψιλωτέον αὐτό· αἰσχρὸν γὰρ τὸ θέαμα καὶ κατέγνωσται ἢ τοῦ γενεῖου ἐν χρῶ κουρὰ παρατίλσει καὶ λειότητι 3.11.60.4 γειννῶσα. Αὐτίκα γοῦν ὁ ψαλμωδὸς τοῦ γενεῖου τερπόμενος τῇ κόμῃ ὡς τὸ μύρον φησὶ τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τὸν Ἀαρῶν· τῇ παλινωδίᾳ τοῦ πώγωνος τὸ εὐπρεπὲς ὑμνήσας πρόσωπον τῷ μύρῳ κατεγάνωσε κυρίου. 3.11.61.1 Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὠραῖσμοῦ χάριν ἢ κουρὰ παραληπτέα, διὰ περίστασιν δέ, τὰς μὲν τῆς κεφαλῆς τρίχας ὡς μὴ αὐξόμεναι ταῖς ὄψεσιν ἐμποδίζουεν καταβαίνουσαι, καὶ ἴσως τὰς ἐπὶ τῷ μύστακι μολυνομένας κατὰ τὴν τροφήν περικαρτέον, οὐ ξυρῶ-ἀγεννὲς γάρ-, ἀλλὰ ταῖς δυοῖν μαχαίραις ταῖς κουρικαῖς, τὰς δὲ τοῦ γενεῖου μηδὲν τι παραλυπούσας οὐκ ἐνοχλητέον, σεμνότητα μὲν τοῦ προσώπου καὶ καταπλήξεως γεννητικὴν ἐμποιοῦσας· 3.11.61.2 πολλοὺς δὲ καὶ τὸ σχῆμα παραπαιδαγωγεῖ μὴ ἀμαρτάνειν διὰ τὸ εὐεξέλεγκτον, τοῖς δὲ μὴ ἀναφανδὸν ἀμαρτάνειν ἐθέλουσιν τὸ λανθάνον τοῦ σχήματος καὶ μὴ παράσημον ἐπιτερπέστατον, ὑφ' ᾧ δεδυκότες οἷς ἔξεστι δι' ἄγνοίαν πλημμελεῖν τοῖς πολλοῖς ἐξομοιούμενοι τὸ ἀμαρτάνειν 3.11.62.1 ἀδεῶς κεκάρπωνται. Οὐ μόνον οὖν αὐστηρὸν δεικνύει τὸν ἄνδρα τῆς κεφαλῆς τὸ ψιλόν, ἀλλὰ καὶ δυσπαθὲς κατασκευάζει τὸ κρανίον, προσομιλεῖν ἐθίζον καὶ κρύει καὶ καύματι, καὶ τὰς ἀπὸ τούτων διωθεῖται βλάβας, ἃς ἢ κόμῃ σπόγγου τρόπον εἰς ἑαυτὴν ἀναλαμβάνουσα, ἐγκατασκήπτει τῷ ἐγκεφάλῳ παράμονον ἐκ τῆς νοτίδος τὴν βλάβην. 3.11.62.2 Ταῖς γυναιξὶ δὲ ἀπόχρη μαλάσσειν τὰς τρίχας καὶ ἀναδεισθαι τὴν κόμην εὐτελῶς περόνη τινὶ λιτῇ παρὰ τὸν αὐχένα, ἀφελεῖ θεραπεία συναυξούσας εἰς κάλλος γνήσιον 3.11.62.3 τὰς σώφρονας κόμας. Καὶ γὰρ αἱ περιπλοκαὶ τῶν τριχῶν αἱ ἑταιρικαὶ καὶ αἱ τῶν σειρῶν ἀναδέσεις πρὸς τῷ εἰδεχθεῖς αὐτὰς δεικνύναι κόπτουσι τὰς τρίχας, ἀποτίλλουσαι ταῖς πανούργοις ἐμπλοκαῖς, δι' ἃς οὐδὲ θιγγάνουσι τῆς κεφαλῆς τῆς σφῶν αὐτῶν συγχεῖν τὰς τρίχας φοβούμεναι, ἀλλὰ καὶ ὁ ὕπνος αὐταῖς μετὰ δέους παραγίνεται, μὴ κατασκύλωσιν λαθοῦσαι τὸ σχῆμα τῆς ἐμπλοκῆς. 3.11.63.1 Ἄλλοτριῶν δὲ αἱ προσθέσεις τριχῶν τέλεον ἔκβλητοι, ὀθνεῖας τε ἐπισκευάζεσθαι τῇ κεφαλῇ τὰς κόμας ἀθεώτατον νεκροῖς ἐνδιδυσκούσας πλοκάμοις τὸ κρανίον· τίνοι γὰρ ὁ πρεσβύτερος ἐπιθήσει χεῖρα; τίνα δὲ εὐλογήσει; Οὐ τὴν γυναῖκα τὴν κεκοσμημένην, ἀλλὰ τὰς ἀλλοτρίας 3.11.63.2 τρίχας καὶ δι' αὐτῶν ἄλλην κεφαλὴν. Εἰ δὲ κεφαλὴ γυναικὸς μὲν ἀνήρ, ἀνδρὸς δὲ ὁ Χριστός, πῶς οὐκ ἄθεον διττοῖς αὐτὰς περιπίπτειν ἀμαρτήμασιν; Τοὺς μὲν γὰρ ἀπατώσι, τοὺς ἄνδρας, διὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς κόμης, καταισχύνουσι δὲ τὸν κύριον τὸ ὅσον ἐπ' αὐταῖς ἑταιρικῶς κοσμούμεναι εἰς ἀπάτην ἀληθείας καὶ τὴν ὄντως οὔσαν 3.11.63.3 καλὴν βλασφημοῦσαι κεφαλὴν. Οὐκοῦν οὐδὲ βαπτέον τὰς τρίχας οὐδὲ μὴν τὰς πολιὰς μεταχρωστέον· οὐδὲ γὰρ τὴν ἐσθῆτα ποικίλλειν συγκεχώρηται· καὶ μάλιστα τὸ γεραιὸν τῆς ἡλικίας καὶ ἀξιόπιστον οὐκ ἐπικαλυπτέον, ἀναδεικτέον δὲ ὑπ' αὐγὰς τοῦ θεοῦ τὸ τίμημα εἰς σέβασμα 3.11.63.4 τῶν νέων· καὶ γὰρ ἀναισχυντοῦσιν ἔσθ' ὅτε πολιᾶς ἐπιφάνεια παιδαγωγοῦ δίκην ἐπιστᾶσα ἐπὶ σωφροσύνην μεθηρμόσατο αὐτοὺς καὶ κατεπλήξατο τῇ στιλπνότητι τῆς ὄψεως τὸ νεάζον τῆς ἐπιθυμίας. 3.11.64.1 Ἄλλ' οὐδὲ τὰ πρόσωπα ἐντριπτέον αὐταῖς πανούργου σοφίας τερθρεύμασιν· ὑποδείξωμεν δὲ αὐταῖς κομμωτικὴν σώφρονα· κάλλος γὰρ ἄριστον πρῶτον μὲν τὸ ψυχικόν, ὡς πολλάκις ἐπεσημνήσαμεν, ὅταν ἦ κεκοσμημένη

ψυχὴ ἀγίῳ πνεύματι καὶ τοῖς ἐκ τούτου ἐμπνεομένη φαιδρύσμασιν, δικαιοσύνη, φρονήσει, ἀνδρεία, σωφροσύνη φιλαγαθία τε καὶ αἰδοῖ, ἥς οὐδὲν εὐανθέστερον χρῶμα ἐώραται πῶ3.11.64.2 ποτε. Ἐπειτα καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος ἠσκήσθω, συμμετρία μελῶν καὶ μερῶν μετ' εὐχροίας. Ἡ κομμωτικὴ τῆς ὑγείας ἐνταῦθα εὐθετος, καθ' ἣν ἢ τοῦ εἰδώλου τοῦ ἐπιπλάστου εἰς τὸ ἀληθὲς μετάβασις κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ δεδομένον περιγίνεται. Δεινὴ δὲ καλλωπίσαι κατὰ φύσιν ἢ τῶν ποτῶν εὐκрасία καὶ ἢ τῶν σιτίων συμμετρία. Οὐ γὰρ μόνον τὴν ὑγίειαν ἴσχει τὸ σῶμα ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ τὸ κάλλος διαφαίνεσθαι 3.11.64.3 ποιεῖ. Ἀπὸ γὰρ τοῦ πυρώδους τὸ στιλπνὸν καὶ μαρμαρυγῶδες περιγίνεται, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑγροῦ τὸ λαμπρὸν καὶ κεχαρισμένον, ἀπὸ δὲ τοῦ ξηροῦ τὸ ἀνδρῶδες καὶ πάγιον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀερώδους τὸ εὐπνουν καὶ ἰσοστάσιον, ἐξ ὧν ὁ εὐρυθμος καὶ καλὸς οὗτος ἀνδρίας τοῦ λόγου κεκόσμηται. Ἄνθος δὲ τῆς ὑγείας ἐλευθέριον τὸ κάλλος. ἢ μὲν γὰρ ἔνδον τοῦ σώματος ἐργάζεται, τὸ δὲ εἰς τὸ ἐκτὸς τοῦ σώματος ἐξανθήσαν φανεράν ἐνδείκνυται τὴν 3.11.65.1 εὐχροίαν. Αἱ γοῦν κάλλιστα καὶ ὑγιεινότετα ἀγωγαὶ διαπονοῦσαι τὰ σώματα τὸ κάλλος τὸ γνήσιον καὶ παράμονον ἐργάζονται, ἔλκοντος ἐφ' ἑαυτὸ τοῦ θερμοῦ τὴν τε ἰκμάδα πᾶσαν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ψυχρὸν ὀλκὸν δὲ εἰς ἑαυτὴν ἢ θερμότης ἐκριπιζομένη κινήσειν. Ἐπειδὴν δὲ ἐλκύση, ἀλεινομένην ἡρέμα δι' αὐτῶν ἀτμίζει τῶν σαρκῶν τὴν ἐκ τῆς τροφῆς περιουσίαν, ποσῆ μὲν τῇ ὑγρότητι, ὑπερβολῇ 3.11.65.2 δὲ θερμότητος. Διὸ καὶ ἢ προτέρα κενοῦται τροφή· ἀκινήτῳ δὲ τῷ σώματι τὸ βρωθὲν σιτίον οὐ προσφύεται, ἀλλὰ ἐκπίπτει, ὥσπερ ἀπὸ ψυχροῦ κλιβάνου ὁ ἄρτος ἢ ὄλος 3.11.65.3 ἢ μόνον ὑπολειπόμενος τὸν πυθμένα. Εἰκότως οὖν τοῖς περιττεύουσι κατὰ τὰς ἀποτρίψεις τὰ οὔρα καὶ τὰ σκύβαλα πλεονάζει, πλεονάζει δὲ καὶ τὰ ἄλλα περιττώματα αὐτοῖς, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἰδρῶτες, οὐκ ἀναδιδομένης τῷ σώματι 3.11.66.1 τῆς τροφῆς, ἀλλὰ εἰς τὰ περιττὰ ἐκχεομένης. Ἐντεῦθεν καὶ αἱ λαγνεῖαι ὀρμῶνται, περὶ τὰ παιδοποιίας μόρια ἐπιρρεούσης τῆς περιττείας. Διὸ κινήσει συμμέτρως διὸ τηκτέον ταύτην τὴν περιττεῖαν καὶ εἰς πέψιν ἀναχυτέον, δι' ἧς τὸ κάλλος ἐρυθραίνεται. 3.11.66.2 Ἄτοπον δὲ τοὺς κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ 3.11.66.2 γεγονότας ὥσπερ ἀτιμάζοντας τὸ ἀρχέτυπον ἔπηλυν ἐπάγεσθαι κομμωτικὴν, τὴν ἀνθρώπειον κακοτεχνίαν πρὸ 3.11.66.3 τῆς θείας αἰρουμένους δημιουργίας. Προσιέναι δὲ αὐτὰς ὁ παιδαγωγὸς κελεύει ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς καὶ εἴ τινες ἀπειθοῖεν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες φησὶ τὴν ἐν λόγῳ ἀγνήν ἀναστροφὴν ὑμῶν ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς καὶ περιθέσεως χρυσιῶν ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτός τῆς καρδίας ἀνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελής. 3.11.67.1 Ἡ δὲ αὐτουργία ταῖς γυναιξὶν μάλιστα τὸ γνήσιον ἐπιφέρει κάλλος γυμνάζουσα τὰ σώματα αὐτῶν καὶ σφᾶς αὐτὰς δι' αὐτῶν κοσμοῦσα, οὐ τὸν ὑπ' ἄλλων πεπονημένον προσφέρουσα κόσμον, ἄκοσμον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἐταιρικόν, ἀλλὰ τὸν ἐκάστης σώφρονος γυναικὸς διὰ τῶν χειρῶν αὐτῆς, ὅποτε χρήζοι μάλιστα, ἀσκούμενον καὶ ἐξυφαινόμενον· οὐ γὰρ ποτε καθήκει ἐξ ἀγορᾶς ὠνητοῖς, ἀλλὰ τοῖς οἰκουρικοῖς τοῖς ἰδίοις ἔργοις κοσμουμένας φαίνεσθαι 3.11.67.2 τὰς κατὰ θεὸν πολιτευόμενας. Κάλλιστον γὰρ ἔργον γυνὴ οἰκουρὸς αὐτὴν τε καὶ τὸν ἄνδρα τοῖς ἰδίοις περιβάλλουσα κοσμήμασι, δι' ὧν ἀγάλλονται πάντες, οἱ μὲν παῖδες ἐπὶ τῇ μητρί, ὁ δὲ ἀνὴρ ἐπὶ τῇ γυναικί, αὕτη δὲ ἐπὶ τούτοις, 3.11.67.3 πάντες δὲ ἐπὶ τῷ θεῷ. Συλλήβδην γοῦν ταμιεῖον ἀρετῆς ἐστὶν ἀνδρεία γυνή, ἣτις σῖτα ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγεν, θεσμοὶ δὲ ἐλεημοσύνης ἐπὶ τῇ γλώσσει αὐτῆς, ἣτις τὸ στόμα αὐτῆς διήνοιξεν

σοφῶς καὶ ἐννόμως, ἧς τὰ τέκνα ἐμακάρισαν ἀνιστάμενα, ὡς διὰ Σολομῶντος λέγει ὁ ἅγιος λόγος, ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς ἐνεκωμίασεν. Γυνὴ γὰρ εὐσεβῆς εὐλογεῖται, φόβον δὲ κυρίου αὐτῆ αἰνεῖτω. Καὶ πάλιν· Γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. 3.11.68.1 Ἐπανορθωτέον δὲ ὅτι μάλιστα καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ βλέμματα καὶ τὰ βαδίσματα καὶ τὰς φωνάς. Οὐ γὰρ ὡς τινες τὴν ὑπόκρισιν ζηλοῦσαι τῆς κωμωδίας καὶ τὰς κατεαγίας τῶν ὀρχηστῶν κινήσεις παραφυλάττουσαι παρὰ τὰς ὀμιλίας σκηνοβατοῦσιν, αὐτοῖς τοῖς κινήμασιν τοῖς ἀβροῖς καὶ τοῖς ὑγροῖς βαδίσμασιν καὶ φωναῖς ταῖς πεπλασμέναις, κλαδαρὸν περιβλέπουσαι, δέλεαρ ἡδονῆς 3.11.68.2 ἐξησηκηνέται. Μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, ἢ πρὸς χάριν λαλοῦσα λιπαίνει σὸν φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικρότερον χολῆς εὐρήσεις καὶ ἠκονημένον μᾶλλον ἢ μάχαιραν δίστομον· τῆς γὰρ ἀφροσύνης οἱ πόδες κατάγουσι τοὺς χρωμένους αὐτῆ μετὰ θανάτου εἰς 3.11.68.3 Ἄιδην. Σαμψῶν γοῦν τὸν γεννάδα ἢ πόρνη νενίκηκεν, καὶ τὸν ἄνδρα ἔκειρεν αὐτοῦ ἑτέρα γυνή. Ἄλλ' οὐχ οὕτως ἠπάτησεν τὸν Ἰωσήφ ἄλλη γυνή, νενίκηται δὲ ἢ πόρνη ἢ Αἰγυπτία, καὶ δεσμὰ σωφροσύνη λαμβάνουσα κρείττων 3.11.69.1 ἀναφαίνεται λελυμένης ἐξουσίας. Ἔχει δ' ἂν κάκεινο ἄριστα τὸ εἰρημένον· Τὸ δ' ὄλον οὐκ ἐπίσταμαι ἐγὼ ψιθυρίζειν οὐδὲ κατακεκλασμένως πλάγιον ποιήσας τὸν τράχηλον περιπατεῖν, ὡσπερ ἑτέρους ὀρῶ κιναιδούς ἐνθάδε πολλοὺς ἐν ἄστει καὶ πεπιττοκοπημένους. 3.11.69.2 Αἱ δὲ γυναικεῖοι κινήσεις καὶ θρύψεις καὶ χλιδαὶ κολουστέαι παντελῶς τὸ γὰρ ἀβροδίαιτον τῆς περὶ τὸν περίπατον κινήσεως καὶ τὸ σαυλὰ βαίνειν, ὡς φησὶν Ἀνακρέων, κομιδῆ ἑταιρικά, ὡς γέ μοι φαίνεται. Ἡ κωμωδία φησὶν τὰ ἴχνη τὰ ἑταιρικά ὦραν ἀπολείπειν 3.11.69.3 καὶ τρυφήν. Ἰχνη δὲ πορνικὰ οὐκ ἐρείδεται εἰς ἀλήθειαν· ὁδοὺς γὰρ ζωῆς οὐκ ἐπέρχεται, σφαλεραὶ δὲ αἱ τροχιαὶ αὐτῆς καὶ οὐκ εὐγνωστοί. Μάλιστα δὲ ὀφθαλμῶν φειστέον, ἐπεὶ τοῖς ποσὶν ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἄμεινον 3.11.70.1 ὀλισθεῖν. Ὁ γοῦν κύριος συντομώτατα ἰᾶται τὸ πάθος τοῦτο, εἰ σκανδαλίζει σε ὁ ὀφθαλμὸς σου, ἔκκοψον αὐτόν λέγων, ἐκ βάθρων ἀνασπῶν τὴν ἐπιθυμίαν· κλαδαρὰ δὲ ὄψεις καὶ τὸ ἐνιλλώπτειν, ὃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν βλεφαρίζειν ἐστίν, οὐδὲν ἄλλ' ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μοιχεύειν ἐστὶν ἀκροβολιζομένης τῆς ἐπιθυμίας δι' αὐτῶν. Πρὸ γὰρ τοῦ παντὸς σώματος διαφθείρονται οἱ ὀφθαλμοί. 3.11.70.2 Θεωρῶν δὲ καλὰ ὀφθαλμὸς εὐφραίνει καρδίαν, τουτέστι καλῶς μαθῶν θεωρεῖν εὐφραίνει, ἐννεύων δὲ 3.11.70.3 ὀφθαλμὸν μετὰ δόλου συνάγει ἀνδράσι λύπας. Τοιοῦτόν που τὸν θηλυδρίαν Σαρδανάπαλλον, τῶν Ἀσσυρίων τὸν βασιλέα, ἐπὶ κλίνῃ ἀναβάδην ἐζόμενον εἰσάγουσι πορφύραν ξαίνοντα καὶ τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπαναβάλλοντα. 3.11.70.4 Αἱ ταῦτα ἐπιτηδεύουσαι γυναῖκες ἰδίαις ὄψεσι προαγωγέουσιν αὐτάς· Λύχνος γὰρ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς, φησὶν ἢ γραφή, δι' οὗ καταφαίνεται τὰ ἔνδον φωτὶ τῷ φαινομένῳ καταυγαζόμενα. Πορνεία δὲ γυναικὸς ἐν μετεωρισμῷ ὀφθαλμῶν. 3.11.71.1 Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, δι' ἧς ἔρχεται ἢ ὀργὴ τοῦ θεοῦ, ὁ μὲν ἀπόστολος βοᾷ, ἡμεῖς δὲ ἀναζωπυροῦμεν τὰ πάθη 3.11.71.2 καὶ οὐκ αἰσχυνόμεθα. Αἱ μὲν αὐτῶν μαστίχην ἐντραγοῦσαι, περιουσαι, σεσήρασι τοῖς παριοῦσιν, αἱ δὲ τὰς κεφαλὰς, ὡς μὴ δακτύλους ἔχουσαι, ταῖς ὑπ' αὐτῶν φερομέναις περόναις σκαλεύουσαι θρύπτονται, καὶ ταύτας ἢ χελώνης ἢ ἐλέφαντος ἢ τινος ἄλλου ζώου νεκροῦ πεποιηθῶν 3.11.71.3 μένας πολυπραγμονοῦσιν· ἄλλαι δὲ καθάπερ ἐξανθήματά τινα ἔχουσαι πρὸς εὐπρέπειαν τῶν ὀρώντων εὐανθεῖς περιχρίστοις κοσμούμεναι σπιλοῦσι τὰ πρόσωπα τὰ 3.11.71.4 αὐτῶν. Ἄφρονα τὴν τοιαύτην καὶ θρασεῖαν γυναῖκα διὰ Σολομῶντος λέγει, ἢ οὐκ ἐπίσταται αἰσχύνῃ· ἐκάθισεν ἐπὶ θύραις τοῦ ἑαυτῆς οἴκου ἐπὶ δίφρου, ἐμφανῶς προσκαλουμένη

τοὺς παριόντας ὁδόν, τοὺς εὐθύνοντας τὰς ἑαυτῶν τροχιάς, διὰ τοῦ σχήματος αὐτῆς καὶ τοῦ βίου παντὸς δηλονότι λέγουσα· Τίς ἔστιν ὑμῶν ἀφρονέστατος; ἐκκλινάτω πρὸς με. Ἐνδεέσι δὲ φρονήσεως παρακελεύεται λέγουσα· ἄρτων κρυφίων ἠδέως ἄψασθε καὶ ὕδατος κλοπῆς γλυκεροῦ, τὴν ἐπίκλοπον ταύτην Ἀφροδίτην λέγει. 3.11.72.1 Ἐντεῦθεν ὠφελημένος ὁ Βοιώτιος Πίνδαρος γλυκύ τι φησὶν κλεπτόμενον μέλημα Κύπριδος. Ὁ δὲ οὐκ οἶδεν ἄθλιος ὅτι γηγενεῖς παρ' αὐτῇ ὀλοῦνται, καὶ ἐπὶ πέτευρον Ἄιδου συναντᾷ. Ἀλλὰ ἀποπήδησον, φησὶν, μὴ χρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ ὁ παιδαγωγός, μηδὲ ἐπιστήσης τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν. Οὕτως γὰρ διαβήσῃ ὕδωρ ἀλλότριον καὶ ὑπερβήσῃ τὸν Ἀχέροντα. 3.11.72.2 Διὰ τοῦτο τάδε λέγει κύριος διὰ Ἡσαΐου· Ἄνθ' ὧν ἐπορεύθησαν αἱ θυγατέρες Σιών ὑψηλῶ τραχίλῳ καὶ ἐν νεύμασιν ὀφθαλμῶν, καὶ τῇ πορείᾳ ἅμα σύρουσαι τοὺς χιτῶνας καὶ τοῖς ποσὶ παίζουσαι, καὶ ταπεινώσει ὁ θεὸς τὰς θυγατέρας Σιών καὶ ἀνακαλύψει τὸ σχῆμα αὐτῶν, τὸ ἄσχημον σχῆμα. 3.11.73.1 Ἐγὼ μὲν οὐδὲ τὰς θεραπαίνας ἀξιῶ τὰς ἐπ' ἀριστερᾶς ταῖς γυναιξίν ἢ τὰς ἐπομένας αὐταῖς αἰσχρολογεῖν ἢ αἰσχροεργεῖν, σωφρονίζεσθαι δὲ αὐτὰς πρὸς τῶν δεσποινῶν· σφόδρα γοῦν ἐπιτιμητικώτατα ὁ κωμικὸς Φιλήμων φησὶν· 3.11.73.2 Ἐξιῶν γυναικὸς ἐξόπισθ' ἐλευθέρας βλέπω μόνην θεράπαιναν κατόπιν ἀκολουθεῖν καλὴν ἐκ τοῦ Πλαταιικοῦ τε παρακολουθοῦντά τινα ταύτη κατιλλώπτειν. 3.11.73.3 Ἀναστρέφει γὰρ ἐπὶ τὴν δέσποιναν ἢ τῆς θεραπαίνης ἀκολασία, ἐπιβάθραν ἐνδιδοῦσα τοῖς πειρῶσι τὰ ἥττονα τοῦ μὴ εὐλαβεῖσθαι τὰ μείζονα, διὰ τοῦ συγγινώσκειν τοῖς αἰσχροῖς τὸ μὴ καταγινώσκειν ἐμφανούσης τῆς δεσποίνης. Τὸ δὲ μὴ ἐπαγανακτεῖν τοῖς ἀκολασταίνουσιν σαφὲς γίνεται τεκμήριον γνώμης εἰς τὸ ὅμοιον ἐκτρεπομένης. Οἷα γὰρ δέσποινα, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι, τοιάδε χά κύων. 3.11.73.4 Ἀποσκορακιστέον δὲ ἡμῖν καὶ τοῦ περιπάτου τὸ μανιῶδες, τὸ δὲ σεμνὸν καὶ τὸ σχολαῖον ἐκλεκτέον, οὐ τὸ βάδισμα τὸ μελλητικόν, οὐδὲ τὸ ἐν ταῖς ὁδοῖς σαλεύειν καὶ ἐξυπτιάζοντα παραβλέπειν εἰς τοὺς ἀπαντῶντας, εἰ ἀποβλέπουσιν εἰς αὐτόν, καθάπερ ἐπὶ σκηνῆς ἐμπομ3.11.73.5 πεύοντα καὶ δακτυλοδεικτούμενον. Οὐδὲ ὑπὸ οἰκετῶν ἀναστρέφεσθαι χρὴ πρὸς τὸ σιμὸν ὠθουμένους, ὥσπερ τοὺς τρυφητικωτέρους ὀρῶμεν, ἐρρωμένους εἶναι δοκοῦντας, ὑπὸ μαλακίας δὲ ψυχικῆς διατεθρυμμένους. Ἄνδρὸς δὲ γενναίου σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐν ἑτέρῳ μέρει τοῦ σώματος. 3.11.74.1 Μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν μηδὲ ἐν σχέσεσιν εὐρεθείη ποθ' ἢ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνανδρίας. Οὐδὲ μὴν καθάπερ 3.11.74.2 ὑποζυγίοις τοῖς οἰκέταις χρηστέον τῷ ὑγιαίνοντι. Ὡς γάρ τοι ἐκείνοις παραγγέλλεται παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς ὑποτάσσεσθαι, φησὶν ὁ Πέτρος, οὕτως ἢ ἰσότης καὶ ἡ μακροθυμία καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῖς δεσπόταις εὐάρμοστος. Τὸ γὰρ τέλος, φησί, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὐσπλαγχνοί, ταπεινόφρονες καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, ἵνα εὐλογίαν κληρο3.11.74.3 νομήσητε. Καλὴν τινα καὶ ἀξιέραστον ὑπογράφειν ὁ Κιτιεὺς ἔοικεν Ζήνων εἰκόνα νεανία καὶ οὕτως αὐτὸν ἀνδριαντουργεῖ· ἔστω, φησί, καθαρὸν τὸ πρόσωπον, ὀφρὺς μὴ καθειμένη, μηδὲ ὄμμα ἀναπεπταμένον μηδὲ διακεκλασμένον, μὴ ὕπτιος ὁ τράχηλος, μηδὲ ἀνιέμενα τὰ τοῦ σώματος μέλη, ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια, ὀρθόνους πρὸς τὸν λόγον ὀξύτης, καὶ κατοκωχῆ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων, καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι 3.11.74.4 τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. Αἰδῶς μὲν ἐπανθείτω καὶ ἀρρενωπία· ἀπέστω δὲ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν μυροπωλίων καὶ χρυσοχοείων καὶ ἐριοπωλίων ἄλυσ καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων, ἔνθα ἐταιρικῶς κεκοσμημένοι, ὥσπερ αἱ ἐπὶ τέγους καθεζόμεναι, διημερεύουσι. 3.11.75.1 Μὴ τοίνυν μηδὲ οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῶν κουρείων καὶ

καπηλείων διατρίβοντες ἀδολεσχούντων στωμυλευόμενοι, καὶ τὰς παριούσας θηρώμενοι γυναικας παυσάσθων ποτέ· πολλοὺς δὲ καὶ βλασφημοῦντες εἰς γέλωτα οὐ 3.11.75.2 παύονται. Κωλυτέα γε μὴν ἔτι καὶ ἡ διὰ τῶν κύβων παιδιὰ, πρὸς δὲ καὶ ἡ διὰ τῶν ἀστραγάλων μελέτη πλεονεξίας, ἦν μεταχειρίζεσθαι φιλοῦσι. Τοιαῦτά τινα τῆς τρυφῆς τὸ ἀταμίευτον αὐτοῖς κακοσχολοῦσιν ἐξευρίσκει· αἰτία γὰρ ἡ ἀργία· ματαίων δὲ τις ἐρᾷ τῶν ἐκτὸς τῆς ἀληθείας ὄντων· οὐ γὰρ ἔστι καὶ ἄλλως θυμηδῖαν ἄνευ βλάβης κτήσασθαι· τῆς δὲ ἐκάστου τῶν ἀνθρώπων διανοίας 3.11.75.3 μίμησις ἐστὶν ἡ τοῦ βίου προαίρεσις. Ἄλλ' ὡς ἔοικεν, μόναι αἱ μετὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν συναναστροφαὶ ὠφελουῖσιν. Ἐμπαλιν γοῦν τὴν μετὰ τῶν φαύλων συνδιαίτησιν ἀνθρώπων ὕδῃ γνωρίζων ὁ πάνσοφος διὰ Μωυσέως παιδαγωγὸς χοιρείων ἀπηγόρευσε μεταλαμβάνειν τῷ λαῷ τῷ πρεσβυτέρῳ, ἐμφαίνων μὴ δεῖν τοὺς θεὸν ἐπιβωμένους ἀκαθάρτους ἀναμίγνυσθαι ἀνθρώποις, οἳ δίκην ὕων ἡδοναῖς σωματικαῖς καὶ δεισαλέαις τροφαῖς καὶ γαργαλισμοῖς ἀσελγέσι κνησιτώντες πρὸς ἀφροδίτην κα3.11.75.4 κόχαρτον ἡδονὴν χαίρουσιν. Ἄλλ' οὐδ' ἴκτινα ἢ ὠκύπτερον μαστοφαγῆ ἢ αἰετὸν φαγεῖν φησιν, οὐκ ἐγγίεις, λέγων, τοῖς δι' ἀρπαγῆς τὸν βίον ποριζομένοις· καὶ τὰ 3.11.76.1 ἄλλα δὲ ὁμοίως ἀλληγορεῖται. Τίσιν οὖν οἰκειωτέον; τοῖς δικαίοις, πάλιν ἀλληγορῶν φησιν. Πᾶν γὰρ διχλοῦν καὶ μαρुकώμενον καθαρὸν ἐστὶν, ὅτι τὸ διχλοῦν δικαιοσύνην ἐμφαίνει τὴν ἰσοστάσιον μηρυκάζουσαν τὴν οἰκείαν δικαιοσύνης τροφήν, τὸν λόγον ἔκτοσθεν μὲν εἰσιόντα κατὰ ταῦτά τῇ τροφῇ διὰ κατηχήσεως, ἔνδοθεν δὲ ἀναπεμπόμενον ὡσπερ ἐκ κοιλίας τῆς διανοίας εἰς 3.11.76.2 ἀνάμνησιν λογικὴν. Μηρυκάζει δὲ ὁ δίκαιος τὴν πνευματικὴν τροφήν ἀνὰ στόμα ἔχων τὸν λόγον, καὶ διχληῖ ἡ δικαιοσύνη εἰκότως, κἀνταῦθα ἀγιάζουσα καὶ εἰς τὸν μέλλοντα παραπέμπουσα αἰῶνα. 3.11.76.3 Οὐκοῦν οὐδὲ ἐπὶ τὰς θεάς ὁ παιδαγωγὸς ἄξει ἡμᾶς, οὐδὲ ἀπεικότως τὰ στάδια καὶ τὰ θέατρα καθέδραν λοιμῶν προσείποι τις ἄν· βουλή γὰρ κἀνταῦθα πονηρὰ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῷ δικαίῳ, διὸ καταρᾶται ὁ 3.11.76.4 ἐπ' αὐτῷ σύλλογος. Πεπλήθασιν γοῦν πολλῆς ἀταξίας καὶ παρανομίας αἱ συναγωγαὶ αὗται, καὶ αἱ προφάσεις τῆς συνηλύσεως ἀκοσμίας ἐστὶν αἰτία ἀναμιξ ἀνδρῶν καὶ 3.11.77.1 γυναικῶν συνιόντων ἐπὶ τὴν ἀλλήλων θέαν. Ἐνταῦθα ἤδη περπερεύεται τὸ συνέδριον. Λιχνευούσης γὰρ τῆς ὄψεως χλιαίνονται αἱ ὀρέξεις, καὶ ἰταμώτερον βλέπειν οἱ ὀφθαλμοὶ πρὸς τοὺς πλησίον ἐθιζόμενοι τῷ ἔχειν σχολὴν ἐφειμένην ἐκφλέγουσι τὰς ἐρωτικὰς ἐπιθυμίας. 3.11.77.2 Ἀπειρήσθων οὖν καὶ αἱ θεαὶ καὶ τὰ ἀκροάματα βωμολοχίας καὶ σπερμολογίας πολλῆς γέμοντα. Τί μὲν γὰρ οὐκ ἐπὶ δείκνυνται αἰσχρὸν ἔργον ἐν θεάτροις; Τί δ' οὐ προφέρονται ῥῆμα ἀναίσχυντον οἱ γελωτοποιοί; Οἱ δὲ ἀπολαύσαντες τῆς ἐν αὐτοῖς κακίας ἐναργεῖς οἴκοι ἀπομάσσονται τὰς εἰκόνας, ἔμπαλιν δὲ οἱ πρὸς ταῦτα ἀκήλητοι καὶ ἀπαθεῖς οὐκ ἂν περὶ τὰς ῥαθύμους ἡδονὰς σφαλεῖν ποτε. 3.11.77.3 Εἰ γὰρ καὶ ἐν παιδιᾷς μέρει παραλαμβάνεσθαι φήσουσι τὰς θεάς εἰς θυμηδῖαν, οὐ σωφρονεῖν φήσαιμ' ἂν τὰς πόλεις, 3.11.77.4 αἷς καὶ τὸ παίξιν σπουδάζεται. Οὐκέτι γὰρ παιδιὰ αἱ φιλοδοξίαι ἀνηλεεῖς εἰς τοσοῦτον θανατῶσαι, ἀλλ' οὐδὲ αἱ κενοσπουδία καὶ αἱ ἀλόγιστοι φιλοτιμίαι, πρὸς δὲ καὶ αἱ μάταιοι καταναλώσεις τῆς οὐσίας, οὐδὲ μὴν αἱ 3.11.78.1 ἐπὶ τούτοις στάσεις ἔτι παιδιὰ. Τὸ δὲ ῥαθυμεῖν οὐδέποτε ὠνητέον κενοσπουδία. Οὐ γὰρ πρὸ τοῦ βελτίονος ἔλοιτο ἂν ποτε ὁ νοῦν ἔχων τὸ ἡδῖον. Ἄλλ' οὐ πάντες, φησί, φιλοσοφοῦμεν. Μὴ τι οὖν οὐδὲ πάντες τὴν ζωὴν μετερχόμεθα; Τί σὺ λέγεις; Πῶς οὖν πεπίστευκα; Πῶς δὲ ἔτι ἀγαπᾷς τὸν θεὸν καὶ τὸν πλησίον σου μὴ φιλοσοφῶν; Πῶς δὲ σεαυτὸν ἀγαπᾷς, εἰ μὴ φιλοζωεῖς; Γράμματα, φησίν, 3.11.78.2 οὐκ ἔμαθον. Ἄλλ' εἰ μὴ τὸ ἀναγιγνώσκειν ἔμαθες, τὸ ἀκούειν ἀναπολόγητον, ὅτι μὴ διδακτόν· πίστις δὲ οὐ σοφῶν τῶν κατὰ κόσμον, ἀλλὰ τῶν κατὰ θεὸν ἐστὶν τὸ

κτῆμα· ἢ δὲ καὶ ἄνευ γραμμάτων ἐκπαιδεύεται, καὶ τὸ σύγγραμμα αὐτῆς τὸ ἰδιωτικὸν ἅμα καὶ θεῖον ἀγάπη 3.11.78.3 κέκληται, σύνταγμα πνευματικόν. Ἐξὸν δὲ ἀκροᾶσθαι μὲν σοφίας θεϊκῆς, ἀλλὰ καὶ πολιτεύσασθαι ἐξόν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν κόσμῳ κοσμίως κατὰ θεὸν ἀγαγεῖν οὐ κεκώλυται. 3.11.78.4 Καὶ ὁ πωλῶν τι ἢ ὠνούμενος μὴ ποτε εἶπη δύο τιμάς, ὧν ἂν ἡ ὠνήται ἢ πιπράσκη, ἀπλῆν δὲ εἰπὼν καὶ ἀληθεύειν μελετῶν, ἂν μὴ τυγχάνη ταύτης, τυγχάνων τῆς ἀληθείας 3.11.79.1 πλουτεῖ τῇ διαθέσει τῇ ὀρθῇ. Ἐπαινος δὲ ὄρκος τε περὶ παντὸς τοῦ πωλουμένου ἀπέστω, ἀπέστω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ ὄρκος. Καὶ ταύτη φιλοσοφούντων οἱ ἀγοραῖοι καὶ οἱ κάπηλοι· Οὐ γὰρ λήψη τὸ ὄνομα κυρίου ἐπὶ ματαίῳ, οὐ γὰρ μὴ καθάριση κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ 3.11.79.2 ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ. Τοὺς δὲ παρὰ ταῦτα πράττοντας, τοὺς φιλαργύρους, τοὺς ψεύστας, τοὺς ὑποκριτάς, τοὺς καπηλεύοντας τὴν ἀλήθειαν, τῆς πατρῴας ἐξέβαλεν αὐλῆς ὁ κύριος, μὴ βουλόμενος ἀδίκου ἐμπορίας ἢ λόγων ἢ τῶν ἐξ ὕλης κτημάτων οἶκον εἶναι τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ τὸν ἅγιον. 3.11.79.3 Ἐπὶ δὲ τὴν ἐκκλησίαν ἀκτέον τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἄνδρα ἐστολισμένους κοσμίως, ἀπλάστω βαδίσματι, ἐχεμυθίαν ἀσπαζομένους, ἀγάπην ἀνυπόκριτον κεκτημένους, ἀγνοὺς τὰ σώματα, ἀγνοὺς τὰς καρδίας, ἐπιτηδεῖους προσ3.11.79.4 εὐξασθαι τῷ θεῷ. Πλεῖον τοῦτο ἐχέτω ἢ γυνή· κεκαλύφθω τὰ πάντα, πλήν εἰ μὴ οἴκοι τύχοι· σεμνὸν γὰρ τὸ σχῆμα καὶ ἀκατάσκοπον· καὶ οὐποτε αὐτὴ σφαλῆσεται πρὸ τῶν ὀμμάτων τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἀμπεχόνην θεμένη οὐδὲ ἄλλον εἰς ὄλισθον ἀμαρτίας ἐκκαλέσεται τὸ πρόσωπον ἀπογυμνουμένη. Τοῦτο γὰρ ὁ λόγος βούλεται, ἐπεὶ πρέπον αὐτῇ 3.11.79.5 ἐγκεκαλυμμένη προσεύχεσθαι. Τὴν δὲ Αἰνεῖα γυναῖκά φασι δι' ὑπερβολὴν σεμνότητος μηδὲ τῆς Τροίας ἀλισκομένης περιδεᾶ γενομένην ἀποκαλύψασθαι, ἀλλὰ καίτοι φεύγουσαν ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως μεῖναι συγκεκαλυμμένην. 3.11.80.1 Τοιούτους δὲ ἐχρῆν παρ' ὅλον τὸν βίον φαίνεσθαι καὶ διαπλάττεσθαι τοὺς Χριστῷ τελουμένους οἴους σφᾶς ἐν ἐκκλησίαις ἐπὶ τὸ σεμνότερον σχηματίζουσιν, καὶ εἶναι, μὴ δοκεῖν εἶναι, τοιούτους, οὕτως πραεῖς, οὕτως εὐλαβεῖς, 3.11.80.2 ἀγαπητικούς οὕτως· νυνὶ δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως συμεταβάλλονται τοῖς τόποις καὶ τὰ σχήματα καὶ τοὺς τρόπους, καθάπερ καὶ τοὺς πολυπόδας ταῖς πέτραις φασὶν ἐξομοιούμενους, αἷς ἂν προσομιλῶσιν, τοιούτους φαίνεσθαι καὶ 3.11.80.3 τὴν χροιάν. Τὸ γοῦν τῆς συναγωγῆς ἔνθεον μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀπαλλαγὴν ἀποθέμενοι τοῖς πολλοῖς ἐξομοιοῦνται, μεθ' ὧν καὶ διαιτῶνται· μᾶλλον δὲ ἐλέγχονται, τὴν ἐπίπλαστον ἀποθέμενοι τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, οἷοι ὄντες 3.11.80.4 ἐλελήθεσαν· καὶ τὸν περὶ θεοῦ λόγον σεβασάμενοι καταλελοίπασιν ἔνδον οὗ ἤκουσαν, ἔξωθεν δὲ ἄρα μετὰ τῶν ἀθέων ἀλύουσι, κρουμάτων καὶ τερετισμάτων ἐρωτικῶν ἀυλῶδίας τε καὶ κρότου καὶ μέθης καὶ παντὸς ἀναπιμπλάμενοι συρφετοῦ· τοῦτο δὴ ἄδοντες καὶ ἀντάδοντες αὐτοὶ οἱ πρόσθεν ἐξυμνοῦντες ἀθανασίαν, ἐπὶ τέλει τὴν ἐξωλεστάτην κακοὶ κακῶς ψάλλοντες παλινῶδιαν· Φάγωμεν καὶ 3.11.81.1 πῖωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. Οἱ δὲ οὐκ αὔριον ἀληθῶς, ἀλλ' ἤδη τεθνήκασιν τῷ θεῷ, θάπτοντες τοὺς σφετέρους νεκρούς, τουτέστιν αὐτοὺς εἰς θάνατον κατορύττοντες. Ἀντιτάσσεται δὲ αὐτοῖς εὖ μάλα ἐρρωμένως ὁ ἀπόστολος· Μὴ πλανᾶσθε· οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενικοῖται οὔτε κλέπται οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοῖδοροι, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἐπάδει, 3.11.81.2 βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Εἰ δὲ καὶ εἰς βασιλείαν θεοῦ κεκλήμεθα, ἀξίως τῆς βασιλείας πολιτευώμεθα θεὸν ἀγαπῶντες καὶ τὸν πλησίον. Ἀγάπη δὲ οὐκ ἐν φιλήματι, ἀλλ' ἐν εὐνοίᾳ κρίνεται. Οἱ δὲ οὐδὲν ἄλλ' ἢ φιλήματι καταψοφοῦσι τὰς ἐκκλησίας, τὸ φιλοῦν ἔνδον 3.11.81.3 οὐκ ἔχοντες αὐτό. Καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐκπέπληκεν ὑπονοίας αἰσχυρᾶς καὶ βλασφημίας τὸ ἀνέδην χρῆσθαι τῷ φιλήματι, ὅπερ

ἐχρῆν εἶναι μυστικόν-ἅγιον αὐτὸ κέκληκεν ὁ ἀπόστολος-, † ἀποφαινομένης ἀξίως τῆς βασιλείας πολιτευόμεθα τῆς ψυχῆς τὴν εὐνοίαν διὰ στόματος σώφρονος καὶ μεμυκότες, δι' οὗ μάλιστα 3.11.81.4 δεικνύται τρόπος ἡμερος. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἀναγνον φίλημα, πλήρες ἰοῦ, ἀγιωσύνην ὑποκρινόμενον. Ἡ οὐκ ἴστε ὅτι καὶ τὰ φαλάγγια προσαπτόμενα μόνον τῷ στόματι ὀδύναις ἐπιτρίβει τοὺς ἀνθρώπους, φιλήματα δὲ 3.11.82.1 πολλάκις ἐνήσιν ἰὸν ἀκολασίας; Σαφὲς τοίνυν ἡμῖν γεγένηται ὡς οὐκ ἔστιν ἀγάπη τὸ φίλημα· ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἔστιν. Αὕτη δὲ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, φησὶν Ἰωάννης, ἵνα τὰς ἐντολὰς τηρήσωμεν, οὐχ ἵνα σαίνωμεν ἀλλήλους ἐν τῷ στόματι, καὶ αἱ 3.11.82.2 ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς τῶν ἀγαπητῶν ἀσπασμοὶ παρρησίας ἀνοήτου γέμοντες καταφανῶν τοῖς ἐκτὸς εἶναι βουλομένων οὐδὲ 3.11.82.3 ἐλαχίστης μετέχουσι χάριτος. Εἰ γὰρ ἐν τῷ ταμιεῖῳ μυστικῶς προσεῦχεσθαι τῷ θεῷ δίκαιον, ἐπόμενον ἂν εἶη καὶ τὸν πλησίον, ὃν δευτέρον ἀγαπᾶν κελευόμεθα, ὁμοίως τῷ θεῷ καὶ μυστικῶς φιλοφρονεῖσθαι ἔνδοθεν 3.11.82.4 ἐξαγοραζομένους τὸν καιρόν· τὸ γὰρ ἄλας τῆς γῆς ἡμεῖς, ὃς δ' ἂν εὐλογῆ, φησί, φίλον τὸ πρῶτ' μεγάλη τῆ φωνῆ, καταρωμένου οὐδὲν διαφέρειν δόξει. 3.11.82.5 Δοκεῖ δὲ ὑπὲρ πάντα τῆς τῶν γυναικῶν ὄψεως ἀπεστράφθαι. Οὐ γὰρ ἀψαμένους μόνον, ἀλλὰ καὶ θεασαμένους ἔστιν ἀμαρτεῖν, ὃ μάλιστα ἀποφεύγειν χρή τὸν γνησίως 3.11.83.1 παιδαγωγούμενον. Οἱ ὀφθαλμοὶ γὰρ σου ὀρθὰ βλέπετῶσαν, τὰ δὲ βλέφαρα νευέτω δίκαια· μὴ γὰρ οὐκ ἔξον καὶ ἰδόντα καρτερεῖν; Ἀλλὰ τὸ ἐμπεσεῖν φυλακτέον. Δυνατὸν γὰρ ἰδόντα ὀλισθεῖν, ἀμήχανον δὲ μὴ ἰδόντα 3.11.83.2 ἐπιθυμεῖν. Οὐ γὰρ τὸ καθαρεῦειν μόνον ἀπόχρη τοῖς σώφροσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκτὸς εἶναι τοῦ ψόγου σπουδαστέον πᾶσαν ἀποκλείσαντας ὑπονοίας αἰτίαν πρὸς συγκεφαλαίωσιν ἀγνείας, ὡς μὴ μόνον εἶναι ἡμᾶς πιστούς, ἀλλὰ καὶ 3.11.83.3 ἀξιοπίστους φανῆναι. Καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτο παραφυλακτέον, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος, μὴ τις ἡμᾶς μωμήσῃται· προνοούμενοι γὰρ καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. Ἀπόστρεψον δὲ τὸν ὀφθαλμὸν ἀπὸ γυναικὸς κεχαριτωμένης, καὶ μὴ καταμάνθανε 3.11.83.4 κάλλος ἀλλότριον, φησὶν ἡ γραφή. Κἂν πύθη τὴν αἰτίαν, προσεπεξηγήσεται σοι· ἐν γὰρ κάλλει γυναικὸς πολλοὶ ἀπεπλανήθησαν, καὶ ἐκ τούτου φιλία ὡς πῦρ ἀνακαίεται, εἰς πῦρ ἄγουσα ἀκατάπαυστον διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἢ ἐκ πυρὸς ὀρμωμένη φιλία, ἣν ἔρωτα κεκλήκασι.

3.12.t.1 Ἐπιδρομὴ κεφαλαιώδης ὁμοίως τοῦ ἀρίστου βίου, ὅσαι τῶν ἁγίων γραφῶν χαρακτηρίζουσαι τὸν τῶν Χριστιανῶν βίον. Ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς γεγαμηκόσι παραινέσαιμι ἂν οἴκοι τὰς γυναῖκας τὰς σφῶν μήποτε κατὰ πρόσωπον οἰκετῶν φιλεῖν. Οὐδὲ γὰρ προσγελαῖν δούλοις Ἀριστοτέλης εἶα ποτέ, πολλοῦ γε καὶ δεῖ κατ' ὄψιν αὐτῶν φιλοφρονούμενον φαίνεσθαι τὴν γυναῖκα. Ἄμεινον δὲ οἴκοθεν ἀρξαμένους ἀπὸ τοῦ γάμου τὴν σεμνότητα ἐπιδείκνυσθαι. Μεγίστη γὰρ ἡ σωφροσύνης συζυγία καθαρᾶς ἡδονῆς ἀποπνέουσα. 3.12.84.2 Πάνυ γοῦν θαυμασίως ἡ τραγωδία· Φεῦ φεῦ, γυναῖκες, (φησὶν) ὡς ἐν ἀνθρώποις ἄρα οὐ χρυσός, οὐ τυραννίς, οὐ πλούτου χλιδὴ τοσοῦτον εἶχε διαφόρους τὰς ἡδονὰς ὡς ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς γνώμη δικαία καὶ φρονούσα τᾶνδिका. Ταῦτα τῆς δικαιοσύνης τὰ παραγγέλματα καὶ παρὰ τοῖς τὴν κοσμικὴν μετιοῦσι σοφίαν ἐκφωνηθέντα οὐ παραιτητέον. 3.12.85.1 Ἐγνωκότες οὖν τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε, εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθημεν ἐκ τῆς ματαίας ἡμῶν ἀναστροφῆς πατροπαράδοτου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς 3.12.85.2 ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ.

Ἄρκετος οὖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος, ὁ Πέτρος φησί, τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις καὶ ἀθεμίτοις 3.12.85.3 εἰδωλολατρείαις. Ὅρον ἔχωμεν τὸν σταυρὸν τοῦ κυρίου, ᾧ περισταυρούμεθα καὶ περιθριγκούμεθα τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν. Ἀναγεννηθέντες τοίνυν προσηλωθῶμεν ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀνανήψωμέν τε καὶ ἀγιασθῶμεν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιῶντας κακά. Καὶ τίς ὁ κακῶσων ἡμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ γενώμεθα; 3.12.85.4 Ἡ δὲ ἀρίστη ἀγωγή εὐταξία ἐστίν, παντελής οὕσα εὐσχημοσύνη καὶ δύναμις τεταγμένη βεβαία, τῶν ἐξῆς ἀλλήλοις κειμένων ἐν ἔργῳ καλῶς ἀποδοτική, κατ' ἀρετὴν ἀνυπέρβλητος. 3.12.86.1 Ταῦτα, εἰ καὶ τραχύτερον προσηνέχθην οἰκονομούμενος τῆς ἐπανορθώσεως τὴν σωτηρίαν, ἐμοὶ μὲν λελέχθων, φησὶν ὁ παιδαγωγός, ἐπειδὴ ὁ ἐλέγχων μετὰ παρρησίας εἰρηνοποιεῖ, ὑμεῖς δὲ εἰ μὲν ἀκούσεσθέ μου, σωθήσεσθε, εἰ δ' οὐ προσέξετε τοῖς εἰρημένοις, οὐ μοι μέλει· μέλει δὲ ὅμως καὶ οὕτως· τὴν γὰρ μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ 3.12.86.2 μᾶλλον ἢ τὸν θάνατον αἰρεῖται. Ἦν δὲ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, ὁ παιδαγωγὸς πάλιν λέγει, γῆς ἀγαθὰ τὰ ἀνθρώπεια ὀνομάζων καλὰ, τὸ κάλλος, τὸν πλοῦτον, τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν ἰσχύν, τὴν τροφήν· ἀγαθὰ μὲν γὰρ ὄντως ἂ οὐτε οὐς ἤκουσεν οὐτε ἐπὶ καρδίαν ἀνέβη ποτέ, περὶ τὸν ὄντως ὄντα βασιλέα τὰ ὄντως ὄντα ἀγαθὰ ὄντα καὶ ἀναμένοντα ἡμᾶς· ἀγαθῶν γὰρ ἐστὶ καὶ δοτὴρ καὶ φύλαξ· κατὰ μετουσίαν δὲ ἐκείνων τὰ τῆδε συνωνυμεί, παιδαγωγούντος ἐνθέως τοῦ λόγου τὴν ἀνθρώπων ἀσθένειαν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὴν νόησιν. 3.12.87.1 Ὅσα μὲν οὖν οἴκοι παραφυλακτέον καὶ ὡς τὸν βίον ἐπανορθωτέον, ὁ παιδαγωγὸς ἡμῖν ἄδην διείλεκται· ἂ δ' οὖν καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς ὀμιλεῖν αὐτῷ φίλον τοῖς παιδίσις ἄχρις ἂν ἀγάγη αὐτὰ πρὸς τὸν διδάσκαλον, ταῦτα δὲ ἡμῖν ἐν κεφαλαίου μέρει δι' αὐτῶν ὑποτίθεται καὶ παρατίθεται τῶν γραφῶν, γυμνὰς παρατιθέμενος τὰς παραγγελίας, ἀρμοζόμενος μὲν τῷ χρόνῳ τῆς καθοδηγήσεως, τὰς δὲ ἐξηγήσεις αὐτῶν ἐπιτρέπων τῷ διδασκάλῳ· καὶ γὰρ ὁ νόμος αὐτοῦ τὸν φόβον ὑπεκλύειν βούλεται τὸ 3.12.87.2 ἐκούσιον ἐλευθερώσας εἰς πίστιν. Ἄκουε, φησὶν, ᾧ παιδίον καλῶς παιδαγωγούμενον, τὰ κεφάλαια τῆς σωτηρίας, γυμνώσω γὰρ τὸ ἦθος τὸ ἑμαυτοῦ, καὶ σοὶ ταύτας τὰς καλὰς ἐντολὰς ὑποθήσομαι, δι' ὧν ἀφίξις πρὸς σωτηρίαν. Ἄγω δὲ σε τὴν ὁδὸν τὴν σωτήριον. Ἀπόστα τῶν τῆς πλάνης ὁδῶν, ὅτι κύριος γινώσκει ὁδὸν δικαίων, καὶ 3.12.87.3 ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται. Ἐπου τοίνυν, ᾧ παιδίον, τὴν ἀγαθὴν ὁδόν, ἣν ἂν σοὶ ἐξηγήσωμαι, τὰ ὧτά μοι ὑποσχῶν τὰ ἀκουστικά, καὶ δώσω σοὶ θησαυροὺς σκοτεινοὺς, ἀποκρύφους, ἀοράτους ἔθνεσιν, ἡμῖν δὲ ὄρατους· σοφίας δὲ θησαυροὶ ἀνέκλειπτοι, οὐς θαυμάζων ὁ ἀπόστολος 3.12.87.4 ᾧ βάθος φησὶ πλοῦτου καὶ σοφίας. Θησαυροὶ δὲ ὑφ' ἐνὸς πολλοὶ χορηγούμενοι θεοῦ, οἱ μὲν διὰ τοῦ νόμου, οἱ δὲ διὰ προφητῶν ἀποκαλύπτονται, οἱ δὲ τῷ θείῳ στόματι, ἄλλος δὲ τοῦ πνεύματος τῇ ἐπτάδι ἐπάδων· εἰς δὲ ὧν ὁ κύριος διὰ πάντων τούτων ὁ αὐτός ἐστίν 3.12.88.1 παιδαγωγός. Ἔστι μὲν οὖν αὐτόθεν κεφαλαιώδης ὑπόθεσις καὶ βιωτικὴ παραίνεσις, πάντα ἐμπεριέχουσα· Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ποιεῖτε αὐτοῖς. Δυνατὸν δὲ καὶ διὰ δευτῆς ἐμπεριλαβεῖν τὰς ἐντολὰς, ὡς φησὶν ὁ κύριος· Ἀγαπήσεις τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶτα ἐκ τούτων ἐπιφέρει ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφήται κρέμανται. 3.12.88.2 Ναὶ μὴν καὶ πρὸς τὸν πυθόμενον, τί ποιήσας ζῶν ἀιώνιον κληρονομήσω; Τὰς ἐντολὰς οἶδας ἀπεκρίνατο· τοῦ δὲ καταφήσαντος, τοῦτο ποίει φησὶ καὶ 3.12.88.3 σωθήσῃ. Οὐ μὴν ἀλλὰ διαιρετικώτερον τὸ φιλάνθρωπον τοῦ παιδαγωγοῦ διὰ τῶν ποικίλων καὶ σωτηρίων ἐντολῶν παραθετέον, ὡς ἔχοιμεν πρὸς

ἀφθόνου διατάξεως τῶν γραφῶν καὶ τῆς σωτηρίας ἐτοιμοτέραν τὴν εὔρεσιν. 3.12.89.1 Ἔστιν ἡμῖν ἡ δεκάλογος ἡ διὰ Μωυσέως, ἀπλῶ καὶ μονογενεῖ ἀνιπτομένη στοιχείω, προσηγορίαν σωτήριον ἁμαρτιῶν περιγράφουσα· Οὐ μοιχεύσεις, οὐκ εἰδωλολατρήσεις, οὐ παιδοφθορήσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις· τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰ ἀκόλουθα τούτοις. Ταῦτα ἡμῖν παραφυλακτέον καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τὰς ἀναγνώσεις τῶν βιβλίων παραγγέλλεται. 3.12.89.2 Παραγγέλλει δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου· Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· μάθετε καλὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ρύσασθε ἀδικούμενον, κρίνατε ὀρφανῶ, δικαιοῦσατε χήραν· καὶ δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν, λέγει 3.12.89.3 κύριος. Πολλὰς δ' ἂν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὔροιμεν ὑποθήκας, οἷον φέρε, εὐχῆς μὲν πέρι· τὰ ἔργα τὰ ἀγαθὰ, 3.12.89.4 φησὶν, εὐχή κυρίω δεκτὴ, λέγει ἡ γραφή. Καὶ ὁ τρόπος τῆς εὐχῆς ὑπαγορεύεται· Ἐὰν ἴδῃς, φησὶ, γυμνόν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψει. Τότε φανήσεται πρῶτον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχὺ ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύεται ἔμπροσθεν ἡ δικαιοσύνη σου, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ περιστελεῖ σε. 3.12.89.5 Τίς οὖν ὁ καρπὸς τῆς εὐχῆς ταύτης; Τότε ἐπιβόηση, καὶ ὁ θεὸς ὑπακούσεται σου· ἔτι λαλοῦντός σου ἔρει· ἴδου ἀρείμι. 3.12.90.1 Περί δὲ νηστείας ἵνα τί μοι, φησὶν, νηστεύετε; λέγει κύριος. Οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην, καὶ ἡμέραν ἄνθρωπον ταπεινοῦν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· οὐδ' ἂν κάμψῃς ὡς κρίκον τὸν τράχηλόν σου καὶ σάκκον καὶ σποδὸν ὑποστρώσῃ, οὐδ' οὕτως καλέσετε νηστείαν δεκτὴν. 3.12.90.2 Τί οὖν αἰνίττεται ἡ νηστεία; Ἴδου αὕτη, φησὶν, ἡ νηστεία, ἣν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέγει κύριος. Λῦε πάντα σύνδεσμον ἀδικίας, διάλυε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, ἀπόλυε τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν ἄδικον συγγραφὴν διάσπα. Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἴσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνόν, περίβαλε. 3.12.90.3 Ναὶ μὴν καὶ περὶ θυσιῶν· Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος. Πλήρης εἰμί ὀλοκαυμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἄρνων καὶ αἶμα ταύρων καὶ ἐρίφων οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. Τίς γὰρ ἐξεζήτησεν ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; Πατεῖν μου τὴν αὐλὴν οὐ προσθήσεσθε· ἐὰν φέρητε σεμίδαλιν, μάταιον· θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστίν· τὰς νουμηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα οὐκ ἀνέχομαι. 3.12.90.4 Πῶς οὖν θύσω τῷ κυρίω; θυσία, φησὶν, τῷ κυρίω πνεῦμα συντετριμμένον. Πῶς οὖν στέψω ἢ μύρω χρίσω; Ἡ τί θυμιάσω τῷ κυρίω; Ὁσμὴ, φησὶν, εὐωδίας τῷ θεῷ καρδία δοξάζουσα τὸν πεπλακότα αὐτήν. Ταῦτα στέφη καὶ θυσίαι καὶ ἀρώματα καὶ ἄνθη τοῦ θεοῦ. 3.12.91.1 Ἔτι περὶ ἀνεξικακίας· Ἐὰν ἀμάρτη, φησὶν, ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. Ἐὰν ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἀμάρτη εἰς σὲ καὶ τὸ ἐπτάκις ἐπιστρέφῃ πρὸς σε λέγων· μετανοῶ, ἄφες αὐτῷ. 3.12.91.2 καὶ τοῖς μὲν στρατευομένοις διὰ Ἰωάννου παραγγέλλει ἀρκεῖσθαι μόνοις τοῖς ὀψωνίοις, τοῖς δὲ τελῶναις μηδὲν πλέον πράσσειν παρὰ τὰ διατεταγμένα· δικαστῆ δὲ οὐ λήψη φησὶ πρόσωπον ἐν κρίσει, τὰ γὰρ δῶρα ἐκτυφλοῖ ὀφθαλμοὺς βλεπόντων καὶ λυμαίνεται ῥήματα. 3.12.91.3 δίκαια· ρύσασθε ἀδικουμένους. Ἀλλὰ καὶ τοῖς οἰκονομικοῖς· Κτήσις ἐπισπουδαζομένη μετὰ ἀνομίας ἐλάσσων γίνεται. Ναὶ μὴν καὶ περὶ ἀγάπης· Ἀγάπη, φησὶ, καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν· καὶ περὶ πολιτείας· Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ 3.12.91.4 θεῷ· ὄρκου δὲ πέρι καὶ μνησικακίας· Μὴ ἐγὼ ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν ἐκπορευομένοις ἐκ γῆς Αἰγύπτου προσενέγκαι μοι ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίας· ἀλλὰ τοῦτο ἐνετειλάμην αὐτοῖς· ἕκαστος ὑμῶν κατὰ τοῦ πλησίον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μὴ μνησικακεῖτω, ὄρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπάτω. 3.12.92.1 Ἀλλὰ καὶ ψεύσταις καὶ τετυφωμένοις προσαπειλεῖ, τοῖς μὲν ὧδέ πως· Οὐαὶ τοῖς λέγουσι τὸ γλυκὺ πικρὸν καὶ τὸ

πικρὸν γλυκὺ, τοῖς δὲ ὡδί· Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν ἐπιστήμονες· ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται. 3.12.92.2 Καὶ τοὺς μὲν ἐλεήμονας μακαρίζει, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται, ὀργὴν δὲ ἡ σοφία ταλανίζει, ὅτι ἄρα 3.12.92.3 ἀπολέσει καὶ φρονίμους. Ἦδη δὲ ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς κελεύει καὶ τοὺς καταρωμένους ἡμᾶς εὐλογεῖν προσεύχεσθαι τε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἡμᾶς. Τῷ τύπτοντί σε, φησὶν, εἰς τὴν σιαγόνα πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ ἐὰν ἄρη σού τις τὸν χιτῶνα, μὴ κωλύσης καὶ τὸ ἱμάτιον. 3.12.92.4 Περὶ δὲ τῆς πίστεως· Πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσησθε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε, φησὶν· πιστὸν δὲ ἀπίστοις οὐδὲν κατὰ Πίνδαρον. Καὶ οἰκέταις μὲν χρηστέον ὡς ἑαυτοῖς· ἄνθρωποι γὰρ εἰσιν ὡς ἡμεῖς· Ὁ γὰρ θεὸς πᾶσι, τοῖς ἐλευθέροις καὶ τοῖσι δούλοις, ἐστίν, ἂν σκοπῆς, ἴσος. 3.12.93.1 Δεῖ δὲ καὶ τοὺς πλημμελοῦντας τῶν οἰκετῶν οὐ κολάζειν, ἐπιτιμᾶν δέ· ὁ γὰρ φειδόμενος, φησί, τῆς βακτηρίας 3.12.93.2 ἑαυτοῦ μισεῖ τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, Ἔτι τὴν μὲν φιλοδοξίαν ἀποσκορακίζει· Οὐαὶ ὑμῖν, Φαρισαῖοι, λέγων, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ 3.12.93.3 τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. Τὴν δὲ μετάνοιαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀσπάζεται, τὴν ἐπομένην ταῖς ἁμαρτίαις μετάνοιαν ἀγαπᾶν· μόνος γὰρ ἀναμάρτητος αὐτὸς ὁ λόγος· Τὸ μὲν (γὰρ) ἔξαμαρτάνειν ἅπασιν ἔμφυτον καὶ κοινόν, ἀναδραμεῖν δὲ τὴν ἁμαρτίαν οὐ τοῦ τυχόντος ἀνδρός, ἀλλὰ ἀξιολόγου. 3.12.93.4 Περὶ δὲ τῆς μεταδόσεως δεῦτε εἶπε πρὸς με πάντες οἱ εὐλογημένοι, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ καὶ δεδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε 3.12.93.5 πρὸς με. Καὶ πότε τι τούτων τῷ κυρίῳ πεποιθήκαμεν ἡμεῖς; Αὐτὸς ἐρεῖ πάλιν ὁ παιδαγωγὸς τὴν εὐποίαν καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀγαπητικῶς εἰς ἑαυτὸν μετατρέπων καὶ λέγων· Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε τοῖς μικροῖς τούτοις, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οἱ τοιοῦτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. 3.12.94.1 Τοιοῖδε μὲν οἱ λογικοὶ νόμοι, οἱ παρακλητικοὶ λόγοι οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις δακτύλῳ γεγραμμένοι κυρίου, ἀλλ' ἐν καρδίαις ἀνθρώπων ἐναπογεγραμμένοι ταῖς μόνον φθορὰν οὐκ ἐπιδεχομέναις. Διὰ τοῦτό τοι κατεάγασιν αἱ πλάκες τῶν σκληροκαρδίων, ἴν' αἱ πίστεις τῶν νηπίων ἐν μαλθακαῖς τυπωθῶσιν διανοίαις. Ἄμφω δὲ τῷ νόμῳ διηκόνουν τῷ λόγῳ εἰς παιδαγωγίαν τῆς ἀνθρωπότητος, 3.12.94.2 ὃ μὲν διὰ Μωυσέως, ὃ δὲ δι' ἀποστόλων. Οἷα γοῦν καὶ δι' ἀποστόλων ἡ παιδαγωγία. Ἀναγκαῖόν μοι δοκεῖ καὶ περὶ τοῦ εἴδους διαλεχθῆναι τούτου, μᾶλλον δὲ ἑμαυτοῦ μεμνημένος, ὁ παιδαγωγὸς φησὶν αὐτός, σπερματικῶς 3.12.94.3 πάλιν τὰς ὑποθήκας ἐκθήσομαι· Ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμέν ἀλλήλων μέλη. Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾶτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρήζοντι. Πᾶσα πικρία καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι καὶ μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. 3.12.94.5 Αἱ μὲν γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν, ὡς τῷ κυρίῳ, οἱ δὲ ἄνδρες τὰς γυναῖκας τὰς ἑαυτῶν ἀγαπάτωσαν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν 3.12.95.1 σίαν. Ἀγαπάτωσαν οὖν ἀλλήλους οἱ συνεζευγμένοι ὡς τὰ ἴδια σώματα. Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν. Οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. Οἱ δούλοι, ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου

καὶ τρόμου ἐν ἀπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ, ἐκ ψυχῆς μετ' εὐνοίας δουλεύοντες. Καὶ οἱ κύριοι, εὖ ποιεῖτε τοὺς οἰκέτας ὑμῶν, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία 3.12.95.2 οὐκ ἔστιν. Εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐγκακῶμεν 3.12.95.3 καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. Ὅρατε μὴ τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῶ. Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε· ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. 3.12.95.4 Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. Ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. 3.12.96.1 Ἐντρέφεσθε τοῖς λόγοις τῆς πίστεως· γυμνάζεσθε πρὸς εὐσέβειαν. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα τῆς ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς 3.12.96.2 μελλούσης. Οἱ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονεῖτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, 3.12.96.3 ὅτι πιστοὶ εἰσιν. Ὁ μεταδιδὸς ἔστω ἐν ἀπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι. Ἡ ἀγάπη 3.12.96.4 ἀνυπόκριτος. Ἀποσυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ· τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες. 3.12.97.1 Ὅλίγα ταῦτα ἐκ πολλῶν δείγματος χάριν ἀπ' αὐτῶν διεξεληθῶν τῶν θείων γραφῶν ὁ παιδαγωγὸς τοῖς αὐτοῦ παρατίθεται παισίν, δι' ὧν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄρδην ἐκκόπτεται 3.12.97.2 καὶ κακία καὶ περιγράφεται ἀδικία. Μυρίαὶ δὲ ὅσαι ὑποθήκαι εἰς πρόσωπα ἐκλεκτὰ διατείνουσαι ἐγγεγράφαται ταῖς βίβλοις ταῖς ἁγίαις, αἱ μὲν πρεσβυτέροις, αἱ δὲ ἐπισκόποις καὶ διακόνοις, ἄλλαι χήραις, περὶ ὧν ἄλλος 3.12.97.3 ἂν εἶη λέγειν καιρὸς. Πολλὰ δὲ καὶ δι' αἰνιγμάτων, πολλὰ δὲ καὶ διὰ παραβολῶν τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἔξεστιν ὠφελεῖσθαι. Ἄλλ' οὐκ ἐμόν, φησὶν ὁ παιδαγωγός, διδάσκειν ἔτι ταῦτα, διδασκάλου δὲ εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν ἁγίων ἐκείνων λόγων χρήζομεν, πρὸς ὃν ἡμῖν βαδιστέον. Καὶ δὴ ὥρα γε ἐμοὶ μὲν πεπαῦσθαι τῆς παιδαγωγίας, ὑμᾶς δὲ ἀκροᾶσθαι 3.12.98.1 τοῦ διδασκάλου. Παραλαβὼν δὲ οὗτος ὑμᾶς ὑπὸ καλῇ τετραμμένους ἀγωγῇ ἐκδιδάξεται τὰ λόγια. Διδασκαλεῖον δὲ ἡ ἐκκλησία ἦδε καὶ ὁ νυμφίος ὁ μόνος διδάσκαλος, ἀγαθοῦ πατρὸς ἀγαθὸν βούλημα, σοφία γνήσιος, ἀγίασμα 3.12.98.2 γνώσεως. Καὶ αὐτὸς ἰλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὡς φησὶν ὁ Ἰωάννης, ὁ ἰώμενος ἡμῶν καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν, τὸν ὅλον ἄνθρωπον, Ἰησοῦς, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, 3.12.98.3 ἂν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. Ὁ λέγων ὅτι ἐγνώκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· ὅς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελειώται. Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἔσμεν· ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει καθὼς κἀκεῖνος περιεπάτησεν καὶ αὐτὸς περιπατεῖν. 3.12.99.1 Ὡ τῆς μακαρίου θρέμματα παιδαγωγίας· τὸ καλὸν τῆς ἐκκλησίας πληρώσωμεν πρόσωπον καὶ πρὸς τὴν ἀγαθὴν

προσδράμωμεν οί νήπιοι μητέρα, κἄν ἀκροαταὶ τοῦ λόγου γενώμεθα, τὴν μακαρίαν δοξάζωμεν οἰκονομίαν, δι' ἣν παιδαγωγεῖται μὲν ὁ ἄνθρωπος, ἀγιαζεται δὲ ὡς θεοῦ παιδίον, καὶ πολιτεύεται μὲν ἐν οὐρανοῖς ἐπὶ γῆς παιδαγωγούμενος, πατέρα δὲ ἐκεῖ λαμβάνει, ὃν ἐπὶ γῆς 3.12.99.2 μανθάνει. Πάντα ὁ λόγος καὶ ποιεῖ καὶ διδάσκει καὶ παιδαγωγεῖ. Ἴππος ἄγεται χαλινῶ, καὶ ταῦρος ἄγεται ζυγῶ, θηρίον βρόχῳ ἀλίσκεται, ὁ δ' ἄνθρωπος μεταπλάσσειται λόγῳ, ᾧ θηρία τιθασεύεται καὶ νηκτὰ δελεάζεται καὶ πτηνὰ κατασύρεται. Οὗτος ὡς ἀληθῶς τεχνάζεται ἵππῳ χαλινόν, ταύρῳ ζυγόν, θηρίῳ βρόχον, κάλαμον ἰχθύι, 3.12.99.3 πάγην ὀρνέω· οὗτος πολιτεύεται καὶ γεωργεῖ, ἄρχει καὶ ὑπουργεῖ καὶ τὰ ὅλα δημιουργεῖ· Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ' ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν, ἐν δὲ τὰ τεῖρεα πάντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται. 3.12.100.1 Ὡ τῶν θείων δημιουργημάτων, ὡ τῶν θείων παραγγελμάτων· ὕδωρ τοῦτο, ἐν ἑαυτῷ κυμαίνεται· πῦρ τοῦτο, τὴν ὀργὴν συνεχέτω, ἀἷρ τοῦτο, εἰς αἰθέρα πλανάσθω· γῆ δὲ καὶ πεπήχθω καὶ φερέσθω, ὅταν ἐγὼ θέλω. Ἄνθρωπον ἔτι πλάσαι βούλομαι· ὕλην ἔχω τὰ στοιχεῖα· συνοικῶ μου τῷ πλάσματι. Ἐάν με γνωρίσης, δουλεύσει σοι τὸ 3.12.100.2 πῦρ. Τοσοῦτος ὁ λόγος οὗτος ὁ παιδαγωγὸς ὁ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου δημιουργὸς καὶ δι' αὐτὸν ἤδη καὶ τοῦ κόσμου παιδαγωγός· οὗ τῆ ἐγκελεύσει ἄμφω συνεστήκαμεν προσμένοντες τὴν κρίσιν. Οὐ γὰρ ὑπόκλοπον φορεῖ βροτοῖσι φωνάεντα λόγον ἔσται λόγος σοφία, 3.12.100.3 ὡς φησι Βακχυλίδης. Τὰ δὲ ἄμεμπτα καὶ ἀκέραια καὶ ἄμωμα τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον τέκνα μέσον γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης φωστήρων δίκην ἐν κόσμῳ φαίνεσθε. 3.12.101.1 Ὅπερ οὖν λοιπὸν ἐπὶ τοιαύτῃ πανηγύρει τοῦ λόγου, τῷ λόγῳ προσευξώμεθα· ἴλαθι τοῖς σοῖς, παιδαγωγέ, παιδίοις, πατήρ, ἡνίοχε Ἰσραὴλ, υἱὲ καὶ πατήρ, ἐν ἄμφω, κύριε. Δὸς δὲ ἡμῖν τοῖς σοῖς ἐπομένοις παραγγέλμασιν τὸ ὁμοίωμα πληρῶσαι τῆς εἰκόνοσ ἀισθάνεσθαί τε κατὰ κράτος ἀγαθοῦ τοῦ θεοῦ κριτοῦ τε μὴ πικροῦ, καὶ πάρασχε ἅπαντα αὐτός, ἐν εἰρήνῃ τῇ σῆ πολιτευομένους, ἐν τῇ σῆ μετατιθεμένους πόλει, ἀκυμάντως τῆς ἁμαρτίας τὸν κλύδωνα διαπλεύσαντας, γαληνιώντας ἀγίῳ συμφέρεσθαι 3.12.101.2 πνεύματι, σοφία τῇ ἀνεκφράστῳ· νύκτωρ, καθ' ἡμέραν, εἰς τὴν τελείαν ἡμέραν, αἰνοῦντας εὐχάριστον αἶνον τῷ μόνῳ πατρὶ καὶ υἱῷ, υἱῷ καὶ πατρὶ, παιδαγωγῷ καὶ διδασκάλῳ υἱῷ, σὺν καὶ τῷ ἀγίῳ πνεύματι. Πάντα τῷ ἐνί, ἐν ᾧ τὰ πάντα, δι' ὃν τὰ πάντα ἐν, δι' ὃν τὸ αἰεὶ, οὗ μέλη πάντες, οὗ δόξα, αἰῶνες, πάντα τῷ ἀγαθῷ, πάντα τῷ καλῷ, πάντα τῷ σοφῷ, τῷ δικαίῳ τὰ πάντα. Ὡ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

3.12.101.3 Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡμᾶς καταστήσας ὁ παιδαγωγὸς αὐτὸς ἑαυτῷ παρακατέθετο τῷ διδασκαλικῷ καὶ πανεπισκόπῳ λόγῳ, καλῶς ἂν ἔχοι ἡμᾶς ἐνταῦθα γενομένους μισθὸν εὐχαριστίας δικαίας κατάλληλον ἀστείου παιδαγωγίας αἶνον ἀναπέμψαι κυρίῳ.